Л 1 32

#

IN NOMINE DOMINI
INCIPIT
LIBER SECUNDUS DECRETALium.
GREGORII NONI
PAPE

Sub felici Regimine A.R Patris
Pauli Jovis Bocskor Ministri Provalis
Guardianatu R.P. Humilis Petrafi
Dictatus a R P Casimiro
Domokos
Scriptus
A 7 7 8 Mense Julij

5.

a V P Ferdinando Gerlach Bamb.

BIBLIOTECA ASTRA SIBIU

Nr. 87

A.

Proœmium.

Per tractatus libro pmo illi, qua Judicem requisso potestatem con=
=cernunt, scriptys cuia finem eiusdem libri preparatorijs Judiciorum spe=
=cibus minime rebus controversis amicabiliter aut transigendo componuntur,
seu per arbitros definiuntur, & certo processui judiciario ita sternitur ut
personalis, ordo juris canonici postulat, vel retinet ordine juris civilis, in
quo post personas agitur de rebus, reali mestoria tractamus de judiciis perse=
=cibus seu solo ordine Judiciario, ac prosequendis quæ in hoc opere objectum hujus
libri sit, declarabimus. Titulo Judiciario, quem sub his libris
=bus ad hæc cod. de Judiciis. Deq; continent duos, principium subiecti, medium,
et finem, de regulis ad libet tractabit, principium ordinis Judiciarii ex=
=plicant sex primi Tituli, qui in quo Judicio exerceri debet, proq; peculare
decet quo judicio contendere velit. et de his sex Titulis primo De coram quo
judicia, secundo de eo, circa quod versatur Judicium, quod exhibet objectum et
usus; et postea judicii fundati per citationem ne disperet ex Tit. 3o.
Reliqui complementum Titulis duos. ut sedum processus judiciarii, qui
dual à citationem exclusive, usq; ad conclusionem in Causa inclusive
vel prosequitur ad liberam Titulum usq; ad 20. ac finem citationem
seu definitivam ejusq; executionem continentem Titulo septimo explanari.
Nos Deo propitio ubiliores ac magis necessaria magis ut eiusmodi breviter
pertractabimus cuius gratia sit

Titulus 1mus
De Judicijs
§ 1mus
De Natura Judicii.

¶ Nota cum nomen judicii sit æquivocum plures involvit significationes, nam
aliquo sumitur pro disputatione seu usu rationis, ut quo sua causa et justitia
dicitur causæ judicio. cap. ex parte 3. de corpon. Vitiatis. aliquo pro exami=
=natione seu deliberatione, ut can 2. 2. 13. Quandoq; pro pœna ut can. et pro
gabis. d. 50. Reliquas judicii questiones quas tis refert Glossa in capitulo
judicijs de regulis Juris in 6. cum parum serviant ad propositum nostrum d.
omitto. Judicium aliquo prout ad propositum nostrum est. Aegidius

controversia inter aliquos et rem vel aliquid apud judicem disceptatio et definitio. Ita Corvin. ex cap. 1. de verbor. sign. et quia definitione ff. ad constituendum judicium requiritur quoad principales, ipse actorem, reum et judicem, hinc dicitur. to de verb. sign. actor dicitur ille ad quem contra alios, vel provocat alium rem quampiam ab eo petens in judicio; unde pijs agere solita dicimur, civiliter, et criminaliter, et socialiter non duriusculos. Reus dicitur ille, apud quem actor convenitur, et ipse ille, contra quem in judicio agitur, quamvis de re nihil, vel non sit dubium. Judex dicit a jure, id est populo. Porro dantur eius minus principales, ut assessores apud judicem, ut scilicet, advocatus, procurator, cancellarius, et alij quidam de curia ministri judicij. Judex dicitur quasi judicium sine actore ut sit judex quasi inquisitor ex officio procedat ad inquisitionem rei, capite quia vulgo et quia de accusatoribus. Judex quasi judicium sine reo, ut cum de crimine nobis nullus actor ingeratur, injuriis in genere, quia illud ferri, ut dicit quidam qui quaestiones ff. de quaestio. Judicium dicitur definitio vel conventionalis cum suo definito, ut ff. de in integrum restitutionibus. Quod in judicio fiat. Nam venant dicta duo apud Cic. de inventione

3. Queres. Quandonam judicium dicatur incepisse? Resp. dona. cit. exp. Inst. 4. Pr. Litis judicium tribus modis incipit, à litis contestatione nihilominus, quantum ad effectus actionis illud proprie incipit à citatione et ab edendo à libelli oblatione, cap. 1. de in jus vocando. Est in re communi sima sententia ex eo, quia omissa litis contestatione processus judiciarius ipso jure nullus, neque ab eo legitime regulariter recipi potuit, licet ante litem contestatam appellatio detur judicium, ea vo quae proceduntur ante litis contestationem, quia non actu judicii, sed praeparatoria ejus dicuntur, unde litis contestatio appellatur capitis angularis et fundamentum judicii cap. 1. de litis contestatione. Quamquam illud loquendum habeat in solemnibus in judicio ordinario; nam in summario non necessaria litis contestatio, Clementina: saepe contingit. de verborum sign. vide Sperel. in consil. nam in primis judicium incipit à citatione quoad suos effectus, quos enumerat Fabian in rubrica capitis de in jus vocando. lib. 6. primo quidem quoad perpetuandam jurisdictionem delegatam: quia si delegatus ante motam delegantis propositi citationis edictum, censetur res non amplius integra, cum tempore perpetuata delegati jurisdictio, cum primum post motam delegantis contestata. cap. 30. de rescriptis. de officio delegati ac cap. ult. de officio legati. Ego comes. Ad. 2do. Quoad interrumpendam in causis civilibus praescriptionem non ex oblatione, seu quae currit ex sola negligentia actoris, ad hanc enim interrumpendam sufficit citatio ad petitionem partis actoris negligentis facta, ad similitudinem quoad Gloss. verbo. per executorem. cod. de praescriptione 30. annorum, cujus ratio est, quia per citationem jam cessat negligentia, quae est ratio illius praescriptionis. Dici incepit judicium à citatione, quantum ad interrumpendam praescriptionem in causis criminalibus, ex Clarii. §. quemquemnii. ff. ad leg. jul. de adulteriis. Dicas. quod judicium aliquo incipiat ab oblatione libelli, ut vide, quia quoad faciendam rem litigiosam, ita ut amplius alienari non possit, essi alienetur, alienatio sit irrita, et alienans teneatur subjacere, per l. ex cap. cod. de litigiosis. Et litis exordium censetur ex libelli oblatio non sufficienter manifestata, et explicata. aut de alia litigiosa res. cod. de litigiosis.

4. Quae sunt principium requirendi judicii coram legitimo judice ultra citationem. cap. quoniam. ti de probationibus. ego illud non invenio alio modo à litis contestatione. Fabian. Et vino judicium incipit ab utroque, nam à litis contestatione ita incipit judicium, ut partes litigantes obligentur respondere, simulque ad petitionem regulariter judicem requirere, sed de neutro coram eo, ubi lis contes-

sala ē, judicium finiere, ⁊ē ubi caplum. ff. de judiciis. Contra per ultionem
ila exigit judicium, ut in eius nec dum diligetur instantia emo post libere ele
adore invito ab eo desistere, et insuper justa de eā post edite recusare la
lem judicem, et coram alio litigare.

Quarer. Quibus modis perimatur instantia causarum? Et instantia causarū
generaliter finit duobus modis, nāe per cursum temporis, si videlicet eā
in finitur infra tempus à jure prefinitum, et per absolutionem ab observa
valione judicii. Dest. ut. 28. Exemplum hujus posterioris ē, cū in pro
gressu judicii appareat et inducatur seu petitio aliquis libelli fuerit ineptē
proposita, puta, qā ex eo constat actori actionem in competere, ⁊ quia effe
mel absolvit quia ineptus ex defectu alicujus solemnitatis requisitus, licet ē in
neguit ferri sentea valida, proinde judex pronunciat profectum nullum,
et absolvit reum ab observaone judicii, reservato tn actori jure denuo
agendi, ac libertum et potestatem suam aliter agendi formandi si voluerit.
Alius casus, in quo pt ferri sentea absolutoria ab observatione judicii, ē ille,
si pte actor citē contestata se absentet, et n prosequatur causam; quia dicit in pe
desta rei ē, ⁊ prosequi causam, saepe probandi et exceptiones proponendi,
ipse ad sentean definitivam, ⁊ petere ut reus subsistat ab actore expectatis,
absolvatur ab observaone judicii, ⁊c̄ properandum ff. et sequitur eod. de
judiciis. Sunt et alii casus, in quibus pt peti absolutio ab instantia judicii,
hos brevitatis causa omitto.

All 2do pt jure Civili terminari instantia judicii ex casu biennii in crimi
nalibus et ex casu triennii in causis civilibus. Sed ea intra prefatos tem
pus à litis contestatione computandum n finiatur, exceptis tn causis fiscalibus,
et publicarum actionum, ne illa pereant immortales, et vita hominum eadem n excedant.
citta ⁊c̄ properandum.

Glossa. Sunt ea. instantia judicii n cessat per lapsum biennii, ⁊c̄ perpetuatur dispu
tatur ex capite, Venerabilis 20. hoc tit. quia jus civile quoad propositum n facit
exceptum in foro Ecclie, sic ex capite duo ex citato. ff. de in integrum restitutio
ne ēt minorū longe ultra triennium, prout declarat Glossa ibid versus ea ea
audit ratio congruentiæ, ac disparitatis, sequitur jus canonicum judicium civile appellari
tm pt à sentea definitiva, ⁊c̄ per tot. tit. de appell. Contra tenetur canonicum
civile eligere, aliquem ff. cum attento notorio jure civili Tiber. in 24 capto.
de reser. appellari potest à sentea interlocutoria et à quocumque gravamine,
cap. Super eodem tit. de appellatis. Item sape judex Ecclie et interveniat

plures appellationes n̄ possit sol vna Interponi dicit ex Cam principa-
lem, sicq; non intendo regere juris civilis, quantum ad propositum, per Sacros
Canones n̄ sicil usu receptos, sed extra hos regularia judicia è perpetua.

Quæ

De Divisione Judiciorum n̄ Seguntur.

De Judicio Summario.

1. Dicitur primo. judicium à cā efficiēnte dividitur in Seculare et Ecclesiasticum
et hic est qui præsidet Clericus v̄ clm Clericus ratione patrimonii, territorii
v̄ alius rei, et politicis seculariq. 2dum è qui præsidet Clericus politicalē
ad Calcē sibi fuit. à cā finali seu ratione finis dividitur in civi-
le et Criminale. Civile è, qdo n̄ agitur super Crimine, sed super re aliqua,
sive sive debito; v̄ si agatur super Crimine, n̄ ēt ad publicam vindictam,
sed ad interesse privatum, et hoc locum clm habet in Ecclesiis. Criminale è:
qdo agitur super Crimine ad vindictam publicam, seu eō fine, ut rei Crimi-
nis publicē ac juridicē puniantur. 2dum clm judicium medium ex civi-
le et Criminale simul. à cā modi dividitur in petitorium et possessori-
um: 1mum è, in quo principaliter discēptatur de proprietate, dominio, seu
alio jure cujuscunq; rei, extra possessionem v̄ quasi possessionem. 2dum è in quo
de possessione v̄ quasi possessione cognoscitur, sive adipiscenda sive retinen-
da, sive recuperanda, de quo plura Dd. 12. à cā formæ in ordinarium
et Summarium, 1mum è, in quo judex ordinaria figura, et strepitu judicii
ac servatis ejus solemnitatibus procedit ex præscriptum juris, et de hoc ju-
dicio vocat Glossa; et solemne precipue agit Ric Ebor. Summarium è
in quo proceditur et finitur et de plano sine strepitu judiciali seu non
observatis solemnitatibus, ambagibus et terminis judicialibus. et hoc judi-
cium dicit Ric Ebor. Extraordinarium. In alia am acceptione accipitur
judicium extraordinarium è illud, de quo sol coram delegato. Item dum
dico extraordinarium hoc, qdo n̄ proceditur in forma judicii, sed judex
procedit in officio suo, n̄ modum inquisitionis, aut denunciationis. Glossa
in cap. 12. Verb. Extraordinario. de probatis.

2. Dicitur 2do. judicium seu processus Summarius consistit in hoc, qd in ipso et præ-
tenditur ritus solemnitates et multi pricipue pleraq; solemnitates, qdo jure alium
positivo requiruntur qd n̄ sit qua nata ad quorundam; ita tenet. desumi-
tur ex Clementina: saepe contingit de Verbor. Sign. ubi ponitur ait,

Judex ne sua electum non exigat, aliq; contestationem non postulet imponere
cum scriptura ob repetitionem inducendum a jure, prodesse valeat, impedire
dilationem materiam litis quantum potuerit, facial brevitatem, exceptiones ex-
pellationes frustratorias et dilatorias repellendo; partium, advocatorum, et pro-
curatorum calumnias, et jurgia, litium superfluam multitudinem reprae-
mando. et insuper Judex teneatur definitivam sententiam citius ad tribunal non pro-
nunciando partibus, si in scriptis, et per testes proferendis, si videbitur, et in
conclusione non facta, prout expedierit et probationes et alias actitatis in causis agendum. Si vero in praemissis casibus solemnis ordo judiciarius non servetur, non erit processus ipso hac
ratione, nec viribus. Hac pontifex. Quum non omnibus possit, quod de jure
natali aut gentium requiritur; non enim illa clementina, inquit pontifex, non
solitis benefitium judicij attributis, quin probanda necessaria et defensiones legiti-
me admittantur. Citationem vero ad praestationem juramenti de calumnia, et
malitia, sive de veritate dicenda, ne veritas occultetur, seu omissionem in hujus-
modi citationibus non excludit. Haec ibidem. postmodum subjungendo, quod
cum petitio pro parte actoris vel rei libelli petitorii voluerit, ex ipso libello
exordio, sive scripto sive verbo, aliis in continuo inserenda, sicut debeat.
cum ita eam pronunciatio sive sententia judicis sequi debeat. Et
de causis partes judex eligere valeat partes sive ad eam instantiam,
sive ex officio, ubicumque equitas hoc suadebit, quae sine his compelenter ex-
cludi sequitur pte. 3.

Deposito libello judicium sumarium ex officio potestum non ingredi tabl.
prima est ordo ea causa celerem requirunt expeditionem; hanc ejus ne ex subtili
ordinis judiciarii observatione dispendiosa litis prorogatio provenial,
sumarie et de plano procedendum. Clem. dispendiosam. 2. de rel. Porro inter
causas celerem expeditionem requirentes et proinde sumarie tractandas nihil cle-
mentina maxime numerat sino Causas Cultus, in quibus agitur super elec-
tionibus, postulationibus vel provisionibus non recte vel valide nec ne? 2do cau-
sas super dignitatibus personatibus, officiis, canonicatibus, prebendis, seu qui-
buscumque beneficiis Cultus, ideo nemini agitur de libello beneficii, id quidem
sunt ecclesiae, quae ejusque administrationem, devotionem, fidelium, deum ejus increscentia
propagatio ipse Cultus quem duo vel tres colentium et sua de sua diocesi; pau-
pertina est, hac etiam pertinet causas super decimas, natura, et usuras, et eas quoque
modo tangentes tractandas ista clementina. 3tio. Sumarie tractantur causae

pauperum, pupillorum, viduarum, carcerat[orum], aliarumq; miserabilium
personarum; item cæd alimentorum, cæd spolii, depositi, mercedis et stipen-
-diorum, seu peregrinorum, his annectuntur cæd religiosis ordinis mendi-
cantium, nam et in his de plano procedit, cum in decret religiosos mis-
-ceri secularibus iudiciis cens. 22. de immunit. alia ratio iudicii sumarii
instituendi è modicitas causarum, id è, quod agitur de rebus levis momenti,
& in quibus untraveritur de iudicio facile reparabili; Colarus aliqui mo-
-derat causam censent, quæ è usq; ad 50 aureos, alii ad centum, quam opi-
nionem, usq; ad 200 aureos amplectuntur de Jurisdictione Civilibus c. usq; ad 10
libras auri, ut authentica de appellatione & Cod. collatione 3. sed melior
è sententia eorum, qui istud respectu qualitatis personarum dijudicandum re-
-linquunt prudenti arbitrio judicis, sic enim cæd vg 100 aureorum inter
duos principes v valde divites regulariter modica, quæ inter hos mediocris
fortunæ reperiri è magna, ita Maranda cum alijs. Volumnius addit
quod si in causis sumariæ tractandis observetur ordo alij judicij processus ordinarij
sine judicium ex sua natura sumarium sit reddatur ordinarium, vel saltem ni-
-hil observatij solemnitatis juris prolata sit multa, libia in singulis actor,
qui ium potuisset tenere judicium sumarium, elegit ordinarium. Decisiones
Sac. Rotæ
4. Quarto dua sunt judicia Universalia, generalia, specialia, seu particularia
communia seu publica. Et judicia Universalia seu actiones universales sunt,
quæ tantum ad aliquid id de sua ratione mutua in se universale conducit; Eorum
quatuor sunt genera, scil. petitio hereditatis, familiæ herciscundæ, actio ex testamen-
-to qua datur pro hereditate, et actio ex empto, qua datur, quotiès de hereditate em-
-itur. 2. et 3. de hereditatis venditione, nam qui petit hereditatem, aut
ejus divisionem, qualiq; petitur per actionem familiæ herciscundæ, hæc è ra-
-tione Stylo dijudicandi, intelligi debet pro toto, & pene sibi congerit alterius
in universum jus, & defunctus habuit, l. 1. de verb. sign. sunt etiam plures ac-
-tiones universales, ubi videtur aliquid cum suis appertinentijs et cetera.
Et Rdo. Judicia verbo seu actiones generales sunt, quæ competunt ad id, qd. ab-
-solutè et plena capitalia sunt in universum jus, prout accidit ubi agitur de ratione
administrationis, quam quis gessit, ut è actio negotiorum gestorum, Tutelæ pro
suo, ad hujusmodi; ubi judicialiter petitur, ut quis condemnetur ad reddendam ra-
-tionem de gesta sua administratione, et ad relicta restituenda.
Et alia Judicia in quo agitur ad rem singulam, seu aliquas, in rem ad aliquid ge-
-nerale non singulare; Item Judicia communia seu publica dicuntur illa,
in quibus ubique civitatis vocat[ur] quorum institutio, autoritas spectat ad rei;

ut capt. 3. de probationib. et talis judicia sunt licita, spes fidei dum regnorum, familiæ scripturæ, et communis divisionis in libris. ff. de lit.

Demum judicium in criminale subdividitur in capitale et in capitale; primo in quo agitur de crimine, pro quo imponenda est pœna capitalis, hujusmodi pœna de jure civili alia est dictum in legem Dan. de pœnis, et alia, quæ mors, et civilis alia amissio, et servitus, ibi cum interveniat mors naturalis, in aliis vero mors civilis. nam civiliter amissio alia non appellatur extinctum. l. 2. ff. de publ. judic. civiliter propter medium mortalitatis comparatur ad civilitatem. ff. de regulis juris. Secundo judicium non capitale est in quo non venit aliqua pœna ex proxima dictis gibus, sed alia minor ut pecuniaria, incarceratio, suspensio, relegatio, judicii diversorum minus principalis vide apud Zeferin. de lit. et legibus.

§ Tertio

De Judice in causis spiritualibus

Deinceps de Judicibus Ecclesiarum.

Nec non Civilibus, Fiscalium.

Quæro utrum est aliquis Judex spiritualis dijudicandi ad Judicem Ecclesiæ pertinens? Dico quod Causarum spiritualium cognitio ad solos Ecclesiæ judices pertinet. cap. 2. de Ecclesiis. ibi: dicit Ecclesia negotia Judicare non præsumendo. et Trident. sess. 24 can. 12 ait. sequitur dicendi cause matrimoniales non pertinere ad judices Ecclesiæ anathema sit. sicut dicunt velit. clim. sperent, de foro competenti. prohibitio ne. sub excessu excommunicationem incurrit. cap. novenit. 11. de sent. excom. in 6. Judex laicus de causis spiritualibus judicare non potest, neque principaliter neque incidenter. cap. cum non. 7. qui filii. Civil Legislatores aliud est si Papa dictam Regi laico delegat, ut patet vide Felin. loc. del. et Bald. loc. cit. Alexander. in causis spiritualibus possunt Laici, quia non sunt competentes Judices, et nolam habent jurisdictionem. Felin. loc. cit. Nav. 23 et. legibus.

Quæro. Utrum Temporalia negotia causæ civiles Ecclesiarum et personarum Ecclesiæ ad solum Judicem Ecclesiæ pertinent? Dico quod personæ quidem Laici negotia mere temporalia Ecclesiarum personarum Ecclesiæ tractare Abbas in cap. decernimus. Nav. 23 et 24. de lit. et insert. quod Laicus potest in temporalibus constitui Procurator Ecclesiæ vacantis, et multo magis si ne vacante sit Laicus et est Syndicus rerum temporalium ad monasterium. Felinus in cap. licet de judicijs. dicit procurator non solum ad petenda negotia temporalia, sed etiam agendum et defendendum in judicio super causis spiritualibus non officiales, et usus actus spiritualis exercere et tractare non potest.

Nam procuratoris munus est vile et onerosum. Si non sit potestas tractandi negotia spiritualia, sed sit nudum ministerium pronunciandi, postea personas judicum et dicit Laici negotia mere temporalia Clericorum personarum Ecclesiarum tractando, sed hoc ita Dñi, ut nulla ei super Clericos potestas conferatur.

D. Dilec. Clerici nona. Cap. 18. 2. 7. prohibet ne Epi laicis constituantur oeconomi, sed ex pena Cleri. go. Epi per oeconomos ibi intelligit Vicarium Epi in rebus divinis, unde recit. Abbas. Q laicus ne possit esse Oeconomus, id est non potest habere generalem administrationem bonorum Ecclie temporalium et spiritualium, ut sic nepos Abbis cap. 2. de tabul. et spatiis ecclie excludatur. bene Dñi potest laicus constitui curator rerum temporalium, ubi habent jura ministerium, ne ecclesiis alicui ipsorum Ecclie reddere rationem. ut observat consuetudo Urbis. Nec Dñi potest laicus ne ex speciali concessione Epi et alterius prelati Ecclie cognoscere causas judiciales denique pecuniarias, aliquo modo civiles, que sint inter duos Clericos, vel laicum contra Clericum vindicando, non Can. violentia. et seqlibz. Cap. 11. 2. 1. quia nullam habent potestatem. Can. bene quidem D. 96. Dici sine speciali concessione Epi; nam ex concessione horum potest laicus cognoscere cas mere civiles Clericorum, de quibus in cap. Decernimus. 8 ne prejudicium. modo non absit Clericus quo ad ea, ne forte sit concessio ex genere ad omnes casus civiles. Et opposita negantes Epo aliisve prelatis hanc potestatem, est probabilior.

Dubium.

De Judice in Causis Criminalibus Clericorum.

Quaeres. Quis sit judex ordinarius in causis criminalibus Clericorum et Dicimus Clericus de quocumque crimine debet coram judice Ecclie convenire, adeoque laicus non potest in causis criminalibus ei judex ordinarius Clericorum, non obstante quamvis contraria consuetudine contraria, sit ex can. nullus judicum. et sequentibz. Can. 11. 2. 1. et ex cap. 8. hoc tit. ge judex secularis non habet jurisdictionem in Clericos; cui utpote gaudentes privilegio fori; Can. nullus judicum. et can. si clerum. Can. 11. 2. 1. ne ausint Clericorum crimina tractare impune. Ecclie judex debet punire, cap. Clerici hoc tit. et can. clamat. Can. 11. 2. 1. et consuetudo contra hoc jus est corrupta, cap. 11. de elect. lib. 6. Quod an ex concessione Papae, non item Epi. et alterius Papae inferioris, qui laicus ex delegatis in aliquibus causis criminalibus Clericorum, tradit Gloss. in capitulo. decernimus.

Epp. non presumant. hoc dic. Et circa clericus carnem consentiens, & de eo conveniendo coram laicali iudice ordinario, & [illegible] hoc à pœna condemnari ab Epp°, ea ratione ita & consensio, nulla & coram laicali, capt. & hoc dic. talis & clericus ita consentiens potest à suo superiore capi, examinari, imo & subtiles, quia fecit magnam presumptionem celeratæ & judicialem, cum renuntiat talis clericus existendo, & ut totalum infamia & scandalum, & judex Ecclesiæ & imponere purgationem canonicam & qua deficiens & purgam recipi debet.

2.

Quæres. Coram quo judice talis conveniendus sit clericus in criminalibus existens? & coram suo Epp°, pluribus & modis conveniri potest, non nisi bene, sciri sit eum Epp°, quia dicit, in legis dictis clericus ille se reficit Cuelium, & circa circumquam sit clericus diœcesis, & capt. quam nullus, & tempore ordinationis & & &

privilegio fori, vt notat Bartolus in lege nemo. C. de eadem observando cod. de appell. Secus tñ dicendum de diuidui, seu amode ab inuicem separabilibus. Sed in proposito casu Laici è de cãa diuidua, cum facilè pòt Iudex Cleric. Clericum punire, vt Laicus Laicum, sine vllius iurisdictionis lesione. gl. Auth. de ex. fugien. vocon. § 1. ff. de furtis vbi fugiens furtum fecerit cum vxore in rebus sui mariti, furti actione tenetur, cum tñ ipsa vxor furti nõ teneatur. sed rerum amotarum, et conspelin delictis. Quia certitudo minime gaudet privilegio fori, cum tñ è diuidua, et per tot pœnal. ad fundamenta prior. Iudex; nam procedendo cãa indiuidua. Interim nõ negatur, quin Laicus una cum Clerico delinquens pòt à Iudice Cleric. puniri, si hic in captura præveniat; nam quoad eum una mixti fori causa è præventioni; et Iudex Cleric. pòt procedere super quouis criminali penali. capl. 13. de Cleric. am. lect. Vide apud Rh.

§ XVII.

De Iudice Causarum feudalium.

1. Quæres. quis sit Iudex Laicum feudalium? Dic. nõ si Clericus conueniatur inter Duces, vasallos, cognitio pertinet ad dominum, si vò inter Vasallum, et Dnum; delictũ tale spectat ad pares Curiæ, seu Vasallos conjudices; nam jus in his causis tribuit jurisdictionem Dno, et Vasallis. capl. 6. loc. cit. et Vasallus est Clericus, capl. 6. et 7. de foro competente.

2. Quæres. si Clericus conueniatur inter Vasallum, et extraneum, et misceatur cãa extra feudalis, vg an fundus sit allodialis, cognitio pertinet ad Iudicem ordinarium Dni, quia Dnus in extraneum prouket in cãa allodiali nulla habet jurisdictionem. vera de his feudalis.

2. Quæres. Vtrum de crimine Clerici Vasalli pòt cognoscere Dnus Laicus? Dic negatiuè. Carolus cãa 11. q. 1. et cap. 8. loc. cit. tenam de crimine impietatis tali, vel si Vasallus Clericus, omittat celebre illam legitimo tempore, vti feudum recipiendo à Dno alienet, si Dnõ periculum nõ denuntiat, aut alii nõ denuntiari, et hujusmodi, quæ hic sunt delicta impietatis talia, seu causæ priuationis feudi, ex contractu; Quidni vò Iudex Laicus eadem grauet prior crimen prius tale Vasallum Clericum ad remissionem feudi, et Laicus dare tollere feudum ab illo, seu si Clericus Vasallus fuit absolutus à suo prælato. Sed quid si nollet Clericus Vasallus

exire? Sy n̄ poss manum injicere in eum, sed debet errorin y spialler
ejicere ejiciatur. Ceterum hactenus dicta procedunt, quo feudum e patrimum,
seu spectans ad clericum Vasallum; nam tali clericus ob proprium crimen gra-
vari meretur. Secus feudum sit Cuiek, hinc quia delictum ipsius n̄ debet red-
vari meretur. Secus feudum sit Cuiek, hinc quia delictum ipsius n̄ debet red-
dundare in damnum Cuiek, qua n̄ peccavit, tali feudo n̄ privatur Cuiek, sal.
dum perpetuo ut docet Author.

Actus

De illis qui possunt ut alteri vel per se stare in judicio.

Lucrec. Viri possunt stare in judicio &c. sic n̄ mulieres, prohibentur autem
&c. excommunicati excommunicare Majori, qui absentes in judicio stare n̄ possunt quamdiu
durant illi et quandiu per alium respondere vocabuntur de aliis a Malitia hom,
modum reperiet ap. Nicolettum &c. Sed. filius familias ratione officium Patris
Oglinier cap. ult. §. fin. &c. Quia Sylander q. hinc Patris officium possit stare
pro Curia tanquam officiali et subditus ac dependente ab ipso cap. ult. &c.
Deinde quod una sua castrensia ō quasi castrensia, in his omnibus etiam
contra Patrem agit L. 1. Nulla. ff. de Sud. mod. et quando filius familias
non in sua q. alterius nomine regit &c. Lunigius, Montis Capitis, Scialo
et prodigus. Cui bonis per Judicem interdictum est, n̄ possit pro alio actorem
post stare in judicio &c. Sed Nec Servus, nec mancipium in
Judicio interesse potest. ut refert Rauz ō Judex. Servus Cod. de Jud. Sto Mustius
Judicio interesse potest. ut refert Rauz ō Judex. Servus Cod. de Jud. Sto Mustius
invita n̄ potest cogi stare in judicio Nec protesta q. Mitterter tabellio vel Judex
quod ad et audiat depositiones; Remanserint hinc inde possunt venire ad judicium
Item in Causis Criminalibus, Criminaliter intendatur, potest Mulier ejus invita cogi
ad pœnalem q. parendum in judicio Neq ipse ob commissa sua crimina pœnalem
Cohors imo et Capi ac incarcerari &c. Sed. quia ibi procuratio n̄ potest intervenire
vel dicitur lib. 1. tit. 38. Sto Pupillus sive Masculus ante 14 annos Tutor
Olaus n̄ habet personam standi in judicio Neq convenire potest nec ante
Tutoris ejus seu stat sententia pro eam lata ipse stare Nullo. Deo n̄ potest
stare in judicio Minorennes seu minores 25 annis actor
vitate curatoris &c. Item et minores sed Advers eum jud. sed procedit eam
in Causis Criminalibus Minorum &c. Clarum, sed de actib prosecutis
Dic. 2do actoritate curatoris quia Vallib. sic sine curatoris ejus
tunc enim n̄ tenetur Minor q. etiam pupillus in judicio agere et pœnis

pl.

potest. Et dari legitimam personam. Et salleit quando minor veniam aetatis impetrat. Et de his.

Et in studio possessorio seu quando agitur de rem peranda vel retinenda possessione. Et ubi dari legitimus. Item in studio possessorio agitur de minori praejudicio, ut pote quando contingat in petitorio reparari &c. ac proinde ibi auditur minor cum sine autoritate tutoris vel curatoris. Et tam in minore quam in pupillo agant hae personae tutorum aut curatorum scilicet praesentia dato bullet si ipse esset vel valet. Item salleit in causis beneficialibus, feudalibus, et huiusmodi dependentibus, quidem Ecclesiae minoremis in causis beneficialibus, sine et causae restitutionis praejudicium vel dependentium ab illis vel in his Matrimonii vel rei Sacramentali. Est Major 14 annis vel per procuratorem cum sine curatoris interventu in studio agere vel respondere &c. quia ibi regulariter pro majoreno gramen si quis generet ejus medii. Minori in rebus judicialibus quando vel probabitur posse modicum sepetere restitutionem in integrum, aliquin privilegium &c. gaudet. In cujus praejudicium et quo casu. Item in his clementinam. Et minori stare in judicio sine autoritate curatoris. — — —

§ VII

An et quando Religiosi ac Prelati possint agere, et quomodo in judicio?

Religiosi subditi Regulari non possunt agere vel quomodo in judicio sine licentia sui prelati, adhuc et praelatum Religiosi pro reformatione Monasterii. Item si de licentia sui praelati exeant pro his in loco praelatus remoto et ab monasterium &c. agere. Item Religiosi excommunicandi in causis civilibus vel monasterium in criminalibus sive vel delicti, Religiosi esse excommunicandi &c. — — —

§ VIII

Resolvemus residua hujus Titulus sexta dignitatum.

Nota alia esse vera judicij, alia vera causa. Vera judicij dicitur illa quae gerunt ordinarie Divina judicij ut sunt libelli citationes, testium publicatio, sententiae latae et actus omnes judiciales, qui tendunt ad ordinandum processum judiciarium ejusque solemnitates observandas. Vera causa sunt quae gerunt modaque ordinis juxtamq citationem sententiam ut sunt depositiones testium instrumenta, sententiae, et quae ordinanti adjectam decisionem citationis. — — —

Quod valeant vera causa? Ut vera causa seu actus probandi. Quam regulam: judicia in uno judicio faciunt fidem in alio judicio quando inter eas personas

ꝛ ppo alio jure? Et verum puto nihil eos reprobari hoc enim humanum est
cum populus Romanus cum error putaret decernere sane potuerit, ut dixit lex
2. cod. de sent. et interlocutione et interlocutorium judicium. et tam in famo-
sissima causa de 97. Ad omnem tollendam et tollendæ gravissima scandala
ac memoriæ secuturæ. Sup. autem quæritur decernit stante omni errore
parte per judicium putativum esse valida ac firmare sedes episcopales: unde postea
certam ordinationis vestræ responsum petiuit. Quod circa factum error omnium sæpe.

5. Ad 2. Interrogatus requisitus de hoc ut acta putativa judicis valeant esse præsumpsit
ut in veteri et error communis id est ut illis communiter existimatur esse ejus legitimus
judex unde in capite unico de alterius error eorum judicia putativa litiganti
et aliis communiter proficit incompetentium. Nam sicut allegata fundent in omni
communi ut dicit lex: communia, et simul judicia putativa tam similia. Credidit
quod regens sedem pro tempore, qua frequenter contingunt tam pro eorum et
pro his accidunt ut error particularis omnibus et alteris, contemnendo regis autem
et tam sedem, et ignoriam de regibus. Rex et error particularis separantes
illa incommoda, et scandala pro ea communi omnibus quibus sup. omnia removere
voluit, ostendo mandat acta judicis communiter existimari. Quo gesto est: ut ejus,
modo ejus sit in possessione sui officii et alicujus titulo donato. Et licet ob secretum
rationem id non videatur dicit omnes esse de collatis et regis nec expressa habente
authoritatem exercendi in possidendi in tali officio. Unde sequitur quod non valeant
acta judicis illius, qui gerebat se pro judice non tamen erat in possessione sui officii judicis
arg. cap. ejusdem 19 de jure Patronatus. Nec valeant acta judicis intrusi, quia
requiritur ad ea regimen expressum in ponatur et colligatur jam.

3. Ad secundum quod dubitandi: cum primus error sit tam cum similis proce-
dit quando status quod quis a de suus judex, seu ubi interponit ejus error.
ad aliam replicam ejus responsionis dico, quod stante omni errore similis reddendo
colorato titulo tali judicio colorato exercetur jurisdictio a quo exercetur verbum Nec
a regnicolis: utpote cum nullus verum de scit illum deserendum: ad quod
jure communi decernente ob communem communem et tollendæ gravissimas memorie.
Intelligendo tali Communem tollendum deserendum explere et dictam jurisdictionem
esse posse. Nam secus est dicendum in aliquod deficit jure Dno regis.

Sum.

Dicit Si duo gtendant super officium Collectoriam qi habent pro se equalem probabilem et equale Jus, tunc n̄ pt fieri divisio, q officium Collectoriam n̄ pt dimitione offerri, non 102.
enim e res divisibilis, nec pt fieri transactio v̄ positio per datorem certa pecunia vel alterius rei temporalis, ob cuius quam q̄ Collectoriam officium et dignitate Dei Judex tradere opportuno
v̄ transactionem per datorem pecunia v̄ rei temporalis, v̄ eam pensionem a percipiendo relevandam ad septennium vel ad hoc quidem n̄ in vita. Jo autoridade judiz Collectoria q̄ videtur
grandia fieri in forti q̄ tunc Judex illam pensionem v̄ imponi in propriis quinquennio sui officij, ob tm̄ ex causa pacis, ut alia pena ad quam dispositi seu race juris probanti, habeat
tm̄ per transactionem diminuendi ex remuneratione officium dicit de valore q̄ sit autoridade judicis
vata Ll. Imperium. Jo facto in Maa scribi: vnde am pot Me in Sedem nec
in positionem illam effectiue vellent, et manente equalitate racum sui valuerit appellare
officium. Jo sic Ubi q̄ deducto Cubo et eo ipso quod deducitur pot saveri unius gram
relevem sem probacq̄ desumpta a legibus n̄ hanc amplius equalis pte deducendum Cubo. 104.
Dicit Judex pt judicare amico Ll. 6 vel ff de Jure deliberandi q̄ Ll. 22 pro amico
Ubi N. et hoc de plus Jurio C. et Ne. quo Sta milligitis testis. Nec dicit in dubio
faciendum q̄ pro reo pro dote Limambiguis 48 et 125 ff de RR. Limambiguis ff
ff de Jure dotium quod pro amico Ll. CXXC. Quod enim libertas sua res et dotis
ae si quae alia similis in dubio favorabilis sit Jo in Jure ac possum Ubetis Non quam
vis quod in dubio pro amico sit judicandum 105.
Dicit Si generali duo eligendi equales Menda sibendes pt elector dictorum quod Malucio
eligere quem Judex ubi equales e possibiles Ll. Nam Magna e equalitas interelectos
et Judicem illum subsit eligibilia n̄ electa sit quod Jum rigorosum. Secus in
Vro capa. Deinde obligat eligendi ad plus n̄ strictis quam ad tres eligatur quo alius
n̄ sit dignus. Demum q̄ in electione alius n̄ pt eligi Quia dicto finali electi Negotium
ab pt diabolo res adjudicari et utrig equale sui vis. 106.
Adverso Dicit sit officium Judicij Ll. ego quadruplicum Ll. perpetuae actionem Celestem 18.
pore illum quidem Lunis Cod de delictis defunctor. Sic actio injuriae pore tempo-
rali e et mira annum instituendi Cod Judicio in chiata, sit spectus Cod interrum-
pti prescriptionem Ll. in omnibus utrig litigantis obligatorem Judicis se extendi et finem
litis expectandi 4to Novarum actionum inducit inducat ita ut res quae antea
ei gradu debebatur nunc debatur q̄ judicatum sit Caliam ff de novarum. 107.
Adverso Quando instantia judicij finiatur Ll. prolata sentia definitiva q̄ sua
Judex bene, funeliq̄ officio Ll. et Henry in criminali, Ll3 Cod Ll. Cod in Judicio n̄ observa-
tur in causa civili. Ll. Henry in criminali, Ll3 Cod Ll. Cod in Judicio n̄ observa-
tur De Jure am canonico veteri qd admittebantur appellacq̄ ab interlocutoria
instantia fuit perpetua, Ne litis et litibus nascerentur Cap 60 Ll. et Cap 17 de prio
Lib. Jo Ll. 24 C 20 de refor antiquam dispositionem n̄ capitulo tm̄ gessit
ut post lapsum biennio ad ire post Superiorem, seguitur adhuc haec
instantiam se perpetuam de Jure canonico donec lis per sentiam definitivam decidatur
v̄ partes penitus renuncient Judicio v̄ Judex ex justa causa partem alteram absolvat
ab observatione Judicij. Excipitur instantia da appellacq̄, cui annexa q̄ ad causa principia
dimidium datur Cap de appellatio

Titulus 2dus

De Foro Competente.

§. primus

p. Nota vnic. Quod sibi dicit forum in neutro, et dare præcipue significat eum, qui appellatum ad verb. forum eme reducum aut eum Tribunalis in aliquibus judicij, circa qd in facie vos animadvertere ff. quo sibi prodibit et quod Vegalum Cedat Tribunum, jus dicendi impune exercitur, forum in masculino, quo sibi equo pariter accipitur pro Tribunali judiciali, unde forus competens idem est, ac Tribunal judicis, cujus jurisdictioni reus, qui convenitur, subjectus existit, et hac de ficta videtur forum in ordine ad rem, qd genus est, ut alibi sequitur forum rei, est et forum actoris, hic competentia fori nonnisi in ordine ad judicem, cujus jurisdictioni reus subesse dicitur, sive si vir reus mulieris forum Rejurisdictioni reus subesse dicitur, sive si vir reus mulieris forum Re: steat, in electione actoris erit, convenire reum in foro, quo maluerit, et uel. steat, in electione actoris erit, convenire reum in foro, quo maluerit, et uel. cod. ubi in rem actio xta com. Canonistarum, Felic. Fagnanus.

2. Quæres. Quid juris, si reus conveniatur coram Judice incompetente aut de cujus competentia dubium oritur? Pr. reus coram judice incompetente conveniatur inquirit, et quærat apponendo exceptionem declinatoriam fori; hæc tm mox ab initio ante litis ingressum, vel ante litis contestationem, imo et ante alias exceptiones declinatorias proponenda est, ne si secus fiendo et conniventa procedatur ad alia, videatur ipse in idem judicem consensisse, ejusque jurisdictionem prorogasse, et sic nequeat ejus judicium declinare, ut dct. can. de except. Quandoquidem exceptio declinatoria fori quocunque tempore, etiam post aliam exceptionem, quæ tamen ante litis contestationem proponi potest, etiam, qui ne quidem ex consensu partium est judex legitimus, ea non obstante pars quæ: rens potest ejus incompetentiam, et quia ex defectu alienum contrahentium ad prorogationem jurisdictionis requisitarum s. de quibus infra: in ipsum consentire non potest; aliud est si judex, et sponte aut vocatus coram: stetiam certe, ubi sic et in præsentia; nam hic nisi excipiant ante litis contestationem ex incompetente fiet competens, et amplius excipere non potest.

3. Pro reo. Do de incompetentia judicis ejusdo constat, libellus recipi non debet, et uel. de jurisdictione, si vero de incompetentia fori certo non constet, do dubium sibi reus citatus adhuc comparere debet;

et allegando privilegium exemptionis aut aliam causam legitimam opponendo, doceat de incompetentia judicis, fabel ex capt. cum personae de Foribilium 6. quia prelatus exigimare an sua sit jurisdictio, vocali am ei, an concessa authoritatem Rabonis; et ei judex sua ordinaria Live delegatus debet cognoscere an sua sit jurisdictio, ne signis ex aliena se de judicis. quia hoc ei concedit jus, fidei sit sua causa, ne aliqui volunt, an de valde dubium judicis causa quantum ad ultimitatem; unde non est mirum, si judex prononciare sum de jurisdictione, cum nullum inde suo emolumentum percipiat emolumentum, sed dum ampliatur jurisdictio sui officii. Quaeritur, an Judex in Cathium est Laicus, oriatur Quaestio super competentia sui in Causa realis; utrum prove jurisdictionem exercendo, Laicus ipse non conjungantur, nec utrum cognoscat idem judex Cathius de materia ecclesiastica, et secularis praesumitur in authoritate et jurisdictione fori Cathii, et secularis praesumitur. Quod capt. si judex 23. hoc tit.

Quare Cathus modis gentilis inducatur, competentia fori? Respondetur quod Cathus modis variatur, generatim in Cathi fori competentia dividitur ex duobus modis principiis, ex persona judicis, ut quia est ordinarius et delegatus, ex persona rei, ut gathei alicui galeo, aut quia prorogata est ejus jurisdictio. ex persona rei, ut gathei alicui sui domicilium in sibi conservatur aut delegati. et satis in re ejus in loco ejus judicis fita est. Item ex privilegium fori, ratione alibi contrahendi, ratione rei sitae, ratione delicti commissi, et hujusmodi. Ratione ex qualitate causae, ut quia est causa Cathi, conveniri nequeat, et hujusmodi. Ratione ex qualitate causae, ut quia est causa ecclesiastica, et quia secularis, et quia feudalis, et hujusmodi. Angel hic et alii.

Porro modi ordinarii seu realis sortiendi forum sunt 4, qui ex mera mixti, Live rei, de qua contendit possessorem causa movetur, forum regulariter quae sortitur. alii modi vo sortiendi forum dicuntur extraordinarii, similes generales, cum non sint reducibiles ad certam speciem, sed indifferenter in propria competere et pro delictorum, contractuum, rerum ipsarum, Abbas in capt. vel. Vbi 2. hoc tit. Jam de principiis ipsorum sit dictum.

De Modo ordinario sortiendi forum

Ratione Domicilii

Nota Domicilium in genere dicit ff. Conus habitationis duitanae, seu corpi deponendi; et illud dividitur in domicilium habitationis, domicilium originis et quasi domicilium. Domicilium habitationis duitanae ille in quo quis eam habet, aut majorem fortunarum suarum partem habet,

ad ibidem pergelus morandi, desumitur ex ad. dicens cod. de incolis. Requiritur verum domicilium non nuda voluntate, sed ex facto simul concurrente, scil. domicilium cod. ad municipalem. Et de hoc domicilio spectat intelligi dict. ubi sit maxima domicilia absolute pergelus; sicut significat alias pergelus quemlibet, ad hoc reverberandi, hunc ipsum peregrinari durante incolatu cod. de incolis. Item quis domicilio relicto navigat, aut iter facit, quo ire consueverat, aut ubi consistat, dicit consulere de domicilio. Domicilium Belgini dicitur illud, ubi empore habet originis seu naturalis, paterna, vitae sedem habuerunt, additur stabilem, quia non distinguit de postulato in ulterius de nativis aliquis. Per quod domicilium intelligit temporalis habitatio, longior ex, seu est major eius pars, vel alius diuturnus non absentia continuata, atque ad ibi pergelus commorandi; ita communis. Sic studiosi in Academiis studiorum causa diutius permanentes, vel servientes in servitio militari, vel navium causam occupati per annum aut majorem ejus partem, consentire ibi pro domicilium contrahere, ad l. ubi de incolis. Diu habitasse longior, non significat aliorsum se consulere ad breve tempus ibi permanendi, puta recreandi causa, vel ut rusticus in villa exercet, si non consulendi ibidem pro domicilium adipisci argo capt. ij. qui, de aquaeductu in 6. Negotia ibidem pro domicilium habere dicuntur hospitari.

2. Quaeres Qualiter aliquis sortiatur forum ratione domicilii? Respondeo certe ratione domicilii habitationis, quis forum consequatur ibi, ubi ibi est, qd ratione domicilii habitationis, quis forum consequatur ibi, ubi ibi dem conveniri velit, imo ille dicitur forum originis et natalis forum sortiri nec hoc dicit. nisi in appellatione sua dicatur, in dubio intelligitur dicatur domicilii originis; pariter appellatione subditi, in dubio venit subditus ratione domicilii, argo l. eos cod. de incolis. aut vo. subjecti ex alio loco non contrahens, delicti rei sitae, licet subjacitur forum quoad casum illum, in dicitur specie subditi. Glossa in clem. unam verb. subditus hic dicit.

3. Respondeo forum domicilii est ordinarium ad universales alios concurrentium quotidie alio foro, in his, ut eius pars ibidem conveniri etiam pro contractibus alibi gestis, et pro delictis alibi commissis ac super rebus alibi sitis. Abbas in cap. 1. in 6. de dict. fagnanus. felinus &c. De contractibus alibi gestis habetur cap. dicit hic dict. de re alibi existente de cod. cod. de praescriptione longi temporis. De crimine autem alibi commisso vel signa.

authentica: qua in provic. cod. ubi de minoribus ag. opponbl. quia si
in foro domicilii n̄ potl reus convenirj de labbe gesta, confessio aut
exceptio labbis fiunt ipse foro. Super quo vide Bal: in
decimus capl. de Jurisdic. 21
Resp. Judex domicilii n̄ solum pt̄ procedere contra subditum quem
o presens, quomodo n̄ jurisdictionem in ipsum exercendo, vel eum gl citare ubi-
cumq existentem n̄ quod omnes ejus. Abbas in capl. vel Nro. ibi Bl.
cum d̄m. q̄ ubicunq quis existat, remanet subditus domicilii judicis
hoc ipso, q̄ domicilium n̄ mutavit sed retinet, sive ipso absente decernitur in
propria territorio ipsius Judicis. Nec obest, q̄ nunquam talem citadinem
exequatur extra territorium judicis citantis, nam alius talis mandatum citata-
rius fuisset citij solitam habeat modum minus prium executionis ei n̄ ac-
cus fuisset jurisdictionis, saltem capl. Romana. vers. contumacia. Quodam n̄ post cita-
tionem quod omnes ejus, tam presentes citatus ejus ē comparitio, sed ab-
sens citatus a judice domicilii tenetur comparere sub pena arbitrio reperen-
dis; quo ei absens ē contumax in comparendo, pt̄ contra eum judex domi-
cilii procedere per missionem arboris in possessionem bonorum ipsius, ut ha-
dio asserius reus, vehiat responsum; capl. vel. & in alijs. et & ff. am, ut
Eile non contestata. 2 si reus contumax bona mobilia aut immobilia n̄ habe-
at, in quorum possessionem actor mitti potl, ipse pro merito sua contuma-
cie pt̄ excommunicari, aut alia censura innodari; Glossa in Can: Ejgum.
Caem q. 2. 2. ordinariam. Poterit am̄ citata forj per judicem contra
talem contumacem, quo stabit causa ad galiam; et alia pars de jure suo
sufficienter doceri; capl. Veritatis q. de dolo et contumacia. 5.
Quare. Utrum quis eorum solitur et convenirj potl ratione domicilii
originis? Et affirmative, ut per capl. penult. jure communi potl quis con-
veniri in loco originis, unde ibi recipiatur; Abbas in capl. Ro. de hac
Cil. idem de stando absens & ff. de judicijs. ubi dic. Quod stare ibi ē
conveniendus, ubi defectus debuit sibi recipiatur. Sunt si defectus in
recipiatur, quia publice clamat hoc ultimum aspernat procedere solum in
causis civilibus. Notat Jo Engel hac tit. Nro 6. reum indubitanter con-
veniri in loco originis, quo tempore infibula actionis ibidem habitat,
Dare ex domicilium habitandi concurrit cum domicilio originis.
Quod si am̄ reus habitandi alio transtulit, bene pt̄ convenirj aliquem

in loco originis, ab usu recessit.

6. Quaero utrum et qualiter ratione dñi domicilii sortiatur quis forum, ita ut ibidem convenire valeat? In certum est, q̃d in loco dñi domicilii seu diuturnioris habitandi potest quis conveniri super contractibus, et delictis ibidem gestis, non tamen ratione domicilii dñi, sed tantum ratione delicti aut contractus ibidem gesti forum sortiuntur. cap. ult. hoc tit.

Quæro. An eam ratione dñi domicilii aliquis alibi conveniri valeat super contractibus, et delictis alibi gestis, major est difficultas, et diversa sententiarum. Quorum aliqui in utramq; partem citati, sentiunt in cap. dilecti. Nro. de restitu. Negativam tenet Bartolus in lex. Marcellus. ff. de judiciis, ubi in fine ait, q̃d scholastici ratione studii sortiantur forum, ubi contrahant, quasi ibi conveniri, nam in ea contractibus et obligationibus ampla facultas ibi conveniendi queat; eandem tenet Hostiensis et alii, quorum ratio est, quia juris statutum, q̃d quis dñi alicubi conveniri ratione domicilii; cognuntur de vero domicilio; nam in dubio à vero bonum proprietatis reddendum non est, et non aliter. ff. de legatis. 3. quando domicilium non est verum domicilium. et civis. cod. de incolis, q̃d. Et num. affirmativam et probabiliorem ex professo tenet Abbas in cap. Quod clericis. Nro. hoc tit. sentiunt, Joannes, aliique plures; de quo inter hos communiter ex. l. 2. cod. ubi de criminibus, nam competens judex censetur ille, ubi reus degit, seu conversatur ut ait Glossa finalis, ut Scholastici in scholis licet domicilium non habeat ante decennium. Accedit ratio, quia absurdum est, q̃d quis diutius in loco moretur, et nolit ibi respondere de aliis gestis. Sic enim dñi domicilium seu diuturna conversatio in loco parum operatur. T. l. ex dñi domicilio etiambi constituto dignoscitur jus Parochiæ proprio inter non ut ocio sacramenta fuit recipere ad Gyo, et Parochi illius loci exequia Ordinis sacramenta. q̃d. Et licet ut priori sententiæ negative valeat, negatur major propter varietatem, quæ in utraq; inesse videtur. Interim per hoc non negamus, quin particularis locorum consuetudo, quam approbatam multo operetur, ac in praxi maxime sit attendenda.

7. Quæro. Quid juris, si quis in duobus locis domicilium habeat, aut in schola licet quis dimittat? An quis obtineat domicilium habitandi in duobus locis, et q̃d ubiq; æqualiter sit insudans, æqualiterq; per anni decursum commoretur. Dico in ubiq; loco censetur obtinere

forum, plys conveniri capl ex parte 1ª. Pq rdo, mutatio domicilii n perimit instantiam coram judice illius domicilio cessante, unde legitimo citatus tenebur coram hujusmodi judice citante eam prosequi, n obstante, q post citationem mutaverit domicilium, per excepl. proponenda. loc. dt. Et Pro ò: quia per citationem legitime factam perpetuatur jurisdictio judicis citantis, sicq citatus n obstante mutatione domicilii jus revocandi domicilium n habet, et forum cassandi, qui ab aliis jam prævenitus, n tali ultro electo.

Lucens. Qui centenarius Vagabundi, et ubi forum sortiantur ratione domicilii? Pq Vagabundi consentiri tibi, qui nullibi certam et stabilem sedem habent, ac hinc inde vagantur. ac ejus qui nam nusq. habet, ratione ejus forum sortiri? Pro ò: tales sortiuntur forum ubi reperiuntur, vel obtinent eorum. Pq rdo: tales sortiuntur forum ubi delicti, vel alibi commissi; alias ordinar. jurisdictio contrahitur, ratione delicti, vel alibi commissi; alias ordinar. jurisdictio contrahitur, ratione delicti, et more Patriæ in reg. regis absentis. Et provide l. debbit. ff. de jurisdictione.

De modo ordinario sortiendi forum ratione delicti.

Lucens. An et qualiter ratione delicti sortiatur quis forum? Pq rdo: Sortitur ò: q ratione delicti alibi commissi quis ibi sortiatur forum, adeò ut tenetur ò: q ratione delicti alibi commissi quis ibi sortiatur forum, adeò ut teneatur ò: q ratione delicti alibi commissi quis ibi sortiatur forum, adeò ut in mejus territorio quis deliquit, ejus jurisdictioni subjiciatur, ab eoq; puniri post Clem. 1. de sent. excom. Et ita tenet Bal. Ang. Salic. Alex. Jas. Rip. Dec. Ant. Gom. Mascard. cæt. Bart. Lap. Bal. Ang. Salic. Alex. Jas. Rip. Dec. Ant. Gom. Mascard. cæt. l. 3. ac capl. 1. de raptoribus, nam merito in eo loco celeberrimi cæt. l. 3. ac capl. 1. de raptoribus, nam merito in eo loco celeberrimi punitio præcipiuntur, ubi commissa sunt, partim ad Exemplum et Terrorem aliis punitio præcipiuntur, ubi commissa sunt, partim ad Exemplum et Terrorem aliis ceteris, partim ut per publicam vindictam reipublicæ per Crimen exhaustæ ceteris, partim ut per publicam vindictam reipublicæ per Crimen exhaustæ satisfiat; decedit, q in loco delicti facilius inquiri possit omnia. Pq rdo: Quando delinquens eodem regreditur in loco delicti, hunc esse quasi de eo, Quando delinquens eodem regreditur in loco delicti, hunc esse quasi de eo, qui tam respublicæ offendit, qm respublica tenetur eum ultio loco, in quo delictum perpetravit, in jurisdictione judicis delicti, seu illius loci, in quo delictum perpetratum fuit, ita desumitur ex capl. postulasti in loc. cit. nam Dd. Clericus Rebel fuit, ita desumitur ex capl. postulasti in loc. cit. nam Dd. Clericus Rebel benefitium in una diœcesi, in alia vi delinquit, committendo eo Crimen privationis beneficii puniendum, hunc si Ecclesiæ delicti conducit ad Clerici privationem beneficii, pronunciando eo privationis, cum ac ipsum privet beneficio, pronunciando eo privationis, super hac eo qua tenetur exercel jurisdictionem in eo Clericum et bonorum

ejus seu beneficii alibi existentis, si regulariter procedit, quamvis executio realis fiat postmodum ab Ordinario loci, ubi beneficium illud situm est; idem dicat Capellum tenens de officio Judicis Ordinarii.

Negophor nihil falcem in Messem alienam, quia ista est communis opinio probabilior, ac etiam magis conveniens sensus, ac traditum illum in capite Romana. Et contrahentes vel testes in b. eundem opponitur alicui capi. possidenti: sensus relinquitur a Glossa finali ibidem. Idem dicendum beneficii residet penes personam et ejusdem ejus interesse, qui est persona subjecta judici delicti; etiam id subjectum existit dicta vel persona, consequitur non sed sententiam in rem sibi non subjectam, neque nihil extra territorium. Jacob. Butr. Ubi. Sy. et alibi.

Et dico, ut Abbas minus judex, ibi, in cujus territorio bona committentis existant, et regulariter sententia a judice delicti prolata, requisitus ut ab hoc ad illum debite fuerit citatus et ejus jurisdictione super executione hac sententia, ut in simili statuitur capite Romana. Et contrahentes in fine hac testes in b. aliquem judex alterius tribunalis non potest, et alterius nisi sit Volentibus, vini judicatus, sed de officio Consulis nisi forsan sed talis judex, ad quem de jure comuni, et municipali spectat executio, ut ordinarius respectu delegati de a Divo Leo. Et si. Fide re judicata. Et nisi ex officio deberet procedere, ut ff. de officialibus, arg. capit. 28. no. de elect. et Cap. 48. de appell. aut nisi esset excommunicatus, excommunicatum secum habuit Cap. pastoralis 55. de appell. aut nisi esset, forsan homicidus manifestus, Nam in istem quicumque cum primo capere et; ille posset fuere executor speculator &c. Ad 4. haec omnes dicta procedunt de sententia judicis delicti inde prolata. Nam si judex non si judex a quo petitur executio sententiae, videat eadem nullam debet observare, et exceptionem nullitatis remittere, cum si nullitas sit notoria, non est opus remissione. Et per executio de regni stilus in civili postulatur. Secus tamen judex debite requisitus non vellit exequi, posset ad ab eo citari, sicut per ipsum executum et Executorem ad hoc competit et pertinet. Ayno sententia. Et dispositio judicis. Et: collatione ubi dicitur, quod quisquis judex ratione potest coram se de causa tractatur ratione in factum ad interesse, et ei jurisdictionis et extraordinariis cognoscibus.

Quaeret. Quid post judex delibi contra reum contumacem n' amplius existentem in loco delibi. Et do reus contumacissime citatione negentes ē, dum erat in loco delibi, ita ut territorio judicis illius certum ē, q' cujusmodi judex ex post contra ipsum etiam absentem procedere adeo ut si contumaciter se absentet, nec amplius comparere velit, judex delibi n' solum post procedere contra bona rei in hoc territorio existentia, sed etiam contra personam ejus ipsum ut excommunicando, et omnem processum super personam ejus formando, in quantum pelibi qualitas. Cui, et debuj persona rei. Absque in hac rel. hoc dei. vijs. Caeterum deputitur ex certo propositi: ij ubi cognitione citationis de rebus causa prosequi coram judice citante in ostiatim. Et possit jurisdictionis alterius ē operis, quae sequitur debuj ad alios jam pervenitur.

Ubi quam Gloss. inferit, q' personae citationem praeviter ac peremptorie jurisdictio judicis sui ordinarii, qui delegati, stat cap. licet. 4. et ult. 8 in alijs ut ille non contemplata. Cognitione citatis et contumaciter se absentantes vel parentes in bonis ē mittendo eius in bona possessionem, si quem pro excommunicatum. Deinde duas; rei debuj queri, citra territorium judicis delibi n' fuerit citatione praeventus, quae ē. resp. ij remittetur per gratiam judicis ita respondet, quaeritur, quid judex delibi facere processum contra ejus personam, ergo ad hunc effectum citare constitutum extra territorium, videtur prohibitum citare in ordine ad effectum adstringendi bona, sequa tabet in ejus territorio, nisi comparuerit. Absque rem contra: pro. deputitur ex clementina pastoralis de rel. et rem. judicio. ubi sancta Sedes mandat Cabe contra citatos extra territorium citantis contumaces existentes ipso jure declaratur nullas, quae mandatum et extra territorium jus dicunt impune n' parebur. cum rel. de Const. in 6. unde citatus extra territorium à judice delibi, quamvis n' compareat, neutiqm dici contumax, nec proin pt excedari excommunicari ratione contumaciae, cum ergo n' extet, nec alter respondeo ita posse jurisdictione contumaciae, comparere n' extet, nec alter respondeo ita posse jurisdictione contumaciae, excommunicato ex ea contumacia respicit personam, ejusque bonorum habet

et ignorelur ubi degat, per edictum publicum loco assignum. Quod si
citatus comparere neglexerit, seu absque Licentia Principis postea reditum
exulis capitalis Romani. Et contrahentes. Nec Licet in b. Et hoc est resolutio
perfecta. Nec dicat se judex domicilii citare reum absentem ejusq; pro-
cedendo contra ejus personam, licet existat extra suum territorium, quod ju-
dex delicti. Et dico quod ubicunque fuit existit, non est subditus domicilii
judicis hoc ipso, quod illud abinde relinquat. Et contra delinquentes postquam e
extra territorium, non amplius est subditus judicio delicti, nisi forte citatus ante pro-
venerit, qui solum ante discessum et absentiam non nocebit, ut sit ratione domi-
cilii Abbas et alii

4. Item est ultima causa, qui fugit, remittendus sit ad locum delicti? Et judex
delicti posset citatus requirere alium judicem, licet reus non fecerit citationem
praecedentem ut dicit reum, capiat. Ubi remittatur per Clem. pastoralis §.
Nec quoque et de sicut. Et sic si de amissa ac alibi. Quinimo authentica
ut fratres in fine vers. collatione. Et exceptis statutis ut judex in cujus pro-
delinquens degit, possit citatus a judice delicti. Ubi plures citatus reum com-
prehendere ac illum transmittere teneatur cujus sub gravibus penis ibi ex-
pressis et illo transmittere teneatur cujus sub gravibus penis ibi ex-
pressis et hoc ob bonum reipublicae ut ad exercitum et terrore aliorum
ibi puniatur ubi delinquit, ac alias quod communiter cujus tenetur quilibet
teneatur remittere reum, ipse requirentur conditiones non ut remit-
sio delinquentis a judice loci delicti petatur per publicas citeras quae
appellant regulisitoriales, sicut non teneatur remittere, nisi ex voluntate,
ut exerceatur justitia in loco delicti delicti. Ideo ut delictum sit grave
ac commissum in territorio judicis penalis ac requirentem, similiter de eo
agatur criminaliter, nam in levioribus delictis non sit remissio, nec agi
gravioribus, si enim agatur civiliter, ita Abbas in cap. licet. hac tit. Judicium
Clarus et Felicianus hic dicit Nos bb. ac alibi. Sed ut reus adsum sit subjec-
tus, seu nondum agitari coepta in territorio judicis, in quo degit, alioquin
si judex originis, aut domicilii, qui potest procedere contra reum, etiam ubi
delinquendo requisitus prevenerit in causa, neque amplius non sit
subditus, neque prevenerit non est impedire judicem delicti, quia causa cog-
nosci, coepit criminis applicatus reum ad judicio finiri. Abbas in cap. licet.
Hac tit. Et in tali casu est ita utrumque procedere remittendo.
Ubi ut judex delicti in citeris requisitionis inferat, quaedam sunt ibi in crimine cog-
nitionem, et prolixeno, ne hic cum in nova ex videatur remittere, sicuti

ex fama mari. Sto vel requisito de reside fac faciendo requirentur, et ubi ego judex
Ad. ab eodem principe, a quo requisitus petatur, poss, nisi rea remittat, alio
quin ea requisito n' est de reside faciendo, cum n' ad principes, qui poss judi-
care, et judicem requisitum cogere ad remittendum. Item Carrubias lib.
haec de praxim in dicto titulo requirem, sicuti habet de militibus subditis deli-
ti sive non, quia ius n' distinguit, et in loco delicti debet delictum debite requiri
mi speciem, et ea ordinarii coram n' possit remittere exemplo ad eorum
delicti ex exempli, de privil. ideo ea petatur a judice delicti, et procedit in
exemplis ea ratione loci, nam alias n' possit ordinarius loci remittere, sed
petatur equal remittendi per superiore n' ad judicem suum.
Quare A. quo judicio post querelam delitum in confinio duorum territoriorum S.
comissum? Dom. Ego delictum n' videtur remittendum, sed ea consumatur in eo
finio territoriorum, ubi sic loco oriundus, ita ut postea ibi ingressus et ubi poterit
capiendo, consentiunt doctores posse utrum q judicem procedere ultra delin-
quentem quamquam tunc inde ipsum ad judicem detur locus convenhomi, q' n' est
Major ma' pro uno quam pro alterq. Item inde venit praventio ad quod de
lictum in uno territorio est inchoatum, in alio ad finitum seu consumatum
et h' qui est reus in territorio A. emittat sagittam et vulnerat primum in terri-
torio B. existentem probile quidem est quod delictum est consumatum
in cujus territorio consumatum est delictum, probilius videtur quod tunc utrig
territorij judex delicta procedere et quivand detur locus prevenhomi
Sanctorij pars Cabedl in 2 libellor. N° 1 fol. de questionib. Felino Aretini quod
sentiam probat signanter in cap. licet Prin. de Ht. qua de effectu quis punitur
et a cede cedens am et mandans alienus sentiam secunda pars fol. Julij Clari
abbatis in Pr. vel Mors fol. 1 mihi Casa mittenti delictum plura sentiendo
fangere q' em Deus quod illud cognoscendum ad cujus territorium delictum
subiacuit. Cs. q' quaestio de actu delicto tractatur? Nam ens ille jam
Nocivus est qui mittendo sagittam in Modenam cap. t' de proc. seq. ne dimittat
manendo impunita mente utrig judici tractatur Dicto insidiando. Nam
emissio sagittae et actus ceteris huius est unus actus moraliter. Et ita
pulta delictum Mandans homicidium n' in loco Mandati et in tuo territorio
amissi per Mandatarium homicidij. Et pariendus hoc totum procedit in casu
in quo n' am in diuidui seu ab invicem separabiliby ut ea in praesito
et in casibus Miet fiori, in quibus locus est praventioni. Deinde mandatum
et ejus executio per alium facta n' est unus actus moraliter loquendo et du-
plex, nec mandans regulariter obligatur ad poenam et solo mandato

ad delicta quod alibi suppo
nitur consummatum.

gnissum Necungel Selimus, quod ei duobus ejusdem potentiæ, inhabil ad se minus potens, Nam hoc pariter provideri in individuis, secus in disparibus ab invicem ut ei in effecto et causa. Mich. Ferr. ubi uberius tradit ac per

§ IV

De Modo primario sortiendi forum rei gestæ et rei sitæ in eisdem Territorio

Quoad utrum et aliquando quis teneatur forum rei gestæ R. I. ubi gestum sit, quam domicilii, vel Capitis vel quod de limitatione quibus casibus quis gestum aliter gerendi vel quid aliud forum in loco domicilii quis gerendi possit, ad quæ advocare viatores dum gestabant mea disputavi, ideo ab alia parte videatur, an teneretur ibi respondere, nisi voluerim, secus esset si delictum, vel debitum adiudicatum quod tunc in loco delicti gerendi forum habet, quis a viatore emit equum, pretium rite persolvendi, alter autem recepto pretio equum dare nolit, ubi vadit delicti, et ibi gerendi quod tenetur et alium deducere. ultionis hic dicta nihilque de vero viatore seu advenæ qui Domicilium alibi certum seu Domicilium habet. Nam vagabundi, ubi libuerit sunt gerendi cum non habeant certum Domicilium. Pariter advenæ et peregrini, de quibus de eodem loco sunt ibi gerendi, de negotiis gestis in hoc enim illud differt quod non missicati loco gestionis dicitur ibi factus esse domicilium habere, ubi vir habet domicilium adquod mulier per matrimonium tenetur ducta eo quod sequatur forum Mariti. Limitantur tandem dicta dicta nisi tandem quod in loco gestionis non aliter quis mittitur gerendi possit quam si ibidem reperiatur aliquem fugitivus bona sua fugiendo periclitatur, hæres absens, et quis sit de his quod ut melius intelligatur.

Quæritur. Quam Iurisdictionem habet Judex gestionis respectu gestionum Reorum in loco reperiatur habet Judex rem Iurisdictionem tam in rem quam in personam in quantum satisfiat gestionis causæ et gestionis actoris et Multo magis si gestiones allegando eisdem quæruit in jure, quod existens in loco gestionis Actore præsente et litem petente dispensit Lite acceptum. Unde si actor post ea quam alterius in quæstionem ut exemplificari ac eum directe quemadmodum super principali in statuto in primis Ad Capita vel § in aliis Ad. Quod si gestionis in amplius et in loco gestionis, Nec et actore præsente sed ei gestionis finem ipsum Actore quantum ad effectum actuum sua persona bene vel ad effectum Missionis in officium Judicis ejus Curia habet nisi gestionis. Quod verum si lites bona sua alibi habeat, Nam

cum tunc

tiene pt Iudex gtractu Illem Citare ut aud gaveat, ät satisfaciat
et si renuerit d decernere Missionem in bona, actiß in Missio sentent
ad Iudicium loci ubi bona sunt. Pone rao gtractu, n ist qui reglaider
remittendus ad Iudicium gtractu ut sit in deliktj, nam gram
et hoc fieri debet in Casu reddendä rationis de administratione.
Item ist de eo qi sualiter renunciavit privilegio alterius loci Sta
Rossi in C. 1 versu pro non dato ff. qui in quo vocatus.
Quaeres An et quando qui citatus coram forum rao rei alicuius 3.
Sito C. 2. ff. rao rei sitae coram forum qui adeo ibi coram
illo Iudice in cuius territorio res litigiosa existit citatus, illius possessio ha-
betur possit qui gravari Cap. uel ff. hac quaestio procedit sive
res sit mobilis sive immobilis, quia hic indifferenter loquitur, Inte-
rim abbas cum alijs per rem mobilem intelligit illam, quae est pos
nabilis in loco, non autem ibidem existentia, qui in
transitu, ut si equus transiens civitatem et titius equum dicat esse
suum, tunc enim n pt Titius me gravare in hac civitate coram
praesente ff. de Iud. quia n sum in hoc loco cum his in transitu
qui n obstante quamo res alicuius est in transitu et advena tran
siens nollet eam repetenti tradere, tunc advena ille pt coge
ad hoc tenendum de stando Iuri in loco Iudicij alio qui de equo
tractatur res vel equus.
Locus In quo differat forum domicilij a foro gtractu, delikti
aut rei C. 2. ff. in ea quod forum domicilij. Et versa et Quaeri 4
Circa forum gtractu et rei litis mo et delikti, quia rao
forum habetur qui forum solum accidentaliter non Naalter
Deinde in dubio, proprie habetur ille qui e habitat in
alterius habe Domicilij. Circa e de illo qui est alterius habitat rao
gtractu rei litis vel delikti. Quid habetur forum quod dicat ipsum
illum. Reliqua differentia inveniuntur apud Aut. = =

= = = =

§ V. De Modo extraordinario forbiendi forum in Curia Romana ubi et de Jure revocandi domum et avocandi Cau.

1. Quaeres quibus et Quibus e Clericis pot quemis in Curia Romana de pt n'dum Clericis d em Laicis super Causis ac spiritualibus Causis ibi quemis ibiq; quenlet n' Cot sic declinandi forum; quia tota mundus pt Papa territorium quoad Cas spirtales et Mat pt quodcunq; Legavero q. Pepa et Jude Andreas singulorum. Can Cuncta p mundum Cap q.

2. Quaeres quid si Cas revocandi domum et quando locum habeat? Si sic revocandi domum pt privilegium q cessum illi qi ei Causa Pessimi graui Pessia ad alium locum de transtulit vq Curiam Romanam acceperit, ut pot ibi quemis Superandi gesto, etsi ab aliqua ibi quenlet fuerit, pot excipere dicendo: Domine n' veni ad hoc paratus dimitte me domum et deliberato sta abbas in Capl. cit. Vno 4.

Pot 2do ut pot revocandi domum cuiquam competat. requiritur, ut ex Cau nessat, et qui nessat alium locum accepenit, ut siquis vq Romam, vel in alium locum iuris, qd avocatus e Cau pseqendi testimonii, et rededa ratioñ, aut qd quis ut legatus alicuius destinatur, siquidem decidi judicandi Cau, tam 2do quis illuc accedit Cau prosequenda appellationis Ci. cet. de necessitate hanc n' le retatur prosequi, qd tu ipse n' prosequare tu tua manet Cau, huic ille nec illuc nec huic ex Cau qui nessat. Siquis habet jus Cam ibi molam revocandi domum; adit abbas ad forbiendum locum; forbiendi. Quaeres e in Cau problem iuris, ut siquis aliquem velit Cau religionis, vq ad luenandas indulgentias, et si petat se ire Romam advocatum suum in scholis ibi commorantem. Siquis e in accepenit alium locum ex Cau mere Voluntaria, puta Cau solatii vel pro spali negotio nec Voluntario, n' gaudet privilegio revocandi domum. Vera vide apud Decis. Act. tit 8 n. Nec tres insuper tripudium.

3. Quaeres Quid sit avocatio Causa et Qualiter peream innuestr com. sententiam? Rnio Est Actus quo aliq coram inferiore judice ad superiorem et a quo illius jurisdictio dependet citra appellationem facta transactio in eo statu, in quo apud inferiorem reperitur, cap. 56 de appell. Ostiensis ex: judicium obtinet 2 de judiciis. ubi inter alia dic: Judicium obtinet vetustate eo, qui judicium impetravit et eum eo, qui magis imperium in eadem

jurisdictione tolle; dum lites pendentes coram inferiore judice ad se
ut excludatur ita avocat causam, per quam judex unus ab alio pari, et eius su-
perior avocat audientiam cum libi incompetenter litigarent. cap. 1. hoc tit.
et Dnus petendi avocat causam coram judice Curiae litigantem sub de-
bito fidelitatis cum prohibendo, ne coram isto litigent: hae ein potius exceptio
declinatoria fori per quam judex Curiae, n am prae dicta avocatio, quia su-
perior contra inferiorem exercetur. Et ideo adeo per exceptionem in
dicitur competens fori judex superior, cui causam ad se avocari ut pro-
pter posset per judicem inferiorem Curiae ipso jure fit nullus, et per avo-
cationem ad se factam statim superior judex Curiae, ac judicium coram
eo captum solvitur, cap. 2. de appell. 6to. de appell. imo magis asserit juris-
dictionem non appellat, imo appellationi resistit in jure, prout ipse legalis,
sua n. suspendit jurisdictionem cujus appellationibus in b. Contra dictum
consistit in facto, unde sive fiat ex petita ad se, sive non, postquam e facta de
suspensione n. suspendit jurisdictionem inferioris; et si ejus avocet aliquam
causam a vicario ad se, ita suspendit, ut judex agat vicarius, nihiler agit.

Octavus.

De Modo extraordinario sortiendi forum per prorogationem jurisdictionis.

Quaeris. Quis sit prorogatio jurisdictionis, et quot modis fiat? Et respon-
detur, litigantes in eam judicem non suum consentiunt, quem certo sciunt
talem, et tali judicio non subjectum. Unde prorogatio jurisdictionis hoc
sit, quo quis extendit se ad jurisdictionem judicis, cui alias ad eo non subjec-
tus in tota causa n. est subjectus. Ex quo sit prorogationem jurisdictionis pertinere
n. ad ordinarios, sed ad modos extraordinarios sortiendi forum. De quo tu-
ra vide apud S. Decis. loc. 87 n. 6. per totum.

Septimus.

De Modo extraordinario sortiendi forum Ex qualitate causarum, et de causis mixti fori.

Nota. Casus hic continentes, cum quando in uno eodemque libello
duplex, imo plures actiones conjunctim deducuntur, quae
judicio competunt ad eandem rem, vg. cum petitorio et proprietatis
causa ipsam simul intendatur, et quae actiones diversae moventur

Quæstiones, una vg principaliter, alia inuidenter, ussi oriatur aliquid de materiali materiali, deinde seal Quæstio de dote restituenda.
2do ratione generalitj actionis, 2do nec diuersa hoc, seu cæ realis personalis: vertur sub una genere actione, vg debita, negotiorum gestorum, 2do
ratione pluralitj personarum, quæ concernunt, ut si plures socij in actione aliqua individua conuenianur, vel si inter plures coheredes actio familiæ herciscundæ instituatur, aut si in actione contra eum instituta aliis vicinorum pro loco interesse, ac huiusmodi. Jam
2. Dico: regulariter loquendo cæ continentia non debet dividi, ad multi cod. de judiciis. ratio est ratione continentiæ cæ quæ non debet competentia fori ejusdem in illum, alij super cæ cognoscit ut olim super alia cognoscens cognoscere posit ac debeat, sive detur sit judex ordinarius, sive delegatus: ita Abbas in cap. prudentiam de officio delegati. Felin in jurisdictione de
legata sit similiq; juris, ita ut non comprehendatur, nisi expressa in rescripto, cap. 22 de rescriptis ibidem milites nimis procedit in ordinarios et adsessores, de 2. de jurisdictione cum Fulgen. Similiter cæ matrimonij et dotis eidem adsessori dividi non debet, sed coram eodem judice olim delegata debuerit et terminari. Insuper observa. quod super cæ possessorij ad proprietatis non potest diversi judices populari, sed ob cæ continentiam debet ubique sub eodem Judice agitari: de multi cod. de judiciis. Dici regulariter loquendo nam regula sua: quod cæ continentia non debeat dividi istum procedit de cunctis eiusdem nodi, duriij ac gradus, secus si sint diversæ naturæ ordinis, fori quo coram Judice agitur cæ civilis videtur ad Quæstiones principales, vg. super validitate matrimonij, judex Ecclesiasticus non potest cognoscere, sed debet remittere ad Judicem Civilem, et inhærit in cæ principali. Super dicendis cap. Ecclesia 5. et cap. Cum quæ. de Quæstionibus
sunt legenda.

3. Quæritur quid censendum de cæ mixti fori. Dico. cæ mixti fori dicuntur quæ ad utrumq; pertinent Ecclesiasticum et Civile forum Judicis, ita ut prævenientis domus fit, Ant. Sant. Eadem cæ 2da 2. 5. Cæ ad mixti fori alia Sant Civiles; alia Criminales; inter Civiles cæ mixti fori numerantur controversiæ inter Laicos ortæ, ac juramento firmatæ, dicet enim Ecclesiasticus ex Cæ originaliter sint de foro Secularis, tamen ad jectum est qualitatem juramenti, et ut fideles a peccato perjurii revocentur, etiam ad ju-

:na puriendo, que ab utroq; jure prohibentur, vt sortilegium, incantationes, sodomia, sepulturam, sacrilegium, sortilegium, diuinationes, maleficia. de quibus Abbas in cap. cum sit genus. Nec vt ad leg. regulariter ex vna parte ad Eccleam pertinet, de quocunq; mortali crimine quemlibet absolui. Ex alia parte, quia licet clericus de crimine patrimonio alterius in foro secularis, quatenus de quo, possum irrogaretur sibi meliori conditione, de corpore tamen clericus quatenus crimine, vita, talionis conseruorum regulariter judicii secularis. can. sancta quadam. Ad 23. q. 3. Engel hoc tit. Nro 75. de crimine in heresis nullo modo pertinet cognoscere ad Ecclesiam, cum sit mere Ecclesiam, ac inquisitionis prohibetur. de haeretici. c. haereticis. in exemplum facere ad requisitionem Ecclesiae, cap. cum sit generale. hoc tit. Porro nec similiter pertinet cognoscere secularis, item hic reperitur capitalis crimina dimidium pecuniae sit grauis, nisi in exercendi mercibus pecuniae pecuniae. Ecclesiam pecuniae sit grauis, nisi in exercendi mercibus pecuniae. habet exemptionem in jure ciuili. ac c. codde de pecuniae vendendo in foro ciuili in pecuniam. Quamuis pecuniae sit quaestio de valore et pretio rebus ecclesiae, an vel sale pecuniae sit Ecclesiam, ac seruandum nec non an sale contractus sit ecclesiae, sale pertinet ad pecuniae ad judicem Ecclesiam.

3. Aliquem pecuniae per judicem secularem super crimine mixti fori pertinet ad judicem ecclesiae, et puniri ab judice in Ecclesiam, et vice versa? Et do pecuniae ad alterutro judice pecuniae in illis delictis pecuniae ad crimina pecuniae, pecuniae in vna n. pt. accusari et puniri in altero foro. sic Abbas in cap. cum. Hoc c. de praescriptis. quia nec deus judicat bis in idipsum Nah. 1. nec de delictis omnia boni regni. Quaeritur. cap. 6. de accusationibus. similes boni fidei in pecuniae. ut c. mee exercam item obligatur. regula 80 juris in 6. Quod cogit nihilominus de atrocibus delictis, ac alii imponitur in vno foro pena minoris boni ad vindictam vel excommunicationis. pro vno foro pena minoris boni ad vindictam vel excommunicationis. pro vno foro pena minoris boni ad vindictam vel excommunicationis. Quia c. medicinalis et punitiua et mortalis. arct. de sent. excom. in 6. nihil obstat, quominus illud crimen etiam in alio foro possit accusari et puniri. Abbas. Covarruvias. Joannes Andreas, Engel et alii contra Barbosam et alios. Jo. hujus resumitur. x. de placit. 6. quicunq; cod. de S. Episc. ubi gratiarum immunitem ecclesiae Ecclesiam ab exempta ab utroq; foro exigenda. Navarrus. Concordat cap. felicis.

§ per hoc quoq; de pœnis in c. ubi dict. & per illas pœnas, quas ibi
Canifex statuerat omnibus, aut pernitiosis Carnifici, ne ad-
malior fanctos, & pollutibus sanctuarijs quo minus contra dict. pœnas pro-
-cedere, esse imponere pœnam legislatori contra sacrilegos statuendam. qd dem
dicendum de alijs de alijs criminibus etiam ibi non omissis:
dicendum peculiarem rationis, quippe contradicit Glossa.

§ VIII.

De Modo Extraordinario recipiendi forum Judicis
Prærogativæ, et Ex lege: Diffamari, ac alijs.

Nota quando aliquis judex è competens ratione rei, pt alium prævenit, et
hoc optet, tunc in causis mixti fori. vbi in reo mutante domicilium,
post cœptam jam causam civilem à judice prioritatis. Quo ubi clarus debeant
in dubium: et prævenit per legitimam citationem inducitur ita, ut si alter
judex concurrens eam acceptare velit, pt contra eum ubi exceptione præve-
-nionis, quæ è declinatoria fori. Porro citatio ut prævenionis debitum sum-
-dare potest de jure legitimo, seu authoritate judicis legitimi, et quidem ad
celebrandum publicum, seu fiat ad libellandum privatorum, seu, ubi præcedit ex-
-hibitio libelli ad libellandum publicum, ut sit in judicio inquisitionis: item talis citatio
debet esse valida, nam si nullam est, nullum producit effectum, capt. de jure
patronat. et valida sunt non esse et nullam est. ayllo duo requisita sunt,
de substantia libelli. item prævenio et notificatio citati, vel ipse decreti,
quo minus ad se perveniret. sufficit ad citatio unica scripsa, sive scripta
-tualis sive realis, seu facta per captionem; citatio realis et forinseca,
et præsertim verbali etiam ordinari. capt. prævenit de libellenij. Regulam
Engel citationem realem præferri verbali de qua præcessit illam.

Nota de per legem diffamari; cod. de injuriis ma. ne missis Salutib. et
signis alienum Judicem diffamaverit, quasi servilis conditionis existat,
Judex diffamatus fori officium judicij sibi implorare, ut diffamatori ex-
-hibeat diffamatus fori officium judicij sibi implorare, ut diffamatori ex-
-cum ex omnium sufficiat, antea quam contra diffamatum agere, quamquidem
probare de reat. similiter sin minus judex ei perpetuum imponat silentium
et ab observatis, ut pœnæ citato, multa etc. Et quamvis citata
Ex expresse dum loquatur de diffamatione super statu civili seu possi
conditionis servitij, nihilominus tum ex mente ejus tum ex consuetudine et

practica quem habet in diffamatione in oi genere Causarum tum Crimi-
nalium, tum civilium, modo sint majoris momenti et in delictis tum
Interim ut Bulla Cen. quem habeat judicium ad hanc diffamationis
emittat, diffamatio constare debet ex libris diffamationis ex testibus cum au-
dientibus, et hic ex illis erga judex competens et judex diffamati. Ad hoc diffama-
tor se eligere jurisdictionis, prout judex à judice diffamati requiri non pro
executione mandati, et debita comparitione, injungere ade. De num sortiatur
fori forum ratione appellationis, ratione recusationis ratione evocatio-
nis sui judicis juxta de caa; item ratione confinedinis, item ratione militiae,
item ratione negligentiae judicis secularis, nam hic per Appellationem per Cultum certo
item ratione privilegii. Pone apud
et ii hac tit. De mutatione fortiatur quisquorum ratione privilegii. Pone apud
Deijs cit tit 8 q. Nro 178. usque ad finem.

§ Jnus.

De foro Clericorum privilegiato.

1. Quaeritur An Clericus Clerici colegatus privilegium fori à Pij Cleri et in-
dultatum sit, eis hic privilegium tangere ille, ut ipsi ad judicium secular
rahi non possint cap. nullus judicum. et can. relatu. de ii. q. i. et cap. 4.
de judicijs. quod tenet non solum in criminalibus, sed etiam in civilibus,
ut pt ex can. bene quidem D. 96. et can. in Cronikis. caa 16 q. i. dicendo
ro de confess. et amplius patebit ex dicendis in progressu.

2. Quaeritur An veniam nec Clericorum nec in presenti
ve mutuo, omnes vio Clerici etiam sola scriptura civilibus. can. Clericos. d.
21. modo habeant conditiones à jure requisitas. Ord. ss. 23. Cap 6. de rej.
Interim in mea diocesi can. in dignitate constituti non veniunt nec Cle-
ricorum nisi specialem illorum fiat mentio, cap. 10 de rescriptis. vnde Cleri
ri censeri vicarius et censuram generalem in Clerum talem, nisi specialis
quis fiat mentio, tenus è in mea favorabili. cap. odia. ti. de reg. jur.
in 6. Ita nec Clericorum veniunt etiam Monachi, aliique regulares
religionem ab Ecclesia approbatam professi, item Novitii, imo et nostra-
tes Canonici et conversi et Novitii, proinde omnes hi personae gaudent
privilegio fori, pollent Ecclesiae et Divino cultui dedicata specialiter,
adeoque cum favoralibus Clerici. can. Quisquis universus. et can. Regulari
ricadente. Ita pij et ff. hinc novitii pro tempore Novitiatus expiri
diem committet, et de ide religionem deserat, à judice Ecclesiae fori

Ende appl

Demum premine Laud alij Constantinu M. in Concilio Nicæ[no] gessit
gensi gestuoe 29 C 50 inquit. Deus vos constituit sacerdotes et potestatem dedit
de nobis quoq; judicandi. vos enim non a Deo dati sic Dij et gerimus
non stat Rom. judicet Deus. Jam Ignorat Jus Naturale: ex quo de-
ducit Cornelius talem mediate dictum exemptionem ostendens: Nam Clerici
ipsi tuti sunt Patres Magistri et Judices eorum secundum eam principium
actor 20. vos posuit spiritus sanctus regere ecclesiam Dei & sua sanguine
dictat. Patres Magistros Judices summi tribunalis non debere esse subjectos
inferiori Judicibus inferiori tribunali at est Laicum respectu Ecclesiastici
hei per can 96 dist. ubi de Miserabili ingania esse cognoscit si
filius Patrem dijudicus Magistratum Ubi Gnetur subjugare agro
Credit non solum in terra sed eam in Cœlis se ligari posse et solvi q.
Jo 20 dicat quod potest profana non debeat fieri extra dum extant
res extra sanctas et res profanas. Quod Nec Jesus fecisse legitur q.
4. Obj. Xtus Matt 17. pro se et Petro tributum solvi jussit et Matt 22
ait reddite Cæsari quæ sunt Cæsaris et quæ sunt Dei Deo q. nec se
et Multo Magis nec Clericos immunes voluit a Secularis potestate Ad dicendum
Salvator Joan 19 ait ad Pilatum non haberes potestatem adversum me
Nisi tibi datum esset de Super Ad. Petrum alijs apostolis Judicis erant
potestatem Lucia anteqam a sto vocati q. dicit postea q. Xtus ait se non venisse
solvere legem sed adimplere 4to D Paulus ait 25 se a Cæsare judicandum
esse inquit ad tribunal Cæsaris sto ubi me oportet judicari et ad eum eundem
appellavit 5to Clerici et Ecclesiæ olim dabant Imperatoribus tributum Canone
Tributum Can 23 98. Ubi si data immunitas esset Juris Divini aut Naturalis
non posset variari sed cedere aut per Summum Pontificem restringi. Cum in seipsa
non possit tollere Jus Superiorij & opprobrium iidem quod Clericos Criminosos
Cap 50 de Judiis Item ingredi eorum tribunal Ecclesiæ et Clericos, et in
Causis profanis Maxime quando actio realis movetur ad Secularia tribunalia
vocari et quærere Imo Immunitas Ecclesiæ localis sta pontificum Sanctorum non
est Juris Divini aut Naturalis q. nec immunitas Ecclesiæ aut Clericorum realis personalis
sed ad quem Alius pro se et Petro jussit solvi tributum solum Can indicandi
Scandali ut pte eodem textu dicente ut non scandalizemus eos da eis
pro me et te, prius am directe indicavit se et Petrum non esse obligatum
Jam enim Gentiles Imperatores Nec Alium Nec ejus imbutum tunc agnoscebant

vane

Contribuebant quod et hodie faciunt non tamen Iure di-
tione Imperatorij & Papæ. Ad Lectum. Rae et Emilia
nihil aliud probant quam quod exempto ista n' Ll Iurij
Diuini in hypothesi et determinate in singulis casibus re Cir
cumstant ijs, quo non existante est Iurij Diuini in Christ et
genere cum a Deo Nulla potuerit Ll Laici gessa in Clerico
& Summo tantum Pontifice & eiusdé præsulibus, ita tamen
ut penes Principem Ll supremum arbitrium ut in hypothesi
variat Circumstantiarú grauio & talis utilitas generatur, & grauia
aliorum damna timentur. & eam Clerici ob atrocitatem crimi-
num severius castigandi sunt quil Principibus et reliquis Laicis et
presse & tanto credere aliquid Iuris in quibusdam casibus Deus vo-
ad Ius præsentandi eligendi decimandi Ll Laicis Ubiq; reddere et
et tunc n' propria Ll pontificia potuerit agerent, quo ex referimus exemplo
de casibus prædualibus, et similibus Decimum ex Concessio Comunio
rita Iuramenta sunt Iurij Dni et in varie determinanti per potestatem
Ecclesiasticam pro Casu Circumstantiis emergentibus. Deobsta obstetrici me
Iuris erit mentio in seriem. Postremo Ceterum & Multa sicri Circa
Clericos qua fieri n' debent unde n' semper recte iudicatur ab Exemplis
Ad Imum Dixit q' Licet Iuris assistentia n' daretur Ecclesiæ potestas non
subiacenter Iurisdictioni Secolari sicut n' subiacent in illis
Casibus in quibus de facto rei denegata refugium.
Ll & sublata immunitate Ecclesiastica personali subiacenter
per una Sacra Iurisdictioni profana quod sumo pere in quem

enq ſt.

non ha p. hoc facere, ido ex tali dispensione deberet ei fabuf Cule-
-ni universit. vel Bonel Glossa ibid. Resp. dispensare probari ex an-
-no 1224 d. 1. siquidem potestas illa data a Papa in dispe-
-sationem, n in destructionem Cathedralis Eccl. 2 ad cor 10 et 13. Pabo
-ni c, et contingit in decimis congruatis, n tabentibus debita conditione in
-cepulo vel. de Decimis congruatis in 6. requisitas: Item in Clericis residen-
-tes, qui nullam habent conditionem a Tridentino ss. 23. cap. 6. de refor.
-possidetam; ac etm in Clericis incorrigibilis; nam ex eo, qd Talibus dispe-
-satur privilegium fori, quo s. ob crimina redant incorrigi; n
ob defectum requisitam conditionem meliis dignos, n detur Talis ordo
conservetr. Talis Cathedralis Universit. nec obest: qd privilegium fori sol-
-vit divini, et hoc jure Clerici compelat; inde em solum sequitur, qd
Papa illud n posit tollere ex Cathedralis, Cleri ex gravibus causis in particulari,
Sic etm praeceptum naturale et divinum c, Non occides: et tn malefactores
via juris juste occidentur.

6. Quaeres ultimum consequentiae inferri posit, ut Clerici coram Judice Se-
-culari conveniantur? Et loquo de causis criminalibus Clericis coram ju-
-dice Cathedralis vta conveniendos ec Suppor quemcumq crimine vel mulct con-
-suetudo etm immemorialis valeat in contrarium, cart 8. de judiciis.
Nego in causis civilibus sil inferri consequens hujusmodi, qa illa est con-
-tra libertatem Cathedralem, contra quam nulla valet consuetudo etm im-
-memorialis. Vide Ch. Reiff. lib. 1. tit. de consequentiae Bl. 3. Nov. 22 et Sylv.

7. Quaeres ultimum Clerici posit renunciare privilegio fori? Et cum communi
Negative; cum sit juris divini. Et hoc non in privati favorem de-
-cim c, sed in publicum Status ordinis clericalis. cap. 12 et 13 hoc tit.
Licet em quinq posit juri et privilegio suo renunciare, ido c spontale, et
privatum, non tn pt, ido c publicum: deinde Licet facilis privatorum
dispositio juri publico derogetur, si lex in favorem alicujus singularis
inducatur, secus c tn in casu nostro, ubi in favorem publici Status
collegii clericalis conditur.

8. Quaeres An in aliquo casu Clericus coram judice seculari posit conve-
-niri? Et posse in quibusdam casibus quidem civilibus, quidem
primo in feudalibus. 2do Clerici conjugati, non tn in rebus suis non
gaudent Clericali privilegio imo nec gaudent facto privilegio fori
nisi habeant sex conditiones. vi cart. vel. de Clericis conjug. vel 6.

ut reg evitet delictum, tunc si pueris pena peccuniaria & confiscatio-
-nem bonorum & vo corporale para, donec pueris dayradalis del Curia
saulari & Cadiles. Ido si Caso quo reus in manu judicis de Curia-
-salaris existens diuit se de Curia, coymilio hujus Capus Cocital ad ju-
-dicem Publicum, vocato d' judice Saulari, inkeria an Calis reus ma-
-neat apud judicem saularem, per quem captus è; donec negotium coy-
-rosalis per judicem Publicum.

C. Primus

De Foro Privilegiato Studiosorum.

1 Quæres. Quale privilegium fori habeant studiosi? Qu illud locale, ut
conveniri & possint, nisi coram suo Rectore Scholarem, seu Magi-
-stratu Academico, & ipsius Civitatis Capo, Civil consuetudo hodie obtinuit,
ut conveniatur Em in foro academico coram rectore &c, & ita con-
-sit essem Friderici Imperator primus. Anno 1158. qua concessio re-
-cata è in jus civile. authenticâ. Habita. cod. ne filius pro patre.

2 Quæres. Qui gaudeant privilegio fori academici? Qy magistri pro-
fessores, item Scholares catalogo inscripti; seu immatriculati, nisi per alium
omissa fuissent inscriptio; item illorum filii, servi, uxores et vidua, que ad
-quales forum mariti, donec alteri nubant. de fer. cod. de inoffy. dot. l. 3. cod.
de privilegiis Scholarum. item notarii, fabelli, et reliqui Academici, non
in Typographi, Bibliothe bibliopegi; qui non per se nec Scholy nec Scholaribus
adhærent. Do studiosi in patria sua studendi gratia degentes, nisi
-ura cadat, ob rpo coram Scholiis gubi illi nicolet. Obi studiosi alibi degen-
-tes delinquentes; ki in patria fori Reminorem ad forum academicum, nisi
in consuetudo stabilierit privilegium. Ido etiam studiosi Vagabundi, nisi exclu-
-dantur a Scholis per rectorem, &c. Privilegium fori Scholaris amittitur
-nisi se a Scholis ac a rectoris de quo in consilio, videlicet subtrahere quiquam;
-rit; item delicti, ex Scholis pannera è privatio fori academici.
Pena videri potest ejusdem auctoris.

Titulus Primus

De libelli oblatione.

Primus

De Natura libelli, aliisque ipsum concernentibus.

1. Quod libellus sit brevis Scriptura edoctum continens exhortationem
Salutij, sive admonitionis; sum libellus in Scriptis dari debet, cæt. docet.

et quidem primus judex libellus ofterendus est, et per judicem decidi
et instrumentorum Doc, et reus statuto 20. dierum deliberandi ad an recipiendum
libellum, et judicio contradendum; Can. indemnis 3. ofterat. can 3. x. 2. 3. et authen
licia: ofterat. qui. de libel. contestatione. Deinde ad datum definitionem libel
lus debet recipi, ideo cum dicit diminutive libellus, caveandum primo
scriptura debet esse brevis, ideo cum dicit diminutive libellus, caveandum primo
ne verbis utatur prolixis et superfluis, nec inutilia inseruntur, aut sunt
dicta superflue reclamabit: debet insuper esse clara et perspicua, caetus super
re certa proponitur, ut reus inde valeat intelligere, quid, quale, quantum
et ex quo libello petatur: et hic non solum reus deliberare, an cedere vel judicio con
le vero velit, sed etiam judex ad bene disposa conformem libello sententiam fe
quod dignum libellus generaliter concipitur et objectus et equivocus; sorro
libellus 5. modis fit obscurus. primum ratione equivocationis generalitis,
locutionis in quantale, vel alternative, ac infinitis, quamvis ad aliquid ad
alternativum, dicitur unum petitur vel unus limitatus, de quibus agit Vallensis
rae dict. Nico 4. Si enim quod libellus alternativus, de agitur ex de re eadem re
cipienda vendidor non vendidor, ejus vera dimidium pretium, debet in libello
concludere, ut emptor appeat judicium pretium, vel appellat rem emptam, et
alternativum, praecise petat. Secundus, cum dicit B. de Verborum obligationibus
cuptionibus. Similiter in actione hypothecaria vel fiduciaria libellus alternativus,
ut non reus condemnetur ad traditionem rei obligata, vel ad alterandum
debitum, de quo fuerunt hypotheca B in venditione A de pignoribus
tandem libellus aliis civilis, seu conventionalis, qui datur in causis ci
vilibus, et talem libellum formare dicitur actor, aditus criminalis, quicumque
nis accusationem continet, et taliter agens nominatur accusator.
Nota Do. libellum esse sacrum constare, ipse narratione facti, causa pe
tendi, sive medio concludendi, et ipsa conclusione, Angel nem communi. In
primis enim praemisso nos. se competenti titulo juridice fundato in nomen ex
premi necesse est, ut reo constare possit, an ex sit conveniatur, nec ne, quam
vis nesse dum sit, ejus nomen ignorum exprimi in libello, Bassianus ex
pellatur ejus quia, sua jurisdictione, Corbiz loc. cit. Nota 5. opportet nar
rare factum, cum circumstantiis necessariis, deinde addere medium concludendi,

seu eam ipsam petendi aliqs in judicio, et eandem subrogare conclusionem seu actualem, replicorem; ex am. qua in libello exprimenda est, Gloss. in cap. hac de [illegible] versiculi quere concludit.

Quis, quid, coram quo, quo jure petatur, et à quo:
recte componitur quilys libellus habet.

D. Nunc pro declaratione hujus nobilis Notæ dico, actionem realem illam esse, qua actor rei, cum quo agit, ut in ejus manus restituat, et dicata deveneat, ab eodem deposci, et vendicari petit, et si pronunciamus rem esse nostram, cum in judicio nostra habeat possessor eam nobis restituere, et præcedit non dari actio in rem. Item etiam, ex judiciali, nec in vindicare nec in rem dicimus; sed rem sibi appropriari, et dicere eandem, aut per hoc intendere ut ex causa judiciali restituta declaretur ac suæ. personalis, seu actio in personam est illa, qua proxime tendit in personam nobis obligatam, ex contractu aliquove delicto [illegible] et tacit. sit in ordine ad recuperandum aliquid, seu in solarem [illegible] aliam implicite in potestate [illegible] vel in mundo dominii. Cujus rei forent, quæ ipse petebat, libri donati, [illegible] et tradit, actio personalis solum obligatum nulla vi contra tertium tibi competit; idem est, si ejus hæres vel duas succedit, nam illius personæ tibi obligata ex delicto. Petro in ejus actione dicitur rem rei causa petendi; proxima ipse et remota est diversimode; in actione reali causa proxima petendi est dominium, ideo ejus quis potest petere in judicio rem aliquam, ad cujusque manus devenerit, quia est domus ejus. remota in actione reali est factum, ex quo derivabat dominium, ipse quia fuit mihi vendita, vel empta tradita; eodem in actione personali causa proxima petendi est obligatio, quia ipse alteri tibi ex contractu sive ex delicto est mihi obligatus; causa remota vero est ipse contractus, vel delictum ratione cujus alium tibi obligatum habeo mihi obligatum. Alf. Nol.

Q. Quæres an et quomodo opportuit in libello exprimere causam petendi, sive mediam concludendi? Et iam est necesse exprimendam in libello, cum hoc differentiæ, quod in actione reali sufficit exprimere causam proximam petendi, ipse remotam dominii tibi competentis rem, et non sit necesse dicere ex qua causa dominium tibi fuerit acquisitum; in personali vero in libello quis exprimere causam remotam, seu libellum ex contractum ex quo vel a quo fuit obligatus; nec sufficit expressio causæ proximæ. Hinc est quod si dicit actor, se esse realem respondet, sufficit libello non exprimat causam petendi, et potest contra excipere et si judex nobilem admittere sine exceptione, et eo appellante, quia se judex gravavit delendo. Si eam non excipiet, nec appellet, valet judicium, cito certo dell. Bertil. ubi ad

C

cujus pars actualor generaliter applicanda, nam sine rede fit conclusio ele
in cā criminali. Item in actionibus civilibus conclusio ita fieri debet,
ut si agatur actione realī, seu rei vendicatione, res petita talis specifi-
cetur, sive designetur, similiter addeturan illa petatur data, et pars ejus, sed
quelibet, s. vō agatur actione personali, exprimere oportet, quantum petatur
in judicio in triticalibus nō ē necesse exprimere singulas res, sed sufficit dicere
vel petere talem quantitatem, utpote centum libras, petit tritici quan-
tum sufficiat. Glossa cap. 2. hoc tit. Solent et hīc addi clausulæ salutares in fi-
fernē omnem: super his omnibus petit sibi fieri et jugiter in omnibus ut
meliori modo, et forma, quo de jure debuit et consuetudine fieri potest in hoc
casu autor petendi in quo de jure in judicium, et si in petendo de omnibus expres-
me actionem. Item si autor simpliciter petierit rem sua restitui, nulla fabe
mentione de fructibus et expensis, ita multis doctores s. quibus in contrarium
sentiunt dicit petendi et ne judicata is non tenetur eam condemnare in restitu-
tionem fructuum et expensarum, verē cum sit opposita quæ ejusmodi clau-
sula salutaris, petita petitiones, quia si haec expetitur officium judicis super
omnibus aliis implorabitur.

7. Libellus non libelli obstat, quin possit mutari, et emendari. Libellus
Fori obtinet tam in civilibus quam in criminalibus causis ita autorem mu-
tare usque ad litem conclusam, non tamen post, nisi cum restitutione expensarum
petit hujus ex solo tenore libelli, ubi videtur de novum offerre
libellum. Prior Glossa: ita tenet: dicta allegat cod. de edendo. imo per eam
litem conclusam potest emendari et mutari libellus, quotiens judici æquum
videbitur, dummodo in fraudem malitiose, et ad protrahendam litem, et
prohibetur. alias Text. pulcher autentica: qui ē nec. cod. quo modo et quo-
de judicijs. Quidam post litem conclusam in judicium deductam, et ante sententiam
ipsi petitum contractus celebratur per conclusam litem, per quam obligan-
tur principaliter ad standum judicio, donec finiatur, quinimo ne quidem
partium consensu licet mutare libellum post litis conclusionem, nam constitutio
litis, aliqs constitutio litis actoris absolvitur judicii in quantum litis partium consen-
sus, ut diximus, refutis expensis petit autor a priori libello ex hoc recedere et no-
vum offerre judicii, prout sibi posse videbitur dict. examinata is de judicijs. Emen-
dare libellum declarando, scilicet obscurius continetur, litem ne ejus ad veritatem
s. per quam Fori cum aliis rationibus conclusionem in cā. Glossa et doctores

passim. Hinc si actor de summa rei petitæ aliquid diminuere velit, audiē
dus est: idem si exprimit minus petendo, quam ad eum pertinaret, vt petendo
ex causa, cum ei deferendum jo, probet actor residuum petere. Sic ēn non
multetur pœna cedi, sed explicandus libellus, remanente causa in altiore gradu
præm additum, & denuo petitio aliquo tempore.

Lucas. Quid juris si actor eam in libello expressam non probet, bene tn alia? 8v.
Innoc. do expresse actam eam, cum posset probari, tunc si sua nobilitet
etiam probet. Capl 3. de rest. et re judicata in 6. et ita dicit casu absolvendus
est, qd causa et series libelli cum actor se velit justificare &c.
bellum ex causa expressa, sive in judicium deducta, et non ex alia, experiendo cum
unem delegatæ causæ, videtur tn illam in judicium deduxisse et non aliam,
cedenti dilum tenet si actor aliquid expresse petat et non probet, licet probet aū
ra non aliam, succumbit, inde infertur qd pro illo judicij debet non prohiberi
ex causa nova si sit hæc existenti spem citi consolata, sive possit proinde emen
dari, si vero agere, et non judicialiter egerit. Nec obstat dicit exceptio rei
judicatæ, cum qd res judicata pro veritate accipiatur. nō est judicata qd res jud
nam omissis aliis limitationibus, hoc infertur ē bene, qdo ejusmodi actor
succumbens nulla causa expressa, non potuit bene agere, qd hoc ipso qd non
ri judicium deduxisse. Ego ex dicto succumbisse; secus ē qdo ejusmodi actor
expresse tn causa. et hanc si probando succumbit, qd hoc ipso qd non
debet jus suum in judicium deducere, non obstat ei exceptio rei judicatæ, non
di agere ex alia causa. alijs in alia infantia. Felix cum Abbate et alijs. —
2do: si actor certam causam in libello non expressit, sed non aliquam ex ge
nere tn petiit, puta jure dominii, ut scire si in altiore gradu, tunc satis est pro
bare qua neuma justam causam petendi. sed primum possit, seu tibi jam conclusa fu
erit qua neuma justam causam petendi. de rest et re jud in 6.
reverend. pa ex cap. Abbate num 8. Secus am. de rest et re jud in 6.
Lucas. Qui sunt effectus oblationis libelli? Et ē clare, qnō ut eundum petitio
nem in libello formalem peratur tenet. libelli oblatio facit non litigiosam, non
tam in libello formalem peratur tenet. libelli oblatio facit litigiosam rem et
tam tn executorem de minutatione seu citatione, authentica: litigiosa rem et
Sy. Felix actor potest libellum cor judicium reo porrectum obligatur libellum prosequi,
et ejus genus permutare; intentio, modo interest rei convenli, ut citi de pœna judica
tum, qd mutari jam expensa seu in libello aliquis ei actor pt libellum
bere desiderat. item tenet dicit actor parathus fit, facta expensa reo restituere
Nec libelli oblatio interrumpit præscriptionem, modo fuerit subsecuta executio
= convenlis seu citatio.

§ 2dus

De citatione ejusq; requisitis aut necessitate, seu de in jus vocando.

1. Quæres Quid sit Libellus & sit citatio? Libellus est actus legitimus quo quis mandato judicij, juris experiendi, cæ in judicium vocatur &c. Dicitur jus vocando. citatio a.m alia est juris, alia hominis, citatio a jure dicit, ergo jus, seu ex ipsa certum & minimum statuit, intra quem debeat quis in judicio stare. citatio ab hac dicit, qua fit de speciali judicij mandato. Rō citatio alia est publica alia privata; prima fit publice coram tota communitate, alijs hæc contingit per voce præconis & per edictum in publico loco affixum, et hæc postea non dicit citatio edictalis. Ita fit privatim, et alio nō dicit citatio personalis. Alio hæc dividitur in verbalem vel realem. prima fit voce vel per nuncium, & per citatas à judice ad rem directas. realis fit per nexus injectionem, vel per apprehensionem ac capturam ad citandi. Alio in similem et peremptoriam. similes è quæ ipsum prius n. redit contumacem, quam detur vni: bus ac justo temporis intervallo facta fuerit. Peremptoria vō è, quæ addita clausula: peremptoriè et observato justo temporis intervallo pro diebus sin: gulibus dicta è; item alia è generalis, qua ita generaliter authoritate judicij, in judicium quis vocatur, quinquis hua interesse putaverit. Alia specialis, per quam certa & persona in judicium vocatur.

2. Quæres Quæ requirantur ad citationem legitimam? Ea duo requiri adeō; ut reus coram eo omisso, aut n. legitimè admisso citato nulla fit, nec audet citatum ad comparendum; quia ad eam legitimam citationem requiritur ma jestas, seu omissio judicis de citando, aliquin n. valet citatio. Rō ut apparitor citantis et comitibus, exequatur citationem, qua in personam facienda è, si inveniatur. casu vel de dolo et contumacia &c. iam n. resistatur. et habet procuratorem, illi è citandus, si am n. habet, tunc ad Edictum &c. domum absentis faciendo è citan: dus; ipse se celet, publico edicto citari debet. Dico ut nuncius de citatione à se peracta faciat relationem judici, qua sor solerium in acta referri vel, ut de ea facta legitimè constet, nam citatio è de forma substantiali processus, nec aliquis ex contumax, quia adhuc ut quis reatulet, et citatus ut contumax, debet citatus judici; & si contumax, hoc am n. si judicia ler cognoscere, si nuncius relationem de facta citatione ad acta n. reposuit. Item si nuncius asserat, reus vō neget citationem factam fuisse, debet credi nuncio publico et juranto, nisi gravis persona, vg. Ejus juramento expurgaret, cæterum illi et credendum. si autem è nuncius privatus, hic credibile negandi.

Lucens. Quaeram in citatione nepsae sint experimenda ut citatio sit legitima 3.
et valida? Vide debet exprimi sequentia 6. gma. nomen judicis, ut sciatur an sit
competens, an ordinarius, vel delegatus, qd delegationis delegatorem oportet nominari
in dubio dicemus. Item an sit laicus, vel clericus ex praxeos, et styli in ista in dubio
el cap. cum in jure 2. de off. delegati. Item ut nomen et cognomen citati,
di exprimatur, capl. 5tum el 28. de rescriptis. Si am communiter citet, ut sit
consulum et Senatorum, Abbatum et Priorum Monasterii, Civitatis, Comitum ex-
primere, sicuti in Lugdunensi nomina collectiva Dilum et reliquorum, dicunt
primere, sicuti in Lugdunensi nomina collectiva Dilum et reliquorum, dicunt
Dole in declarand. Item. Exprimendum è nomen et cognomen actoris,
qdo concernit principalem utilitatem, ad cujus instantiam judex facit citationem,
judex eii in causis principalem utilitatem concernentibus citabitur. Secundo, de-
cernere pt ex instantia partis, proinde ut citatus citetur legat citationem, in ea
motivo juris judicis, ad cujus instantiam partis procedere, ut sua legis nomen et
cognomen exprimendum è. Tertio, si publicam utilitatem concernat, in quo
judex ex officio procedere valet, nam in his causis non el citato sine instan-
tia partis facta, quia propter judex ex officio procedit, non el locum partis, absque
qualitate, et jo 2. de accusationibus. Nec exprimenda è causa, ob quam quis
citatur, talem in genere, ut reus appellatur, utrum ordo vel contemptus vel
alius. Locum non è nec esse ut tenor libelli
transmittatur reo, cautio in fauit actor, si transmittetur, qd sic non dilatio dila-
toria super libello, et an judicio contendere velit nec ne, et an simplex et in-
dulgenda reo citato. Sexto exprimendus è locus judicii, ut sciat an locus
sit tutus, qd ad non tutum non tenetur comparere, item an sit extra territorium
Octo debet exprimi dies comparitionis, qa si is festivus non tenetur ire, nisi necessitas
urgeat vel petas fieri: et dico ut si non comparuit tunc praefixo, et parte justo
impetito contra eum, velit contumaciam procedi valeat. Nona in die non debet ex-
primi; tenetur die statuto comparere ibi, ut post eam vel revocari, vel etiam
finiri; decimo die statuto comparere ibi, ut post eam vel revocari, vel etiam
finiri; postea judex habet deliberatam causam cognoscendi; tenetur libellus
recitari comparente si reus. Undecimo? Dic et dico nepsae ut ipso quod 4
Lucens. Quarto jus nostrum citationis in judicio? Dic et dico nepsae ut ipso quod
absentem omnis vocatio judiciaria nedatur nullum, can. cavendum
el can. citi. Cae 3. Le 9. et nobilem in judicio ordinario, sed etiam in tertio
requiritur citatio absentis rei, capl. Quoniam 11. de probationibus, el Clementina: atque contingit
de verborum sign. quia citatio è principium, et fundamentum judicii, et in dubio non pt
condemnari; sed citatio facta ad realem absentiam, effectus juris retardetur
Divini, pro nec per principem Gal. jo. Dic quoad absentem.

ram si reus presens è, n dbt necsar nebeleri ppe citari, quanym
respondere n tenear illic; si saltem n indigeat major deliberatõe. Ubi
an corpal liquidõ coram oibus cum reum, ibi pt sabbo citatõe reus con-
demnari, cum ut supponitur, nulla vera exceptio foit deri reum.

Quare Qui sint effus citatõis valide? An perpetual jurisdictionem ju-
dicis tam ordinariam, quam delegatam. Rõ obligat citatum ad comparitõ-
nem, nisi justa cãa obstet. Dic caduit Cãa suspendendam, et rem sancti religiosam,
Nbo interrumpit prescriptionem odiosa n sõ v nõ arrogat, ob negligen-
tiam domini introducta n.

Titul

De Citatione Edictali et reali ac effectibus citationum.

Quare In quibus casibus Celum habeat citatio edictalis, Ea illa, que fit publice
per edictum in valvis templorum, Curiarum aut aliis locis publicis assignatis.
An hanc fieri in desibus necesse, quo citato re aeliter gesta, nõ quidem
quo citandus malitiose se subtrahat, aut quocumq modo per se vel alios fecit
ne citatio ad ipsum pervenire valeat, alys hic ipsum procedi, quo tenus ocul-
salve in domo sua, nec palitur se videri ab hac, ut citetur. Hinc ein pt affixi
edictum citatorium in janua ejus domus ejusq contradictibus, qui pena debet,
ac si personaliter citatus esset. Celerum ne invito n debet quis intrare domum
ejus cãa citandi; quam facultatem illi tribuunt, Ic. glossa fine ci-
tatione in jus vocando. Rõ. quo loco, ubi quis citandus est, n est tutus ab insi-
dijs debitalibus, aut alius similes casus. Dic ne aliis citatus rem publicam in
mala odiosa trahat exaspiturum, sufficit ei competentem, ut citatio fiat in
locis vicinis per edictum. Dic locum habet, quo citandus est vagabundus, et qui
dem si is n habeat certum domicilium. Hinc edictum citatorium debet affigi
in ea civitate, vel loco, ubi vagabundus debeat conversari; si vo habeat
certum domicilium, debet citatio edictalis affigi in porta domus ejus, ejusq in
presentia duorum vel trium testium. Actor Notarii publici. Hinc si contradic-
tor est vicinus, quia datur in genere citatur ejus. Rõ si creditor v debitor est
vicinus, fit citatio edictalis, sive proclamatio, ut creditum suum proponant, ac
deducant, aliquin ipsis perpetuum silentium imponetur; speculator aliqs
communiter. Porro hujusmodi citatio per edictum conficit in judicibus or-
dinarijs, alys delegatis a principe; Unde alius delegatus n pt sic citare
per edictum, sed opportet, ut ad illum recurrat, ea ampe ipsi committat,
a quo delatus est; nisi forsan hoc ipsi speciatim concessum fuerit, aut per consue-

=ludinem oblineat. 2.

Quaer. In quibus casibus fieri poss citatio realis, seu ser captura in eo qui
non potest ponere fidejussorem. Dicitur. Loquendo de causis civilibus, regulariter in pecuniis
capi à privato non licet in rebus gravibus auctoritate judicis. Ego realiter
dicam. Abbas in cap. Laicos. Nro 3. de pignoribus. Julius Bartolus. Franc.
Ait. Nemo cod. de exhiberi vel ducendo. Ne unum in pendio exhiberi
vel ex re nemine cod. de exhiberi vel ducendo. ne unum in pendio exhiberi
debeat quempiam in carcerem duci privatum carcerem conficere, sed ex cod. de privato
carcere. Sed hoc procedit de regulariter, quia sunt duo casus, in quibus inviti
carcere. Sed hoc procedit de regulariter quia sunt duo casus, in quibus inviti
delicto grave, deliquit aliquo capere, infamatum
etiam privato sine alio judicis mandato civilium è gravibus delictis aliquo capere infamatum
eximè procedit, deprehensum in flagranti crimine, ideo captura quis à jure
non est eum in carcere. Sed in civilibus quando fit à leg. jul. de adulteriis.
permissum, hoc è intra 20 horas, ne depilo quando fit à leg. jul. de adulteriis.
alia pars, qd nec graviter delinquens, post authoritate judicis captivari sed ex communi
praxi. Et licet nemo invitus ex domo sua extrahi debeat, cum hoc sit maximi
Nisi fallissimum refugium, pro delictis in gravibus, pro quibus pena capitis è in-
ponenda, si quis in solum incarcerari authoritate judicis, sed etiam ex domo sua
invitus extrahi; imo in solum si è pena corporalis imponenda, sed etiam si sit re-
cuniaria, ita fieri posse asseri Bartolus et Paynalius contra Julium Clarum.
Et hoc procedunt. Ideo de confesso persona debito confessi,
non tenetur in civilibus. Sed valde gravia sunt indicia.

3.

Quaer. Quid de causis civilibus? Dicitur regulariter citatio realis seu captura
Fei. Sive debitoris in rebus levibus, Abbas in cap. Laicos. Nro 3. de pignoribus quia
prohibitum legitur ne Nemo cod de exactoribus tributorum. Lib. 10. pro debito etiam
publicis aliquem incarcerare; quia pignus exhiberi carcer penalium carcer
noxiorum horum è. arcendi et infinita æstimabilis detentatis et restituendi.
ne. nec è singulis, si de reg. jur. dixi regulariter quis tabellionis debitor
è singulis, si de fuga suspectus, nam talis si capi de authoritate judicis,
Et tam alo tabellionis. arg. lo legis vel. cod. de exhiberi reis; quinimo pro eo
capi per creditorem, et aliam ejus rei, et incarcerari, si non adest facultas eorum
di judicem, et quia ipsius tam cibi habere nequeat, quinimo debet tabellionis del dem
clus, adhuc bene capi poss, sed deinde præsentari deberet judici. Et hic certe
dum de restitutione solidorum. ubi probata facultas invadendis debitis
ac vi recuperanda re sua, modo tamen tabula in pala re
excedatur. Idem hoc tit. Nro 9. S. B. Interim ut debitor sit de fuga suspectus
et capi possit, tria requirantur, ne sit debitum sit certum, adliquidum,

ex Chirographo ꝛ instrumento, aut syluestri. Quo ꝙ debitor tempore contractus fuerit reliquerit fidei, ac opinioꝝ creditoris pro idoneo ad solvendū habiles, aliquid sibi insultare debet, ꝙ tum suspecto contrahere. Quo ꝙ suspicio fuga pręmio creditoris iudicii ꝛ. Si reus concū illo habeat pręs, vel probetur per coniecturas verosimiles, sicut quia res habiles, & vagabundas, ꝛ ad aliqua se se sarat, reꝝ alia bona immobilia in pręs habeat. Et hęc contrahens debitor ex causa ciuili, iudicis authoritate ac licentia tenet incarcerari pt, alias non. Vide n. 8 Singulis & de reg. iur. Quinto debitor incaute fua libertate forsitan ante oia restitui debet, argto legis. Sequitur de iudicis inuocando. De confuetudine in hac regnicola tam simile non observatur.

9

N. Quero Quid si nō adhuc prolatis recessibus & priori Nro 8. effluxis triginta dies sequentes. Si citatus cessante iusta causa nō comparuit, ad instantiam actoris partis pt declarari et pronunciari contumax, vel absens. vel Cito non contestata dixit ad instantiam: sequitur in iudex officium suum impertiri nō debet, nisi postea, maxime si de facto et nō de iure controvertitur, vide de sent de damno infecto. Nego nō pt iudex contumacem declarare nisi ad instantiam partis, nec pt ex officio bonorum contumacis mittere adversarium nisi semel & quod aliqs casus, qui ꝛ nō requiriunt iusta adversarii, ꝛ iste iure inducuntur ō Cyc dict. Pabillo, unde si ex forma statuti cuiuspiam contumax habetur pro confesso vel convicto, quando ad obtinendum hanc effectum nō requiritur ut pars propria amplius citationis contumaciam et rebellionem. Item pt iudex citatum et contumaciter absentem obtinere non tenetur, ipsum ne citatus alia parte nō petente, primo si nō compareat, non illico, ipsum ne alia parte pt condemnari in contumacia, et requiritur vocatio una peremptoria, et hanc nō satis debet audiri nisi peremptorie, ut scilicet nō debeat expectare aliam citationem. Et quamvis citatio peremptoria ex iusta et urgente causa fieri debeat, ne dilatio viaretur, tñ etiam sine causa iusta urgente fieri pt, ga aequipollet. quo tria, Verū citatio invalida nullum inducit effectum de se, dixi de se, qñ si post legitimam citationem citatus vltrò comparuit, convalidatur citatio per comparitionem, ac per peremptoriam citatum sine citatio legitima, sequitur presens reputabitur citatus nō debet. Dict. de Cit. Nro iiij et xxx.

Titulus Octus

De Mutuis debitis nibus.

1 Nota: Mutuam pactionem et conventionem ex parte actoris, et reconventionem ex parte rei, nam reconventio est secunda conventio, diuersi

proca petitio, qua pte rei vise absoij in pendentij libello, vicissim ab
illo aliquid petit, cuius intervenient duæ petitiones, quæ appellant mu-
tuæ, hæc è, reciprocæ petitiones. Vbi quæ vis reus possit conventus ut
cogatur reconvenire actorem, si dñs ipsum reconvenire velit, & petitio hæc fa-
xere coram eodem judice. è consil. pisa. Dotth. c. ex xx. Un. cod. ut nemo, ubi
dux, de civilibus agere & actionibus nemo cogatur. Sed reconventio specialis ad
actione, argto regl. cum inter. & fin. de exceptionib. gr. proinde sicuti reco-
venire nolunt, exceptis causis nisi civ., cuius similia adversarium quan
conveniat, cuius vel coram eodem & coram alio competente judice. vbi Dd.
& Abbatis in cap. j. Nra 27. et Alciatum. si reus de actu ibidem. dum judex
eum delegatus jubetur compellere actorem ad respondendum reo in causa reconv-
entionis, atq ultamq causam viuscum audire. Clarius adhuc habet authentica. ut
cogatur. cod. de sent. et interlocutione eam judicem, ubi expressa statuit, & si qui
reconvenire vult, non potest nisi coram eodem judice, et statim reconvenire: & vbi
differat, debet ipse remissam: modo adhuc pars cui remissa adsit & expectandus sit
terminus prius citus, qua prius ventilata et discussa causa demum aber admittitur
actorem ad diversos judices trahere, cuius actorem tendere, & videm.
& quod sit de jurisdictione eius judicium. Dum ne causa conventionis divide-
tur, et cedat citius, dirimatur, cuius publica quæ consultatio, non judex etiam
delegatus tam in causa conventionis, quam reconventionis audire, remissorio:
mul audiat, atq una sententia terminet. Abb. carl. & Felin. Imo. reconventio
nequit quoad reconventionem, ubi Ille Locum habet, si illa fori incompetentis
exceptione tueri; quo minus & in reo reconventionem coram eodem judice tenta-
dere teneatur. Ordinem ista procedendi dum in illis casibus, in quibus reco-
ve nelo Locum hbt. de quo

Quæres An in omnibus processus causis Locum habeat reconventio? Ad Negativam
licet ea generalis Regula in omnibus causis locum habeat, ubi in negotio qualibet
cau, aut in negotiis specialis in jure prohibitis, cuiusmodi nihilominus quædam sunt
exceptæ, ut ne pmo. in causis criminalibus criminaliter inchoatis in Ubi Locum
reconventio: sicuti non in relatione criminum, sed innocentia veritas quærat.
& ipse reus. Et de publicis judiciis quæ mo pendente accusatione in qua
Sanct, nisi de propriis negotiis, de iure & minori crimine aliorum accusare, quo in
suos & nomen ipsius prosequitur. & negandum cod. de ac qui accusare non
possunt. Ubi in causis civilibus & criminalibus reconventio admittitur civiliter & cri-
minaliter, ita tunc civiliter procedatur. Abbas in cap. j. Rog. lit. Vbi in Rebel Locum
habet in causis executoriis, ad cuiusmodi, quæ partium habent

executionem. Item in cā appellationis, ꝙ judex appellationis n̄ ex-
-ro arbitrio, sed ex scripto debet, nec offert gravamen, hoc ꝯ intelligi
de appellatione judiciali, nam ꝙ appellatur extrajudicialiter, admittitur re-
-convenio, ꝙ tunc judex principaliter ac ex proprio arbitrio auditur.
Item ꝙ petitur executio rationabili confessionali, ꝙ habet vim sententiæ,
aggo paratam executionem. Item in cā spolii, nam spoliatus ante cā
restituendus è, essi eum spoliator convenial, n̄ teneatur huic respondere,
ante factam sibi spolii restitutionem, cap. super spoliatione de ordine cog-
-nitionum. addit Barbosa: non admitti elm in actione de tote con reconven-
-tionem. quo non habet locum reconventio, ubi nā ꝟ qualitas ille requi-
-rat, ubi ꝛ ab una parte debitum sit liquidum, ex alia vō non liquidum, ꝛ
eīn ꝟ ubique cā et liquida ꝟ illiquida; nam reconventio n̄ magis è admit-
-tenda, quam conventio, cum qua habet affinitatem, nec ea n̄ admittitur, nisi
in pendentia ejusdem qualitatis, quia parti, cujus cā è liquida, juxta injusta,
ꝛ decisio sua cā liquida relaxaretur propter eam reconventionis, quæ
cā è illiquida, longoque indiget disputatione. Porro quamvis ubi utraque cā
è summaria locus sit reconventioni, ꝙ in cā conventionis è summaria
n̄ habet locum reconventio cā ordinaria, ꝙ una cā ſ. npe summaria: scili-
-cet libellum requirit, alia non; sicut etiam, ſi cā reconventionis tractaretur ad na-
-turam cā conventionis; nec nisi ducit velis, ꝙ tunc locum habeat recon-
-ventio quoad eum prerogativum jurisdictionis ſ. hoc è, ut judex conven-
-tionis summarie, post elm procedere in cā conventionis ordinarie, n̄ in
quod hoc, ꝙ ambæ cā simul debeant tractari, ac eadem sententia terminari.
Denique reconventio n̄ habet locum, ubi qualitatem cā judex n̄ ꝑ cognoscere,
ut audivi in causis privilegiatis, quas laicus cognoscere n̄ pt. 550 n̄ pro-
-cedit reconventio coram arbitris, ꝙ eligendo eos terminis compromissi pari-
-ter, reconventio coram arbitro, ꝙ arbitrio voluntario, nam ſ. arbiter juris pe-
-rum, ꝙ viderigendum è de arbitrio voluntario, nam ſ. arbiter juris pe-
-nes partes è, coram eo locum habet reconventio, modo arbiter legitimo mo-
-dum electus fuerit super una aliqua ex n̄ pro. Item pro ejus articulo cā. 650
Nego procedit reconventio in re excommunicato. Limito. Recte reconven-
-tionis nulla è, nisi ne conventus ad ſ., et ego item conveno super
bove, non poterit item me reconvenire super equo, ne multiplicetur petitionem
procedat ſic in infinitum, nam infinita reprobatur à jure, cap. cum in
multis. de regulis jur. Sacentur alii casus varios occurrentes, in quibus
n̄ admittit reconventio, quos ꝛ numerare solemus.

Deus

De Reconventione Clerici coram judice laico.

Quare, an clericus actor possit conveniri à laico reo coram judice laico. Resp. Affirmative Pan. nota in hac materia à Doctoribus controversa discutiendo: Ubi

C. 2. dicio cit in capl. fin. dicit è præcise significare, et eadem in-
=portat et nullo modo, licet comprehendat ea in quibus clericus
quam reconventionis, ideo C. 2. Casus in quibus clerici possint judiciali
et condemnari à judice Laico fam habentur à jure expressi, ideo cum
Casus reconventionis nullibi exprimatur à jure, ideo remanet subrogan-
=la regulativa.

2. Obijs Casus et 2. hoc tit. et certe, cum dicitur 6. de arbitris reconventio
permissa et approbata est, ideo Cl. 2. dicit cum reconventio permissa
et approbata sit de jure Can, non approbata est in ordine ad litigandum
coram judice Seculari, sed pro foro Cælico, et quoad partes litigantes
coram judice Cælico, coram quo clericus scilicet à clerico sive à Laico con-
=venti reconvenire possunt, imo etiam Laici in causa spirituali, et Cælica
eos reconvenire possunt. Regula ann ex C. 22. de judicijs et ex cæ-
=cum Papinianus cod. de Judicijs et interlocutionibus omnium judicum
et Can. accusatores Caa 2. 2. 8. de simplic, ideo per actor incompetenter litigans excep-
=tione fori declinatoria potest, quo minus coram eodem judice in causa civili clericus re-
=spondere cogatur, intelligi debet de Laicis litigantibus, in quo casu potest clericus à
Laico, coram Laico, coram judice Laico. nam de clericis inter se litigantibus, cum
illa generaliter non concedantur, cum tale non exigat expressionem per reg. 10. de
Reg. Juris in 6. de injudic. ut licet utroque jure statutum sit, ut juramento calumniæ
in causis civilibus ab actis præstito, cessat de juramento calumniæ quod de clericis
exigendum ab eis prædictum, ideo ut de juramento calumniæ quod de clericis
præstare juramentum calumniæ coram eodem judice Laico, ideo non obligantur
=ne clerici coram judice Seculari, quod tam ex dicta ex. cum Papinianus reg. Cod.
Codice Justiniano desumpta, quam Decreto Gratiano inserta can 1. dist. 2. 1
non autem ipsi majori authentica adhuc ingredi clericos, quam ratione habet
=vil, cum hanc ignaviam non eodem modo dare et hoc privilegium autem ea ratione
=dare non potuerit, in penali lege Decreto illata comminatio pro veteri no-
=bilia consumi, qui in studio literarum laborum versantur. Ideo obstat ca-
=non, allegatus ex: nam vetita ejusdem relata, cujus ratio reperio quia objec-
=vat absentiam, cum habere contra se judicem in conjudicio non dedignetur
non habentur in Epistola Stephani unde citantur, regi in velustis Gra-
=tiani codicibus, ut bene observatur in annotatione finali, ubi Elias autem
=re. Porro loquitur modo in exijsti, quod ideo litigamus partes, sunt magistra-
=tibus diversis constitutæ, et cadem ratio est de jure, nulla petitio
pertinens coram eodem judice petitorii debeat: nam pro actor reo convento dicere
Scire ego te convenio coram meo judice, ideo tu me convenias coram
meo judice, ad sic servabitur æqualitas inter partes, ac per evitabuntur
contentio: imo et contra æqualitatem si persona sæcula per reconven-

Quod Clericus de mero ejus et Eligius contra Laicum pt. à judice Laic. 3.
-lari condemnari in expensas, eodem modo condemnari venit ad sessionem ad
-lari condemnari in expensas, eodem modo condemnari venit ad sessionem ad
-tentam, qd clericus reconventio venit ad sessionem ad conventionem,
Clericus pariter in casu reconventionis à Laico judicari pt, quia ejus est cog-
-noscere de principali, ejus est cognoscere de accessorio, per cap. Quod
judicium. Ff. mc. dicit quia condemnatio partis victa in expensas fit ex
principali necessario connexa, de de nata causa in tali judicio ventilanda, recon
-venit autem non est necessario connexa reconventioni, sed ex sola libera voluntate con-
-venientium non est necessario connexa reconventioni, sed ex sola libera voluntate con-
-venientium reconventio originem trahit, nec alium nihil influit utrum reus actio-
-nem de novo intendat de novo convenial, an mutua petitione vindicet. Deinde
Quod Laicus post reconventionem coram judice Clerico & Laico est quia Clericus est
capax talis jurisdictionis, neque ex canonicis id prohibet, ut sit in proposito
casu. Item falsum dicit, quod Clericus debeat se submittere judicio
Laici judicis secularis in causa, in qua coram eodem reum Laicum convenit,
nam si reus convenitur, manifestè patet, in reconventione quoad nihil jurisdictio
-nis exercent, si vero reus absolvatur, judex alicui non fauet, neque ex de-
-re, ne possit defensa petitionis actoris, recognoscere subsidenter causam
de reum condemnet, qd ipsum certe in fine petitionis in aliena diocesi pos-
-sit pt. Denum qd Clericus contrahens vel delinquens in aliena diocesi pos-
-sit ibi conveniri, non sequitur inde posse reconveniri coram Laico et ea
Clericus delinquendo in aliena diocesi subjicitur jurisdictioni alterius ju-
-dicis Laicalis, sed ille non est alterius secularis judicis, sed ejus in particulari
-rius est ille non Laicalis judicis Laicus, sed ejus in particulari
Regni Cypri.

Quia si Clericus convenial actore mandati Laicum, pt actore contra 24.
-ctum mandati reconveniri, cum actio deducta et contracta ex eodem negotio
deperdant, et reconventio non subsistant, et similiter si actum convenial ex
cumplo, pt actum reconventio de evictione, sed pt hic cum reconventio est vera
actio et aqua procedit contra Clericum et sunt in alia reconventione, qd cle-
-ricus contra Clericum actorem inhabari pt. Ff. Nego cum in illis
casibus locum ex reconventionis pt cujo solum ex modum exceptionis
Suas praetensiones contraria proponere reus in foro Laico, vg convenitur
à Clerico actore mandati pt excipere, qd impensas fecerit quem illum nego-
-tium, adeoque non tenetur subjacere, nisi etiam ibidem actor rationem
eumdem expensarum; vel convenitur ad solvendum pretium rei vendite
pt excipere de evictione, si res ita evicta fuerit. Nec Ricf. hunc ex ben.

=rum in verbis et in eius nihil reperiri, ultrum reconveniendo vel excipiendo dicta contra clericum proponatur, nam falleris, reconvenire et excipere non idem verbis sed re, absque eo quod dispendium, siquidem reconvenio tendit ad hoc quam ut eam condemnatoriam contra actorem reo convenitum in casu reconventionis, ut possibile cogatur prestare id quod fieri potuerit, ita nisi actio proxi et reconventio ad hoc dirigitur ut convenia cum, ut quem dirigitur et moveatur, sentia feratur; aliud est in exceptione quia non petitur condemnari actoris sed; cum ista non sit actio, sed tum excludit actionis conventionem reus solum contendit se non posse condemnari, donec sibi in foro seculi satisfactum, ubi judex non principio clerici actoris, ut impensas in causa mandati facta refundat reo, sed solum pronuntiat, non esse illam causam condemnandi reum, nisi hic quod quod illas expensas in eodem foro fuerit habitus, vel ergo clericus actor reo satisfaciat vel non? Si illud; sequitur sententia definitiva in causa, quam clericus contra laicum movet. Si illud non, sequitur sententia definitiva, et clericus nihil obtinebit solum, sed negotio ad aliquid condemnabitur.

5 Quod nemo negabit, quod in judiciis realibus, vel communi dividendo familiae herciscundae finium regundorum, ut possibile clericus contra laicum potest in foro seculari hypothecae actionem, et in his judiciis ulterius et actor et ulterius reus, cum idem dicantur reliqua, quod clericus potest in judicio seculari reliqui. Et regulariter quidem in judiciis mixtis judicia realia, ubi quod dici, si in foro seculari agat clericus simili judicio, ubi ipse pro reo haberi, et convenitur, siquis laicus solum ejus disputari personam memoratae actionis, ut judex secularis reum laicum de certis finibus, de certa re communi parte aut haereditatis portione, vel prospectionis judex, quae clericus actor postulandi, sive condemnare sive absolvere possit, ni rò ut possit ipsum clericum actorem condemnare sua sententia ad certos fines et certam partionem, posteriori siquidem casu, cum juris dicto in clericum exercenda sit advocatus ecclesiae judex secularis; interim per modum exceptionis clericus hic petere potest reliqui laicus, ne ne condemnetur, nisi clericus actor ea praestiterit, quae in dicta causa praestanda sunt, pari modo, quo in objectione superiore fieri posse diximus. Alius exceptio non sunt ex parte rei quia actorem, neque vera actio, sed potius actionis exclusio; unde actionem exigens sibi actor, aliquem ejus nihil, quod quod actio exigens sibi quod non actor, quatenus sunt sibi ordinandi sua exceptione non sunt actor, actionem. De nemo concedimus clerici posse opponi compensationem ex causa

elm diversa, alys vrica competens cognitionem judicis alicui, Varum cog-
-nitio ista n. è tenuis jurisdictionis ex decretum, ad vrum à deputo com-
-missa

ffi contrahi ad [illegible] judicii, dorec ejs per sententiam judicij
[illegible] minetur. vel eius [illegible]. Idem. ff. de penulcio. Neque alij simili
[illegible] cogi [illegible] agere, et contradere, consequer [illegible] ejs impediatur per contra-
rium [illegible]. Et quamque [illegible] in confessum. Cui [illegible]
ex eau [illegible] vq ut magis [illegible] negotium, [illegible] videre possit a non quasi re-
cusare judicem; si [illegible] [illegible], et nihilominus de iure [illegible]
bellum respondeat negative, [illegible] ejs confessio: [illegible] ubi [illegible], q. seq
per inutile, [illegible] [illegible] [illegible] se [illegible], et [illegible] [illegible] [illegible]
Judex post [illegible] [illegible] [illegible] à [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible]
rijum compellere [illegible] ad [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
ff. decernendo [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
nisi pro [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

ff. Idem per [illegible] positione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 24.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

simpler confiteatur ac confessionis effectus, sit confessio cibi, et omnes illi
tulea definitiva. Glosa in capl. dudum. 5ij de Rest. quia rest permisit se habi
ad judicium, et petitis receptis libellum; Nec obstat lex. jovis. sed adv. Aquil
Nullus sunt partes judiciales inconfiteatur; nam illa procedit solum quod
examinatione cadi, in qua quod prolationem sententie, vel gratiosi respon
de confessis. Nec obstat lex rem non novam. qui de judicio diuino loquitur
confessi; post narrationem propositam, et contradictionem objectam. nam ibi
judicialem modum comunicat et magis usitatum tale confessionis, non ne
gantem alii modi iudem in jure privati, vel confessio in judicio quia
ad confessionis effectus.

6. Quod: ex per oppositam exceptionem inducat confessionem cibi. Negatur
tia confessionis in 6. quia reus excipiens nec affirmat nec negat intentio
nem actoris. lex reg. 63. juris in 6. Exceptionem objicienti non videtur de in
tentione adversarii confiteri. qui ex exceptione non inducit cibi confessio,
nisi ei articulate contradicto à reconventa petitionem actoris.

7. Quare: Quinam sint effectus cibi confessionis? Et cui est notum, et quidem qui
ex cibi confessione confitendo. judicium, petit provideri ad veritatem definitiva
ram ad quam aliquis in judicio ordinario devenire nequit. Ita ex ea
dem parte obligatur ex tenore ad judicium, et expensarum prosequam, nec una
pars, pot sine alia recedere, sumptus damna et impensas solvit. Hic teneo
tur solvere, qui est adjudicatus. Hinc potest eam confessam judex non pot rem
vari, nisi nova causa renovandi exortis reperiatur, vel potestatem ejus nolit.
ea acquiratur; nam per cibi confessionem coram judice facta constatur
quis in talem judicem consensisse, et pro judicium cui aliquis in
competenti in re prorogasse. Sic post cibi confessionem nequeunt am
plius opponi exceptiones dilatorie, neque declinatorie fori. Secus inter
eos nascitur de rent. et re jud. Sic per hanc perpetuatur jurisdictio de
legati, adeo ut ex mortem delegantis hic non extinct. cap. ij de off. deleg.
Item post hanc negotii minori libellus. Sic post hanc si actum est
pars alligantium sine juris causa non remouet prestare juram calumnie, actor
quidem in caret. sub actione, reus vero pro confessio habebitur cautio ut de
de juramto calumnie. Hinc per hanc latorem speciales fiunt perpetue,
adeo ut durent per 40 annos. et vel. cod. de prescript. 30 an non.
ij. Cibi confessio facit ut actiones penales oriatur delicto et ex delicto
descendentes transeant in alienum contra regulam iuris, quo aliquis non
nisi quatenus ad heredes proximiores transeunt, nam heredes pecci
tum non tenentur tam ex delicto defuncti, quam ex ejus contractu
cibi confessate conveniri possunt. Sigel hac de causa cibi.

ffi no per hanc inicrumpuntur preferiptione &c. Ego ipse, ne to vec
ro annoni inchoate a reo, de mota lisi coa de re indicatione; que
inhibenda sunt de valida lisi contestatione, nam invalida lisi contesta
nihil operatur.

Titulus Octavus

Ut lite non contestata non procedatur ad sententiam recipiendam vel ad conclusionem definitivam.

Nota. Cum lisi contestatio sit basis et fundamentum iudicii ordinarii, hinc
ex ipso regulariter in valet sententiam recipere, neque conclusionem definitivam inire
antequam lisi contestatione; nam ante hec nequeunt exhiberi, nec iudicium
dicitur, et partes tenentur habere, quam agere vel inhibiti sunt. v. Auth.
Hodie. C. ne recitatis habeat.

Lector. Cum dicatur in rubrica titulari, non procedatur ad sententiam definitivam
et excludatur ab hac regula sententia interlocutoria lisi contestationem? Dic cum Abbate
quod excludatur ab hac regula sententia interlocutoria cum ad hanc antea bene procedi possit presertim ad ea que super ex-
ceptionibus dilatoriis aut declinatoriis fori, aut super iudicii aut que pertinent
recipiendis dilatoriis aut declinatoriis fori, aut de iudiciis aut que pertinent legitime admit-
tendis super lisi, que dubia emergunt et videntur ex ea resultare de quibus appella-
tur et admittit et an ipsi contumax ac ingressum esse debeat, aperiri
et recipi possint et quamvis ante litem contestatam regulariter non possint
recipi super negotio principali, possint tamen super exceptionibus dilatoriis aut
declinatoriis fori. Requiem de mensa proponatur, nunc ante litem contestatam
declinatoriis fori. Requiem de mensa proponatur, nunc ante litem contestatam
testatam vel si quis fuerit electus recipiendi sunt de illis quibus rinde rebus, aut de rebus
testatam, de eodem dicendum de aliis exceptionibus, rinde rebus, aut de rebus testatam
tionem, de eodem dicendum de aliis exceptionibus, rinde rebus, aut de rebus testatam
emergentibus ante rei sesum iudicii; nam eum ea alia negotia testatam
sunt recipienda, ac premittenda sententia interlocutoria

Quare. Anteat in quibus casibus possint recipi testes lite contestata. Et non
Solem in ordine ad exceptiones dilatorias o declinatorias fori in ordine ad negotium
Sato dantis iudex casus in quibus lite non contestata et ante litem contestatam recipiendi
vem ad sententiam definitivam ad ostendendum inductione Saldem casuum, eorum prius
Nota. Cum electus in re primum sit. Dic ut testes recipi possint lite non contestata ultra
regium ordinem. Et ut videtur de ranabili. 2. pars adversa electi et tanquam
Do ut electus Regis ad instantiam amovit a recipiendo testium absentia alio impedito per
ad rem super gravi negotio quemadmodum ante factum testium receptio eidem
Quemadmodum ut agatur electi quod Clerus petebat. de simonia.

Casus Principales in quibus et quando ad receptionem testium litem non
contestatam procedi possit. Casus primus in quibus data fuga partis receptionem precipue hanc equidem
Sed audiri in iudicio sumario, in quo enim procedi summarie ac de plano
Nec Nestio promittenda et lis contestata Clement. Saepe contingit de rebus

Hoc

Hec statuit em Cad electionum alias officialis item matrimonialis et mo
super decimis et usuris et huiusmodi q tales causarum de plano post cessionem Cl
Dyonisium. de tudiis. Ido loquendo em de tudiis ordinis ac solemniter
quando civitate agendum et post testes recepti ante litem gestatam si adsit
periculum de absentia testium - aliter non percat. Capl ult § 1. Et ubi ipse per
culum mortis testium absentia dictum senectus vel etas septuagenaria
item periculosa infirmitas Maxime frequens, quando ad tendat adesse
mortis periculum ad grauem dictum regulariter absentia testium tudiis arbitrio
discernendum est utrum alij quidam casus inquisitis et legitima post
recepti testes vide in Constitutis, ne copia probandi subtrahatur et veritas occul
fetur obliterone testis abolendi. Sono notandum a Capl ult § 1. quod si
actor testibus sic ante litem gestatam receptis non prouidens adhe periu
mitra animum eo quo queminus potuerit ad facilem receptionem huiusmodi testium
in denunciauerit illi attestationes sic recepte in valeant ido ideo ut hec sane
obuiemur Malitie et fraudibus hominum, Ne scilicet actor dictum tem
tantum ex eo donec moriuus ad absentibus alijs hominibus per
quos rem deposicio eorum dicta testium reprobare potuisset.
processa temporis in ampliis post legitimo ad excipiendum ad repellendos
illos testes opponere. Verum licet testes ille annubet at
testato rei in factas in tra animum grauem denunciare,
Nichilominus eadem in mitra ipso iure ex ore exceptione partis
aut sentia tudiis, unde valeret sentia post acta illarum lata, si
paro in adiuuet: q attestationes ille jam semel fuerunt valida, qui
do ad solemnitas requiritur ipse actum hec ipso in dat formam actus
proinde ij valet, Nisi exceptione partis ad per sententiam tudiis annulet
Arg ad unoquo cod de precibus imperatorum offerendis. Et de testibus.

Hic sequit adhuc regula cuius rubrice in casu coniuncte sei, nam si in
conclusione, quod testes recepti, et sententia definitiua seu cite nondum
conclusa, ut dare statuit capl ult. S. Porro hoc tit. et maxime ubi peri
culum e in mora, et in causis, que tunc sunt de plano expediri possunt,
in aliis vo causis in ita dicerem expeditionem exigentibus, perseveran
-te ad ordinaria, ob quam retardatur conclusio cause, scilicet

aliam sequidem juriss debet, non calumniandi ac lites maliciose moveri, se excusando se bonam causam habere; Sed vt juret, qd putans, & bona intentia ulr, ad veritatem dicendum & non aliter, 2do qd nullatenus petant dilationem calumniosam, nec probationem super illam exigant ad adversarii in prudicium & probandum litis causa. Sicq. Quod nihil prouiderint, ordinis, datumve sint, seu per alios causa patrocinii judicibus, aliisve personis, & exercitij illis, qua propriis advocatis pro patrocinio prestandum, aliisve personis, quibus dari posse jura dicuntur. ac hactenus principaliter causa. Sicq. Ista Gloss in capl j hac tit. Quod quis in interrogatus in judicio non negabilis qd tenetur, & confitetur falsitatem, sed qd ex tali scientia falsa probatione; Sed hac duo ultima commode reducuntur ad prima: quemadmodum pariter hec verba vtrisque comprehendit Glossa:

Illud juretur, quod lis sibi justa videatur.
Sed juretur, Verum non infitietur.
Nihil prouideri, nec falsa probatio detur.
ut dicit capitulum, dilatio nulla petatur.

3. Quares. Quid sit juramentum malitie, & quo modo distinguatur à juramento calumnie? Respondeo: juramentum malitie de quo fit mentio capl. hac tit in 6. vocatur illud, quo prestatur in super lite causa, & super exceptionibus, & aliis singulariibus articulis, siue ante siue post litem contestatam, quibus probatur presumptio & contra aliquem, qd dicit malitiose proponat, vel frivole aduersus exemplio contra partem litigantem. Et ma. Clarissimo proponat exceptionem vel iniquis postulationibus, desumitur ex capite pastoralis vbi de exceptionibus & capl 55 de officio, vbi in domibus datur vbi de litium recepto, & Gratianus, nisi presumptio hoc contrarium probet, quam qd juramentum malitie, non aliis presumitur causam petere ad protrahendum litem. Nec hoc juramentum de calumnia, qua litis juramentum calumnie prestitum fit, non super lite causa, sed super aliquibus incidentibus, & qualibet singula: rum prohibitur, & juratur, quam qd genere confessione concludibus per exhibitionem in Canone quamquam. D. 73. Et 2do juramentum calumnie & malitie differunt intentione. Imo quia primum super lite causa exigitur possessorem contestatam ante capl j hac tit in 6. sed malitie in proximo discussum est. 2do quia juramentum calumnie in causa instantia de ab eadem persona vnquam amittitur, malitie vero pluries, quoties judicium videbitur. Sicq. quia juramentum malitie est litis contestata in juramento generali calumnie non contia.

4. Quares. Quid sit juramentum de veritate, & an differat à juramento calumnie? Respondeo: [illegible] illud, qd deponit super intentionis seu veritate,

quam quis sit, dicenda. unde juramtm hoc similè cogdo cadit super reum, et n
necè super credulitatem, regulis proinde q̃ quantum è secundo juris rigore,
juranti de veritate dicenda, n̄ secular responderi, nisi ingt sit, aut novit
propria sua. aryb̃ arorij tertiamur. cad̃ d. a. g. in exemplificari p̃ de testis,
qui regulariter n̄ probant, nisi deponant de scia sive de iis, que propriis sibi
percepta sub. Ita per quamnigs. cad̃ d. a. Verum modo intuitu ista ita,
debitur, cū astringit ad juramtm de veritate dicenda n̄ solum secundo respondere
de iis, que sibi per propria sua, sed etiam de quibus per veras argumenta, indicia
præsumptiones habet credulitatem, et hoc ex eo, quia testes de articulis sibi exa-
da nobilia sedm̄ gdos probabilis opinio ⁊ credulitas ex veritis indiciis et argu-
mentis deponenta, imò nisi ita deponat veritatem deponere, quia dicit.
Cardo. si ex ipsa credat; audiri q̃ sua in judicio n̄ quidam scribi acquiritur,
sed gdos pro nobilia quam quis habet, sive vera veritatem sive ex ex-
credulitate, saltem etiam dicere sua veram ingenii. unde Salonius et Cravanus
dicunt per juram ex animarum sua ad exponit Glossa, ex cuius
sive credulitatis quam habet ad ea pertinaci. cad̃ de testibus facit. ——
2do. juramtm de Veritate dicenda probat rationem generalem juramenti cum jura-
mento calumniæ convenit in hoc, q̃ ultrag̃ potest exigi ac præstari vice ab
exordio litis, dicere in qualibet. quia parte cap. j. hac titulo 6. et gd de facto
ultragis præstetur etiam in causis spiritualibus, licet olim secus fuerit de
juramento calumniæ, cap. hoc tit. iem conveniunt in hoc, quia cad̃
expensarum ultragis præstari debeat, n̄ obstante gd ab initio taliter pro-
cum fuerit, cap. an appellavit. 6. j. hac titulo 6. dicunt vō quia juramen-
dum de calumnia è juramtm credulitatis de præsenti sua cad̃ et explicatur per
verbum credo. juramtm vō de veritate è de scientia seu de veritate facti
ac dicenda, ac si per verbum scio, et hoc probat juramtm calumniæ
te ⁊ exigere. multo alias differentiæ.

De Necessitate Præstandi Juramtm Calumniæ.

Quare ultrag̃ restat videre gdo præstandum sit juramtm calumniæ? Et
juramtm calumniæ ab altera parte exactum necessario præstandum
est, ut lites cessent, et de facto judicii, ejusq; commissio subsistat, ac proce-
sus redat invalidum, vel dimittit ex cap. 6. 6. quia vera vexemur.
cap. de juregurando. Debitor ab altera parte exacta. ob dicenda infamiæ 6.
Verum juramtm calumniæ regulariter præstandum est ab exordio litis, vel cor-
ctem contestatam, et antequam positiones ab altera speraturus, si tamen

cod. de iure jur. ppter calumniam. ubi clare continet. Hoc regulariter ppa
vo autem provocavit ad judicium meum, ego tunc teneor juramē. Dic regu
Cavilet. ca. sunt casus, in quibus principaliter ppona tenetur jurare de calu
nia appō capti. vel. D. simile. Et. proinde limitanda ē. Anchō in parentib
el patronis, ppo in causis parentes exigant in judicio cum gravi filiis, socie
beris, et liberalis. Item cum ob reverentiam talium ppon debitam, de quibus
Alex. liberis. Asperani, quod non tenentur ad calumniandum civil
et criminalem, de jure juramēlum calumnie remissorum ē. de ff. patet de jure
jur. similiter videmus in pupillis, et aliis quorum nō agunt tutores
Syndici aut alii rerum earum gerentes administrationem habentes, licet em
in pupillis aliisq; ppona principales, ibi etiam tutores, syndici et hmōi gentes ad
ministrationis juramē in calumniam. similiter etiam ppo principes, et regentes
per reperiam tenet juramēlum calumnie, et ppo dicit ā papatio ē remissum.
Ffo. Item nonne aliqs sine successores principalium ponitur in qua
transit in dentia, sine principal principaliter tenetur jurare de calumnia, ita
cessit de facilius aut predecessor. Ele jura olim quelibet, ē quandoq; fictione
juris sint eadem ppona, habent hō eam diversam et cognitionem. unde ami
dare pt, ppo defunctus ⁊ antecessor habuerit bonam fidem, nō idem nepos, vel
successor ob majorem negotiorum cognitionem. Dein juramēlum hō ē quid ptonale,
nec transit de una ppona ad aliam, sic juramēlum defuncti ⁊ antecessoris nō
obligat hæredem sive successorem, ppo.

Quæro. An juramēlum calumnie possit prestari per procuratorem vel qua. 24.
dam? Et pono ppona principalis ē tm per procuratorem posse juramē
tum calumnie, dummodo sibi specialiter ab ea super de mandatum fuerit.
Conij ex capt. vel. hoc dicit in 6. Et licet olim de hoc dubitatum fuerit, cum
aliquibus solis Legis permissum fuerit, jurare per alium capt. vel hoc dic.
et Doctores, ad dm in causis hoc fieri. ut capt. fleat. Verum de jure hoc con
clusum ē certo, ob clarum jus ibidem. Clem. procurator specialē mandatū
ad pponendum juramēlum calumnie debet exhibere quando juramēlum ppone
tur: unum quidem in actis principalis, aliud vō in actis juramēlum, et non aliter
ppo

cāā. sed requisitis locale, nē in talē cāe qua expriī debā principali; sēm si principalis ē longē absens, pula in longinqua regione, aule ultra mare. Sanem Syndicus cum habeat ~~utilitatem~~ universitatem causarum sue facti mandatu iurare debet, ut el Rectores, Consules, et alii gentem regentes ~~regunt~~ administrationem authoritate legitima gerentes, cum hi meliuš prepeman, ~~ter~~ sue iustitiam cāā, qm̄ universitas, populus, minor v alius talibus episcopi procuratorem aduā negotia generaliter constituūt.

§ Quis de Remissione iuramenti Calumnie, & quando illud prestare debeat partium.

1. Quoad 1m̄ iuramentū calumnie de consuetudine partium remitti poss. Et nequit remitti expresse, bene tām tacite, illud nē n exigendo. ē comprobatū ff. ex de h. 8 de quā cōd. de iure iurando calumniando nam ubi deū, iuramentū calumnie fuit introductum nō pro comodo privatorū, sed pro communi utilitate, ne per calumniandi licentiam malitiosi litem ~~ingerentur~~ et frustra fraudulenter faligerent, sed ius quae sunt introducta pro favore publico nō pē derogari pō parti privatorum. cap. ſ. diligenti de iudicio. Nec obest. qd iuramentū de calumnia possit remitti ex cap. cuius de testib. nam hoc ē in favorem privatorū principaliter, illud aūt in publicū, ppter quas causas diligentes perpetuā in se de non prestando iuramento calumnie adeuntes nec ad prestandū iudicij volent iurare remittit quidem pendet ius suum. sed iudex nō procedet in cāa, ſ. eū sēm facet, generaliter calumniam, ita nō relevet, de solitam. cōd. de sent. et interlocutoria. Go. iudicum. Aliā ~~Procuratus~~ ex cap. 1 & 2. hoc tit in 6. Deinde duae posse in quacunq; parte cāe exigere iuramentū, ubi generaliter videret sēm ā ꝑ ex prepost. Bail. Cresi.

2. Quoad 2m̄ utrum per consuetudinem introduci poss, ut partes clām petita sua exacte nō teneant prestare iuramentū calumnie? Et Bal. in consuetudo dol. tollens ex toto cat iuramentum calumnie nō valet; quia cum iuramentū calumnie à iure indictū ſit ad veritatem eliciendam et ad vitandas fraudes, consuetudo contrarie nō ꝑ et rationabiles, cog. Caveat peccatum. Capite Clerum 5. de elect. Imo negs valet consuetudo qua dicerat iusta iuramentū calumnie, ipsq; ad prolationē sententiē, sed dum exigitur, debet prestari prius, quacunque quam quis in cāa auxiliatur. ~~Et~~ Et Bal. Si autor remisit iurare, cadit ab impetitā actione, dummodo improbus litigator recedat. Si vō remisit iurare nolenti, habetur pro confesso, et licet iudex contra eum sententiam possit lib. sententiā in spiritualibus cāa ut beneficiū malitiosi et sic relevat remittat iurare de calumnia, remittit nō hoc ipso remittit, quia eam eo modo probare debet: ne detur scrupulosis ingressus contra ~~et~~ in sententia contra

regulam i. Iuris in 6. et ne periculum adeat incurrat, praesertim in ma-
rimonialibus. Verisimile responsio fuit, quod reus ex solo suo dilatorio non
vat, et debet equitas ex ratione actoris, cuius debet condemnari, prout reus tenetur, quod habet iustam causam non iurandi, non tenetur, quod habet iustam causam non iurandi, non tenetur, quod habet iustam causam non iurandi, non

Deinde quod ipse dilatam audientiam absque procedere in casu
speciali quo aliter reo contumaciter absente quod procedere ad probac-
-nes ut pro ea sententia definitiva ferat. Pro reo. Deliberatoria que
vulgo dicitur. adeoque exemplaria per 20 dies concedatur reo ad deliberan-
-dum super libello oblato, an litigare velit, audientia: Generaliter cod.
de Lite contestata. Similiter actori super exceptione à reo opposita con-
-cede pro facti dilatio, cum super illa exceptione non poluerit comparere
instrumenta. Pro Actore. Consultoria seu declinatoria fori qua con-
-cedit reo ad proponendas sibi exceptiones dilatorias, quibus litis con-
-testio fiat, nam tunc tenetur pro judex ut Respondeat. de ord. cog. de jud.
mandari rescriptum de 2. cod. hoc tit. rescripti actor vt procuratur in
excommunicatis vt ex alio debitu vt habeat legitimum personam standi
in judicio. pro Cautari author pro casu evictionis, ob quas et similes
causas dicitur dilatio multi fori allegata adeoque arbitraria meritò con-
-tradicitur.

24 Quæ dilationes post litem contestatam in termino pro-
-batorio concedantur. Pro Dilatorie probatorie quæ dantur ultrajs
citeyantiæ ad probandum et quidem actori adformandas positiones et
alias probatoriales, reo vt ad respondendum, ultrajs am ad producen-
-dum testes, et instrumenta, capi hoc dicit de et 2. cod. eod. et quidem si probati-
-nes sint extra Regnum, ex eadem provincia, assignantur dies menses ex alia
-ne pro ea vero sint, ex eadem provincia, assignantur dies menses ex alia
continenti in ultra 60, si ex transmarina in ultra novem. de ord. et si for
cod. eod. Ceterum in causis pecuniariis una in regulariter datur dilatio
probatoria, ex justa tam ea ex re ea stat, vltra vo in aliter concedatur,
nisi cum solemnitate legali, ut eam rekeat ex ea causa probata juramento aspe-
-rat, qd malitiosè eam in petat, quæ solemnitas juriter observatur, si re-
-tatur prorogatio vltra dilatorie, capi ps de testib. et auctent. ad qui semel
cod. de probat. juxta Cancellaria vltra dilatio abrogata est, ad si justa causa ad-
-sit, petenda est prorogatio vltra dilationis cum dicta solemnitate.
Statuti tam regulariter concedi. Alter nova dilatio de 7 de jeunij.
at in causis criminalibus reo dies dilationes, accusatori vo duæ dari possunt.
sed ultimus causa cognita. de fun. si. cod. quæ contra extendit ad omnes
causas criminales, cum raro probeo de difficile.

Pro reo. dilationes allegatoria 2. quæ dantur ad allegandum regulariter con-
-cedantur eius. Quæ subsequitur, simpliciter per 30 dies auctent. habentes cod.
de jud. nam judex auditis probatis et exceptionibus principum Curiam in terat,
Alter interrogare partes, an quicquam proferre habeant ad allegandum.

seu proponendum, & ejs alterna partium dilatio, & alium vel alios proponere,
datur & dilatio ad alleganduꝫ. 5
Quarez. Quæ dilationes concedantur ad finem judicij? R. Definitiva est exemꝑ
tio, tma datur ad arbitriu judicis ad ejus sententiã definitiva, vt c. de ap.
recep. calendis octobris, & qui alleganerit alium in ejus diffensu fece-
=dun. de ꝛꝛ. ff. de jud. pt am ejusmodi dilatio dari olim nõ solita, nisi rõna
bilis causa. Dilatio executiua datur ad satisfaciendũ sententiæ late. & qui
fit rem vendicat. Dilatio executiua datur ad satisfaciendũ sententiæ late. & qui
dem in actionibus realibus pecuniariis condemnato, vt mensꝑ
cept 24 de ord. cognit. & c. cap. 15 de ꝛ. & c. & rei pet. in actionib⁹ realib⁹ datur
fieri pt executio, nisi reus justam causam habeat, ob quam non restituere n̄ possit
rem evictam, de 23. ff. de rei Vendicatione. 6.
Quarez. An dilationes judiciales, vbi sit arbitrario, hoc est, ut considerata re-
=cum judicis, prorogari, aut impetrãtis judex eas amplians, & restringe
=re possit? R. affirmative cum communi. nam quamvis ea quæ jure conceduntur, inde-
pendenter a ministerio judicis n̄ possint per judicem mutari, ut supra appa-
=ret, ea tñ quæ jure concessa sub cognitione & moderamine ministerij judicis pro
=nunciantur, ea ejusdem judicis arbitrio prorogari possunt, ne alias justa ordinatio
=nes, & c. cod. hoc tit. Varietates ampliandi & restringendi dilationes
de 7. ff. de jurisd. omn. judic. & ubilibet. Liliganduꝫ
vbi judici extra casum urgentissimæ necessitatis prohibetur ampliare dilationes
go in negotio eidem concessas. idem de prorogatione dilationis quæ ab exter-
=dilatur dilatio habens &c. vnus est casus, modo rex sit interpres. Casus ampliandi
dilationem sunt tres: diffidatio Coronæ, impedimenta temporis, personarum, cap.
dilationem sunt tres: diffidatio Coronæ, impedimenta temporis, personarum, cap.
fin. hoc tit. Quæ vbi reperiuntur, videndum est, an reus sit absens, & contumax
=cia. hoc tit. Quæ vbi reperiuntur, videndum est, an reus sit absens, & contumax
=cia alimentorum, damnum majus vitare, & si absens, dilationem dare, & c. 7.
Quarez. Quot dilationum gen̄a concedantur? R. gña dies dilatio
nes, quæ & dilationum gen̄a communia sunt dilationum tempora? R. gña dies dilatio
nes, quæ & dilationum gen̄a communia sunt dilationum tempora? R. gña dies dilatio
Quarez. Quomodo computanda sint dilationum tempora? R. gña dies cedit in præsenti, ut
=nis dela in computatio, & alia proxima, ultima autem dies cedit in præsenti, ut
=nis dela in computatio, & alia proxima, ultima autem dies cedit in præsenti, ut
=ficiali ultimo modo ejus diei comparere, ergo cadit l. de restit. solitorum in
=ficiali ultimo modo ejus diei comparere, ergo cadit l. de restit. solitorum in
cod. hoc tit. nisi forsan plures essent dies feriati, & n̄ nisi feriales. Item cũ
6. nemo am dempsit & continuum computatio debeat feriatis, & n̄ nisi feriales. Item cũ
cod. hoc tit. nisi forsan plures essent dies feriati, & n̄ nisi feriales. Item cũ 8.
aquum & feriales dies legitimi per ultro.
Quarez. An dilatio una pari. concessa pro-
Quarez. An dilatio una pari. concessa pro-
Dest. & in actori & reo. Liliganduꝫ. Vel ea civilia remittatur dilatione quæ ipse ob-
=tinuit, & c. cod. de dote in integrũ restitutis. ide sentendũ dilatione quæ ipse ob-
=tinuit, & c. cod. de dote in integrũ restitutis. ide sentendũ dilatione quæ ipse ob-
=cium judicis, prorogari nihil innovando. & super eo articulo, super qua dilatio
=cium judicis, prorogari nihil innovando. & super eo articulo, super qua dilatio
=ne celebrata & c. nisi forsan rex aliquem fuit de fuga. de 13. hoc tit. Quæ finis 9.
=ne celebrata & c. nisi forsan rex aliquem fuit de fuga. de 13. hoc tit. Quæ finis
=tis dilationis tempore vel pars n̄ comparet, alius succurrit, qui in dato termi-
=tis dilationis tempore vel pars n̄ comparet, alius succurrit, qui in dato termi-
finis debuit, & judex ad ulteriora procedere n̄ pt, neq; hic opus est interloqui,
finis debuit, & judex ad ulteriora procedere n̄ pt, neq; hic opus est interloqui,

ya ysa dilatio rem habet. sentéa interlocutoria dé 3 cap. el anglo capitu
i hac tit.

Titulus Quus.

De feriis

1 Nota q feriæ dic à ferendo, quod veteres suis diis immolabant, sicut nos facim̃ hic, his diebus aliquas ab judicijs aliquib̃ statuebat, unde etiã dies nefastj; festi. Su festi diebant, feria vero quoddam impedimentj sunt, quibus jus nõ dicit; festi sunt feriæ sanctæ, in quor abstinebat a mercatura et agere civile in honorem dei, differunt à dilationibus, q̃ ha continentia dantur ad instãs et utilitatem partium; feria vò stabilitatis institute sunt in honorem dei & bonum publicum.

2 Nota do feriæ alie sũ ordinarie, seu legales, aut solemnes, que stabilite à lege & sc. canonibus institute sunt. ideo; stata, seu anniversarie dicunt, alie extraordinarie, seu regalinæ, que ob regalium causam à principe indicunt; vg in die augurationis principis, victoriæ &c. 2do feria ordinarie alie sunt sacre, in quib̃ dei & sanctorum instituta, alie profane in quib̃ nubilitatem indulta, ut sunt feria nuptiæ Mesium, Vindemiarum, nuptiæ, nuptiarum, mundinarum, quib̃ per s. canones nuptiæ solemnes prohibentur. hic maxime agimus de feriis judiciarijs, ubi sunt sacre nuptiæ et regalinæ.

De quibus 2 videnda: 1m de die feriato exercendi jr planitiem, dicé, adhuc fo-
3 rensis; quæ fiat eam strepitu judiciali: 2o negabile, capit hac tit. et de fin
de eod: nam dicit feriati ex discrepe juris, n. sunt juridici, q̃ in illis jus
dicit n̄ jr. dé 3. de eod. Potrò, quæritur parlo renuntiare potest partis
nuptiis, ut in illis, si judex velit, post feriarum prosequi, cum feriæ esse
instituta sint in favorem partium, sicut & regalinæ renuntiare
ne n̄ possit ob publicam causam tranq̃ dei et principis, ut habe
dis capit fin hac tit ibi: consentientibus etiã partibus. aliquando nulla judi
catura sunt invalida, et sententia die sacro prolata è nulla, ubi capitlo fin
et dé 2. 2. cod hac tit. Excepti duobus casibus Nicolai, ut res subeat
è de fuga, si periculum è in mora, si latrones capiendi, & nuptiæ et sanguis
alio trahe ad judicium venire nequeant; præsertim si nuptiæ sit sacre
dar de causis clementiæ, carcerum, matrimonii et similium. dicto
capit fin hac tit. Etiam pt ebr die sacro carcerari debitor fugitivus, ex cau
nostris; item ex eadem causa potest militaria negotia expedire et quævis
die &c. dicit pt hac tit. Nisp posse nostram observantiam in causis
publicis et privatibus dé. 3. cod. Item tempore feriato pt interponi
appellatio, quæ contendit ad tollendam desertionem, prout etiã feriæ promul
gari, et actus judiciales exerceri; si dies tempore feriæ vocari, aut judex
adiri n̄ possit. & sallem ut ne magno incommodo, ya è sæpe magna

6. Quod ceder actus ppa executio citationis per appellatum in causa
in pte fieri die feriato, quatenus e de rigore juris. comm. ita Rota Rom.
in cda Burchien. Anno 1601. 9. Febr. et Rnet Abbas in cast conquestus.
Nro 20. contra Joem Andream et alios. Quo am è gd negari in pte, quin cita-
tio specialis ad actus judicii, cast. quoniam de prob. Vid actus judicii requirunt ex-
ercer. de diebus festis, cast vel. Rot. tit. de Le vel cod cod. videlr actus ille
festis prohibitus, illis verbis. nulla quoquo ingeat admonitio, precepve Rotti-
da vox sileat. Dhan maxime procedit de feriis sacris et regularibus, non in fe-
riis mixtis, ne pueri e alicui fieri valeat sl executio citationis ad diem non
festum, ut in causa Abbat. Fagnanus. Non enim prohibetur quin aliqui
in feriis mixtis citari poss dummodo ne pueri vitarumpe tem-
pore exigatur. vria rem ut plurimum in forum venire consueverit non sine
quæ duo longe sunt dissimilia.

7. Quod In sacris festis requisit fieri executio citationis, qd negs mandatum judicis
ibi ea exequenda. Nam illud spectat ad processum judicialem cum ei hujus man-
dati liceat suum vim tam ceruo Citando. Dictum absentis mandatum de
celebrando Citando absentis Judicium a contemplatione Dei ac interim inquietat
sicq impedit a debita celebratione sacrosq. Ast nec ad pbam Dicto. nisi tantum
illud solum urgere quando mandatum illud fit a Judice pro tribunali sedente
tunc enim inter alia acta judicij erit scribendum ita cap quoniam de probat.
Secus si alias. Nec obstat quod ab illo mandato vim duam abeat executio citatis
si nihilominus antecedat citatio, ipsum judicium nisi fiat a judice pro tribuna-
li sedente sicq inter acta judicij enumeranda. Porro Mandatum de citando
am non inquietat ad judicium sicut ceruo citatis solet inquietare citatum quam
quis sedet ullo aliqualiter intra se deliberare debeat de medio illud faciendi
vel hoc non obst. Secus forum neq Judex neq advocatus poss diebus feriatis
circa causa sua defensionis ejus futura studere cum enim hi ejus sint non modi-
ca interim studendo allegaliter bonum abstrahente a contemplatione Dei
Nec ceruo citatis st mutuum ministerium actus judiciales cum ea nullatenus
processus intervenant.

8. Dubitatur do D. de testis actu in citatione intervenientis qi st processus et citatio
inchoatus quoniam DD. ipsum diebus feriatis fieri non posse, q ij vere et proprie
è st actus judiciales adeoq; dubitans Natalitus in Cap. 1. et vel 2.

9. Dubitat An valeat citatio facta die non feriato ad feriatum. Et Nyatius si citatio
citato expresse fiat ad diem Dnicum vel aliquem feriatum sta absens in ea
Congressu. Nro 22. Fagnan gtia gressum aliqs. Rao è q citatio facta expresse
ad Diem Dnicum.

Dnicum ꝯ feriatum ē temeraria ꝑsumꝓa dꝫ ad ꝛeq ꝛ aſſiſi Citatum ꝑ ꝗm
ē Nova Cl. doc. Nam ꝗe ꝗa dꝫ ſunt ꝓ inſecty libꝛ ꝺ bend ꝑ R bzſ in 6.
et Can Imperiali Auth 28 q 2. Reſpondeo 2ꝺ. validam eſſe nihilominꝰ Citatoꝝ
grando ꝗij Citati fuꝝ aſſignare terminꝰ ꝛeq uſq ad talem feriam ꝙue dicen-
do ꝙuareq Coram nobꝭ uſq ad diem Dominicum ꝺi Abbaſ in Capl ꝙuaſtus ſuꝑ-
4. ꝛao e ꝗa ꝓlixi terminꝰ aſſignao ac ꝺꝫ uſq tunc ꝓrogatur excluſive Sꝫ ult
Sub Cl. aſſi. Sꝫ Imparet Coram nobꝭ in tempuſ ꝛeq uſq ad feſtum aſſum-
ptionis Dominꝫ ſeu ante ꝛoe feſtum inde em Capl. veniens. 15 ꝺe
anniuerſarijs ubi ꝗnꝺam a Papa Citatur ad feſtum reſurrectionis Dominꝫ, eſpe-
rendum uſq ad feſtum.

Quoꝺes an ꝺiebus feriatis poſſit fieri Captura ſeu incarceratio Reorum. XO.
De Negatiua. Scribit Cardꝭ ciꝛca finem. milites actus Iudiciales tempore feri-
ati prohibitos em et Captura, adeo ut Nullus die feſto, ſiue pro ꝺcto licite
poſſit Capi, ſiue pro Crimine Capi poſſit niſi ꝺi periculum in mora. Primꝰ etiam ſic
Rolam intligentes ꝺe feriis tam ſacris quam ruſticis. Addit alij
ꝺi periculum in Mora. Quꝺ tamen ꝺubitat Rota Neſtaꝝ, ꝺ pietaꝝ ob quam id fieri
poſſe ꝓbat ex ꝺicto Capto ult. ꝺi. Declaratur inductione ſeu ꝛeq loquendo ꝺe
Cauſis Ciuilibus, n procedit ꝺata Cautela, niſi ꝺebitor ſuſpecte fugę ꝺe fuga.
talis enim em ꝺie feſtiuo ꝓt incarcerari. Demde in Criminalibus ꝓt Mꝺa
facter pro Crimine Maxime graui em in feriis ſacris Capi. Nam adꝺt aut
ꝛao Neſtaꝝ ob periculum fugę aut publicę neſtaꝝ utilitatis ut patꝛao
prouincię. Salus multoꝝ innocentum ꝺi ſeuꝝ ꝓt ꝺe ꝺictis ꝛeioribus, et ubi
n ſubeſt periculum fugę.

Quoꝺes an ꝺiebus feriatis ꝓt fieri receptio teſtium, eorumq examen? Ex XI.
Cum receptio teſtium eorumq examen et Iuramentum ſit actus Iudicialis
et Iuris iurandi ꝺe teſtibus, ideo receptio teſtium una cum Juramento,
Negatiue valide fieri ꝺiebus feriatis niſi Neſtaꝝ aliud ſuadeat, abſit in caſu
t Pro q Cl. Ex Pro Capitum et Cl. Statuitur ne ꝺiebus feſtiuis ꝙuinquaginta
Niſi pro pace ꝺ alia Neſtaꝝ prętextu. Et id ne quidem ſponſalibus partibus
ut Rbeta Capuet Cl. nec Nullitaꝝ actus: Niſi urgeat Neſtaꝝ, ꝺ pietaꝝ ſuadeat
aut ꝺi periculum in Mora. ꝺ de morte teſtium timeatur, ꝺ ꝺiuturna eoꝝ
abſentia. Reſpondeo 2. utrum am teſtes valide et licite poſſint exa-
minari, eoꝝ depoſitio iudicialiter recipi ꝺiebus feriatis poſtquam poſtquam
prędicti ꝺie iudicio præſtiterunt Iuramentum Variant DD et quidem

Negatiua

Negativa fundatur in Capl. 17 de probation. ubi inter actus judiciales expresse numerandus testium depositiones Vall. Dd. ubi latius declaratur ut diu festus a cunctis executionibus excusetur. Nulla premq urgeat ad nominatio. Nulla fidejussionis flagitetur exactio, taceat appellatio, advocati delitescat, Sit diu ille a cognitionibus alienus, respirent a contentionibus litigantes. Affirmativam tenet glossa in Clement. unica. versu Judices. Abb. barbosa et alij: allegantes praxim Curiae Romanae et totius fere mundi. Ad horum ergo examinationem testium recipitur seu retinetur ad tempus praestito Juramento ad hoc Judex illud in die Jurisdictionis deponere, siquidem testimonij Fides pendet a Juramento testium tanquam a radice, unde inspecto juramentum tanquam principium. Quod si quis potuerit in juramento declarari. Attento quod examinatio testium de se et secundum se, non est actus judicialis, ubi de ordine Secreto fieri debet, per quod ille respondeo ad rationes opposita sentiae

M. deveniri utrum in fine offerendi sit attendendus locus Judicij Rei, vel actoris grandis inter eos loci sunt tenet et in alio. Cum Abbate et communi aliis in hac casu attendendum esse locum Judicis, ipsa in praparatoria Judicium seu ubi agitur de principale Judicij, attenditur effectuo loci, ubi Judicium exercetur. Non enim loci litigantium regula, effectuo loci, ubi lis alias gingere potest, quod autor ordinis Ordinat fenat. Duplex actus fit Seu Allegatio. et loci Judicij quod est absurdum et favens malo longaevitium.

Titulus XXmus

De ordine cognitionum.

In quibus plurium causarum ne fiat confusio, ordinem cognitionum observandum esse: et an ordo cognitionis mutandus, vel observandus. in cognitionibus et decidendis pluribus proximis, seu causis in judicium deductis ubi an plures proxime sint in eodem judicio: illum prius decernendum est agat alia pendet ordo si quis duas. Tu es Polygamus; alter ordo reponat. Nostrum prius Matrimonium Nullum fuit, Ordo prius decernendum illud revera fuerit nullum nec ne? Ordinem mutandi in causis minus tam peremptorijs ut pote exemplo Cap. 5 de ordine cognitionum allato ubi tum judex officia tuitionis reposcerent, illis an objicerentur spontanee absque Exceptio, Post Mandat acte ad finem Num illis objecta spontanee, quae ab actore facta fuerit. Nam probata hac exceptione utpote peremptoria clarum esset illos sua officia reponere non posse, quam dilatorijs. Nam

et ne

29

Sed agendum sit de principalis et mudens sit tractanda coram diocesis judicibus. Sit quando de mudens est mere spiritu. Judex secularis non debet remittere ad tribunal ecclesiasticum et interim secularis non debet super eo hic super sedere. Nam sibi prohibitum est de laicis negotia ecclesiastica tractare presumant. Cap. decernimus. de judiciis in de Regn. sit. Demum prejudicialis sunt a quibus alia de ita dependet, ut cognosci nequeat nisi prius cognitum fuerit prejudicialis et sententia lata in una parte excepta rejudicata in alia, aby sta ei prejudicium affert. ob quod ex prejudicialis ad ipsa principalem judicari debet.

Titulus XX^mus

De Rus petitionibus.

Rus petitio excessiva petitio actoris aliquid ultra debitum a reo apud judicem eligendo. Modi am plus petendi sunt quatuor et cap. unico sit. primus quidem plus dum petit aliquid certum in specie seu in individuo debitum tantum ingenere, vel alternative, ut si deberet equus vel juvencia et actor petat hunc determinate hunc optimum equum. Secundus plus petere est quantitate dum ope petit major quantitas ut 20 pro tantum, cum solum debita sit minor quantitas ut ergo 10 pro tantum pro fundi. Tertius plus tempore dum debitum certo die sub ditione petit ante adventum hujus diei vel ditionis. Nam ea race qi tardius soluit minus soluere intelligitur eadem race, qui ante mature petit plus petere videtur, cap. unico. sit de dd. v tempore quarto loco dum quis alteri ad solvendum gravior quam ibi constitutum fuit. Nam debitor tenetur in hoc quam in alio loco soluere.

Loue. ex. Loue hoc pana pleg petentis ff. de Iure antigor plebis petens eam
Cadebat qua pana publata e exempto ejus Lquis ff. dolo Malo Cautio
nem obligationem super Majori grandae quam Lib. debitor exigat. Lfri Cod Lt.
Ido De Iure Curie recentiori plebs tempore petens amittat demptis litis et
Ido De Iure Curie recentiori plebs tempore petens amittat demptis litis et
tenetur debitori duplicare indicias temporis, si integri quod praficium fuit ad
tenetur debitori duplicare indicias temporis, si integri quod praficium fuit ad
Solvendum ut ecclesiam Andreae Cum alijs si fuerint temporis antecessit ut
Solvendum ut ecclesiam Andreae Cum alijs si fuerint temporis antecessit ut
Dicit Bartolus Jasonis &c. si Cum plebs petit Cae De loco tenetur debitori
Dicit Bartolus Jasonis &c. si Cum plebs petit Cae De loco tenetur debitori
damna resarcire et triplum dare ejus quod viatoribus seu executoribus Nomine
damna resarcire et triplum dare ejus quod viatoribus seu executoribus Nomine
portularum ob Majorem grandem in libello expressum solutum fuit § 24 inst.
portularum ob Majorem grandem in libello expressum solutum fuit § 24 inst.
De actionibus ff. de Iure Canonico Cap. unico Lt. Re aut Cae plebs petens
De actionibus ff. de Iure Canonico Cap. unico Lt. Re aut Cae plebs petens
premator debitori in expensis, loco plebs petens obligatur ad resarciendum
premator debitori in expensis, loco plebs petens obligatur ad resarciendum
interesse. Tempore plebs petens tenetur duplicare indicias, et si in Litis Lapso
interesse. Tempore plebs petens tenetur duplicare indicias, et si in Litis Lapso
unico non exprimitur nisi pana tripli, et inferunt abbas Jasonis Cum alijs
unico non exprimitur nisi pana tripli, et inferunt abbas Jasonis Cum alijs
panam plum esse publicam, de Iure Canonico quod ea in foro Saeculari observari
panam plum esse publicam, de Iure Canonico quod ea in foro Saeculari observari
assent Abbas plum alij. Sic ea propter hoc plebs petens tenetur et in expensis
assent Abbas plum alij. Sic ea propter hoc plebs petens tenetur et in expensis
Condemnandus est Reus si plebs Negat quam actor juste petat, aliquem de actor
Condemnandus est Reus si plebs Negat quam actor juste petat, aliquem de actor
plebs petat et Reus plebs Negat Lg Carter loquitur.
plebs petat et Reus plebs Negat Lg Carter loquitur.
Loue. ex. Loue Cae ecclesiastica a pleno plebs petentibus? Lg Syndes ff. de plebs
Loue. ex. Loue Cae ecclesiastica a pleno plebs petentibus? Lg Syndes ff. de plebs
petatur. si dolo probabili ignorantia aut error, Lgenuel Cod ad Lfalcidiam.
petatur. si dolo probabili ignorantia aut error, Lgenuel Cod ad Lfalcidiam.
Ido si actor pantia duchus ante si post litem ejus absolvam a plebs petitione
Ido si actor pantia duchus ante si post litem ejus absolvam a plebs petitione
recedat Lut 68 et alibi. Si tamen dolose plebs petiit panitentia eum liberat
recedat Lut 68 et alibi. Si tamen dolose plebs petiit panitentia eum liberat
Lfri Cod Lt. ff. si actor justa Cae petendi ante tempus utis debitor bona
Lfri Cod Lt. ff. si actor justa Cae petendi ante tempus utis debitor bona
dilapidet si de fuga Lt suspectus &c. si alio loco ut si debitori in loco quento
dilapidet si de fuga Lt suspectus &c. si alio loco ut si debitori in loco quento
non gram reparetur &c. Ito si actor e Minorennis Nisi a dolo plebs petendi Li
non gram reparetur &c. Ito si actor e Minorennis Nisi a dolo plebs petendi Li
et Cod Li adversus solvendum Domig si adjecta fuit Clausula salutaris dolo
et Cod Li adversus solvendum Domig si adjecta fuit Clausula salutaris dolo
pire superflui hae Cae reduntur ad panitentiam ut libellus emendari possit
pire superflui hae Cae reduntur ad panitentiam ut libellus emendari possit
sicut ein solet si Creditor minus petiit quam debitum fuerit Lag Cod Lt.
sicut ein solet si Creditor minus petiit quam debitum fuerit Lag Cod Lt.

Titulus XI^mus

De Causa Possessionis et proprietatis?

§. I

Quid Lt Possessio et jure ejus divisio?

Sa Possessionem idem esse ac fundum quasi positionem ut Notatur Lt de agri
poss. unde Possessio dicta a pede, q pedes sunt firmum sustentaculum Hinc
Jovis ac proinde res Mancipi si hoc e jure Manci primaevi Cenetes teneri
Ve sedem abeo si pedibus eius eidem insistit Ita illud Deut 11 ubi locus
vis locum rem calcaverit pes vester, vestes erit. Ut licet Manus quoq Lt
instrumentum

instrumentum apprehendi possessio ẽm rerum Mobilium quæ manibus apprehenduntur. Nihilominus immobilium possessio à judicibus earumq; investitura corporali vel alia Mobilium primæ tam ẽm quàm

I Resolv. Possessio ad possessum ẽ rei Corporalis detentio Corporis et animi ac juris ad animi culo gerrente glossa in Leg. 1ma C. de summa Trinitate. ff. de acquir. poss. Interim hæc definitio quoad tam possessionem Realem et Civilem, simul quæ est perfectissima non tam possessionem Juris id est civile tantum, quæ ẽ rei Corporalis detentio, animi duntaxat et juris animaculo neq; possessionem Realem, sive facti tantum quæ datur in fure et gerendo injusto rei alienæ ~~debent~~ detentore Cathedr. sine animo ad animi culo et primo ẽ in secta. Dicit possessio quandam ad propositum, quia interdum ipsum tribuitur rebus ipsis possessio ut sæpe dicit possessionem eorum ignis eodem sensu sumitur ẽm in fure civili. Unde si quis legat alteri Cenetur ~~n~~ eadem possessionem legasse aut vendidisse ei possessionem talem rei, hoc ipsam rem possessam. Dicit 2 rei Corporalis quia possessio proprie talis est tantum rerum Corporalium, nam jedum possessio, unde possessio proprie dicit de rebus tantum Corporalibus, verificatur, in corporalibus ẽm non possunt Corporaliter apprehendi ita proprie non possidentur. Dicit detentio ~~vel~~ detentio ~~vel~~ detentio quia non sollum in furi, sed ẽm in facto intelligitur. Dicit, Corporis et animo animaculo gerrente quia deficitur possessio civilis et Realis simul, adhuc eam juncturam requiritur Corporis et animi animaculum. id ẽ ad quid rem Corporaliter apprehendat seu detineat simul eam tanquam suam detineat hic animo possidendi. Nam unum me alius non sufficit. Animo depositarius non dicit possidere depositum, quia non detinet illud tanquam suum et animo possidendi, idem audit in Conductario aliisq. Mutuus non possessionem rei servandæ causa non Cenetur possidere, quia detinet rem illam solum custodiæ causa dicit esse in possessione quæ duæ sunt longe diversa à Leg. ante. ff. de acquir. poss. Nam ei qui possidet gerunt interdicta possessoria, non vero illegi solum ẽ in possessione, quia hæc ẽ pura detentio prout ẽm ab imo detinet in dorso sui libram. Dicit ne injuriâ qui possidet. Dicit ad animi culo gerrente hoc ẽ furem non separante, quibus rebus partim indicatis hic dat non ẽm esse tandem de possessione justa, quæ hic dicitur possessio Manifeste injusta quæ fuit vel detinet rem furtivam, quæ ẽ possessio facti solum tandem Realis, partim indicatis quod possessionem quæ hic loquitur loquimur jus non dabat tenet resistere, quia ẽ talis Ecclesiarum Theatrum et hujusmodi a privatis possideri non possunt cum res Commune respiciat ut Leg. fin. et Leg. universi ff. de acquir. poss.

Iura. Iuranam possessionis, divisionem Ls Aa et Principij ejus dicitur est, possessio
Iurij et possessio facti. Item possessio Iurij et facti simul glossa in L. Dub
cum Comm. Iurij, quæ est Civilis dicitur est illa quæ habetur cum Iurij animo
culo et quidem Ls hæc Ls Civilis tandem aliud in re est quam ipsum met Ius
possendi solo animo retentum, ut Leguis Coppere aliud a rebus Iuris, inde tamen
non discessit animo relinquendi possessionem postmodum recuperare, Cenedus
interim res illas de Iure Suæ Civiliter tantum possidere Ls dicit de agris pos
Possessio facti quam et Naalem et Corporalem appellant Sinistra est hisce et
actus possendi. Seu Corporalis detentio alicujus rei. Actus possessio quandoq
est justa quandoq injusta, justa quando ejungitur cum animo habendi, quæ vere
dum ad minimum, injusta in L. Ll Naalis tandem seu facti solum sine Iure
ut è in Iure respectu rei furtivæ. Possessio Iurij et facti simul seu Civilis
et Naalis dicitur illa quæ mediat utrumq seu tam jus quam actum possendi, et
tis semper est justa, quamvis Cuius Domino rem suam per Corporalem insiden
tem detinent seu possidentis. Dicitur am hujusmodi possessio Naalis eo, quod
sum detinent seu possidentis. Dicitur am hujusmodi possessio Naalis eo, quod
Iure Naæ primitus fuerit introducta. Unde hæc vim suam habet ex dispositione
Mera Legum Civilium, gratiæ postea per has eam obtinuit Naalem acquisitam fuerit
approbata, et hac ratione simul Naalis et Civilis. Aliis adde quod quis alieno nomine
possideat ut Procurator, mavilius tamen revera in Cenedo possidere Dominum cujus nomine
possidetur. Porro datur etiam possessio Civilissima quæ acquiritur ex Mente dispositione dicitur
qualitatis, aut studio hæc alio actu Corporis, ut Lrastorey Ls do Ejus et
Clericis. Interim hæc in aliquid novum jus Iurij Civilis seu plenum in possessi
differentiam in modo acquirendi. Demum Possessio dividitur in justam et in injustam
ut ex dictis. Item in possessionem bonæ fidei et malæ fidei. Aa è quando quis
sem suam alienæ esse credit. Da am Ls quando rem alienam vel
possidet. Dato tandem possessio varia, hæc res nec animo nec Corpore ab
aliquo possidetur, hæc enim dicitur quæ è Custodia Cæ, datur Item pauciis
seu absq Iurij et facti gravamina, quæ enim de plena: relegans minus plene
possidens dicitur quod Ls ut ex §. 24.

§ II De differentiis Possessionis et principaliis illius Comodij.

Sæpe licet interdum nomen possessionis significet cum proprietatem tamen in utroq
est differentia, ut propriè ab Mento nihil Commune habere censeatur cum possessione
ut docet Coy. Unde fieri evenit, quod aliquis Ll possessor, qui tamen non est
Dominus, et alter Ll Dominus, non tamen possessor, quod ille in Iustro ablatis

77. ff de aquir poss. Conuenient itaq in hac generica iuris, sicut homo cum asino in hac aalij, ꝙ in ꝓdictis specifice. Differunt itaq inter Naam, q possessio e iuris, qz rem detineo ut meam, proprietas huc Dnium et ipsum et huc quo ad hoc ego cum Dno ejus; et hinc ꝓ quod de possessione ad vicem argumentari ad proprietatem et viceversa. Sed Possessio et proprietas distinguunt eam quod modum aquirendi, Nam proprietas quandoq aquiritur sine animo sed ante actum eam apprehensionem rei prout dicta hactenus, illico transeunt ea duo ad heredem cum heredes ff de aquirend poss. Extra possessio aquirit solo animo et hinc omni apprehensione facta cuius ff de aquir poss. quia proprietas solo animo amittit ꝓ ff de aquirendo. Quidtamen cum glossa intellige, solo animo si retenta adhuc possessio rei Nam aliquin perdit Dnium, et habetur res pro derelicta, eam Dominus abiecit animo, ut in numero rerum suar esse nolit ff de rer Divisio. Possessio extra solo animo amittit ꝓ ut patet ff in fra. Insuper proprietas cum petitorium seu rei vendicationem Possessio am causam interdicta seu remedia possessoria de quibus in fra. Denum possessio e effectus Dominij seu proprietatis ita. Secundum ipsius arg l 18 de restit hoste. Et hinc Sentia data super proprietate rei, et Majorij efficacia, alij in contrarium prevalet et absorbet. Sentia super possessio e tota latam in favorem adversarij. Cas cum causa 9 et cas delectus. Et. Quamquam loquendo de iis qua sub Nullius Dnio existunt sicq sunt primo occupantis ut pisces mare fera animalia Gemma &c. q qua in bello iusto capiuntur, ebrum dii potest quod fiunt effectus possessionis et Dominium. arg l possessio ff de aquirenda possessione. Idem audit in usucapionis et prescriptionis, ubi stat quod Dnium rei et effectus possessionis bona fide ac debito tempore continuata. Cum in dicta possessionis requisitum ut sicq aquisitum ff

2. Possessio jura habet comoda. Comodius enim e possidere quam petere. Proinde ꝙ Possessio revelat onere probandi et transfert istud in actorem. Cas cum causa § sin et limitatur tamen hac Regula. Nam race presumptionis standij pro possessore aliquando transfertur onus probandi in Reum seu possessorem ut ff eo solo unio ut Beneficia

Exceptiva.

Ecclesiastica et Cap. ult. & cand. de Jure Jurando. Dejusum audiri potuit actor
in petitorem suam habet fundatam in Jure Comm. Non tunc talia probare
non teneat Reo possessori incumbit onus probandi. Arg. Cancrin. qua movem D. Thom.
in Cap. ult. de restit. spoliator. in 6. Talem qui petit restituoem Dei.
marum in aliena talia possessorum non audiatur. Nisi prius probet suo
carum possessionem legitimo facit allegata. Limitatur 2do in judiciis duplici
cibus. Nam ibi utraq; pars tenetur probare, cujus melius probavit obtinet
Cap. ex litteris. de prob. Item quando utery; offendit se possessor. Ibi
Possessio aliquorum insigne dum in pari delicto. Cap. melius
quo possidentis. Ita dd. mo. imo. dubium oritur de proprietate
et non potest tolli studium sectur pro possessore. Excipiantur casus formabiles
Matrimonij dotis, libertas ac testamenti. Nam in istis Latius probatur
existerint aequales pro possessore in provalore matrimonij testamenti, &c
profectus. Secus Am. illud. glossa.

Stat testamentum, libertas quia favorem
si sint aequales, ita provenitur ut ing.
Talliat am in simonia reali. Nam recipiens aliquid pro eam tenetur acusq;
restituere Cap. de simonia. Licet par. Deleatur dantis et recipientis
aliquid simoniace. Item et alia limitatio. Dicta Agla in iij. de quibus
dus fuisse. Dispone proinde intelligo tandem Aglandes.

Possessio inducit praesumptionem bonae fidei, adeo quod quis
possidens censeatur in dubio esse possessor bonae fidei, alias in. ff. de diversis
bona. Et bona fide possidere creditur quis nisi probetur ut aliam.
Talliat tamen assignata Agla. ff. quando appareat de possessore antiquiore
tunc possessio recens praesumitur vitiosa. Minus justo, et ipse possidens. Mala
fides nisi titulum emerit aut saltem putativum allegat. Arg. ff. Lucius Cap.
de probantis. et antiquus possessor apparere ut qua juniorem. Malam fidem
lata illud. quod tuum non erat scire debuisti. Alium putare. Cultor unde
quod duo simul possidere non possunt ille videtur olim possidit, cum hodie possidere
praesumitur modo Mutter possidens non possidens per longissimum tempus
puta per 30 annos aliquem enim ita praesumeretur esse in bona fide quam
tum alterius apparet de possessione antiquiore alterius, imo si possidet summ

per decem annos

annos, nihil morâ antiquior, hic desiit esse possessor, per desistentiam longi temporis seu decennij, et inducitur negligentia, odium &c amissio possessionis et parte hujus. Fallit 2do. dicta Regla quando intervenit denuncio: at si denunciatum fuerat a Domino rei qui emat eo quod res non detrahentis, nam hic denunciatio efficit emptorem Male fidei possessorem. Limitandum 2do. ex eis vendiae Fallit 2do quando qui rem acquirit ejus Quemadmodum de agri cultore, et Conjuge lib 10. vel mercatur contra legem Ita Bal 87 in b. qui ejus dura mercatur bonam fidem praesumitur habere: ut hujus civili a prodigo cui bonis interdictum fuit

4 Pa. Possessio cum titulo Lucrativi affert, quod si duo habeant eam ab eodem unus bona fide, alter Malâ fide ejus in detrimento Domini possidet seu cui res tradita fuit quod ejus et ejus heres non possidet ubi exemplum rei pertinet de fundo duobus in solidum vendidit. Nam in gratis tacitus Manifesti juris cum cui primo traditum e indistincte Dominio esse potiorem. Fallit am hac Regla in Matrimonio et successionibus, in quibus valet prior, non am pactum non Collatio. Item in culta loco Regioso aut Curiae empta et hic secundus emptor celebrius. Regula possessionis Comoda vide apud Bal ad l. 9 de R. V.

§ III De Causa possessionis et proprietate ubi et de interdictis.

Pa Quam possessionis esse in jure principaliter agitur de tribus quasi possessione scio adipiscendae sive retinendae sive recuperandae: ut videtur principaliter petatur per Judicium Salarani, quod possessio ejus sit ad ipsum pertineat, quia quo interim et illius Dominus est, et hunc Correspondet Judicium possessionis, qua illum in quo gravatur rejudicat sola rei possessione quasi possessione: Causa possessionis est detentio momentanea quae est durare momento seu tempore indivisibili, quam si hujus incipat in possessorio, ejus adjudicatur possessio adversario ejus incipat in petitorio, et huic res gravata mox restituatur prioris possessio durabit quasi momento seu tempore indivisibili.

Causa

Respondeo. Innatim acquiritur et transfertur tribus modis Per apprehensionem vera, ficta et dispositione legis sanctionis seu communis quod autem Mattheus Gallicus. Ad C. Quando res antea in nullius bonis existit ad acquirendam ejus possessionem requiritur vera apprehensio sive corporalis retentio ipsius in summa tributi de acquirendo poss. Nihil enim communis pleraque est L. 1. §. 1. ff. de acquir. poss. Cum Emendatione. Unde ipsum in publicum usum aut ferae in silvis libere vagantes nemo possidet quamdiu captae et apprehensae non fuerint quoniam manent in libertate naturali et possessio §. Item feras eorum ubi idoneo saltum esse dicit, quod si quis eum ceperit statim ejus ferae possessionem habeat: Nec videtur ut transferre in emptorem possessionem ferarum eodem saltu clausarum. Cum hanc ipsemet non habeat, sed illis in sua libertate manentibus Nemo, autem illis burg transferre in alium possessionem hic quidem dignoscatur Alia L. 79. Inde.

2. Quando res Civilis jam antea certis in alicujus bonis non tempus requiritur apprehensio vera seu Civilis ut ejus possessio acquiratur seu transferatur in eum cassis apprehensio ficta seu juris apprehensio illius: Nihilominus hoc animo et hinc nulla apprehensione vera non facta possessio corporalium nunquam sic quidem neque nec transferre in alium Ita Cocc. et quidem si pars ut declaravi apprehensionis vera vel ficta de qua paulo post Nro. 4. et 4. Posterius eam pars expresse libuit in L. Item de acquir. poss. ibi Possessio Quando animo acquiri non potest generaliter in L. quemadmodum. Nulla possessio acquiri nisi animo et Re. et Nec obest quod solo animo retineri possit possessio Nam plus requiritur ad acquirendam quam retinendam possessionem Accedit eam rationem quod si solo animo poterit acquiri rerum possessio Mare navigium esset reipublicae et pacta horum fraudulenta quorum animi non tam facile cognosci ac probari valeant obstare non posset quin inter plures animo hoc rei possessionem acquirere vel Deinde quia quaeritur res facile quinquies et animo eum possessionem acquirere et retinere Haec enim incommoda Multi quam urgent in retinendo solo animo seu civiliter tantum rerum possessionem ut ita enim nisi possessio res vitae acquisita demum post solo animo retineri coepit gravia urgerent incommoda cum Dans occasionem hujusmodi captandi ita possessione Navas semper et ubique et multiplicas aut litigiosi; unde ad praevenienda hujusmodi incommoda merito divi Imperatores de possessione rerum de mobilibus

dicto

de intradicto. Rm mio quoq; ctio possiem retineri placuit pro Clerico in malleficia.
adeo quid sit apprehensio vera et ficta aq; bus modis q̃ tingat. Et Nr. 3.
apprehensio vera seu Realis est illa q̃ fit vero actu Corporali vi manibus
rem mobilem apprehendendo. vel sedendo vel insidendo rei immobili aut alijs pos-
sendo. Fictaq; est cum per nos ipsam Dominus generalis possessio rerum quas
nobilium in ea Custodiarum modo animus possidendi ad eas se extendendi
Rm res nobiles eatenus possidentur quatenus sub Custodia Regia sunt adepta
possidet Dominus sub Rm Custodia sunt et possideri debent a veris filijs ff de agnis
post Nec Fiscus quidem ius de thesauro inuento in fundo Domini latente:
Nam Thesaurus (Termo) est de thesauro prius dicto in de tabula pegmis Custodie
ea interam secondum aq; peregre ff de acquir poss. ij in e tab Rm Custodia
cum neq; actus ejus memoria a Nunquam fuerit rerum Dominis unde nec
animus ipsum possidendi intervenit. Cum ignoti Nulla sit cupido rei in me
nerato sunt sub Rm Custodia et horum actus probi Notis videor ad eas
animus possidendi se extendit.
Est 4. Apprehensio ficta de illa q̃ quidem n fit vero actu Corpore 4.
sicut enim ejus effectus
creatur et alio Nomine dr grasi apprehensio ac fit modis subsequentibus
scilicet quidij. Visa ire rei Mutuate venditione
Clavibus et Chartis Mea li gesto scienter
Domus in alterius actum possessio transit
Tres quoq; alijs aliter rerum sit q̃ possit n aquiratur nisi Realis
apprehensio Citra tamen li possideri. Facit hitherto in actibus illis quibus
ei substituta huius dispositione sine alia Realis apprehensio transferta
rei actus. quamq; cum ea in titulis actibus soleat interponi alienus seu
Corpore ipsi ipsaq; post dicu grasi apprehensio interponi. Undesm. ipsa
seu realis et effectu transpatetur aquirentis posse per sedam apprehensionem
Rm 2 6 Justinian ff de agnis poss dr. Non enim Corpore et actu tenere
apprehendere rem sed animo et effectu. Ceterum ad ipsa transferat
possio reputatur sic ut res prius ab alio fuerit possessa Rm qui nullius dum
Realis plum apprehensione possederint cum fiant primo occupanty Et sic
nihil de rerum jure. Sed ut res illa ab alio tacito n possederint Sed
ut ordinalij traditio possessionis fiat, per ipsum Dnum possidentem, qui

demonstrando

emptorem vnjversam venditam dicat de vacuam ejus possessionem tradere.
Non secus & dicendum si intervenial nuncius & executor, qui non erat in possessione cum dicta rem illam admittant possessionem & de agi possessione
Sed enim per apprehensionem facta fit vera possessio & disponendi Juris.

Secunda Acquiritur possessio Clavibus seu traditione Clavium facta circa rem presentem. cum animo transferendi possessionem & Clavibus 7ff de acquirenda emptione vel traditione Clavium transferatur et ab alio acquiratur rei possessio prater hoc quod ipsa a nullo alio possideatur, sicq vacua post traditam possessio reperiatur, animus transferendi possessionem media illa traditione Clavium, non enim sufficit dicere tradantur mere abstracta ab animo transferendi possessionem nisi precesserit titulus venditionis donacionis & alius. Item reperitur ut ejusmodi traditio Clavium fiat in conspectu ipsius rei cujus Claves tradantur. Abbas in capitulum et literis de officio me. Contrarium tamen tenet Alexander dum dicit volentes esse Clausse quod Claves tradant in aspectu & presentia rei cujus sunt Claves vel Domus. Sed hat esse si tradantur in loco propinquo ad eo, ut emptor facile post ad ipsam pervenire fundat. Se Alexander in verbis regis Clavibus apud horrea, hoc enim dicit jam sabvatur si traditio Clavium fiat prope horrea, licet non fiat in aspectu ejus: interim hoc non videtur inefficax cum in Jure dicatur apud hoc sequitur coram ut Deum pro pro de in jus vocando ibi apud ejusdem dicit apud acta magistri vel coram Judice & officialibus ut ex ponitur glossa.

Tertio Quarto acquiritur possessio per fictam apprehensionem hoc est traditione scripture & instrumenti in quo scriptorum Jus tradentis attenditur, id non est nisi fauere in aspectu rei tradite, quia tradens instrumentum in quo attenditur ille Jus ipsorum ad rem donatam & traditam quod dictum, Creditor eidem rem unicuique adeoq illud totum una cum possessione transferre in alium; inde aliud est in traditione Clavium, aliud in traditione seu scriptura sive instrumenti, et hoc tum patet Majorem explicationem Juris que reperitur in instrumento rei venditi & mandat potius quam in Clavibus, de tum ad diversam Juris dispositionem circa ista.

Quarto transfertur possessio Rei mutuate venditione quod verum est non solum de venditione rei que erat emptori mutuata hoc est mandata dum de venditione rei illi locate et pignorate aut penes ipsum dispositae; quotiens cunq enim rem meam penes te existentem tibi vendidero vel donavero.

vel Donatione aut dicto Nomine dedero illico sine nova traditione
agiritur tibi Dominium simulq possessio ejus & in rem instit de rerum divis.
divisio facta apprehensione transfertur rerum possessio Mea si Conclusio 8.
sicenter sive titulo efficaci: Quando enim quis rem suam gratis possedit
alteri vendidit & Donavit ac postea rursus illam quicunq vult a possidere
Nomine ipsius illico transfertur possessio civilis in ejus alterius. & gradem
Mutier ff de rei vind. ubi humanius sic habet. Si venditor & mater
rem quicunq abeo cui dedit ipse quicunq transfert possessionem et eam Dominii
alij modi agiendi rerum possessionem per factam apprehensionem Comode reduci
possunt ad primos.
Quaeres. utrum Lege, Statuto & consuetudine inducti valeat ut transfero. 9.
tur et inducatur agiratur possessio sine ulla corporali apprehensione rei? Re
pt Lege, Statuto, ac longava consuetudine inducti ut transferatur possessio
ipse sine alia apprehensione vera & ficta dispositum alij, et his possessio
appellatur civilissima sive artificialis cogiri nihil facit absq rerum
pendeat ab arbitrio Legis & Statuti, cujus effectum operatur ea consuetudo
longava, pt ex Baptista. Ed de Lege et Statuto ubi in realem transfertur
plena gravandam rerum possessio et hic Legis Instituto Item et Actio ex libello
& de consuetudine ubi approbatur effectuale transferendi rerum absentium possessionem
in realem sine ulla earum apprehensione vera & ficta. Et licet Jure Naturali
Nostro et Juris Gentis apprehensio ad agirendam possessionem rerum Commu.
nium quae hic Nullius bonis sunt, requirunt Jure Naturali simul primo
occupanti. Negatur tm de Jure Naturali eidem requiri rerum ac proprium
rerum ad agirendam et transferendam possessionem illarum rei quae prius ab
alienam possessa sunt, hoc enim sic Nullo Capite ostenditur unde Lege
humana & Statuto quando Communitas id expedire visum fuerit id minu
rerum pt ac de facto eadem Lege Statutum fuit quod in Casu Capitu
ad transferendam rerum possessionem sufficiat apprehensio ficta, non obstante
quod Jus Naturale requirat apprehensionem veram minime.

§ V De agilitione et in alium translatione gradi possessionis incorporalium.

Quaeres. Qua ratione agiratur aut ab uno in alium transferatur possessio
seu gradi possessio rerum incorporalium Nempe Juris et Servitutum ut Usu
fructus quae in minus gravi Bonorum Corporum et animo agiritur illa enim

duo ad possessionem

ad possiocm agirendam requisce debent: dvande ám incorpralia bona
rent Corporalibus tane per indueliocm in possiocm tleum incorpraliu
ab indueto requiritur em possio incorpraliu, modo hec a nulle tertio
possidente. s. sicm ante usum Iuris. abius in capl in libris Ubaldi de rest poli
et l. ff de usu fructu ubi hec usum fructum negatum actori dare in
tellig tr ó indueni in fundum negatum cum patiatur ab eo, unde
p hec tradatur possio omnis, em Iurium huic cohaerentium possio tradita
censetr. c possideri 6 p de acqr poss. Hec ofiicil. quo apprehensio rei immo
possioe n sensu actus apprehensa rei actoris possio. Nam hoc tantum
é in ibs pra dent diversa, non vo qre cohaerend Reg pno ple recipere
traditionem. Ad 2 qre vo n cohaerend Corporalibus ut possi cantur ó
graf possidentur tria requirunt. 1. exercitium actus illius Iuris. Dempt
Scientia et patientia Domini seu motus possessis in cjus pra dictum
actus ille exercetur. Tandem animi animi ut hoc actus ille
exercetur veluti ex debito seu intentione agirendi graf possiocm plas
in casu cum tacita. Et. ut cjus presentetur ó affirmetr. Nam em effec
tus intelligi debet.
Quaeres An ad graf exercitium Iuris requiratur ad agirendam graf
possiocm Iurium incorpraliu ple spectator? R. Requiritur aliquod
tale Iuris exercitium, qria Iura incorpralia ple possessa non recipiunt
veram traditionem c servum, qi bona ple de acqr rerum Dnio ó ipsam
proximia exercitij tleum Iurium. 1. loco traditionis. c 20 ff de obligatio.
Ad 2. ad exercitium tale Iuris quando sufficit et sufragatur unus actus
grauis, ám requirunt plures, quidam nec multi sufficiunt. Unde Mag
nae Mucium fe arbitrana, actu exercitij actus, varijs circumstantijs
pendendum é. An sufficiat unus actus ó quot requirantr: vide diver
sitatis glos dent multa granulingeam ó Cabe n laude geeduntur
ex amicitia seu quadam indulgentia, alia ex de mandi debent
non semper, alia demum semper hec geeduntur: Unde ut videt
in dubio arbitrari jrd an hic ex mune rei fuerit exercitij graf ex
debito et a Domino hoc pmoi possessore tollerantij ut tale ó postea ex

amicitia tolum

amicitia a solum erit ꝙsideranda Naꝰ seu qualitas subiecta naꝰ: Eꝙlem
in illis Materiis gravium actuꝫ ꝯ semper ꝯ saltem frequentes ꝯ grauꝫ seu
benevolentia credi debeat tunc qꝙlibet eorum n̄ sufficiunt ad probandam grauꝫ possessionem alienjus juris: Nemo ꝙsumi debet
fuerit ut aut tanquam hospes a Monasterio receptus, per hoc ꝙsumi n̄
debet quod ipsi grauꝫ ꝯ grauꝫ possessio dicti cujusquam, nisi aliud
ex circumstantijs appareat, ut si Ejus recipiatur instando Monasterium
quia tunc censetur ubi desinit ejus assistentia ingrauꝫ possessionis, ne bene
ꝑpre legitimo ꝓscribit tit. Inst. de Usucapionibus. Sed in
illis Materiis in quibus grandior fides admitti aliquis actus ad grauꝫ n̄
ideo frequentes, tunc ad agrendam grauꝫ possessionem dicti exercendi sufficiunt quidem plures actus, non tamen numerus requirendus tam multi ut
verisimile sit utentem velut ut pro suo jure et Dominum ita ꝓsumi
fuisse: ꝯ hoc introducto ff. de vitimere actibus privatis ubi ad agrendam grauꝫ servitutem ita non requiruntur quod qui in fundo proximi
rui nec in eo clam, nec precario tranſeundo ad minus per decem dies
per annum dicti jure usus fuerit; Nam pauciores actus ꝓsumerentur
permissi ex amicitia potius quam ex alicujus jure: adducit in hac causa glossa
in l. Mo 24. Demum in Materiis in quibus n̄ facile quis de tali actu
sine expressa pactae scripti annui actus ad ostendendum seu n̄ ejus
tempore de premio capitali dari solum in Capite ex adnotatione Ephydemi
ff. quis quem agat actum. Judicis ac hujusmodi
Quaeritur an ex quo requirat probatum Scientia et patientia Domini
ad hoc ut possit ad agrendam grauꝫ possessionem dictum interpellatum
nec minus possit ad agrendam grauꝫ possessionis dictum interpellatum
Ad hanc adjudicandam requiritur sua propria possessio et ut passa fuerit
illes actus exercendi: Et haec patientia debetur loco traditionis cum res incorporalis vere
tradi non possit, licet an ad possidendum non dicamus illud quod nobis absentibus res
incorporalis by gestum est dum sua ejecturis Militis probibis et alijs ibidem
ex militando

praejudicium agis et n reclamaverit. Fallit hic illa passionis et faciles
nihil d Dominus a principio quidem reclamavit d adeo resistente quem nunc
dicit n pl tacuit. Item grando praeter faciem arborum interemit actus contra
rium posit inq.

4. Quoc. utrum ad gratiosam possessionem immobilium adipiscendam requiratur bona fides
Ad n esse quae bona fide d satis intendere in corporalibus ubi tangitur
Jure suo actio in Capitulum Ecclesia Vercel. Ad. secundum in corporalibus, ita et
in incorporalibus an sit non solum possessio d quasi possessio, civilis, quae ad jus
te adjuncta cum fide bona d eam realis tantum aut capitis in literis
de restit. spol. Ubi Abbas resp. quod volenter ejectus de possessione
spolii Ecclesiae in eodem restituendi debeat non obstante quacumque adversaria
ejus allegat probare, relictum illud n esse animae spoliatum. et hoc
respectum cum procedat Papa, dicit quod dum agitur de civili cum
praedo sit restituendus quod non procederet ubi praedo agiret possessionem
factam Marchesi rerum ablatas, et Clericum possessionem spolii in quo n
fuit animus spoliandi quaesivit possessionem actu bona fide a Nicc
Abbate Cassinensi quem ad modum ubi de servitute ne actus non videtur
quis si qui sibi jure ubi se credidit tam respondeo ibi dominum esse de
praescribenda servitute urbana, ac de possessione ad illam praescribendam necessa
rio enim de hoc esse bona fidei, seu quod possidens credat se ab jure
rio tam posse mala fidei ullo tempore n praescribi. Ita dicendum Innoc.
tendum Innocentium quod requiratur bona fides n gratiosam possessionem simplicitus
ut quis agere possit intendit de agere quod dicunt aliquo alio simili, tam
agere non quam modo intendit repellere actum, si noverit ejus mala fides
possessionem et illud quod quasi valeat dilatam actu et gratiosa possessione procedentes vo
facta electionis praesentatio ac hujusmodi non requiratur bona fides seu
non quis credat se ubi jure suo ut ait Abbas in Capitulum Ecclesia. ante
dit post Innocentium. tam scienter non possit recipere fructus, cum mala fides
possessor fructus non faciat suos Et quis dicit non de re dispone

§ VI De amissione possessionis

Jam corporalium non incipit
An possessio rei corporalium solo animo amitti possit Ad cumulum dicitur
quod dubitare et animo acquiritur possessio ita corpore et animo retinetur deser
citur animo solo animo haec deseritur Et Bart. et Bal. de
agere possessionem ubi de quasi modum nulla possessio agitur nisi corpore
et animo possit ita

Ita Nulla amittitur nisi in qua utrumq; in Contrarium actum est. quod at
tectus in Sfere quibus cavy ff de d. d. ubi eadem verba sibenti. Dum pars gestat
re & possideri & in amittenda ff de agnit poss ibi itaq; & in fando hy et hi nolly
cum possidere protinus amittit possessio. Igitur amittit et animo stet, quia
agnitur in pid Concordat tota in d Leg vi & 2 de agnit poss. ibi possio dum recedit
tul quia ffibiil Nolle possidere. & dampliy desinitur etiã peregre 44 ff de
ejus quidem quod corpore Nõ teneremus possessionem amittit animo & animo & cum
si modo eo animo inde digressi fuerimus, ne possideremus. Neq; obstat huic Pax
h & ff citta aliq simily: Nam intelligenda sunt prõ casu quando amissio
possessionis inijcit a Corpore, sive quando quis de eis & fundo tunc em
amittit possessionem Nisi desinat vbere animum possidendi, secus vi hi incipiat
ab animo; et hac ratione vide Emiliatur tectus Iuris aliorum prima fronte
citati.

Quæ. Qualiter amittatur possessio rerum Realium præsertim mobilium? 2.

Rs. Et Generatim loquendo omnibus illis modis quibus possessio Realium abeunt
sit transferri in aliud, tollit ab actore ipsa amittendi ratio est quia duo simul
eandem rem eodem modo in solidum possidere nõ possunt ut loquitur Papa
in Cap licet g de probationibus. Item & possideri & recentiorib de acquirenda
possessione q; eo ipso quod una transferat in aliud, amittit ipsam Dicit eandem
rem et eodem modo, Nam plures possunt eandem rem diverso modo possidere, sic
cum unus possit vbere possessionem Civilem alter Naalem, Dominus proprietatis retinet
possessionem Dnij directi gramij alterius vasallo aut Emphiteuta tradat usum
fructuum, Diuam utile huius possessionem & gratis possidere, Item aliud si
plures eandem rem possideant pro Hærede, quia tunc Nullus ipsorum possidet rem illam
in solidum. Rs & Loquendo specialiter de rebus mobilibus vel animalibus Erga ea
cem de movent ibus ut hoc jumentum &c possessio earundem a nobis retinetur
quandiu Manent sub nra custodia sive pottae eam ibidem pascendi
sibi sint, dummodo in ita depascendi ante ut adhibita diligenti inquisitione
ampliy reperiri nõ possint, illico rerum mobilium ac se moventium si non celeriter
possessio amittitur & possideri & Rerum filius ff de agnit poss ac l si id quod
ff eodem ubi dd si ed quis possidemus ita perdiderimus ut ignoremus ubi
sint, desinimus possidere. Caterum illud in Casu tactu notatum ignoremus
ubi Lt Gallus imprimis quando seimus fundum ubi existat, licet ignoremus
locum fundi, seu in qua parte ipsius Lt Aug & peregre & ff de agnit pos.
Fallit in specie quando quando adhibemus diligentem inquisitionem ad recupe

randam rem ipsam

rem ipsam: Nam quando intendimus acquirimus ut inveniatur recuperandi per
dita sit possessio. Quaerimus retineri possit civiliter cum spe recuperandi eam realem
ut notat glossa in l. Item et § eum igitur [illegible] de vi et vi armata
addit Cynarius: excepto homine sive municipio. Nam quod hoc casu utilitas
ipsius pertinet solo proposito recuperandi observare suae possessionem prius Domino, ac proinde
per animum ejus custodiam non perdit possessionem ejus quando ille nemo ipsum possidere cepit
l. possessionem § Nerva filius ff. de acquir. poss. Dum modo licuit a Domino recuperandi animum
non recuperandi. Nihilominus a Domo possedit, donec ab alio possideri coepit. Unde Bertrand.
non potuit privare Dominum possessione sua, sibique aliquod jus acquirere, quidquid agitur Domino
agitur ut l. § per servum ff. de acquir. poss. Unde sequitur quod jus dependet semper
mobilem a re movendam, et ignoretur ubi sit, illaque ab alio occupata, non potuit privare
Dominum contra inventorem uti remedium possessorium, et introducere judicium possessorium
cum revera amplius possessor non sit, propterea illum introducere judicium petitorium
cum adhuc retineat Dominium illorum rerum. De quo per quae causa non desinant
in Sylva ita ut post diligentem inquisitionem ea amplius non inveniamus, tunc
eadem ipsorum perdimus possessionem non et Dominium., unde Domus, Ecclesia, Salinae, Arbores
longius avolantes, diuque ea retinens non censetur amittere intelligitur ut Natalis §
Salinae ff. de acquir. rer. Dom. Et loquendo de feris animalibus, quae diu sunt in
Silva ut ff. de acquir. rer. Dom. Quae quidem custodia
Pro custodia tandiu possedimus, ideo et retinemus Dominium illorum, sed non custodiam
tandiu possidemus, quae custodia amittitur, et Dominium amittimus, ea
effugiant, et redire amplius non soleant. Et Dominium amittimus, ea
quae in Natalis libertatem se recuperint secundum §. recuperatio l. et Natalis ff.
de acquir. Dom. per §. fera instit. de rer. Divis.

4 Videtur. Quia rae amittit possessionem rei mobilium furtive subtractae ac mobilium violenter
ab alio occupatae. Et inter amittendam possessionem rei mobilium et mobilium ab alio
violenter & furtive occupatae est Notabile discrimen. Nam possessio rerum immobilium per a-
lium injuste occupatae non prius amittitur Domino, quam Dominus recognita animum possidendi, sive corpo-
ralem earum possessionem recuperandi deperierit; quia nimirum ob timorem futurae resistentiae
non audet revera ad recuperandam possessionem tendere ex Castri. l. § Quod ff. de acquir. poss. vel
propterea reverendi ab alio admittatur et respectu l. Si quis ff. eodem. Nam Dominus
prius Domini animum possidendi rem suam immobilem deposuerit. Censetur possessionem ejus Reale
ad hoc retinere, non obstante quod ille absente alius occupaverit possessionem Realem ipsius l. Cla
videre ff. eodem. Cujus possessio mobilium [illegible] servum ablatae hoc ipso quod animum amittit rem
ignoranti Domino rem qua nolit ff. de acquir. poss. ubi Bertrand. quod rei nolit subtractae aut ei creptae
amittatur possessionem. Nisi fortasse dum ipsum fugitivum, qui tunc potuerit, et tunc per ipsum possidemus
et quod quaere. quod rei mobilium illi adjecta ad possessionem quae tam Realem Domino ignoranti
perdite regerat [illegible] ff. eodem. ubi de hujusmodi rem apud se depositam a fide promissa
tam furti faciendi, quae conveniat quod hoc animo possidendi ut suam loco mercedis Do-
ipsum possessionem ipsi amittere dignoscitur.

Nao am.

Quo cum dispar inter res mobiles et immobiles est, quia possessio mobilium, hoc est eorum
quae ex eo habetur, ea existunt sub nostra custodia, sive potestate, ut pote exinde hoc
possideri; unde quamplurimum earum custodia et neglecta vel amissa, perditur possessio,
earum nudae. Si dicas velimus, dispari in re nudam possessionem amplius nanciscimur
earum nudae. Si dicas velimus, dispari in re nudam possessionem amplius nanciscimur
possimus, sive de re aliqua illas recuperavimus, sive non; res enim immobiles, nullumque
habeat, vel dejiciendi, vel expellendi, manuve loco apicis, hujusve earum dominus, quamvis non
sedia vi dejiciendi, vel expellendi, manuve loco apicis, hujusve earum dominus, quamvis non
fuerit earum nudam possessionem adeptus, ac proinde expelli olim possessio-
nem earum nudae possessionem adeptus, ac proinde expelli olim possessio-
rem civilem retinere, dum animum possidendi, pro ut fieri compelluntur,
rem civilem retinere, dum animum possidendi, pro ut fieri compelluntur,
vel ex damno repulsae vindicandi recuperandam possessionem nudam,
vel ex damno repulsae vindicandi recuperandi de recuperandam possessionem nudam,
reversus fuerit. Immobilium, nam in his civilibus usibus animum possidendi adeo,
et civilem possessionem dum habeat immobilium retinere existimatur, ut dele-
gatus rerum per aquarum inundationem amittatur rerum possessio. Paulus
quando ex loco cujuspiam possessio perditur olim inundatione aquarum, flumi-
nis nec manus. de possidet. D. idem. si de aquae possessa unde amittitur possess.
vi partis alienis fundi, quam flumen torrens sensim rapuit, ea rem agitur ut
utile restituatur, censetur quis animum possidendi desponsse, dum insensibiliter
recuperandi spatium aquis obtulerit, unde ipsa non aliter quam per inundationem rem
pelabatur possessio nudae. D. olim civilis, ad interrumpatur olim praetorius, simul
et dejiciatur possessio nudae. D. olim civilis, ad interrumpatur olim praetorius, simul
et dejici amittitur procedat olim in ignotante. Quod inferius dato contrario pa-
ludibus limitibus, seu fossae alias, et quidem rno. Quo inundatio dejiciatur olim, quo
ve agris. Olim nihil, prout Nilus inundare solet quotannis. vel D. loc. de
alluvionibus. vel. D. inundari. Si eam modum, et quando aliter perditur alluvionis
pari, nam ad retinendam possessionem requisiti dejiciatur inundatio, vel vi impellitur ex-
pelatur possessore, a nudae possessione fundi. Si eam quis dejiciatur fundi perdit
colonus, inaliter eum in eo insistere. Dic, ut inundatio diu duret, nam quae
modum quae durat, nec per diem, biduum vel triduum, aut olim quadriduum quan-
to plus, in olim possessionem, imo nec attendimus. Ulro per possessor requisiti inun-
dam objicere ad regulam, vetta et requisendi, quia gradu quis requisiti tam diu
in pendit possessionem. Denique cessantibus his ut solet in existimationibus rei inundationem
perdat possessio. Olim civilis dico duplici amittit proprietate quadri, nam inundo
fecem fundi in mutet, proinde non recepserit aqua, palam est quae eo, cujus
erat, quia possessio fundus amittitur quam dominium. D. Paulus comune
habet proprietas cum possessione, unde ex amissione amissa possessio refertur amissio
alterius. Quaeres. Qualiter perdatur possessio, et quasi possessio incorporalium, ut
Dic, quasi possessio incorporalium juris quae competunt tenet ea ista dignitate, vel
loco, vel habitu, eo ipso desinit, quod quis illius dignitate, aut casu possessionem

cruikel, qd tale jus incorporale cohaset dignitati v loco, prout jurisdictio servitio seu administrationi? vel uel. ubi et apud quem. qo exemplus ab hoc exemplum videtur à jure incorporali eidem adherente, cum consequens idem jus judicium, arbo castln. Gandolo. de constit. — similiter in hoc in casu clementine unice de rebo comm. ubi ser Concilium. Genlo Venense concedit Epis exemptis à suis redibus qd in huiy aliarum diocesium. servata forma ibidem prescripta / possint procedere contra exemptos, eorumq vassalos et constitutos / alios inter subditos suos jus dicere; dyas vo assignatur, vel inquisitio in eos exercere ipsorum irrogata Clerici, hoc privilegio minime impedita. Qu 2do. inspicer possessio vel qd possessio juriam incorporalium a nullo ser hoc, qd ipsis debet ad alle juris, quia juris dilationem exercere ab alio, et in contradictal. vel pallidum, cum si in qual, qui in audet contradicere, hunc em ad possidendi videtur, possessionem deservire, alys haec in alium transferri, ad effi. sorte & scientiam tu ex civilius. ubi. Sed effi. patiente ex dispositione, ego possessor ero, exercitus servitutis. qd q modis acquiritur, in per nullos, et q modis contrahitur, ita in eis in servit qui possessionem, capit ide de reptis. scholastic. hinc qo Comes vg in palatio populum suum servare intentionem ab alio. Qo Calum. hystrionis illud observandi sunt. Li. de pretendat, in obstante qd populus ex ignorante / aliquid hoc ex timore observaverit, hoc ipso conservat possessionem juriam suorum. Laudi: vi quer alterius poam, ex clinoe in laudat resistere vel in ordine, consilium emit ut adconservandum jura illa publice protestetur. Cepit ult de appell. vel arbo Caroni. Pontificis qa 7. q. j. ac alibi. — possessionem
7., rec dotal. quod tenendam ad manu tenendum, seu exercendum in suis
spiritual. recipia et protestatio juriis possessoriis ad id qd. Esset de acquirendo possessi. ubi reversus ad reparandam possessionem fundi ipso absente ab alio occupati, id requisitus, emptor possessionem illius qui di amittere, qo elm à jure. Qu exul dividatur ea, nam jura incorporalia & maiuy inhaerent. seyo defectum sentiendo. arbo inter comprehendo. de translatione Epi, quam jura corporalia, quae in ita se mutuo inhaerent. —

§ VIII.

De probatione possessionis praescriptionis in rebus incorporalibus.

1. Nota possessionem variis modis probari posse, vg per apprehensionem realem & fisicam; item per ingressum ad ipsa possessionis, item ex confessione adversarii in libello judicii oblato. Item magis specialis Corpus qui possessor jurium incorporalium ita probatur ex Gabellarum exactione,

et depositione onerum sibi debitorum, item ex condemnatione ad pun-
-itionem malefactorum, ex obedi. &c. vel sic officialibus nostris, aliisve legis-
-madi cuilibet possessorii, vt ad actum cuius & agendi in foro ecclie tam
pei possessio canonicalis probatur probando exercitium particularium actuū
debiti canonicis competentium, vel qd habuerit stallum in choro, locum in capi-
-tulo, legerit seu cantaverit vt canonicus, capt. ex. de elect. item qd fuerit
per capitulum obtinuerit domum debi canonicis assignari consuetam; item
qd fuerit receptus ad osculum pacis ecclie, quo tali canonici recipiebantur
capt. 25. de prab. Demum possessio rerum corporalium probatur ex congrue
-me fructuum, vel 2. cod. de acquir. possess. Ex cultura agrorum, vel 3. cod.
finium regundorum. item ex ostiarii appositione in rem ipsam, vel si rem
mobilem, qd de acquir. possess. item ex lignorum sui incisione, pascuatione
pecorum in tali loco, demolitione edificii; et aliis similibus. ——
Quaes. Quid Juris, si agatur inter duos retinende possessionis, qd appellatur
ultra possidetis, et utraque pars contendat, probareque velit se in possessione
Dico primo qd uterq; diligentium defuit in probationibus clarum ei, qd obtineat ille,
qui probavit illam inter eos rem, seu possessionem, alio hanc non probante
pro eo. Dico. Si uterq; diligentium fuit ex antea exercitio actuū possessorii
non probavit, possessionem obtinebit is, qui antiquiorem probat possessionem
capt. licet causam 9. de probatis. et tamen illud vulgatum: Lis debet possidenti
ejus melior possidere presumitur. Tande nihil dubio, seu donec alius probaverit
priorem possessionem justa ex causa amissae possessionem, legi in hanc autem
sum ec, quia cum duo eandem rem simile et eodem modo possidere pretendunt
in dubio tal praesumptio, pro legitimitate antiquioris possessionis, conferr
qd possessionem possessor semel et rationi possessionem intraverit, adeoq; no-
-ve possessionis donec de jure justitia constet, praesumitur clandestina et vitio
-sa, qualem se non debet esse probi. Et dico, quodsi neutra pars litigan-
-tium probaverit possessionem antiquiorem, qd utraq; earum in tempore,
cum probaverit possessionem antiquiorem, et si qualibet pars alle-
-gat titulum, hanc veniet ille, qui probaverit titulum meliorem, Bartolus
in leg. titulum, hanc veniet ille, qui probaverit titulum meliorem, Bartolus
in leg. 2. duo. S. certis principiis. ff. uti possidetis. qdo vō uterq; partes
earum titulos ostenderint, vterq; eorum pacta, exemplis probationibus, hanc
prevalebit illa, qua meliores rationes habebit pro sua possessione. Ita am pro-
-bant alexis saribus in fortiori et melior, ac efficacior, qua sit ex fluxo,
simplici confessione, ac verisimilitudine deponentes testes, inspecto meliis pro-
bat possessionem, cum probat per testes affirmative deponentes, quam

ram li præsentibus legalibus deponentibus. Item quod credi-
tur debitum melioratione rei sue fuit assignatum libris, non obstabit,
quorum dicta conjurant juri communi, quod proinde talium probatio est fal-
cidior. Demum probabilius et rei ultra ipsa partem, adeoque eum provo-
catam probare debere, quæ in præsenti est ipsius judicium, ut Cuyacio modum
judicii ac interdicti utilibus uterque Cujacius, tam actoris quam rei, sarlos
Papinel. cart 3. de prob. Le Si duo. & ibi Bosvidelij.

3. Quæres. Quid agendum, ubi in interdicto uti possidetis, qualibet pars æqualiter
probaverit possessionem suam. Et si probationes sibi invicem sunt per omnia
æquales, ut in causis beneficialibus neuter obtinebit, et uterque succumbet,
ut malum si se invadunt, per concursum; unde quia simul ex agitur de præ-
judicio Cujacius, Rebel. asserit ab his beneficium, ut ait Felinus in cart.
Agitur Sanctæ Crucis. Nro 20 et 21 de officijs. Ergo vi de causis profa-
nis, judex prorumpat formam interdicti uti possidetis, ita possidealis, donec
de proprietate constet. et sine utroque communiter, de pro indiviso possidere
debet, maxime si non constet, quis primus alium provocaverit, Le del 8, i
& uti possidetis.

§ Octavus

De Ordine et Coram Quo Judice sit Instanda

Causa possessionis, et proprietatis?

1. Nota: Quamvis retro jure prohibitum sit prius agere sub proprietate quam sub
possessione absque rei, cum hic in consultu ei, qui actor causam proprietatis in-
stituit, quando et agere recedit aliquo possessionis. ima Si quis ex cast. Patrimonij s.
Rota dil. ubi recitato judicio possessorio, illico quis litem proprietatis ingressus legiti-
me, proper hoc recusari nisi. Ita Gaspar Rebel de his qui ordinarij. De
rei vendi. P.P. probatio proprietatis difficilis, possessionis vo facilis est.

2. Quæres. An causa possessionis et proprietatis coram eodem judice sit instanda et
terminanda? Et ima. Causa possessionis et proprietatis debet ipsimet instari coram
eodem judice delegato, ita ut non possit quis diversos judices delegatos per rescri-
ptum obtinere, unum super possessione, alium super proprietate, et si Cuy
facit, falsi vi et audiendus: ergo decisum habet in de Nulli. cod de judic. Cui con-
cordat castrensis. hac lit. Pro hoc ex eo, quod causa continentia dicitur ibi debeat.
cart 1. Quæ plenius de sequestratione possessionis. Dyno. Negat coram judice
ordinario esse dividenda continentia cau; Proinde judex ordinarius, qui cogno-
vit de possessione, debet eam cognoscere de proprietate, modo eodem et rem sint
ejusdem fori, nec aliud impedit Canon, obstet. Gaspar in cart. vel. de judic.
Si vo sunt attendebat, si opponi exceptio continentiæ causæ quæ debet dili-

ralocui fori, dy3 desumi br ex allegatis juribus in spirale Lorque nihil y3 agan-
ter aliis capl y3 hoc tit. ibi legali provisione decretum e, q3 m mobili y3 de
possessorio ut exponit Glosa: y3 m spirituali eadem sub uno eodem y3 judice debere
cognosci.

Juiy. Ala legem: nihilor. S. 2 y3 de acquisitione possessionis nihil commune ad
spiritualia cum possessione, qd n habeat inter se contrarietatem. Dy 3 y3 quia
non nihil obstat, quin spiritualia et possessio sub uno eodem y3 judice habere
commune aliquid videantur, eo qd sint diversa jura, pointo ab invicem sepa-
rari, et habeant effectus diversos, ex quo sententia lata in uno, n præjudicet in alio
judicio. Sub alio tn eodem y3 habeat aliquid commune, spe scilicet in objecti, cum
spiritualia et possessio versetur circa eandem rem, simulq3 habeant connexionem
subordinationem ad invicem, dum finis unius soleat de ratione alterius, aliquatm
cognitio unius pertinat ex parte judicis ad judicem in alterius decisionem alterius. Dixit in
responsione modo autor et resp. sint ejusdem fori; quia secus e, Licet diversi
fori. capl. de judiis. ubi autor dicitur seu Abbas cum tota rota s. Marie de
Florentia coram ipsa communitatem Saulatem obtinens in possessorio pro eligendi
rectorem in quadam ecclesia coram judice Saulari rei n cogitur coram eodem
Saulari judice possidente super spirituale memorati juris eligendi litigare.
Nec obstat qd durante judicio possessorio post litis recorrentia clericum
super spirituali rei coram eodem judice Saulari, set voluit nonnulli, Nam
dato etiam hoc sed n confesso, dicit: quia recorrentia spiritualis n fit nisi durante
eodem judicio, hic aut duo intervenire ad judicia, eo qd possessorium absolutum posses-
rium instituendi novum judicium petitorium super spirituali rei, unde
in hac altera judicio clericus nonnisi coram Ecclio Judice Langobardo conve-
niri potest ob privilegium fori ille de jure competens. —

Quæres: utrum cā possessionis rei spiritualis post Saulari per judicem Saula-
rem nec ne? R. Quando cā possessoria rei spiritualis principalis instituitur super spirituali, seu jure possidendi, an jure habeat adversus Quæstionem
spiritualis alicujus ipsius juris possidendi: tunc ea per judicem Saularem Saulari
et Ecclesiari n fit, sed per judicem Ecclesiam. Abbas, Canonicus et Lucas dicit
cā possessoria n e quid mere temporale, cum y spiritualis annexatus super
ipsum jure possidendi aliqd spirituale vg beneficium Ecclesiam, quæ dicuntur
y3 habeat adversus eam ejusmodi Quæstionem, eo qd ea ipsa Quæstio ne-
cessit fit facere aliqm probationem super ipsum jure possidendi. Interm cā possi-
sorii rei spiritus seu qd spirituale pr clericum per laicum cognosci ex limi-
tibus fori, qd n e aliis Quæstio adnexa super spirituali seu de jure possidendi,
sed super ipsa possessione e mera Quæstio facti, nihil q3 spirituale adnexum
habens, vg si agatur de solo facto alicui turbantis et molestantis clericum

ri possessione hereditis Cathedr: and excellently ipsum de possessione quinq annorum, praecipiendo decimas, & hujusmodi, quia è nuda & de facto facti, concernens rejudicium seu Cathedr possessori reipublicae, nec Actiones Cathedr, et Quarter Alium Ecclesiae ex remitum sit Notes nec ne & sans del, si è in controversiam vocaretur ipsum jus vg decimandi, seu Cathedr possessoria, quod proprietatem; quo suo cum intelligida è Cathedr unica hoc est cum aliis juris titulis.

Nonus:

An et Quando Cathedr possessorius et proprietatis cumulari possint

1 Quare Utrum Cathedr possessorius et proprietatis simul cumulari proponendo ultra simul in eodem judicio? Et affirmative: vide ex capite ad uller. hoc tit. ubi Judices delegati ad parendum gravaminibus partium simpliciter cognoscunt audiunt probationes, ac ipsa Cathedr super Cathedr possessionis quam proprietatis.

Concordat capite Statum de uti et ubi hoc tit. ubi super possessorio et petitorio simul adeum fuisse legitur, ut citer ultra simul cumulari et mixtae cognitionis exercitia caveantur. Notandum 2m, qd parte opponente non admittit cumulatio petitorii et possessorii simul, ut notat Ludovicus Gomez observatione 2. Nro 44. Et multo minus admittit cumulari petitorium cum remedio possessorio reintegrandae ex officio judicis, qui nullo modo se in hoc judicio miscere petitorii debet. Panicr dicta conclusio locum n 44, qdo spoliatus agit possessorio remedio, similiter exigit contra spoliatorem & volentem agere super petitorio seu super proprietate rei.

2. Quis &c: vicarii Epis: cod de interdictis et de operariis cod de rei vendic. utrum prius debeat judicari de possessione, qd approbat Portilles in cart ad uller 2. hoc tit. qd sic vide quae proderat, qdo dubitabat de ipsa de possessione, an quis actu possideat, vel sit, qdo ubi pugnantium est de possessione et de proprietate conducit, ac uterque in se suspicere velit onus probandi proprietatem, sed prius illud in alium rejicit, in hoc enim casu non simul agi de possessorio et petitorio, sed prius tractabit de possessione, nostra am conclusio in copulativa de tali dubio, dd. super vel proprietat. Porro prohibitio cumulationis judiciorum &c. qd in Rot. de Subsidiaria actione. expressa, procedit solum de actionibus, quae sunt contrariae, et quae eligitur solum. Aut si in quarum una sententia absolutoria tota pars exceptionem rei judicatae in secunda, alius am ei, ubi non sunt contrariae actiones. Adnam dicit in casu, quo quis sententiam talem in possessorio pro favore unius partis illius seguitur tota super petitorio, pro favore alterius partis, et per hanc elidatur prior sententia in possessorio, quoad effectum suum principalem; ita ut ipsa non debeat executioni mandari, nihilominus talis sententia in possessorio tota operatur non nullos effectus, quos ut fructus, quos spoliator a tempore spoliationis percepit, et recipere potuit, restituat. capl. Franc 11no de restitutione spoliatorum.

Dubium An petens ad id quod ei petitur possessionis et proprietatis simul agere debeat, an vero ad unum tantum agere possit?

Et videtur quod ad unum tantum agere possit, quia petitorium et possessorium sunt diversa, ergo non debent simul cumulari. Item ubi diversa sunt fora, ibi diversa sunt judicia, sed petitorium et possessorium diversa sunt fora, ergo diversa sunt judicia, ergo non debent simul cumulari. Item ubi diversa sunt genera actionum, ibi diversa sunt judicia, sed petitorium et possessorium diversa sunt genera actionum, ergo diversa sunt judicia, ergo non debent simul cumulari. Item ubi diversa sunt tempora, ibi diversa sunt judicia, sed petitorium et possessorium diversa sunt tempora, ergo diversa sunt judicia, ergo non debent simul cumulari. Item ubi diversa sunt personae, ibi diversa sunt judicia, sed petitorium et possessorium diversa sunt personae, ergo diversa sunt judicia, ergo non debent simul cumulari. Item ubi diversa sunt res, ibi diversa sunt judicia, sed petitorium et possessorium diversa sunt res, ergo diversa sunt judicia, ergo non debent simul cumulari. Item ubi diversa sunt causae, ibi diversa sunt judicia, sed petitorium et possessorium diversa sunt causae, ergo diversa sunt judicia, ergo non debent simul cumulari. Item ubi diversa sunt ordines, ibi diversa sunt judicia, sed petitorium et possessorium diversa sunt ordines, ergo diversa sunt judicia, ergo non debent simul cumulari. Item ubi diversa sunt modi, ibi diversa sunt judicia, sed petitorium et possessorium diversa sunt modi, ergo diversa sunt judicia, ergo non debent simul cumulari. Item ubi diversa sunt ordines, ibi diversa sunt judicia, sed petitorium et possessorium diversa sunt ordines, ergo diversa sunt judicia, ergo non debent simul cumulari.

De Modo Procedendi Super Causa Possessionis et proprietatis simul mixtae, ac de rejectione a petitorio ad possessorium.

Quaeritur: Quomodo procedum sit in causa, ubi partes agunt de judicio possessorio simul cum petitorio? Et judex per hunc canonem super utraque causa recipere probationes, easque admittere debet ad ultra 2. dies, ac illas examinare debet, ita ut in pronunciando pronunciare debeat, ut in possessorium, in quo praevaleat petitorium, cum dilecta C. de ut. poss. ubi docetur. Et judex super possessorio et petitorio simul cognoscit, de utroque pronunciare debet. Pura an in contrarium citanda videatur sua regula: pronunciare debet. Pura an in contrarium citanda videatur sua regula:

sione in dala n° 2. § proin. Et quamuis videalr rei rsex vendā inkerve=nisse, nihilominus bene dūr una ob continuationem, ac unitatem libripsis, qa npē in continenti proferlur p una post eam sentēam dūr gdē unitatem servare. Negs Actrā super possessorio tanc sufficit, quia in tali casu prevalet gruden sentēa data super petitorio in exegro, prout dta hec dōl mandari executioni, Negs elidit sentēa super possessione quod effum, seu principaleng, n̄ ēn re=nibus evenatr, sed tabel plures effus 2 dicis, nam sno sentēa super possesso=rio juval, ut falsificat juri, de petitorio tribunalium, dumtac nōn possit alio a=judicatr partibus illis, ac secundum allegata debebitur, cum judex pronunciare de=beat de ōi se, quam cognovit et gradu prius fuit in judicium deductum.

Qdō juval ad expensas ellis, quia victus debet condemnari ad illas victoris, talis am in possessorio n̄ victor. Alio prodest victori fructus percepti, nam possessor bone fidei n̄ tenetr restituere fructus jam consumptos, negs tenetr de casu, nē ullo a m̄ de rei vendi. proinde obtinens in possessorio n̄ tenebitr re=stituere quē casu apud ipsum perierat, recompensare deteriora obtinenti in pe=titorio. Quares An petitorium judicium sentēa rigrespus fuit videas difficul=tatem in probanda rei spectate, quil regredi ad possessorium. Et affirmative, modo id fiat ante finem Conclusionem in Cā. Bart. pastoralis. c. hac lit. Et hoc video, ne destituatr ōi medio et cā cadat, sed probans in possessorio commodē possessionis frui valeat. Nec dicas, autor post illam contestatam n̄ pōt mu=tare libellum, gō negs regredi ad possessorium, insentato jam judicio petitorio, Nam ff. N. C. quā in tali casu libellus n̄ mutatr re ipsa de tm emendari, et ali=quid superadendo, npē possessorium, suspenso interim petitorio, quousqs con=stet de possessione, ita n̄ si autor post illum regressum succumbat in possesso=rio, possit reverti ad petitorium. Glossa in cap. pastoralis. V. petitorio hac lit.

Titulus septimus.

De Restitutione spoliatorum.

§ primus

De Remediis spoliatorum in Genere ac Interdicto unde vi in specie.

Quares. Quot Generalia sint remedia spoliatorum, et Qua? Resp. tria: primum est regia, interdictum unde vi. 2do condictio ex capl. Tertio. de restitutione spoliator. 3tio condictio ex Can. redintegranda. Caa 3. L. i. 4to idem condictio ex Le. sequi. cod. unde vi. 5to condictio

ex dē: exhal: & quod melius cāa. 6to condilio ex dē Jnvasor. cod. unde vi
7mo. condilio ex dē cum quarelr cod. unde vi. 8vo remedium ex officio
Judicis. de quibus infra. 9no superadditur Lutenogio remedium ex condi
-tione Utilitatis fic dicta ab autore suo Utilitis, qua locum habet in re
re mobili et immobili, quam quis vere possedit, et ejus possessione privatus fuit,
excepta pecunia numerata, ad quam n concedebatur remedium unde vi. 10mo
remedium spoliatorum datur ex conditione incerti, qua competit ei, qui licet non sit
Dominus, habet tn jus in re spoliata, ac proinde ipsius interest rem illam salvam
ee, ne gā ipse e creditor, habeat illam rem pignori loco sibi obligatam, et sui
juris ipsius possessione ejus. 11mum remedium competit ex conditione indebiti, et
hoc datur ei, qui per errorem, re indebitē solvit rem alienam, cujus ipse fue-
rat possessor ad recuperandam possessionem ejus dē. indebiti ex conditione
indebiti.

Quaere. Quid sit interdictum unde vi, et ad quid et quando detur? Quinto 2.
dictum unde vi sit dictum a primis Verbis Edicti: sc. i si q de vi et vi
armata. proponitur ifi Verbis: Edictor dix. unde te illum vi dejecisti aut fa-
mulos tua dejecit, de eo ille tunc tibi habuit tantumodo intra annum poss
annum vō de eo, ut ad eum qui vi dejecit remeneris, judicium dabo. Quamvis
am signis armis aliquem dejicias, tta absolutam violēa gravius sunt ictus,
quam qui sine armis dejecit, nihilominus quoad possessoriā restitutionem
dicis differtia c todie sublata. Ado Interdictum unde vi datur ad duo. 1mo.
ut spoliatus a te ea restituatur in suam pristinam possessionem, neq; aude
spoliator sit audiendus cap. in literis 5. de restit. spol. 2do ut spoliatus restituatur
ei ibidem causa, seu n solum in pristinam possessionem et quidem libenam,
sed ad id de quibi a nobis, licet ad spoliatorem nihil pervenerit, et quidem usq;
ad obolum, tam quoad rem ipsam, quam quoc fructus rationem et interesse.
Ado interdictum unde vi quoad persecutionem damnorum per spoliatorem ei il-
latorum, ex quibus ad spoliatorem nihil pervenit, secundo ipse civiliter detur solum
modo intra annum p ultimum tm p post annum am datum, tm de eo, quod ab ipsum,
qui dejecit, pervenerit, dē t 8 p de vi et vi armata. Ad hoc intelligo agendo, nā
excipiendo interdictum unde vi e perpetuum. argto reg. quod. 8 fin. de dol. mali
exceptione. Dixi secundo jure civ. nam de jure Can. interdictum unde vi e perpetuum
tam ad excipiendum quam ad agendum de damnis illatis, nobiliet ad spoliatorem
nihil pervenerit, ut clare pt ex Can. restituendo cāa 3. de: Existimandum
et Canones tam intrandi quam uno anno in rebi concludi, simulq; completa an

redimy redeintegracionem damnorum & spoliationem injuste illatorum, quorum ad spoliatorem nil pervenerit, postulat equitas naturalis & justitia, quod observandum casu tempore, modo subsit possibilitas reparationis, prout idem fit Elm in alio proximum suum injuste damnificantibus.

3 Quaero: Quibus competat interdictum unde vi? Dy nulli, nisi ei, qui vi dejectus fuit sive spoliatus fuit possessione rei immobilis, ut sit ex re i. 3 dejectum, & de vi et vi armata. Ingredi An sive quis possideat naturaliter, sive civiliter Em. dum modo rem illam verè possederit tempore illato, quo fuit dejectus, quia non requiritur, si olim Em possedit. Quia rei immobilis, nam de rebus mobilibus, quarum possessio ex naturaliter juris civilis et utilis, non competit interdictum unde vi, sed quis furti aut bonorum raptorum aut alii, interim etiam de his datur competit interdictum unde vi, sed de rebus mobilibus existentibus in re immobili vt idem c 8 sectinel. ff de vi et vi armata. Quia verè possideat tempore illo. unde rejici rem detineat dum aut custodiat, et vi inde expellatur, licet non competit interdictum unde vi.

4 Quando Quando colonus fundi, inquilinus domus aut procurator ex possessione rei immobilis domini vi dejectus est, tunc interdictum unde vi non est ipsis, sed principali domino competit vt i. 3. dejectum ff de vi et vi armata, ubi 3. Quod servi dicit. Quod homo et procurator, et colonus detent, dominus videtur possidere, idem si dejectus, ipso ejus ex possessione videtur. Unde illorum Em detinent et verè non possident. Incolumis, dummodo alij non fuerint conductor fundi, aut domus ad longum tempus, vt ad decennium, nec emphiteuta, Vasallus, usufructuarius, vel usuarius, quidem usufructuarius imò et usuario si talibus fuerint, competit interdictum unde vi, quia talis ad tempus utile fundi, vel conductor rei immobilis cum conductio talis rei ad decennium facta, sit quadam alienatio dominii utilis.

5 Quaero. Contra quem competat spoliatis interdictum unde vi? Dd. competit adversus eum qui alium possessione sua vi dejecit, aut spoliavit, vt i. 3 ff de vi et vi armata. Deinde adversus illum, qui mandavit vel passus fuit alios dejicere, modo ejus fuerit familia, sequidem pauperes sui mandatis quis dejicit eum per alium. item adversus eum, qui dejectionem suo nomine factam ratam habuit, nam ratihabitio mandato comparatur, vt i. 8 sed etsi ff de vi et vi armata. item contra eum, qui clam ordinavit dejectionem alterius à sua possessione et fraudulenter persuasit, sive dolo malo fecit, ad quem armis dejiceretur. vt competit. 8. sin. ff. Quod vi aut clam. vt idem c. 3. de interdictis unde vi ff de vi et vi armata.

Quaere An contra Reum possessorem qui rem à spoliatore invasam scienter recepit, &
cum eâdem interdictum unde vi? Et illud n. dari contra Reum possessorem qui rem à spo-
liatore invasam scienter recepit, nec fecit nec mandavit, sed contra eum tantum
dari spoliato & aliud remedium ff. appellatur condictio ex capit. saepe hoc tit. quia qui à
spoliatore recepit, nec mandavit nec fecit, nec spoliationem talem habuit, ut cum interdictum
unde vi eorum n. tenet, ait glossa ibi cum ad idem 8 fin. hoc tit. unde cum portio capit.
saepe hoc tit. scripsit, & contra possessorem scienter rem invasam à spoliatore recipien-
tem spoliato per restitutorij beneficium succurrat, per illud beneficium intellecti dat ff. de
re spoliat. voluerit providere de toto modo recuperandæ possessionis & appellat condictionem.
Nunc ad declarandum alia remedia spoliatum in suæ restitutionis rei; enumerata fit
Nota condictionem ad propositum ce alienem eo personam suæ rem suam petere in
judicio à persona sibi obligata; cum condicere idem sit ac rem suam in judicio
petere personam inquietando, et dicendo illam sibi obligatam ea ad aliquid dan-
dum vel faciendum, unde condictio, sive est vendicatio ff. de rei vindic. leg. qui vi
cap. ff. ad rei recuperationem pertinet, cum de ea loquimur ff. sententia sit rei
singularis, aliquando ejus rem; condictio vo sit actio personalis, sive actio in per-
sonam. Hinc condictio ex capite idem c. ac personalis actio, qua ex capite aliquo
sit, etiam experimendo ff. cujus ad dato ad rem recuperandam vel ejus possessionem.
Nota 2m. Secundum remedium spoliatum ad recuperanda possessorij habet
condictionem ex capit. saepe ff. de restitutione spoliatorum, qd c. valde profitemur ac
notabile; Quidem a quibusvis per interdictum unde vi vel alijs executabili spo-
liatis qd ea res spoliata spoliatorem in alium transtulit, sive titulo
venditionis, sive donationis aut alio hujusmodi; Haec spoliato non obtemperanti
& interdictum unde vi, cum illud contra Reum possessorem non daretur, vel
dubium c. Nos 6. Anni Innoc. 3ij ad hujusmodi casum proverendo in
cone. Lateranf. de spoliat. hoc remedium condictionis ultro cap. saepe. hic tribu-
uit, ff. de claro scienter rem talem recepit, cum spoliatori qui succedere in
vitium ff. cogit non medium interfit quoad penalia ad injuste delinquere, et
invadere alienum ff. contra possessorem hujusmodi spoliato per restitutionem
restitutorij succurrat. Unde ff. qd spoliatus hac actione agere potest contra
quemcunque Reum possessorem rem invasam scienter recipientem, ideo, ut
ipse eadem rem ablatam restituere, licet spoliatus non probaverit ejus proprie-
talem, sed de nuda rei possessionem. In dubio an an quis hoc fecerit, pre-
sumitur ignorasse, non esse factum alienum ff. ubi evenit res praejudicium
ignoranti, ubi scia non probatur ff. reg. 42. Juris in 6. Intelligo rem invasa-
rio notoriè fuerit, arglo capit. ff. de pœn. Prælatos. Nec nisi recipiens spolium

fuerit Nicuy spoliatus cap. Quando. de presumptionibus, cui nisi ea sint
lex conjecture occurrat.

9. Nota tam in rem redeundi recuperande possessionis, quam redintegrande, ex condictione. Can. redintegranda Cod. de Epi. & Cleri. & ejecti ejusdem ejici vel sive nobilia sive innobilia in eodem loco, ubi alii exempla fuerint, reintegrari seu restitui jubentur, et quidem ante cuiuscumque causae, ut spoliatus ante factam restitutionem omnia alia allegata audiri non possit, et accusatus in judicio spoliationis respondere non teneatur ante quod vel quam fuerit restitutus. Et hoc procedit quamvis condictione temporis, aut captivitate aut dolo violentia mo-
rum aut perquantus injuste casu, res fuerit propria, aut ab alio bona per-
didisse noscuntur: ut colligitur ex allegatis in Can. redintegranda Cod. de Epi. & Cleri. ubi ea
re medium ipsum ex professo cognatur de spoliatis et ejectis ejici ob pariter ra-
tionis, ac favorem religionis extendit etiam ad alios clericos, qui in suas ec-
clesias res injuste perditas noscuntur, et compellit ipsis contra quemcumque talium
rerum possessores, sive bona fide, sive mala possideat, sive pacifice sive ig-
noranter, sive cum titulo, sive cum titulo sine titulo res illa ad ipsum
pertineat; unde remedium fundi et amplissimum et magis gratie et utilius
inter cetera remedia possessoria, similitudo canonum cum aliis remediis possessorijs
10 sed Quare, ex remedium redintegrande regis competat Laicis pro reparandis
rebus profanis Sunt Clericis pro rebus Ecclesiae. Et variant doctores, com-
munior dicit affirmativa. Dicens. Nicolaus Glos. Abbatis et doctores cano-
nenses practicis. Dicit. Hoc remedium hoc competit ad corrigendum peccatum,
seu reguis ex re aliena injuste completerum, cum peccatum alterius, ita cum
hac ratio aequi militet in rebus Laicorum, quam esset sicut in aliis; generaliter
ergo jus Canonicum, ubi emanat ad corrigendum peccatum, servandum est etiam
in foro civili, argto cap. ult. de prescriptionibus et cap. 2. de jure jur. et alibi.
Nec obest, quod hoc remedium competat contra possidentem bona fide et cum
titulo, in quo casu est peccatum, non potest recuperari hoc competit de
mala fide auctoris sui et quod per ipsum alius fuerit spoliatus possessione alij
rei, dicunt quemadmodi bona fides et militat ratio peccati: argto capite. Licet.
et cap. vel de reprivis. Alias manet illa regula vulgaris obtrita. Vide Rebuff.
hoc tit. § 7. Nro 26 et 27.

Nota tuo. Quarto remedium recuperande possessionis rebus condictione
ex re. sicut in Can. unde vi. et hoc competit spoliato adversus eum,
qui ipsa auctoritate violenter, seu vim inferendo ipsum ejecit recipiendo posses-
sionem rei alienam conflictando; nam hujusmodi violenter ingredien
possessionem alienam, videtur hanc alienam restituere tenetur, de iure

si invasor fuit dnij illius rei, preter possessionem, quam violenter ingressus
è, ac proin restituere cogitur, cum dominium illius rei ad eum nihil. Livo n° que-
rel dnij, preter possessionem restituendam cum estimationem illius rei restituere
compellit; ut statuit ibi dem lex. Siqs. Verum dicta exceptio dominii aut retinendæ
æstimationis pars, coram Dño Rabel post sententiam judicij, n° vō ipso jure, vt notat Gloſa
in ea dem leg. Siqis. Navarrus.

Nota 3to. Quæritur an remedium recuperandæ possessionis Rabel ex conditione ex lege exhib. 12
de rei, qua vi metusve causa, et ex Edictorio Prætoris ad leg. Jul. de vi privata? Nam hoc
utroq; loco statuitur, quod victor debitoribus nullam vim inferat, sed pacifice detineat
victum loco statutum

em cognoscendum è super spolio, el ideo rite probato faciendo è restitutio huius, el dein agendum super crimine; intelligit modo nō opponatur tale crimen exceptio, qua persona spoliati reddat inhabilem ad agendum et excommunicat. capt. vitae ex crimine 2. de iudiciis, ea lege agere nō potest, donec absolvatur. Hoc ipsum procedit in parentibus, seu proscriptis et in paruis personis. quia tales cum in iudicio audiri nō possint, imo iure occidantur, nō restituantur ante diu spolientur, qui eis per offendi in persona, multo magis in bonis. Item intellige, modo nō opponatur tale crimen, exemplo commissione ipso iure quis privatus existit, tam re quā possessione ejus; talem tunc dicendum possidere, et ibi spoliatum petat restitutionem denuntiando, siquidem talis dicitur possidere nō qui capt. Cum 2. de praescriptionibus. Porrō ut spoliatus restituatur, duo copulative debet probare, nempe se possedisse, et se spoliatum fuisse, ut deputetur ex capt. 2 de officio delegati; et hoc procedit. ideo spoliatus agit ad recuperandam possessionem ex interdicto unde vi. de quo supernus, dicit am agat ad recuperandam possessionem ex remedio Canonis restituendum Cum 3. 2. 1 tunc sufficit, ut actor probet suam priorem possessionem, et iniuriam alterius, illa tenaci in capt. super 2. hoc tit. unde Abbas cum aliis visum, quod sufficeret nam bona fide et aliis possessa ejus possessionem acquirat bona fide, nisi constiterit priorem possessorem ex justa possessionem suam amisisse, sicut de restituto possessorio, nisi etiam nō probata ista spoliatione, ita probata antiquiore possessione, nova praesumitur clandestina et vitiosa, nisi probetur justa causa acquisitionis, ut alibi dicimus.

Quare contra duos procedit illata regula de restitutione spoliatorum, 2. Hyc regula illa: spoliatus ante omnia è restituendus procedit nō solum, ideo quia fuit spoliatus à privato, ut dicit certa, sed etiā ideo quia è spoliatus à suo praelato, vel judice extraiudicialiter, sive nō servato juris ordine procedente. capt. conquestus 2. hoc tit. nam judex tunc reputatur ut persona privata, ac proinde nō praesumitur pro ipso, licet judicialiter procedat, ob auctoritatem judiciariam quia praesumantur legitimè gesta, donec probetur contrarium. capt. sicut ibi de Arch. et ex judic. Item notandum è, quod spoliatus petens restitutionem beneficii dicitur nō servata proportione dicendi de aliis: si nō tenetur probare possessionem suam fuisse ex justo titulo, sed sufficit probare possessionem et spoliationem, illa Alexander 3. huius. Porrō usque adeo verum è, spoliatum ante omnia restituendum esse, quod etiam restituatur contra minorem et pupillum, ita ut si ex culpa tutorum vel Curatorum suorum à quibus restitutio facta è, nullum damnum sustinet

nere coganbur, sed ipsi sibi ejs condemnandi ad vē damnum, quod
incurrerent, reparicndū, alijs aliqd insuper alijs pariq plectendi. Opor-
tuit replicationis regula provenit, qmvis dicatq spoliatus agat contra spoliatorem
Spolianten. Jul. mol. Abbes in capt. Nouit 4 de Cōst. 3.

Quare, verum regula illa: spoliatus ante rias, etiā spoliatorem predoni
Si spoliator rebus à se vi possessis. Et spoliatori contra extraneum, cui
etiā contra dominum rei sua notorium. Abb. ex capto 5. de Cōst. ibi: predo
etiā cōtra dominum rei sua notorium. Coronad. Cap. 5. Quia à me
etiā cē secundum rigorem, juris replicandus. Et hoc verum cē bene
de vi et vi armata. ubi dic: qui à me vi possidebat, si ab alio vi dejicatur,
habet hoc intendere. Et. etiā predoni, interest, ne ab alio spolietur, cum
Se reali dnō rem vi ablatam; una cum alijs pluribus replicare, ejus salis
sacere, gō. Dicit contra dnō rei n notorium. nam pro foro exteriori
rea sua dnum n cē et n apparet. 24.

Duē. Predo illicitē et cum periculo detinet rem, gō ne ex delicto do comodo
Se reali, n cē ante cōa replicandus. Et Card. illicitē detinet respō veri
Dni C. respō dicti spoliatoris Card et C. unde respō hujus ut vō dnō
salis facial, pt predo agere, interdicto unde vi; et cē personale; proinde hic lo:
cum hō dicit Vulgarius Paulinus de acquir. possione. ubi dic: adversus es. 5
Praeq viliqa possessio prodet. Idē. Duē. periculose sieret replicō,
predoni, nam replicando ei praberetur ansa retentionis rei alienē, adeoq
eius periculi, gō. Et hoc continuo retentionis rei alienē judicij actio:
rilate impedit pt, et meius pernicioqa cē reipublicē, qm rerum suarum
ab alijs violenta occupatione, quamvis permissione malitiosē dnō rei agen.
rium cē jure. de regul. jur. Porro dum capt. cum dilectus de cā possessio
nis dic, qd cā principaliq prevaleat, videtur quidam cē de casu, quo possessio:
rium cumulative cum petitorio, tunc cum jus constat de proprietate possessionis
partis adverse absorbetur, secus cē de replicatione, ut pt ex prob. 6.

Duē: cē bone fidei depositi dic: Lodō de casu, quo talis spolia mihi
sua mihi ablata deposuit apud alium vg. Titium vasa in de valisia
deponenti, et ego venio ad ea petenda, teneor eq dicere, q illa mihi sint
reddenda, n talibus deponenti, nam subdit sacrilegus, tanc probo
cē justitiam, quo jnum ut crimine ibi subiuit, ut n defraudatur ab illius
justiore petitione, sed nullus alius habet justiorem petitionem, quam
dominus, gō predo n cē ante cōa replicandus. Et hoc verum cē bene
Edo. predo concurrit cum dnō proprietatis, et uberius petit ab alio Titio,
qui predonem spoliaverat, tunc cum preferetur dnō, nam quod predo

ante ocia sit restituendus, juxta allegata in obligatoria de praedone repl.
=luendo contra extraneum aut dominium rei n° roborium.

1. Quia In executionem spoliationis et odium spoliantis juxta canonem
in Cle. Sequis in Dn° cod. unde vi: ut clm dnus juxta auctoritatem rei
=lenter invadens possessionem rei sibi a quo alium contentiosa n° solum le-
=nealur ipsam restituere, sed etiam dominium ejus amittat, ergo praedo n°
Dn° contra extraneum, sed clm contra dominum e restituendus, cum
Dnus in casum suae spoliationis sua rei juxta auctoritatem, dominium
amittat. 2 Nec Verum e in radium, qd sibi in juridicali jurisdictione
sit judex in juridicali causa, ambigm consistit proprietatem rei ad ipsum perti-
=nere, in juris am casu debuit probasse proprietatem rei, et hoc alii,
=unde constare, nec e judex in propria causa, cum rem suam a malo, ubi
depopuld fuit, praesumi et sine ulla violea recepit. Deinde illa praesum
8. incurritur ante sententiam judicis. 3 2do. Nihilominus qdo praedo
convenit cum Dno spoliatore, et ulterius petit ab aliquo tertio, qui pra-
=donem spoliaverat, rem ablatam sibi restitui, probata veritate praeferetur
Dnus, nam juridicus velut dignior habet ad se, et hinc praevaletur exe-
=cutione cast. cum dilectus 6 et ad hoc bona fides. 8 vicinius 2 de possessi.
ubi legitur, qui alterius dominum rem vendit, et ego veniam qua Dnus rei,
n° alterius, sed mihi res e tradenda. quia nemo e alteri qui jus suum
habeat alienare qm Dnus. Insuper si praedo spoliator sit notorius, et ju-
=dicialiter processu ad Dnum rem suam sibi ablatam, n° e restituendus eo modi notio-
=rius praedo contra spoliatorem Dnum, nam ait Abbas, qd praedoni clm no-
=torio sit concedenda restitutio spolii si in communi cum Dno, sicut si
conflarel eum et praedonem, et petatur restitutionem contra Dnum. quia objec-
=tio defectus notorius juridicalis Kirching loc 21 Nro 27. ubi illud resum-
=dit in istam radicem aquilibens, et melior sit conditio possidentis, quam
non entis. Sanctus Praedo n° e restituendus, si in continenti dejectionis
a Dno, cum deditio ista vim defensionis habeat. 2 si e talis publicus
praedicator, populator agrorum, quibus nemo parere debet. de 2 cod.
2do licet sam
9. Colligi quadrifariam spoliatorem, tunc post irruptionem vi possidere, et si jam
spoliatus sperit, restituendo spoliatum, de modo in filium continentia,
n° am ex intervallo. de 2. 8 cum igitur de vi et vi armata. quia pri-
=mum spectat ad limitem rerum, tuendum defensionem, et ipso jure
nec pervasorem e, capit jus de domicilio voluntario. Contra Dnum e

potius vindicio, qui ipsa rem in defensio. si fiat ex interuallo, pro-
rem, si permiserint nisi intervenerint auctoritate iudicij. Potuit licet ejus-
sant aliquot diff. si in Dno scholiastes statim et parere negat, ad vi recuperan-
dam possessionem, providendo vg de armis et socijs, adhuc dubitari in contra-
nenti. Glosa in leg 3. v. in continenti. si de vi et vi armata. secus si
ad extraneo regulariter dicit Ispel. Nunc in prohibitionibus intelligenda restitue-
nis in integrum.

Nota. 2 dicta regula multos excipi casus, in quibus scholiastes ante omnia 10
restituit, ut primo si scholiastes consentiat ut prius de exceptione spectatis
cognoscat, cap si hoc dic. 2 ejus contingere et, nec 2 expresse consentiens
tacite, 2 tacite, permittendo scholiasten probare prius spectatis ante sententiam
scholii restitutionem et in excipiendo aut reclamando, aut a judice
volente cognoscere super domicio appellando. Decr hoc tit. 200
Si Notarius 2 defectus spectatis ex parte scholiati et contra notorios ac
certa 2 spectatis scholiastes, 2 constare 2 ex actis judicij, 2 confessio
nem scholiati, 2 publicum instrumentum, dummodo contra illud nil objici
valeat, si eis objiciatur, desinit 2 dicta. Abbas in cap. 1. Nro 3. hoc
tit. Dico si jus commune restituat scholiastes et absentat scholiastem: nam
tunc scholiastes in auditum, nisi doceat de titulo. cap si hoc tit in 6
aliud 2. si jus commune restituat scholiastes quidem, 2 2 absentat scholia-
ri quo casu si extra casus 2 specialiter 2 admittendam 2 restitutionem tener
Decr hoc tit Nro 83. cum alijs. vbi si ex restitutione immineat periculum
arnice, cap 10 hoc tit. 2 grave damnum Dei, aut scandalum, arg. can in
tantum 22. 2 1. 500 scholiastes ante sententiam sui scholiastem in posse
sessionem alcalam, cap 3. hoc tit. secus si
diendum, si vi aut metu grauj injustè incusso se munierit.

200. Si scholiastes post scholiastem inito pacto cum scholiastem quod 2 vellit agere
possessorio recuperanda. 2 pacta sunt custodienda, et ea quæ prohibentur operantur
pleuda cap si 2. de pactis. aut si scholiastes juratus rolle agere possessorio recu-
perandi, non molestare scholiatem, 2 juramentum observandum 2, si absit dispendium
ecclesiæ scholiastes observari cap 7. et 8. de juramento. Nunc si opponatur exceptio
excommunicatus, 2 ecclesiæ communio persona scholiasti ad agendum admittenda vel: 11
dendi
Quidam 200 in Cam scholii admittantur exceptione. 2 primo scholiato agenti ex
restitutionem regulæ nequit opponi exceptio spectatis cap si hoc tit excommuni-
cap si 6. ejus nisi ei annexa sit excommunicatio aut interdictum ad possidendum,
agitanda 2 excommunicatus in beneficium communicationis intercessus. Nec scholiasti regu-

scribi impediatur recorvenhone capl fin de ordine cognicion. aut compsone. c. fin. eod. de compens. aut appell. c. fin. eod. si de monenbarea possessione 2do. Quesiuideber cor ordinis opponere pt exceptionem spolii contra altorem, n vo contra utu dm male fidei possessorem v spoliatorem, ad conveniendum criminaliter dictos, x majori parte bonorum spoliatis è, requirere pt de spolio, à quocunq; facto fuit, ne nudus el inermis cogatur contradicere capl. pt hec lit in b. Dico ergo si nre actionis sit dubium, mixtus, n pt opponi exceptio spolii coniugi recipiendo capl. pt hec lit in b.

pt Quesitum fuit an uxor habeat locum restitutio in matrimonialibus? Et primo si mulier prius antenubile recessit, et illum secum asportauit, restituenda è illi, cum extra casum adulterii n sit licita separatio. capl pt hec lit. Si vo per consil adulterii, uxor amisit jus ad dotem. capl 4 de div. 2do si impedimento dirimens matrimonium contractum probari potest, ubi la restitutio procedit dummodo è juramentum malitie capl pt hec lit. Item si vir sit servus vel captus de cujus secta, el n presumitur cautionem de non ducendo mulierem, n restituitur mulier capl 4 hec lit. Item si mulier à judaismo in christianismum convertatur, vir in infidelitate permanendo, uxor n restituitur ob articulum perversionis. Can pt can 28. 21. Ro. si uxor sponsa matrimonio consumato velit regredi religionem, n restituitur marito. capl 2 et 7. de conversione conjugator. Idem si matrimonium nullum vi, metusve contracti fuerit, uxor ei cum marito mulieri jus in seminam habuerit, ejus possessione spoliatus dici requit. Item mulier opponere exceptionem voti de perpetua continentia matrimonio consummato restituende è quoad habitationem, et obsequia conjugalia obsequia, n vo quoad thorum.

pt Quesitum fuit an uxor statuatur pro patria quoad restitutionem spoliatorum? Et primo si ejus bona, quorum successio ad consanguineos violenter usurpata fuit, possessum per annum non parum violenter exturbare, quia hec in parte vim vi repellere licet. post annum vo non nisi mediante juris processu cum expetitur. Decretal. parte 1. tit. 18. Nec approbata constitutionis parte 2. tit 8. sed prohibitus. Si ejus absoluta pro mediate via illegali alium dominio aut possessione spoliaret, pars spoliata posset eum spoliatorem recuperare absq; ullo contra eum querelam movere, n teneat recurrere ad judicem. Nec consiliatus v tabula spoliata proposita et comprobata querela admonet potentiam, et si ad hanc simplicem admonitionem spoliator spoliata spolia restituere nolit, dat annus organice, pars querelans requirat simpliciter, in presentia dni exhibendum officialis v commissariorum ipsi ad hanc simplicem monitionem se nolle, tunc officialis cum tot personis quot videbuntur necessarie, compellere teneatur, et potentialiter occupata bona

cum pena ꝑ minorij poteritia ac refusione damnorum restituere debent.
imò cum post Sabiler petenda restitutionem post ꝑ solutam ꝑ solebatur pro-
legui ꝑter occupationem illegitimam. Inter in isto processu restitutionis in illo
in casibus eorum habet, in quibus occupator annualem prescriptionem pacifice
in complevit, et in quibus legitima ac immediata successio occupanti non comple-
Approbata Decis. 306 Dil 4. artic. Porrò morijs è quidem hic non tollit age-
re de fructibus, coram divisione ac restitutione dum a bona dum a male fidei
posse possibus facienda. Verum cum proba bonæ nobilis fuisse Iacobi in Iacob.
Theologus de jure et just. f. ne accidat miseros grampe rebella magistros: sic
torem eo remittendus censeo. Sit proinde.

Titulus Quintus

De dolo et Contumacia.

Notà hic ayi de dolo procul mitendum conhumanè in judicijs, ita ut in dolo et
videatur qui in judicio versatur ea facere, quæ jus aut judex fieri prohibet.
Est autem dolus in genere calliditas malitiosa, fallacia ad alterum decipiendum, falla-
cia ed decipiendum alterum adhibita. Dolus aut aliqua è bonus, aliqua malus,
bonus è quidam solertia qua citra noxa decipiendi machinamur aliquid in
bonum, malus è quidam solertia qua citra noxa decipiendi machinamur aliquid in
nostrum, ponendo ex ipsi insidias. Can. damnus Cà 22. q. 2. aut in Cathone,
ut fraudem ipsorum nobis machinando declinemus &c. f. de Senat. f. de dolo.
Dolus malus è calliditas, machinatio et fallacia ad decipiendum proximum non
injusto adhibita. &c. ff de dolo. in jure dolus malus dñr prohibetur. Porrò.
ad pagum contractus aliqua è bona fides, aliqua simplicitas juris, contractus bona
fidei sunt contractus innominati, item emptio, venditio, locatio, depositum
et diuntur bona fidei, in quorum omnium contractibus male fidei, ea ratio
ipsa judex adjungitur conventionis actionibus nisi, Ex æquo et bono pro una parte
judex ex officio rem judicabit &c. ff. de actionibus. similiter
contra alium partem pronunciare ꝑt 3 ff. restitutorij de actionibus. similiter
judex ita liberam disponendi facultatem nisi &c. pronunciare debet secundum
rigorem et verba conventionis &c. ff. de Verborum obligationibus. Aff Not.
Deserunt. Dolus versatur circa substantiam et circa qualitatem moraliter substantiæ
rei, ipso jure nullo redditur contractum invalidum pro foro, non tollit actio
defuit consensus tenus, cum aliud fuit visus, aliud in intentione, ad defuit
consensus vero ipso jure nullo defuit contractus &c. f. de pactis ff. in eo qui
pro auro emit auricalcum, dolo decipi substitutum.
Dolus et fidolus versatur solum circa qualitates accidentales rei, dolus sive de causa dans
contractus, sive non, ipso jure nullo reliquit contractum validum, tali

tu deceptio ex equitate probetur, tot datur exceptio contra dolosum; ut contractus et promissio rescindatur, et ideo ipse probare, quod dolus dederit causam contractui: ut. 5. ff de rescindenda venditione, nam si dolus non dedit causam contractui, decepto non competit nisi exceptio doli ad rescindendum contractum.

4. Sed hic dolus antecedens seu dans causam contractui neque vitiat voluntatem contrahentis simpliciter, neque bona fides, et non est inutilis ut est contractus malitiosus, sed in ipso jure positivo. Imo sic communis et clara traditio.

Et instituta de exceptionibus et ad. 2. cod. de rescindenda venditione. Ubi dicunt, quod praesumitur dolose celari rem venditam, et ibi Bartolus, quod valida est venditio, si in ipso jure positivo invalida est, non est rescindenda. Vera de contractibus tractatur de quibus aliquis. aut lib. 3. Decret. 5to Suarez.

5. Quid sit exceptio doli et actio de dolo. Ante Gabrielem Natam: dolo circumventus duo habet remedia completa, nempe exceptionem doli et actionem de dolo. Et 1. ff de dolo malo. nunc dicit: exceptio doli dicit ibi quae competit dolo passo contra exigentem id, quod sine dolo malo promissum aut factum est, et datur adversus omnes qui contra equitatem nadem aliquid exigunt. Et apud Celsum ff de doli mali exceptione. Ergo actio de dolo est actio praetoria et personalis, quae datur decepto adversus decipientem dolo malo causa cognita. Dicit personalis, quia ex maleficio doli mali nascitur in personam ejus, qui alium decipit, in haeredem non datur nisi quatenus ad ejus rationem dolo commissum aliquid pervenit. Distinguitur ab exceptione doli, quia exceptio est perpetua. actio vero biennio finitur. Et videtur de dolo malo clara apud Decium lib. 2.

6. Nunc pro 2da parte libel.: Observa: contumaciam duci a contemnendo, et ejus inobedientia committa adversus Judicem legitimum vocantem et aliquid ei praecipientem, et est duplex: nimirum vera, dum quis personaliter citatus edictis et uno peremptorio citatus venire neglexit, sive expresse sive tacite et dicendo dicat: non venio. Ita est contumacia vera notoria. Seu evidens, fictа est, dum quis malitiose se citato ad illum pervenisse, ad quem reduxit contumacia praesumpta, dum citatus edictis in publicis locis et in domo ejus affixis venire neglexit, licet ei citato ad eum pervenisse pra-

7. sumitur.

Suarez. Citatus modis committit contumaciam erga Judicem. Et legitimus sine non veniendo post legitimam citationem. Et 55. ff de re judicata. 2do si non respondendo. Et obscure respondendo. Et 11. ff de interrogationibus. 3tio si non jurando ad mandata Judicis. Et 38. ff de jurejur. 4to. Si non restituendo. Et judex restituit imperat. Sicut manu militari restituendo

replicandum. Le[x] 65. ff de re iudic. 550 in recedendo absq; venia
judicij incelo regnio cert 4. hoc tit. 660 nō exhibendo vq pignus v nōq;
Le[x] Creditor. ff de appell. et quidem ad mandati judicij. dicor modo sequen-
tibus verbis comprehendit:

Non veniens, sed non replicans, citatusq; recedens,
Nec dicens, pignusq; tenens, juransq; nolens;
Obstinatus contemnens, iste sane rebellis.

8.

Quaero: Quando reus dicatur contumax? et Quae poena illius? Respon-
deo reus pro tunc rebellis pro contumaci, dum tribus edictis vno peremptorio cita-
tus sine justa causa nō comparens per interlocutoriam declaratur contumax,
cap 6. hoc tit. nam contumacia ipso jure nō incurritur sed primo post sententiam
judicij. Verūm tō dicunt observabo dd una citatio sequentia, ideo quis con-
tumax è, nisi aliunde rebellio conquestando. constat nihilominus pro Canon
observatum in arbitrio judicis, modo lex Romana nimis nō restringat.
2do. Poena rei contumacis sunt varie, primo ēm negatur illi audientia,
nisi pro eius favorabili defensione de arbori expensas v salij dell fide jussores, aut
pignora. cap fin. ff in alijs. ut tale non contestato. 2do fit emissio arboris
in illius bona extimo et 20 denario. Quia vero contumax tendit ad restitutionem
appellationis Le[x] 23. ff de appell. nisi stillicidium aliud caveat, si in medium pro-
baverit, nō negatur ei in integrum restitutio, non tamen si sit meior respon-
sio contumax nō respondendo habetur pro confitente v negante proclama-
tus est ipso praejudicio suo. 3to. contumax punitur pecunia arbitrarijs et
multa pecuniaria, incarceratione, excommunicatione. Interim cum poena
contumacia defendat ex delicto nō transit in suos posteros, nisi fuerit
lis contestata. Quaero Quando actor dicitur contumax et Quae poena illius? Respon-
deo actor 9.
actor habetur pro contumaci si post libelli oblationem et rei citationem, per
aut tenues citationis citatus actionem prosequi neglexit, et ut contumax
à judice declaretur cap 3. hoc tit. 2do: poena actoris contumacis est, intra
annum venit nō audiatur nisi refusis reo expensis. authentica qui semel
cod. quomodo et quō. 3tio: Ordo actorem contumacem reus et rebellem re-
media praestitus. 4to. ut citentur edictum, seu decem citationum,
hoc est, ut reus absolvatur à citatione actoris et libere repetat à judice dd
73. ff de judicijs 2do. ut reus absolvatur à tota instantia, quo casu ista
lis in tali instantia annullatur. dd 73 ff de judicijs. Quia ut reus
definitive absolvatur ab impetitione actoris, modo reus probet v et ex re-
bus actoris constet. Injustam esse ejus petitionem, citta authentica.

F

ita ilā ut postea alter super eodem negotio amplius n audiatur: Et ita ge-
re velit, speciale exceptione rei judicate. Nec ut reus n absq definitiue ab
impetitore absolui se et absolui petat, sed etiā pro se postulantibus postu-
let, hoc d'n n sit nisi reus velit et probet de iure suo. Et hoc omnino fie-
ri debet. C. de rescindē. iudi. Nam n aliter faciendo reus ipse d'n e iuste absolui,
q' est reticere, nisi ille probet dominium eam petitē Paulē ——
10. Quoniā Quod agendum iudici in casu contumacie? Et primo iudex regula-
riter n procedit contra contumacem neq. ad instantiam alterius partis ex
de iudiciis. Et de iudiciis, nam iudex non nisi requisitus officium suum in certis ca-
nisi procedat ex officio nobili, et ad mulctam pecuniariam et alter interes-
sentium contumacie de 2. Et sic in jus vocando. Et ideo iudex de equitate
pē citatum n comparentem ex secunda in sequentem diem capt 24. de of.
delegatorū ubi Glosa ait. Hoc tamen potest dari iudici circa judicia ar-
bitrii parere contumaci in rem praiudicium alterius. sed hoc d'n n tene-
dum. Excipitur ni iudex delegatus pro illo casu, quem in remotis personis
sciuit ex speciali ejus jurisdictione, tunc ei de contra absentem procedere
ne alias ista ingeralis evangel. citato capt 24 de of. delegati ——
11. Et dic. si autor ante litem contestatam libellum dederit, quem reus infra
30 dies assignandus, citatus n compareat, concedetur ei adhuc unus annus
infra quem si n comparuerit tunc reo presente et instante judex proce-
dit in negotio principali. Et sic recipit. Et tunc in Veritatem sententiam
pronunciat. capt 3. hoc tit. et capt 3. eod. in 6. post litem autem contestatam
n requisiti et expectato unius anni, sed si autor ad triennium citationem
n comparuit, judex statim procedere pōt in negotio principali ultra anni
auctoritatem. qui tenet. imo de iure can. n attenditur tempus dila-
tionum maxime unius anni, sed autore post triennium citationem n com-
parente procedit pōt in causa principali. capt 3. hoc tit. nec admittit ei li-
Gonzales duen: processum ipsum aperiri litis contestatae cum li-
tis contestatio secuta et induci videatur, ex reus contradixit libello autoris
autoris, nam alias libellum et edam libello, aliam litem contestatam
dat pt ex ista auctoritate. ubi dicit: in casu procedit lite n contestata licet
autor libellum porrexerit, et reus libello contradixerit. ——
12. Et ubi si reus est contumax ante litem contestatam n procedit ad
sententiam definitivam sed autor citetur iterum monitorius sub pena
servande hoc. capt 9. hoc tit. quo casu partes rei sunt favorabiliores
quam autoris, quia contra autorem contumacem major est presumptio
juris litis. Et de reo qui invitus traditur ad judicium, quia est indulgendum.

adcorp. lites contra aliquem contumacem. lite n. contestata provideri
n. in contra reum; absq. rei è contumax cont. post litem contestatam
et cãa è liquida, fertur sententia definitiva & pro actore dicitur sententiam
probaverit, & pro reo absente mihi absentiam supplet dei presentia.
Le. p. 3 & x. de judicij. ubi cibi: Litigatores absentiae dei judicia neglectae

contumax à m. victor. pot in penam contumacie condemnatur ad expensas in
Lm. fiscale è in dubio casu. q. sententia hoc modo ij. mãa beneficiali cãa n. transeat
in rem judicatam. quo ad superiorem, cui adhuc interponi è de stylo. jure.
Bart. et inquirere et cognoscere maxime q. sententia cãa è contra absentem
unde personam cart. 7 Bal. Bãn. ut injustitia victor. dãm ne beneficium Colle-
-cum pone. Canonica inhibitione obtinere. contra rei. judicis in b. ——
Coll. dari quidem cãas justas à contumacia excusantes. q. no. sic. com. p. 3
patentem adversa valetudo detineat, & majoris cãe. tempus defendat, &
ad jurisdictionem civilis n. pertineat, & rei publice cãa absit. aut ad majus
tribunal evocatus coram. inferiore judice n. compareat. de. contumacia
de judicijs. Quo si citatus è ad comm. n. dm. vg. ob infirmas. injunctum,
quos capitales habet in loco; sed aliquem citatur, & si illuc adesse n. potest
ob pestilentiam. grassantem & inundationem fluminis. & cart. 41. ut lite n.
contestata. cart. 47. de appell. Quo si judex in termino peremptorio sit
absens, nec pro tribunali sedeat, debet in. comparere sequenti die versus
judicis. ult. inter justas cãas absentie numeratur etiam mors parentis,
arg. leg. 2. ff. de in jus vocando, ad Glossa extendit ad mortem familia-
-rium. item infirmitas suorum consanguineorum inter cãas à contumacia
excusantes recensetur. & Bal. Reliqua cãe excusantes judicis arbitrio
pensande sunt. Alvarus apud Duff. loc. cit.

Titulus 13tius

De eo, qui mittitur in possessionem cãa rei servande.

Nota: missionem ei. praejudicare contumacie rei petenti, ut hodie absenti compe-
-reat, et respondeat in judicio. Ego ex. Nov. una ne. qua sit ex quo de certo, et nihil
aliud è, quam prima pars judicij, per quam actor ob contumaciam rei mittitur
in possessionem rebus bonorum pertinentium custodie cãa, ut res ea inveniri queat
& modum pignoris, donec rei deponat contumaciam. alia è ex quo de certo
ejus. 2da pars judicij, per quam actor ob perseverantem rei contumaciam
venit confirmatur possessor illorum bonorum, que prius ex 1mo decreto.
-cum detinebat. servata Lm. rei legitima defensione super proprietate eorum,
ut familiale agendi super eisdem judicio petitorio. cart. 1 loc. cit.

2. Quere. Lui judex mittere poss in actore in ri possessionem bonorū rei. ff. de off. ejus cui comissū imperium mixtum ad ea p̄ pedaneos. C. de jurisdict. ibi n̄ possessionem mittere magis è imperii, q̄ jurisdictionis, cui n̄ obstat l. ex vita ff. de damno infecto. nam magistratus municipales n̄ jure proprio, sed vice p̄sidis mittebant in possessionē. Porrō hæc missio ut rite fiat, quatuor requiruntur. Citatio prævia citatio, & una peremptoria, cā vera, cognitio rationum actoris, & ut missio fiat ad instantiam actoris. Ita Bart. Angel. Alex. Jason n̄ tit. de possessione, ad interlocutoria &c.

3. Quere. Quando fiat missio in actoris bona realis? Et primo tit. n̄ concedatur ad diffinitionem recipiendam absentium, & interim actores mandato dentur milites in possessionem bonorū rei, vi cujus deinde n̄ effectum veniat possessor sed dñs ipse & debitor bonorū & fructuum. cart. gir. ut tit. n̄ concedatur. Concordat Glossa in cap. quæsitum ff. in dubio. V. possessionem remanet, ut tit. n̄ concedatur, ubi, seu de actore realiter convento ac contumaciter absente fit mentio: post remanet videndum adhuc negotium infra annum, autor post annū venit ostendat dominium seu possessor, qui infra annū n̄ fuit venit possessor, sed dñs ipse. ff. l. 2. cattio pastoralis tit. de off. judicis ord. dic. Verum tamen ne talis post annū venit efficiatur dominus. ubi hæc verba post annū exponuntur exclusive ejo. ff. l. 2. cattio. cardinalis. i. hæc tit. autor in possessione in missus venit possessor contra dictum post annū, qui infra annū venit possessor n̄ erit. idem Bart. de ff. duo. 3. ff. ut tit. possid. pro solvendis objectionibus.

4. Observa n̄ obstare dicto capitulo quoniam. ut tit. n̄ concedatur. ubi dicitur. Quod si rem infra annum venerit, restituit & expensis et pœnitentia cautione de prosequendo judicio, remanet possessionem. Ergo capitulum. pastoralis de off. judicis ord. dicit rem infra annum, veniente ut infra, eandem rem relinquere dicit. nam in his et similibus debitor, ut notat Glossa in dicto capite quoniam. ut possessionem remanet et V. venit. & Verba illa debent exponi ut supra tit. possessionem intendere, dicitur possessionis remanet. Deinde illa possessio è dñi fruct. n̄ vō juris. Si pone imaginaria n̄ vera possessio. & dñs remanet. idem de actore relinquat veram possessionem, quam reddam amittit, prout in simili in can. primus. Cā 27. q. 2. Verbum accipere similiter ponitur relinquere. similiter intelligo agendo. Aquil. ff. cod. de præscriptionibus 30 & 40 annorum.

ac legem consentiaeunt 8. cod. quomodo et qdo ubi dicit: possessio in alterum missum transferri; nam et ibi intelligit sola detentio et imaginaria possessio, cum jura sibi contraria inducat. Demum Neyz. Bruneman. et Baldus verbale missionis in possessionem acquirat veram possessionem suis creditoribus quia non verano possessionem rei pignorate. Inter hos ea dissentit, quia creditor habet animum possidendi pignus conventionale, quia hoc eidem alias deberetur, deinde pignus conventionale tribuit creditori jus realis, consequitur possessionem legis juris. Contra autor idem animum habere ut possidendi bona qua missus est, cum judex in eum non possessionem, sed nudam custodiam transferat, nam pignus praetorium ubi est missio in bona non jus reale, sed nudam custodiam et detentionem confert. Ea lex solvi potest ratione ff. de acquirenda possess. ubi et lex 2da cod. de praetorio pignore, aliaque legis modi.

2do. Si reus intra annum redeat, autor excepto solvat et cautionem idoneam de judicio praestet, recuperat ea bona cum fructibus, si vero intra annum non comparaeat, ea elapso missus efficitur verus possessor lapso, possit autem decreti dari, et hoc pro meliori impetrari potest, cum fin. ut lite non contestata, et cessat ff. de offic. ordinarii. ibi: post annum verus efficitur possessor, et vero contumaci absenti salva est quaestio praetatis, cum et hoc dic. deputato, qdautor non officiales veros dnos, seu quietarios, sed dnos gubernium seu bonitarios, quos sub praecedit lex tota de damno infecto

3. Dic. Si lis est contestata, non fit missio ex primo decreto in autore reali, 6.
si cau liquida est, fertur sententia definitiva pro autore, et reo absente, si vero causa neutra parte liquida, praesumitur injustitia rei contumacis, et gravis autor ex secundo decreto mittitur in possessionem bonorum rei, sola hac praetatis relicta cum fin. de dolo et contumacia de ff. 8. cod quomodo et quando. 7.
Quaere. Quomodo fiat missio in actionibus personalibus. Dic autore non lite non contestata ob contumaciam rei, mittitur in possessionem bonorum ejus ex primo decreto non quidem absolute omnium, sed pro qualitate debiti primo mobilium, et deinde non sufficientibus et immobilium, nisi judex aliud medio ubi velit, vel excommunicationis, cum fin. ut lite non contesta.
Secundo Si reus intra annum non comparaeat, autor ut verus possessor efficitur, quo habet do decreto judicis, cum de dolo et contumacia rei quo praetatis decisio disputata priori, ea autor realis multo favabilior est autoris, quam personalis; Sorbo in actionibus personalibus missus in possessionem ex primo decreto, non fit verus possessor, licet vero missus ex secundo. cum Quoniam, ut lite non contestata.

8. Quare Quando compulerit Emptus annis, qd precedat dict secundu dece-
-dum. Et nisi repellat annus ipse compulerit ad dict actuales missorios sum ante illa
recus nō expedit secundum pali. Abbas. Do et si reus recipiat actu volenti ouspa-
re bona, ty fructus pueris expedit missus in possessionem bonorū ad dict missorios de-
creti ynit, capt 9. de dolo et contum, ne aliquod reus contumax ex sua malitia cōno-
dum reportet. Talem pista cā suadente judex licentiā annuet v repingere se
in actione realis, v prolongare in actione personalis; vbi dolus cum d dolus videat
ejus arbitrio committum. — — — — —

9. Quare In quibus causis nō admittat missio in bona rei? Et nisi in causis cri-
-minalibus in quibus bona ordinarie audiant solent. Et ideo 2 ff de replicandis
v absentibus. Do in causis de restitutione quond dicitur, ne detur viduitas ingressum
in Ecclesiam. capt ex literis in 6. nec ayalo de spirtale Eulete cap 2 de rest.
ubi notatur nihilominus in possessionem Ecclie cā rei servanda. Ideo in causis
matrimonialibus ne missio fiat in seruitū ad. capt 3. et sic il Ecclie v ecclesiastic
Ubi in illis causis civilibus in quibus actor nihil petit, sed dm vult ab aliquo ci-
-tari, ut si meum petat restituendum adversus haereditate dilandi. — — —

10. Quare Qui sint effectus executi rei et rei? Et ad ni autem ex mō decreto
acquirit usufructum rei et fructuum, ubi et bona administrationem, ac corpo-
-ralem in re pignus pretorium, seu judiciale, vi cuius prestatur Creditoribus
aliis nō hypothecariis, et ad exemplū possessionis bonorum interdictum. Et ff. si re pig
Ely stat ei qui in possessionem missus est. Ad 2 autem ex mō decreto sit Venu
possessor cum conditione usucapiendi. quia licet sciat rem alienam cū, possi-
det dm eam pignē, gaudet interdicto unde vi, et si navuel sibi solvi, q m
bona possideat, precor jubetis bona vendi. Sub publica subhastatione Et ff. de d i
ff quibus ex causis. ibi: Ejus bona possideri vendiq jubetur. — — —

Titulus 10bus.

Ut lite pendente nihil innovetur.

1. Nota. Lites pendentiam ex duratione controversie inter duos mota, donec ter-
-minetur ultima sententia definitiva, à qua ulterius nō appellatur; v transactio
-ne v alio modo, quo judicium finiri solet. — — —

2. Quare Quo actu inducatur lites pendentia? Et oblatione libelli et rela-
-tione ter intimata. ita de jure novo Clementina 2. hoc tit ibi: Litem pendere
censemus, postqm à judice ordinario in ea citato comparuit, et dum facta fuit, quo minus ejus notitiam perveniret,
dum ter ei per citatione predicta debita fuit expressa, per que plene post in parte,
super quibus ex judicio conveniebat. Optimat authentica litigiosa ne cod.
de litigiosis. Ibi cā corrigitur pis antiquem, quo lites pendentia tradebatur

post Cilij contestationem &c. i. de Cilicijs capl. 20 de Verbor. Significij. Cum am. statu de minia n. distinguat inter Cultores rem et Consanguineos, Equit. et rendum Cilij. et Cultorem induxi in almis actione.

Quare Dni Cons. Cilij pendentis. Respon. ut Cile pendente nihil innovetur 3.
Data in praejudicium Cilicanium, ita inter regulae rubricae Cognitionis; unde Cile pendente in actione reali rei evadit Cilicijosa, seu vitio Cilicij affecta, dum super dominio Cilicali; Li vo agatur solo possessorio n. res ipsa ad possessionem Cilicijosa; in actione vo personali nec res nec possessio, ad ipsa adhuc seu inf. Cilicijosa; in actione vo personali nec res nec possessio, ad ipsa adhuc seu inf. Cilicijosa, ita ut actor nequeat illam alteri cedere, nisi cessis = Partibus evadit Cilicijosa, ita ut actor nequeat illam alteri cedere, nisi cessis = Partibus alijs obligationibus. 2do. res Cilicijosa alienari nequit, sine retinendo, = alia res equivalens in eorum ejus substituenda. capl 3. et 4. Cile. nam alienatio ita in = mutat statum rei et praejudicat alteri Cilicanti; probabiliter alienatio Cilicijosi = mero jure valet, Cile pendente, Li. D. Capl 4. Cile. Cile. sallatio = nato jure revocanda. D. d. per Legem Stram ff de Cilicijosis alienatio in favore = nato jure revocanda. D. d. per Legem Stram ff de Cilicijosis alienatio in favore religionis facta subsistit. go: Nec obest capitulum citatum Cile. ibi: civilium decer = nimus, ea similia pura loquatur de nullitate quoad effectum, eodem respondeo ad = ducta. Cleo. pendente Cile n. pt innovari respiciendo praejudicium collati = onis, nisi in eo fiat mentio Cilij pendentis. capl 1 et fin. Cile. Cile pen = dente possessor n. privandus sua possessione etsi in naturalibus donec ejus decidatur. capl 1 et 2. Cile. unde illi pt commodus sua possessionis, quia ideo = do nihil innovari, de jure veteri utitur. 570 pt Cile pendente super electio = ne aut beneficio unus Cilicanium moriatur, et renuntiet, n. pt ad novam Electionem et provisionem procedi, donec super jure superstitis cognoscatur, cum attentata electio et provisio nulla, capl 1 Cile. in fi. nam mortuo unius n. cessat beneficium eo Cilicijosum, cum cesset dubium, an superstes habeat jus ad illud. unde si etiam pendente contanea, superstiti nullum jus de, in electio antea facta et nulla, quia ab initio vitiosa est. Gratia Gloss n. convalescit. Cile (2). pt de regbus. regis quae contra jus clare procedit argm à jure contrario. capl 10 de arbitris.

Quare An denlur casus in quibus Cile pendente aliquid innovari poss. 4
Pt Dari et quidem plures sequentes in possessorium, ut dictum est. prior. 2do fieri pt sequestratio possessionis et fructuum, ut dictum est. Cleo fieri pt alienatio rei Cilicijosae in casibus relatis de fin. cod de Cilicijosis. ubi ex causa dotis, et donationis inter nuptias, ex causa transactionis et divisionis rerum facta = declaratione, dicit rei ipsa res inter heredes, et etiam adversantem Cilicijosa,

ex causa nessaq; vg alienationum ꝛ pro exolutione fuaerij, ꝛ ex gra principis con-
=sensu adversarij, ꝛ quamvis cia arbitrio judicis probata tangm justa, ut sic reg
alias cst scribend. Deniq; cum re litigiosa disponi pt per ultimam voluntatem,
sed hanc regr ꝛ legatarius tenetur litem prosequi. — — — —

5. Quare Quæ sit pena contrahentis laborantis vitio litigiosi; vel sit reg litigiosa
vendatur, donetur? 2mo si uterq; contrahentium scivit rem esse litigio-
=sam contractus vitiatur, et reg vendita in priorem dominum reducitur, cui ejus amit-
=tit pretium, et vendens tenetur pretium restituere, et hoc ultraq; pena afflictionis corpo-
=ris cod. de litigios. 3tio si unus vendidit novit rem esse litigiosam, et pretium
suum pretium remuneratio, et insuper etiam pœnam arbitrariam, quam vendito
prosequi, huc am parties applicantur fisco. ibid. Qui scivit rem litigiosam do-
=navit sacris, duplum prosequi adversarius applicandum. ibid. idq; quod consume-
=tum in rem, quam dolo vendidit falsa falsa religione colere attentat in pa-
=judicium adversarii, donatio am sacris facta subsistit —

6. Cohæres Litis vendentium varijs modis tollit: 1mo si citra desistitur, si in
tm citra decem am casu decennii a die facti scitu ei rem petiit judicialiter transiit
et executioni mandata. 2do si cessionem ꝛ renuntiationem expresam ipsius
ad actionis, ꝛ causa, ita tm ut in ea sit mentio litis; item ut sit accepta a reo.
item si condemnatio facta est, et conditio impleatur. Deinde si a procuratore facta
debet fieri ex speciali mandato principalis. 3tio per cessionem et renuntiatio-
=nem Emptoris, ut si litigator acceptet beneficium incompatibile cum beneficio
litigioso. 4to per notam ultimi litigantis: item per captum temporis et
per desertionem, cessetur am desert, ubi per decennium adversarius citem n sit
prosecutus, et ex alij constat de non jure. Plura vide apud Reig ad disp. Can.
cujus. —

Titulus vigesimus

De sequestratione Possessionum et fructuum.

1. Depositi sequestratio est rei controversæ, ꝛ fructuum ejus apud alium n facta depo-
=sitio; pt ex tit. sequestrum vel de depositi. dicit am rei controversæ ad differtia
depositionis, nam reg sequestratio est depositio, sed n econtra, quia deponi potuit
alium res, de quibus nulla est lis. item sequestratio sit a judice ultro rpe et reo.
depositio am ab uno. Potuit apud quem deponitur res controversa, quia non ap-
=petebatur sequestrari. Demum sequestrari potuit reg n dum immobiles, sed etiam mo-
=biles, et summæ fructus. —

2. Sequestratio est 2plex voluntaria et necessaria, prima dicitur quæ fit mutuo partium
consensu; unde dicit etiam conventionalis eo n fit ex nuncia partium conventione,
et cui facit sequestratio ex pacto. Voluntaria dr ex ipso genere mutuo partium
consensu facta est, ampliꝰ ab ea recedere etiam parte invita n licet. unde lex illum

Vulgarium: Quod à principio è voluntarij ex postfacto fit necessitatis. xō
Scil vitiū cōd de actor. et obligatiōib. proinde nec sequeper una officia
sua se nec successum sponte sua deponere pt, nisi justa de cā et rationeve-
nte auctoritē judicij xō ei aq̄ quem ꝯ deposit. Sequestrāō nessaā è,
que fit auctorite x mandato judicij, nec am nessaā, qđ pt̄ vīe communi consu
perium, nominatr elm judiciaty quia pfuit judicij auctorite — — 3.
Depol tit. Sequestrāō voluntaria regulr è permissa

nessaā vō regulr è prohibita, de un. cōd de prohibita sequestratione pecuniæ.
pte elm ex capl. Raetiā. Quō vō è qđ in appellat judicium ab executione inchoate,
xō nessa ei, ut alter ante de sua jure doceat, de un. etc. ff. de Rite pendente possessor
ni e privandus comodo sua possessionis. Inferiū. — — 4
Depol tit. Dari aliquos casus, in quibus equitate sit introducta jus permissi sequestrationē
nessaā ita Geossa in capl. dilecti Raetiā. et quidem primō ad instantiam adversarij
parlis, si possessio sit valde litigiosa, x res controversa respectu missio in possessio-
nem ita ut similiter accidit x cadit si potest judex
Quō vō ad prescriptā, qđ si res controversa è, in conditione missio in bona rei
stratia ne debet videatur nisi postea in re positum, ideo cum dicit sequestrāō necessi-
rii capl. Hoc bis. Item ne aut similes fit sequestrator, si res litigiosa, et dica-
pidalione. Inde ait Scipio quo suspecti redent, ne pauperes pauperes,
mali mores, et liquid aude dispensarent, x si etiā persona sit de fuga suspecta et
habeat bona immobilia. vult si actiali sit ne habet mora judicij respi-
cit ea salem debeat frāl, potiā imperato judicij officio vendi et pretiū
Loco rei sequestrati. pt ēt in dubijs casibus sequestrāō evitari, si res aliena litis:
xēnlem cautionem de rebus — — 2 Tim. cōd. de ordine cognitionum. Quo jurisdictione
cautione dolo sequestrum, si persone jura x ut hereda x sufficiēter famulatus
habeat, collijs ex capitulo de donatis inter vīm et uxorem. — — 5
Depsito ut judex pot nihil procedere ad sequestrationē, proter qđ ena necessitas
requiritur primō. ut judex salem sumariē constet de jure petentis sequestrationē
non aut sequestrāō nessaā regulr sit prohibita et tm permissa in casibus à
jure expressis ideo qui vult obtinere sequestrationē debet allegare et ēt in casu
exceptō et à jure permisso. Dd. debet citari debitor, in cujus prejudiciū
se petitur sequestrāō alias illa nō valet, qđ tm similiter, si sit similis de fuga
debitoris. capl significavit de dolijs. Item ut si judex officio mercenarius pro-
cedit postulare sequestrationem facit de calumnia, qđ nō calumniā aut omnē
labrij ynā. Ed pro sua jure conservando potest ut vō judex procedat ex offi-
cio nobilis, requiritur cāa gravis et subita. angelo capl. i. de Rit. — —
Lucanus — 6

Q. regulariter ecclesiastica seu sub
corporale, incorporale, et spirituale, nisi
clericus posset libera sequestrari pot, sic cap. fin. de Iudicial. sequestrat. quod
la obijciens exceptionem melius in materia contracta. et cap. fin. de probatis
objiciens professionem religiosam et uxor profuga ob crimen maritus. se-
questrari solet et custodiri apud honestam feminam. sed beneficium ecclesiae
sequestrari pot servata forma clementine Un. de elect. npe ut quis in curia
Apostolica cata sit valeat. super ipso beneficio contra possessorem, qui necdum
triennio illud pacifice possedit, et ut executio de sequestratione fiat ordinario
et apud aliquem idoneum, cui administratio beneficii talis debite fiat, dum mo-
jicitur pena excommunicationis ab eis, qui eidem sequestrationem impedire vel frustr
sequestratos occupare presumpserint. Demum cadaver nec sequestrandi, donec
haeres debita defendi possit, ita inhumanum est cadaveribus negare sepulturam,
quam vita juris concedens.

7. Quaero Quid juris circa sequestrum. Et primo sequester pot esse unus vel plures
pro tribus vel pluribus, qui in administratione rei sequestrata fideles ac diligentes
existimantur, imo etiam ex communi calculo judex sequester eligi pot. Et vel per
talis dare cogantur. Nemo tenetur invitus cogitari ad sequestrum, nisi consuetudo vel
jura cata aliud sancirent, (arg. leg. 7. ff. de depositi. nam nemo invitus
cogitur contrahere. Sequester am obligat ex contractu vel quasi contractus quasi
ff. de dolo malo. Sorte possessio rei sequestrata, nec transferitur in sequestrum,
sed pura custodia cap. 2. de elect. lib. 6. Sequestrum dicit Volumnius. vt tenet Rot.
hoc dict. Nro 43. Excipe nisi obligatur de vera possessione, et tunc vera depo-
natur, nam tunc sequester fit possessor. de quo ff. depositi: ibi: rei depositae
prohibet apud depositarium manere, et el possessio nisi. quod sequestrum
depositum est. ff. d. Sequester castri vel dignitatis cui annexum est jus aliquod
vel representandi pot sequestratione pendente eligere vel praesentare, modo ex alio
capite non sit inhabilis ad hoc actus. ita communiter contra non multos, nam
ad sequestrum aliquod ad ministrationem rei sequestrata quoad temporalia et
spiritualia, non semper fit ecclesiae prius rectori talis Ecclesiae, clementina Un. hoc
dict. sed ad hujusmodi administrationem exercitii hujusmodi juris in tali Ecclesia
vel alteri rei sequestrate annexum pertinet ex. d. c. ita exigente videlicet
Ecclesia ultimo, ne dilata praesentatione vel electione talis beneficii nimis din
vacaret, ego. Ideo tunc valde conveniens est, ut sequester castri vel praelatus
super praesentatione vel collatione faciende collitigantium voluntate exquirat
et ad beneficium praesentet eum, in quem utrique consentiat, aut si diffe-
rant, eum qui ex duobus per eos nominatis dignior apparet.
Porro in hac casu sequester praesentare non homine proprio sed alieno,

n̄ d̄n̄ Vitoriq̄ Ciliganlij, verum judicij ꝛ Regionis à quo n̄ d̄m̄ custodiam
rei sequestrata, Sed d̄m̄ exercitium judicium ipse ad necessitatem accepit.
demum sequester teneb̄ servare Vitori eos d̄n̄ fructus, qui quoquo modo
servari possint et diligenter illum exquirent, cujusmodi debent prospectus, colleo,
quarū ancillarū bonū Culeay et adm̄ excipit, ne ex dilatione regule mo-
calione detrimtm earum emergat. Postremo neqs sequester in debitis ab-
solui, absq̄ competenti creditori delineati cujus, cui ire oppignorata, quibus ipse
debet, exhibendi ꝛ conferendi ad necessitatem habet, judicium ejusdem exercitium n̄ competit. Ex-
cap 18 de dent et re judicata, nam ille competens d̄n̄ Enel, ejo ultimo c̄ eadem rō
at in nostro casu c̄ dispar: cum rei oppignorata sit actus d̄mus ꝛ possessor, sequa-
-tur in nostro casu sequestrato concedendi exercitium talium judicium,
-tata inerdum, ut ideo causa facere sequestrū concedendi exercitium talium judicium,
que rei sequestrata alienaret, n̄ creditori habenti rem oppignoratam c̄ debitore, in
casū am̄ pignoratō competeret sequestro non sequestrando, n̄ non possessorij, q̄m n̄
habet. Quero d̄n̄ sit effectus sequestrationis? Dicendum sequester obligatur rem sequestratam di- 8
-ligenter administrare et illam cum studio Vitori reddere claram ut tenetur bo-
-nus pater familias erga sequestrationem relictam patrimonio aliorum n̄ habet, unde si
-del d̄n̄ equitas ut sup. sequestrationem relictam patrimonio aliorum n̄ habet, unde si
absit, expensas ferat, nec ea c̄ emolumento retro ex re utilitate. Ideo ex sequestratione debi-
Vitori actio sequestrario depositi directa contra sequestrū, ejusq̄ damni rubelli
ex contractu datum sequestro contra Vitorem, ejusq̄ in rem sequestratā impen-
-sis rē ejusq̄ depositi. Porro sequestrū debitor ante litis ꝓ Ordinē celebrē finitā
Deo cautione idonea, alio eventu conditionis sub qua sequestratio facta c̄. quo
-modo sequestrum rei ꝓ parte earum. si cōis missionis ex uno decreto facta c̄
-tum facta sequestratis rei ꝓ parte earum. si cōis missionis ex uno decreto facta c̄
sequestratō, cap 4 de lit. Ubi morte sequestri, quo casu rei sequestrata deponi
debet apud eden sacras, Ideo s cod depositi.

Quero quid observandū circa anephaton? Ad rem anephaton à Gallio: 9
Anephaton dicit, quæ multū affinis c̄ sequestratori: c̄ persona ꝛ re debentis
ob calumniatem creditoris facta, ne eius novandi, donec regulū aut ejusdem
creditore componatur. Differt à sequestratione, nam hoc c̄ contractus ꝛ pactum
-tus sub genere depositi ut sequestratio excipiatur, contra anephaton
è inquam, ꝛ maximum inferiū ne res eius persona loco moveatur. Differt ꝛ
publica ꝛ privata. publica fit auctoritate judicij, ꝛ ex officio ꝛ ad ingens
-tiam partis justa causa cognita. ex qua constet rē posse ꝛ debere c̄ anephatis
-nem, si ē ex post facto constet cujusquam c̄, creditor de debito anephato
ad se damnū et interesse, imo etiam cujusquam alio se convenit pt. de genal.
cod qui bona cedere. privata ex conventione partiū c̄ permissa, ad finis
-tis voluntate creditoris, regulariter c̄ prohibita. Ex reg. generi: ne quis in

in ppa cas sibi jus dual, nisi periculū sit in mora, vl ea debitor sispe-
-tus è de ptia, nam tunc arrestū viri despensionis Bll. Et violans arrestum
vel fugiendo, vt bona arrestata invadendo, vl vendendo, vl remittendo extra
-ce domicilium, vl furtiue, vl multa pecuniaria vl furcis afficiat. Et si vlti-
-mo sit alterius principis, vasallus vl rebellis, vl proscriptus vl cadat
proprietas capi vl furari possit.

Quarto quod naturaliter jure patrio de arrestatione Et. Si quis persona nobilis aut ea
-ptus ad nullius instantiam, aut actionem quod mandatum sine debito juris ordine
arrestari, aut detineri à quocumque possit, sub pena decretali & casuum, qua
-e persona capitalis et amissio omnium bonorum nobilium et inhabilitandi de cetero
-deliberandi ad capiendum, et mandandum. approbata Const. patrie 3. Lib. 10
cit. prout debita ad Jobayonem et quorumvis in hoc regno certas residen-
-dias habentium, rerumque eorum pertinentium ad arrestationem bonorum, et
corporum, quo pacto passim alibi, partim judicibus et executoribus cedul. lib.
3. de Executoribus hac nobiles deliberate nominibus, villarum consignatione, fur-
-tum rapinam, latrocinia, violentia adulteria, et generis cuiuscumque criminale com-
-mittendo, si in flagranti vl in ipso loco delicti, vl in continua persecutione com-
-prehendi possit, non tunc hac in actione, et per quemcumque liberè capi, ac
de facto in foro competenti condemnari possit. Tripart. parte 1. Lib. Cap.
-cum ratione, Item nobiles nullam certam residentiam habentes, et violentia publicas,
qui ad instantiam partis coram detineri possit usque ad ipsius judicis. Item
nobiles illi, qui contractualiter cum arrestante seu huic sua libertate re-
-cipiendi, non gaudent contractu.

Et. Item. si quis nobilium in maiori facto post secretos faciendo et dam-
-nationem relationem respectione convictus, rebus mobilibus et possessionariis ad por-
tionem suam detinendis fiat, vel hujusmodi non secretos damnatos fa-
-cta restituere possit, non premissa citatione et cita ordine servato tenetur,
vt persona sua judicandi vl ejus loco ad id generaliter deputatum capiendi
per quemcumque judicem vbicumque prout in facto debitum conquirit fieri consuevit
-dio cui conservabitur, si enim citatus non adversa parte in honor-
-deveri, manibus sue adversarii assignabit. Interim autem persona sua
cum pervenit in potestatem, apud eum detenta in hospitio alicuius familiarium
autoris servire tenebitur. Tripart. parte 2. Tit. 82. Item Servitores ad ministra-
-tores, provisores, officiales, in completo suo servitio absentes, hujusmodi
de pecuniis date remanentes et in valentia in sua persona in obstantes pre-
-rogativa nobilitatis ad hoc suos delinquentes, et si necessitas pacis pound,
art. 2. et 65. Sui reservatur rei Criminis Case majestatis, qui sine ulla
citatione prorsus capi possunt. art. 7. Item [illegible] Nobiles prae-

domicilium vix aliqua bona habeatq; et se praedonibus ac publicis malefactoribus associarit ad ita anno 1537. Nobiles vagabundi et residentiam certam non habentes, si sint publici malefactores ad ita anno 1598.

Ad illos si aliqui errorem, quorum negq; nobilitas negq; residentia certa ex negotio nota est, delinquant, officiales ad delinquentes evocandi, quamprimum aut vel duobus testibus aut alio modo credibili hoc delicti comprobetur fuerit, eo facto ad instar illis qui supra relati sub eadem poena ibi ac quamodocunq; approbatis constitutionibus per d. Carl 17. ad 53. Ac non obstantibus maximis et singularibus privilegiis Saxonicis, Hungaricis, Carolinis et Theresianis tam in civilibus quam criminalibus quorumcunq; hominum ordinibus, gradibus et conditionibus, quibus hac in parte expresse derogamus, quibus alias in omnibus et per omnia in suo robore et vigore permanentibus.

Item si quis pecora gregatim damni inferendi, furandi gregis vel armenti custodes et pastores ipsorum arripiendi ipsos ad aliquem fabricandum deducendi, ibidem capiendum de aliis rebus illicitis vendendis, et damnum aut violentiam aliquam in praedis, et alibi patrandis, approbatis constitutionibus Poenae edicto d. 7. et 8.

Porro ex pascuis campis liberis domibus arvis et pagi oppidi civitatis pecora alienis pagi oppidi civitatis si talium pascuorum inter se usum non convenerint, ad ipsis habenti reliquitur, civitas pecora invadiare et pro quovis pecore majore duos denarios, pro minore vero unum exigere; ipsi eius exigendi officiales competenter recedentium florenos exigendi famulatum habent, cuius multa duos pasti Thalleros portae quemlibet, alia vero exemplaribus cedant. Similiter si qui potentiores residerent pecorum invadationi, officiales ad requisitionem querulantium comperta rei veritate minoris potentiae pecora eiusdem residentes pignorare pecuniae debent. approbatis constitutionibus part 3. Tit 41 art 3. Cetera, quae nobis vagabundi, itinerantes maxime si iter suum sine aliquo excessu non continuarint, aut qui citeri passualibus non fuerint inventi, arrestari possint, donec se legitimaverint, qui sine citatione ipsi a nobis arrestandi, officialibus propinquioribus et his deficientibus honestis prudentibus locorum praefectis examinandi approbatis constitutionibus edictorum Tit 9. plura apud Carolum.

Titulus primus.

De Constitutionibus et Statutis.

De Natura et Divisione Constitutionum ejusq; regni Statu.

1 Nota in hoc titulo sermonem et de confessione, prout hic deservit pro decisione causarum in judicijs agitabitur: et ad propositum confessio est: ejus qd ab adversario intenditur, in judicio vel extra illud facta declaratio. Probatio confessio alia est judicialis alia extrajudicialis, prima est: que fit in judicio coram legitimo judice pro tribunali sedente et stante pro parte vel ore aut scripto, vel recognitione que nulla eget diversatione clausule, vel denique interpretatione seu magnitudine nil sit requisite conducentes absentes, vel juramento deponentes testes. Extra judicialis est, que aut hoc fide digno fit extra judicium, qualis etiam esse potest, que fit coram judice incompetente, aut notario, licet fiat acta parte presente, modo non adsit judex pro tribunali sedens.

2. Dicit p confessio non est prout probatio, sed probationis relevatio. Ita Glossa et Abbas nam qd volumus ostendere primitus rerum confugimus ad causam dicendum, vel alia est definitio confessionis, alia probationis, hec ejus est contraverse per legitima argumenta facta ostensio: confessio vo definitur ut supra p definitionem. Accedit textus in cap. fin. de testibus. ubi clare distinguitur inter probationes et confessiones tanquam inter diversa. Rem post conclusionem in Cau non admittit probari, bene tn confessio partis, sem contra presumptionem juris et de jure non admittit probari in contrarium, bene vo confessio partis, pro qua erat presumptio qd. Porro dum confessio in jure nominatur optima aut semissima probatio, videlicet, qa est ultronea probatio alicujus et alterius faciendo relevatio, ita ut ultronea probatione opus non sit, cum confessio in jure pro judicialis habeatur et ff. de confessionibus.

3. Dicit 2do. ad validam confessionem professim judicialem exigi requisitam conditionem, quam Glossa ibi verbum completur. Impos, scilicet furiosus, contra se, ubi jus fit, et scit. Certum. Ejus favor jus nec nda requirit. Tende nesse e finis, ut confessus sit major de 25 annis, nam parata a pupillo sine tutoris authoritate ipso jure nulla est, de certo. ff. de confessis. puberta non seu minore annum confessio novo jure quidem valet, ipse tn gravatur restitui adversus eam regulariter. citta Cod. Certum 2do ut fiat coram judice, non vi metu aut fraude extorta, Can. Cum venys Cau 15 q. 6. Nec ex vehementi passione et calore iracundie prolata, argto Cod 2 fin de rep jur. Etio ut fiat scienter seu ab hac causa ignorantie furore aut probi errore impedito. cap fin de testib fiat contra se cum nulli in prejudicium detrimq confitenti credatur. ac 17 nullus ff de regulis. 3tio ut fiat in jure id est in judicio judice pro tribunali sedente et coram arbitro, cui in

arbitria ad finem judicium redacta vid. Ito ut stet contra coram Iste,
seu adversario = ejus procuratore fiscale. Ze 6. ff de dil. Item ut stet super re
re vera quoad subfleam et qualitates. Quo ut stet super re litigiosa. Quo
ut favor confessioni in congruet ubi favor libertatis, malum nisi quod probari
potest per contrarium, nisi vel confessio contra libertatem aut voluerunt matrimo
nio ut confessioni nec jus nec nata congruat. Si rejiciter confessio illam con-
= silentis de cum judex metum contrarisse, et oblidisse Caput qui adhuc vivit 21
Quere Quantum probet confessio extrajudicialis? Et vivo confessio extrajudicialis
proferta adversario simili seu adjectione Cad facta spe dicendo: salvo me
debere Dilio pro vi multi. in civilibus plene probat, cum ad effectum in-
ducendi obligationem. Gloss in can. Postea (Cad d. 2. q. 7. Ze 13 cod de numerunda
pecunia. ibi: nimis in indignum est judicamus, et sic quippe voce dilucide pro-
bellatur est, id vi eundem casum infirmare. Et magis quia non reperte. et
am talis confessio dicat expresse anteponi = parte presente = asserendi
eundem cum Felino, nec non reperi am Gyrtbaij cum Rotaep. 97
In praxi tri consuetudinem est expresse anteponere, tunc ein confessio extra
judicialis publica non potest eam revocare nec potest. 5.
2do ad si confessio facta est sine expressione Cad, reperi plene non probat,
sed non facit plenam probationem arg. cap. fin de fide instrumentorum. cum vi ad
obligandum Cad maxime attendi debeat. Quia nisi confessio facta in ju-
dicio Et ex interrogatorio generali et libertatis, ut confitetur te mihi nisi
debere Ze vero de pacis. Et Abio. Confessio extrajudicialis in Criminalibus
in quibus requirunt probationes Tunc non videretur clarius, plene non probat.
Sed plenam = in Milleno, et ut officialis ad torturam, licet alias non sufficiat:
ut para ordinaria Ze vel. cod de prob. —
Et vivo Quando in Civilibus fit confessio extrajudicialis cum expressione Cad
adjectione, facit, licet ex illi probata radicaliter plenam inducit pro-
bationem non plenam. ita Glossa in cap. si coniux de fide instrumentorum. 6.
Abbas. Felino. Licet quidam velint talem confessionem non inducere plenam
= plene probare. quamquam si fuerit conjuncta aliis verisimilibus indiciis vocibus
= denotoriis, presumptionem faciat, et transferat onus probandi in adversarium.
Insuper vivo tenetur ad confessionem in judicio facta absente parte, nam regu-
lariter vivo tenetur ad confessionem in judicio facta absente parte, nam regu-
lariter Ze vero probat, per testes in lege certis. Et regis absente Ze de confessis Ze
non presumitur quis velle se obligare absenti, nisi aliis admissibilis evidentia confessio
fuerit roborata. Ze cum Clerus. cod de agricolis. Dato responsio similiter mi-
nido citerenti juramentum, et hoc suppleat absentem parti, et sic confessio juxta stare
probat. 2do si confessio cum expressione Cad facta et parte absente = certificandi,

aut vigilem alicui, quia scribere ꝑ Coquilo. Idem ꝺo confessio ex intervallo fuit gemitata et ꝑ testes probata. Item ꝺo confessio parte absente facta ē secundo pio, et Deus ꝺo ē propens. vide Decis hoc tit ꝺ 2. N. 33. et Cyn. 3to confessio facta absente parte de aquile Andreas fuit plenam probationem, quia de hac appi-tabat Rufinus, sta mens confitendi exterius talis e expressa; Galenus requirit, ut q duos testes ꝺeponentes, probetur, ꝺ vera fuerit confessio; nam ex confessio. = ne nulla defuncti ꝑ probatio, donec adversarius eam falsam ē vite probaverit.

§ 2dus.

De Effectibus et Revocatione Confessionis Judicialis.

1 Quares Item an effectus confessionis judicialis ꝺm ē plures. quid confessio fa-cta in judicio ꝛ solum plene probat, ac ad rem ab onere probandi relevat, ita etiam fundem manifestam, et inducit notoriam juris cap. xx. de Verb. Sig. intelligit de confessione judiciali. libus ordinibus requisitis vestita, et nisi debi-te revocetur ꝛ probatur erronea, et extendit ad rem ab confessionem in judicio sumario factam, ꝺo tenet ad eandem fidem in ordinario, et probatur in plenario capl 2. de cond origine cognitio, ꝛ obstante hoc ꝺ alia probatione, quia facta ꝑ in judicio sumario, plene ꝛ probatur ordinario, nisi de recenti fuisset producti, et examinati. Menochius servatis ordinibus juris. Petrus de alii

2. Ex ꝺo alius effectus confessionis facti ē, ꝺ in causis civilibus habeat vim sententie, et rei judicate. ē ꝑ ꝺe confessio ibi: confessus pro judicato ē quia quodammodo sua sententia damnatur. Dixi in civilibus nam in criminalibus propterea nec-tibus ob vitae humanae periculum reus confessus ꝛ habetur pro judicato, ꝺ instan-ter requiritur sententia judicis ꝛ ē confessus. facit Glossa xxxix ꝺe custodia, et exhibitione reorum.

3. Ex 3tio. Otavius Episc ē ꝺ convalidet nullitates processus, adeo, ꝺ ubi habetur plena confessio, ꝛ attendatur defectus ordinis judiciarii, quia confessus poterit condemnari. capl 9 de accusationib in 6. ubi confessus facta coram judice legato Rufini ad condemnandum, electi. inquisitio facta fuerit, ꝛ praedicta di-famatio, debitis artis ꝺo capitulo recitatis inquisitionis non obstantibus ꝺ tales processus in negotiationis cursu contra forma juris capl Dualitas. et ꝺo praegnans.

4. Ex 4to alius demum effectus ē, ꝺ excludat appellationem adeo, ꝺ confessus ad agen-dum ꝛ admittatur. capl Or. de appellationib. ubi: si ejus confessio evidentia rei ꝛ cujus confessione fuerit manifesta, licet ꝛ probationibus cujusvis de-fensionis; et hoc in causis civilibus contra admittunt Doctores, nisi quis velit probare errorem, ꝛ nisi appellans in appellatione specialiter hanc causam objiciens, aut expedalem effectu confessionem. Verum in crimi-nalib excludendam appellationem plures requirunt, ꝺ reus tandem et

et confessus et convictus fil, et si unum horum defuerit, appellat ad-
mittatur dicto leg 2. cod quorum appellationem admittantur. Sicut regulariter
convictus obus modis, vna scilicet, instrumentis, et indiciis indubitatis. — —
= Quare An contra confessum in judicio debeat ferri sententia definitiva 5
Resp. in causis criminalibus contra sontem confessum ordinarie requiritur sententia
definitiva judicis, Attas in capit. al si clerici. Nicol. de Jud. de confess.
cod. de custodia et exhibitione reor, ibi: si confessus fuerit reus donec de corpo-
=re delicti, in vinculis publicis conjiciendus est, et quidem ut fertur sententia, nisi-
=stat de corpore delicti, scilicet et de illi probatione ac indicij; quam periculose est, ne
reus ex dolore vitae, desperatione et timore tormentorum falsum crimen se
confiteatur, capl 2. hoc tit. Et do: licet graviter controversatur DD, ultra
in Cap Civilibus contra sontem confitentem requiratur sententia definitiva,
communior tamen eorum opinio est, illam etiam hanc requiri; saltem posse eam
contemplatam, et ordinarie procedi ordine judiciario servato, et in humanis tam,
capl 30 de Praesumptionibus. de 3. s. ff hoc tit. nam judicium capitis sententia termi-
=nari debet, ut si confitetur ante eam contemplatam, nisi est opus sententia definiti-
=va, sed simplici praecepto judicis, ut reus duel, de 20 ff de judiciis nam in
hoc casu judicium non est captum sive confessus saltem dicitur habetur plene pro judica-
=to de 4. ff hoc tit. nec obstat lex 26. ff ad leg Aquil. dicens, nulla parte fori
judiciarij in confitendo, nam licet post eam contemplata nubere sint partes, quo-
=ad excipiendas probationes ita, quae non est definitiva sententia quo judicium termi-
=netur per leg 74. ff de judiciis.
Quare An confessio facta in judicio revocari possit Resp. regulariter eam 6.
revocari non posse, nisi revocetur in continenti: ex confessus in jure habetur
pro judicato, de Can. cod. de confess. dicit nisi revocetur in continenti; nam ubi
quis videt se errasse, vel in continenti id corrigere, tuncque revocare confes-
=sionem, capl 7. de Ordine cognitionum: in quo casu non est necesse probare errorem,
=sed sufficit simpliciter revocare allegando errorem, cum ei si ex intervallo primo
revocetur confessio, et tunc oportet probare errorem, et non aliter se habe-
=re. dicit enim confessio revocari in continenti; si non interponatur aliqua
correctionis intervallum, et maxime quo revocatur antequam confessio fuerit re-
=data in scriptum et saltem quo facta confessio revocatur in eadem instantia,
seu antequam quis recedat a praesentia judicis. Glossa ad certo hoc erit relinquen-
=dum arbitrio judicis. Secundo si enim ex intervallo revocari confessio,
quo quis probare, quod errorem facti in confessione sit, argto capl ult. hoc
tit. dum causa non fuit determinata. item mihi meminerit in propria confessione

graviter casi ob debilitem judicii restituendi in integrum. Sed certum confessum & expressum de confessio imo etiam in majoribus ratione probabilis erroris, per illud Extraordinarium remedium restitutionis in integrum quoquo modo tollere, ex clausula illa generali: Sciat mihi justa causa videbitur. etiam post rem judicatam. Cardenas et alii.

7. Quare an confessio Fiscalis v Procuratoris vocati Fiscal, v Dno principali? Et cum distinctione: si confessio ista est Voluntaria et spontanea, n' vocati ne audiri & aliter injusta condictio inferatur, nisi forte lapsus in confessione Capitali contrahebatur, vel Fiscal mutuum accepisset. card. ita de praesumptione. Sed si confessio fuit necessaria, hoc est mandato Judicis inserta, vocati modo Procurator Fiscalis mandatum facile ad confitendum, v confitebitur sit cum libera, ubi olim erant Orationes Fiscalium. card. sua hic dd. et card. 2. hic 47 n. 6. si in Fiscal foret error confessionis causa est, Fiscal ordinarie ne remedium revocandi confessionem vi continetur, et hunc nec est opus probare errorem. v revocandi ex arbitrio, et hunc probari debet error facti. insuper Fiscal causa v minor habet beneficium restitutionis in integrum, vel darat quadriennio a Fiscal Cam. at Dominus major hic beneficium non habet, sed si causa est, succurritur ei ad instar mandati contra procuratorem.

§ Octavus.

De Confessione Qualificata et Nominibus aliis.

Quare an confessio qualificata praejudicet confitenti ante 9. Nata confessionem qualificatam esse illam, qua emanet certa capitulum unum certa qualitate apertum, v talem arcta clausa subsistere se contexta. ita Angel. Jam si cum distinctione si praesumptio Juris n' adversetur confitenti v qualitati adjecta, n' praejudicat confitenti, qui fatetur me tibi promisisse sub cum conditione, si navis mea Vienna advenerit. unde taliter confessio v tota respondenda, v tota recipienda est, et tunc actori incumbit onus probandi eventum conditionis v qualitatis. nam qualificatè confitens magis videtur negare quam affirmare. Ubi autem si juri adversetur qualitati, vel praesumptio est contra confitentem, aut plus confessio quoad substantiam, rejecta tali qualitate, quam reus probare debet vigore oculi Aquin. Ad nec sana defensionis causa. item in his in criminalibus stabilitur Cap. ma. cod. de Accusat. de Accusat. Imo etiam in civilibus ubi praesumptio alleguia stat contra confitentem hoc contra adjectam qualitatem, confessio qualificata pro ex parte aucta, et ex parte reprobari, ut deducitur ex Cap. 25. de probatis, et card. de restitutis, ubi praesumptio stat pro confessione dare et infligendi in beneficiis contra stricte ipsum confitentem, confessione

Imò sufficit personalem. Decis. 82. lib. 1. Ord. 2. p. 2. cum alijs. —

Quæres ultimum confessio sacramentalis inigiè revelata v. cedula confessionis reperta præjudicet penitenti, ad probandum aliquid in foro externo? Affirmatiue ob hoc probari contra penitentem in judicio ex cap. 13. de excessibus Prælatorum. et cap. 2. de ofo Ordinarij. nam confessio illa è totaliter extra commercium humanum, & nullius effectus in foro externo. Nec si confessarius delictum ex confessione sacramentali cognitum perversè revelaret, magistratus contra penitentem inquirere, vel omissa tali inquisitione sacramentum ecclesiæ, & reipublicæ periclitaretur. Imò tali sacerdoti non creditur, adeoque ejus revelatio nec facit indicium ad torturam, Coarctivas &c. Idem dicendum de testibus qui audiunt confessionem penitentis solitis alijs confitentis, vel etiam notis testimonium forent inquisitum in sacramento penitentiæ. 2. 2do: invenitur Cedula confessionis sacramentalis non idonea penæ sicuti eam exigendo, sed inquirendo in si iniqua esset denuntiet magistratui, non pœnitentem talem nuntiatum magistratus inquirere, vel eum punire, neque consequentia. Idem de judice, qui rejectam confessionis cedulam legit. vid. ad Castropalaum, Bonacina, cum communi aliorum. — —

3

Quæres Quid probet confessio & torturam v. per judicem sub spe impunitatis extorta? Et ad 1m confessio & torturam plenè probat, si 2do v. 3tio die extra torturam ratificetur, secus si non negat, sed in tormentis confessus est, nil probat. quia non præsumitur in torturis saltem dixisse... Porro ut reus ad torturam locum valeat, requiritur 1mo. ut constet de corpore delicti, aliàs nemo torqueretur non est. 2do ut præcesserint ad torturam sufficientia indicia cardinalia de regulis juris, & ea insuper probata & unum testem de visu; authores ann. colligunt indicia ex regulis 1mo: ex confessione extrajudiciali, item fama, & fuga rei, ac prævia inimicitia capitalis, & minis præcedentibus, mendacio, et variatione accusati, dilatatione ac deprecatione ejus. Interim ego hæc indicia sufficientia, relinquit prudenti judicis arbitrio. Cæterùm ad torturam regulariter non est veniendum, nisi ubi delictum aliter probari non potest. Decis. 82. lib. 1. Ord. 2. p. 2do: confessio facta sub spe promissa per judicem impunitatis veluti judicis dolo extorta & nihil probat, & talem ad condemnandum pœna ordinaria non sufficit, nisi forsan reus absque velamine spe facta promissionis in illa confessione perseveraverit illamque ratificaverit cap. 6. de renunciatorib. unde judex vel non debet fidei promissionibus & dolum fidem observet, cum etiam hostibus fides servanda sit jure naturali. Can. nolite Caus. 22. q. 1. interim pro punitis pœna minoris seu extraordinaria, ne crimina penitus impunita maneant. —

tunc cùm adhuc stetit judex sua promissioni, de revocanda servenda cùm. punitale ab ordinaria pena. Contrarium q.

4. Quæres. An confessio defuncti in lecto valido facta aliquid probet pro vno: plenè probat in præjudicium confitentis; modo sit expressa cùa debiti, & injusta possessio, & adsit saltem vnus aliud adminiculum; nam confessio ipsa sit coram Regiminis testibus testamentarijs. al si nè expressa cùa debiti, nec aliud adminiculum vg filius debeo tibi, regulariter nil probat, et stabitur ad nihil lucrandum, cùm confessio ipsa videatur in fraudem legis facta l. 37. §. 6. ff de legatis. nisi talis sit persona, qui defuncto fuerit ne cessarius obligatum. tunc cùm debitum expressum fuerit, saltem per modum legati.

2do. Confessio defuncti in præjudicium tertij facta nil probat in jure, argto leg 6. cod. de testibus. Novella 48. cap 1. ex l. genti: qd nulli sit credendum in præjudicium alterius. unde si pater vel mater confiteatur in testamento filium ingratum, & ex adulterio natum fuisse, et ideò exheredetur, nec patri, nec matri creditur.

5. Quæres. An de facto Crimine confessus interrogari possit de sociis criminis. Dicitur negativè, card. de clar. card tus de testib. et alij ibi: si quis de se confessus est, in caput alterius non interrogatur. nam crimen de se in judicio confessus sit vilis et infamis, adeoque repellendus à testimonio. vel. periculum est, ne malitiosi hoc ex passione prava, innocentibus calumniam inurant, et falsa crimina imponant.

6. Dicitur Datam responsionem limitari in crimibus exceptis, in quibus, cum valdè pernitiosa sint reipublicæ, ipsum jus statuit posse de se confessos posse interrogari de sociis criminis; talia sunt: 1mo: Crimen hæresis. 2do Crimen Læsæ majestatis. 3tio Crimen sacrilegij. 4to Crimen falsitatis monetæ. 5to Crimen latrocinij et grassationis per vias publicas. 6to Crimen falsæ monetæ. 7mo Crimen assassinij. nam de mandatoribus interrogari pt. 8. Crimen simoniæ si agatur de simonia civiliter. quia tunc socius criminis admittitur ad testificandum, modo sit socius criminis ejus, et nè ejus maleficij; secus è si agatur de ea criminaliter, aut quis fuerit ejus socius maleficij. card pe de testib in 6. 9no sortilegium cùm commemoratur inter crimina excepta, nè quidem de jure, nec de consuetudine judicum. 10 crimina quæ ex natura sua pleruni socium criminis, ut adulterium, stuprum. 11mo delicta occulta in quibus veritas aliter nè haberi pt, nisi per socios criminis, ubi è conjuratio in Cæsarem & principem.

7. Quæres. Quid valeat confessio seu nominatio socij criminis? Dicitur

qui de se confessi sunt, et nominant socios criminis, illis n̄ credit quantū ad
onerandum, sed nec ad purgationem; unde nec admittitur ad purgationes,
valent, alias per eē n̄ sufficiunt tales denominationes. Posse in capit. 1. confessi
cum glossa ibidem. Et quidem dicto de criminibus n̄ exceptis, ydo nominato
socii criminis n̄ è admiculata aliis indicijs, seu praesumptionibus, tunc ipsa
solum per se non sufficit ad requirendum generaliter super admisso crimine ipsum
autore in genere, n̄ vo specialiter. Ab nominato socio criminis.
Dicto vō de criminibus exceptis, nominato socii criminis indistincte valet
ad inquisitionem specialem et ad transmittendum libellum criminalem, ubi be-
neficium personaliter comparere et se defendere, sed non è de criminibus n̄ ex-
ceptis, ydo dicta nominatio socii è admiculata aliis sufficientibus indicijs.
Interim nominatio socii, nisi concurrant alia admiculata, neq; è sufficiens in-
dicium ad torturam; sta Julius Clarus asserens hoc procedere tam de non
exceptis qū de criminibus exceptis. 8

Quaeres: Quid juris circa positiones et interrogatoria? Dicitur positionem de cri-
minis aperitionem facti, de cuius pertinenti, medio juramento in scriptis exhibitam,
et ad responsionem adversarii praevio juramento formatam posse relevare onere
probandi in his, quae admittuntur. Actualiter è illa propria, quae possit responsionem
adversarii reddat probanda à proponente. Interrogatoria sunt illa quaestionis,
quae à judice ex officio et ad captandam partis proponuntur reo, et testibus.
Dicitur. Ydo: positiones posse per actor et reum, seu in probando respiceat
vices actoris. Cap. 2. hoc titul. in 6. et cap. 2. de testibus in 6. ubi et procurator
speciali mandato instructus, cast. fin. de jurejur. in 6. non am̄ judex, cui sola
interrogatoria permittuntur, nullatenus vō positiones, quae vim probationis ha-
berent. 9.
Secundo: Quaeri si reus ad juspersionem judicis sine rationabili causa re-
cusat positionibus respondere, habetur pro confesso in eis, modo et sensu in-
terrogationem declarato, cap. 2. hoc titul. in 6. Interim ad hoc ut reo
quiritur quod ut reo fuerint facta et declarata positiones, ydo et reus
fuerit monitus, et jussus respondere. Dicitur et praecipere venitatis, aut ca-
lumniae juramentum; ultra et quis allegat rationabilem causam recusandi respondere
positionibus. Causa am̄ n̄ respondendi sit, vg. quia positio è superflua, im-
pertinens, obscura, captiosa, multiplex, interrogationi conexa. 10
Tertio: positiones et illi sibi inseparant artic. cum contestatione for-
mari et ponit in solum in termino probatorio, sed probatur in

post conclusionem in Cau. ga hic n. c. periculu subornationis, simil in testibus. capl 2. Ro. dl in 6. positiones am semel in acta acta relata in prejudicium alterius revocari et mutari n. possunt nisi mutatione sua dcat errorem facti, bene vo possunt obscure declarari. — — —

pp 3 Sto. Verbo sine commi copia positionum n. c. danda responsuro, nec omnis dilationis ad respondendum, quia quivis in suo facto cognoscit bene intricata, excipe nisi contrarium dl. stylus Tribunalis, simil in Curia Romana. Quod articuli deferuntur à positionibus tmo: Q articuli indigent probatione, positiones econtra n. indigent ipa. 2do. articulata n. aperit articulos de quos sed dm credit eos probari posse ponens vo aperit positiones de quib. In praxi n. hac differentia parum attenditur. —

12 4 Qo Judex in primis proponere debet interrogatoria generalia, vg. cujus nominis sit reus aut testis, cujus artis, conditionis, an testis sit Tabernalis, inimicus partis &c. Dum deprendit ad interrogatoria specialia ex ipso facto emergentia, ejusq; circumstantias, ut exempla, per cap. 31. de testib. vg: an audiverit factum fuisse homicidium? an viderit? quis nominaverit? &c. Ht interrogatoria suggestiva quibus judex in testibus suggerit, quid testis respondere debeat, neq; permittenda forma prohibenda et à judice, alias si reus ex suggestione, et testis falsum crimen confessus ipse n. teneatur ad condemnandum, ac pro infecta haberi debet, cum ordo judiciarius n. servetur. — — —

§ Utus.

De obligatione confitendi veritatem ex parte Rei à Judice interrogati.

Nota ut reus generaliter interrogari juris ordine servato, requiritur ut judex sit cognitus ut n. præcesserit infamia Notor criminis et aliqua manifesta indicia ejus apparuerint, ideoq; in pr. judex ex officio procedere cap. 24. de accusat. si n. præcesserit accusatio criminis nec cum simplena probatione illius sit verisimile coram tribunali, tenebitur reus à judice interrogari n. servato juris ordine, nisi de occultis criminibus, de quibus grave indicium et infamia aut semiplena probatio n. præcesserit, reum judex interrogare n. pt. cap. finaliter et quando 24. 47. S fin. de accus. ibi: Excepti occultis criminibus. Quod adeo verum e, ut judex reum de uno crimine infamatu et convictum, n. possit de alio interrogare si hoc nec ratione sua nec indiciis connexa sint. proc. graviter peccant judices, si in causis criminalibus maxime notabili infamia, quam quamplurimi sine gravibus indiciis, dissimulo diffamatione aut semiplena probatione comprehendantur ad deferendum veritatem juramento adhibendum. — — —

2 Resolv. Judici in Legibus interroganti, aut n. servato juris ordine procedenti, tenetur reus veritatem facere juramento præstito, et ejus. Ruya et alii post Dd. Hom. qui inquit: alius e veritatem facere, alius facinoris pro. ponere, unum horum aliquo dici, n. enim tenetur quis se in veritatem dicere, &

ill am solum quam ab eo requirit Judex secundum ordinem juris. saltem
am proponere in uno casu licet illi. et pt ex capp ac 29 de ~~ac~~ accusationibus
unde reus n' legitime et juridice interrogetur ~~ad~~ tenetur ad veritatem ju-
dicij respondere, sed pt ubi Cautione ampliori qua v alio artificio ejusdem inten-
rogationem eludere, vtn mentiri, cum tm sit inhibitè malum aut leve aut gra-
ve etiam in judicio. Quod. Deus taciturn dubitans an judex legitime interro- C.
get, n' teneatr confiteri veritatem. respon. negat. Ejemplum contra
Salvadorum et alios. Quia nemo tenetr obedire suo superiori cum gravi-
ori suo incommodo et damno, nisi constet eum legitime jubere, nemo enim juris-
dictione sua abutitur, et fama tutissimè dubio illo n' constat de legitimo
[illegible] judice ut de re juris. in dubio favendum
reo. Nec obstat ratio contraria sententiæ. quod quod nam in dubio
bro obediendum sit superioribus legitimis Can. qui vult. Cap 23. de p' nam
cialiter Canon procedit solum quod constat et concessa è auctoritas legitimi superio-
ris, et dubium sm è, an res præcepta licita sit necne. Sed ubi dubitatur
an ij sit legitimus, et an habeat potestatem præcipiendi: Idem dicendum in ca-
su quo reus de uno crimine convictus v confessus interrogatur de alio n' con-
nexo de quo nulla infamia aut invidia præcesserunt. — — — — 21
Nec hic. Deus etiam in criminalibus majoribus à judice legitimo et servato juris
ordine interrogatus tenetr in conscia sibi mortali falsi Veritatem. ita Sanchez
Coarruvias Reginaldus et alii post D. Thomam. cujus communior et probabilior
opinio. Ita Ribera et Navarrus et rationem quod juris tenetr obedire juste præce-
pto superioris legitimi præcipientis n' tm per iram. sed etiam per confusam ad
Deum spectat. sed judex legitimus et servato juris ordine interrogans è legitimus Dei
minister, et imponit reo justum præceptum de dicenda veritate, go, nulla ei ratione
dubitet in ipsum, nisi duarum rationum quarum ratione juris reum interro-
gando de veritate, go aperte falsum è, et juris ac praxi tribunalium contrarium.
Min ptt. nam judex intendit obligare interrogatum ad fatendum, ne crimina
alia unde probari possit n' possint, maneant impunita. et desitum relinquatur
n' solutum cum detrimento reipublicæ. Conf judex posita semiplena probatione
tabet jus exigendum ad deveniendum torturam sangui medium eliciendæ veritatis,
go à potiori ad finem consequendum, cum medium per finem detur, et respidet
teneatr ad subeundam torturam. quæ subinde equivalet, v amanor ejus
morte. quod obligatur ad dicendam veritatem. Deinde ex opposito sentiet re-
quitatis, et multa delicta in detrim reipublicæ impunita manere deberent,
reipsum judices inique agerent interrogando, et torquendo. Quare ex

reus nō obligabur fateri. Sed gō. D. L. Protestas juridicē interrogandi ex parte judicis, et obligāo respondendi ex parte rei sunt correlativa; imō judicium judiciabiliter interrogare idem est, ac obligare reum ad respondendum, sed ista contrariam scilicet negativam non est jus interrogandi in judicio, nisi cui obligāo respondendi, et veritatem fatendi in reo gō. D. obligata militer desistere in possessorio, contendere manu, nō movere pedem, licet pupillus sit in mora ire; gō etiam reus provideat. Et ad mortem condemnandum, terebitur fateri veritatem. conf. ff. nam ideo miles obligatur, quia defendit rem publicam, agit pro bono publico bellum, et miles est civi subditus, sed etiam judex est persona publica, agit pro bono publico, et reus est ei subditus, stante semiplena probatione, gō. D. Calcitrimus. Romanus de Ayo praecepta art. de reis am et subditus vult eos deus verum confiteri; cum ex judicii formula interrogantur. Fallarum

Notandum, Quod cum opposita scilicet etiam sit ymo extrinsecè probis, servire pœnæ confessarii in casu quo reus capitis damnandus indulgēt ad veritatem dicendam. aliquin ex communi sententia si reus in criminibus miscibus legitimè interrogatus, noluit dicere veritatem, nō est absolvendus vel indissolubiliter, quamdiu retinet pravam voluntatem negandi veritatem. Porrō in casibus quoq; capitalibus rem nō penare mortaliter negando crimen, quamdiu spes evadendi licet juridicè interrogetur, probat communis sententia, Sanchez, Lucio (:) —

6. Obj: Reus debet cogi ad delegendam personam capitidiminutam, ergō Canonici Cujusaliquid. de panit. dist. gō reus cogitur ad confitendum veritatem, ubi delegerit personam suspiciosam. Sed antecedens est verum in casu, quo quis nō habet facultatem legitimè interrogandi; vel judex gō interrogat nō servato juris ordine, cum est, gō præsertim semiplena probatione, ipsa natura dat manifestis indiciis interrogat.

7. Obj: præceptum humanum nō obligat ad aliquid humanæ infirmitati valdè difficile, maximè in quo ipsa vita periclitatur, sed periclitatur vita rei si interrogato ipsum obliget ad fatendam veritatem qua latet nō confessa credere potest, gō. Conf. nemo tenetur ad præceptum jejunii, si inde periclitetur vita enutriri, gō reus negans non hoc argumentum probare; nam probat nō judicem stante semiplena probatione illegitimè præjudicare confessionem veritatis, de cetera adversarios. 2. reus obligatur non ad dicendam veritatem, licet. ill. tenere contrarium, gō ratio est gō tunc gō. Sed gō. Quia sic sua peccando exponit se in periculum vitæ, nec tale periculum sit inferius præcepto superioris, jam præceptum est obligatorium, nō attento periculo; sic reus præcepto judicis dū tenetur sustinere tortura nullum nisi cum periculo vitæ stare tenetur justa Cujus exempli. Et Sed. Dicit; nō obligat si hæc obligāo nil addat nō cedit in bonum communem, gō aliqui fatentur, nisi si lex talis obligāo imponeret,

C. Aff: si cedat in bonum comune N. ripugnia manifesta è de mille volte
egelo obtemperare sibi bellum clm cum evidenti periculo vitæ ob bonum pub-
licum: sed clm in nostro casu præceptum judicis cedit in bonum publicum,
cum notum sit ex jure humano Divino, & naturali interrogationes judiciales
adeoq; clm præcepta fieri in rebus fidei, ut falsa publico bono perniciosis-
ma nō maneant impunita, sed justè vindicentur ad evadendū. Ad conf. N.C.
quā præceptum jejunii cum tanto rigore sit in defendum sanè bonū comune,
quam privati, indeq; injustum. Cui è in judice, cujus præceptum cedit
sit privato hoi grave, cedit hoc in bonum comune, ad exigit ut è justum vel
duelivam, et servato juris ordine exhibendum scelerati tanqm communibus 8.
pernicioſissimi. Duo hemo benelr posse tradere arma, quibus salvè ab illo
vendandum, cum ex salvus evadere si illa nō administrarent, neq; go reus benelr
submisistare gladium seu confessionem criminis, qua facta præsumitur adjudicari
dum morti; et nō salvo se salvum evasurum. Ad 1. N.C. quia in primo casu hoc
bis legibus nō potest præjudicare ut tradat arma, cum nō sit ad hoc legibus impe-
rori, cum è de judicis respū rei in sua resolutionis nostræ. Deinde sequitur
go sunt in dato casu nō salum nō benelr sed nec unite pt tradere aliquis gladi-
um hosti, quo salvè ei ovidendum, illa neq; licitè potest reus falsi veri-
falsi judicii legibus inhærendi; dum salvè et hanc adjudicandi morti;
go nec adversū admittunt. Duo. Non benelr defensi falsi verisimilem in ju- 9.
dicio, si inde sibi eminet periculū vitæ, vel clm grave incomodum, go neq
reus; Ado nō potest judex hoc præcepto cogere aliquem invitum, ad defensionem
contra sibi sanguine junctos, go minus ad defensionem contra se. Ad N.C.
Dico è ens: quia defensio ut supponit è inocens, qui nō debet obedientiam con-
fecti ad aliquid calm tanto discrimine cum quanto pt et debet nocens,
si nō convictus, saltem convictione probabili nū tuta naturæ dictat. Ad
go reus et priam confessionem subeat periculū vitæ, è spes sua culpa,
qua crimen convictus, et ami defensi tale periculū subiret, nō est propria culpa
sed aliena, adeoq; nō potest illa consentiri sanè reus. ad 2. N.C. quia consangui-
nei ut supponit sunt inocentes, et ex suo testimonio non possunt orire pos-
sunt odia, dissensiones et verecundia nō sine præjudicio et perturbatione quie-
tis publicæ, reus go nō è tenens neq; similia mala possunt timeri, sed præ- 10
bonum comune promovendi potest. Ita religiosi.

Collig 1: Si judex Catholicus præcipiat, ut Mauris subditis uxores subditas
contrahant nō tenetur obedire cum periculo ad. salutis æternæ. 2 à præ-
cepto Solum ex falsa suppositione go npē nullum est validum.

G.

præceptum am̃ annexum falsæ præsumptionis in foro interno nr̃ Decret,
in nostro em̃ casu judex præjudicet absolute, et sine falsa præsumptione
nil supponitur. 2do. nec leges, nec judex volunt in confitia graviter ad mi
fugiendum ex carcere, bene vo ad falendam veritatem; quia in principio
su aliunde habetur remedium ad retinendum reum vi ordine ad vindicam
dum erigitur Squad consilii, nimium compedes, vincula, muri fossi et custodes
publici &c. aliis caveri de fuga. in ordine am̃ ad falendam veritatem frustra
semiplena probatione nr̃ habetur alium remedium, quo crimina juste puniant
tur et eradicentur, bonum commune debite prospiciatur, nisi interrogato
et responsio. Porro judex nr̃ præcipit nil reus in carcere penale marcat
sed nil delineatur, unde cum compedibus et catenis agatur; reus e dum in
rogatur ad falendam veritatem.

11 Obij 2do; si riconcluditur objicitur soluitur. dicam corpus de judice illegitime
nè interrogante, npè posita sola confessione sine conjuncta falsem semi
plena probatione, et gravibus indicijs, adeoque dum reus ne quidem semiplene
è convictus. nto qd reus semel in judicio negans delictum à se confessum
durate prava voluntate negandi veritatem et profitendi in perjurio etiam si de
nuo interrogetur, nr̃ potest absolvi à confessato, quia etiam profutura retinet
adhuc malum animum. nr̃ in voluntate hoc, qd ille, qui semel negavit
veritatem, et deinde judicialiter absolutus è a tri foro externo. et excarcere
fugiens vio è extra potestatem judicij, et carcer vedit. et postea etiam
nr̃ interrogatus de eadem delictum eadem judice ito falem, et sacramentaliter ab
solvi potest. si am̃ è adhuc in manu judicij, neq; falsa jam tota facta fuit, mul
ti volunt eum esse in malo statu, nisi è ad falendam veritatem etiam
rogatus operatur, ac proin absolvendus nr̃ est, nisi ad præstare fatebitur
et proponat, cessante eius adhuc durante judicij præcepto et obligatione.

12. Dubes ultrum reus ex præsumptione falsa à judice interrogatus et realiter
confitens prorsus veram, ubi illa confessa damnandus è in foro ex
terno de crimine aut delicto, ad quod revera in foro confitit. Et exemplum
huius ponit in Sanchez in eo qui fuit promissus matrimonio, sicut
certum è. qd in foro confitit vi alicuius promissionis utpote facte in tenera
tur durare quelam, cui ex tali promissio falla è, et si confessa illa promis
sione, cum internam fictionem probare nequeat in foro externo, certo
ad illam ducendam. Et condemnandus. aliud exemplum statuit Lugo,
vico, qui ex præsumptione falsa hominis confessi judicialiter interrogati,

an exierit tali domo, an tali tempore, cum fenile gladio, & quidem. Verum est, ac etiam jam semiplene probatum, sed exitus ille non conjicit ex fine homicidii, sed ob aliam causam, unde quis possit remanere, ac tales rei interrogatis possit negare exitum illum, ne aliquem, licet innocentem, obtam gravem presumptionem subeatur rem homicidii. — — — — f3

Quantum attinet forum conscie, probe est interrogatis judice ex presumptione falsi debiti, aut debiti, posse negare, et juramento probare, ut sola falsitas presumptionis falsi debiti, aut debiti, possit

qualiā in intimis proferatur. Et d. iudex in iudicio debet procedere
secundum leges in presumptione fundata, ut dicimus in libro 1. Clē 2. 80
[14] N. Obj. ille mentitur, qui aliud cogitat mente quam ore proferat, ut
ait Glosa in can. ifa m. Cā 22 q. 2. nam in dissonantiā verborum ab in-
-tentione consilium tale finem mendacii can. hoc Cā 22. q. 2. ubi Augustin.
Ioan Lingua n. fallit, nisi mens rea, videlicet aliud subaudiendum dicit lin-
-gua. sed in positis casibus regulariter aliud quis cogitat mente quā ore
proferat, cā optimat vg. se n. promisisse malum, qd dat se verbis promissis,
vbi. Ro cum Navaro n. mu. nam sic respondens mente cogitabat, et scie-
-bat se n. promisisse malum, cum illud sub. supponit. si fuit sm promiserit,
Ser hoc en non negatur qd ita fuit promittens teneatur illa decepto ad recom-
-pensationem alij damni inde subsequi. cuius cā iniusta fuit, fraudulenta
[15] sua promissione. Dicit: iurantem in foro aā e interpretandum xta intentio-
-nem recipientis, nam ut Can. quamvis arte Cā 22. q. 5. dicit. quamvis
arte verborum quis iuret, Deus en qui conscius delicti e, ita hec excipit,
sicut ille qui iurat, intelligit. Concordat. Navar. Can. Scotus Cā 22.
q. 5. dicens. Scotus vō Loquimur, aut n. in foro aut in publico loco,
aut n. ut conveniat audientibus, sicut servus malus procedit de ore nostro.
Sed illa responsione in Corduba relata n. conveniat audientibus vbi vera
causa Restrictionis, et intellectu n. percipientibus, qō. Primo opponendo citatā Canoni-
-bus humanā cuius. pueris capitō 8. de Verb. Dñi. ubi dicit: intelligentia dictorum ex causis
e assumenda dicenti, n. eōrum sermoni qui scit e servo subjectus. sed respondendo in
repetitione relata dabit et quidem verisimile ad casū dicendi, qn ex xta eas, et quibus
iudex interrogatus, et aliter respondere debuit, qō. Et Deo cui Navarus gregarius
quis dicatur quidem respondere interrogatus, seu adjurans xta mentem, et intentio-
-nem ipsius, n. tn. ejus alia mente qm debeat ejus interrogatio seu adjuratio;
qā tunc sufficit, qd respondeat secundum eam mentem, seu intentionem, qua ille in-
-terrogans, seu adjurans, modo verum respondeat; hoc n. antiquitus in casibus, de qui-
-bus in regulorum ubertim e dictum. Deinde intentio iudicis n. e quare quidam re-
gulis promissis, sed ex verbis, seu tali promissione, quae parat obligationem, qō
eum patitur n. sit, ut supponit, cum ōi veritate regendi sit.
[16] Regulis data regulatio regnante nonissimo decreto Innocentii xi. 1679. die
4. Martij emanato: ut n. reprehendatur mendacium et amphibologia damna-
-ti: an 58. ex prodire 26ta et duabus sequentibus ibidem damnatis, quam 26ta sic ha-
-bet. Nec ex solis ex coram aliis, sive interrogatus, sive sponte sive requisitus

cau̅. sive quocunq; alio fine firet, & n̄ exerceat aliquid, q̄d aversa facit, vel alia via ab ea, in qua facit, & aliud quodvis additum verum, aversa & mendax, ne & pergimus. Ad hæc am̄ sic: Cui accedit huic amphibologiæ, quod ipse idem respectum ad eum, qui vel utile & ad salutem pis, honestum, rep familiæ expendendo, & ad quemlibet alium virtutis actum, sta ut veritati deferat hunc & expedat, & profuturum. Quæ tandem sit, qui mediante comendatione & munere ad magistratum & officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, q̄d de mandato regis & similib; exigit, & habito respectu ad circumstantes exigentiæ, qui n̄ debent præstari crimen calumniæ. Sta inquam pronunciationem exigentis, qui n̄ debet præstari crimen calumniæ. Sta idem damnatur sub pœna excommunicationis late sententiæ docere prohibentur. Quod idem dicendum de resolutione, ut pote confidente quandam restrictionem mentalem & resolutione, & ut videatur sententia, quæ ipsa Nro 7. dicentur. Restat solum de mendacio restrictione mentali, seu amphibologia, qua fiunt restrictiones mentales addendo verbis aliquid sta mente retenta, dicit am̄ & illa, de qua sonat responsio, cum ibi relata responsio negativa nil addat sta mente retentum, quæ cum correspondeat menti autoris, ex judicio interrogantis, ut ostendunt exempla citata. Accedit, q̄d hic intervenit justa causa utendi amphibologia, ne videlicet alias innocens ex præsumptione falsa delicti, & debiti injuste condemnetur; nam q̄d sine justa causa n̄ sit licitum uti amphibologiis, & ac multo minus ubi immineret injuria, & dolus Nro 5. pte ex his Matth. 5. Sit am̄ sermo vester: Est, est, non non. Et ad ultimum oratione ambigua sine justa causa & abusio communis loquela contra veritatem veritatis, simul & alias usus pretereat suapte naturam & delectationis multiplicis contra communem bonam delectationis humanæ, ut scilicet sine justa causa, ac proinde & sine peccato liceat jocari & mendacium jocale & ejusmodi & hoc genere aequa negare Christum Dominum mentaliter & confessionem fecit, dum interrogatus a discipulis huius de tempore adventus ejus et consummationis seculi Matth 24. et Marc 13 respondit de die am̄ illo et hora nemo scit neq; angeli in cœlo, neq; filius Nisi pater. quia licet ut Deus eam illam dein sciverit n̄ tamen scivit illam sua ita, qua ullius est ad respondendum in his circumstantiis, sed ut eam manifestaret discipulis interrogantibus. Nunc pro ulteriori dilucidatione amphibologiam vi nominis idem esse ac sermonem dubium videamus in exemplum ut explicari exempla ponenda pro exemplo vg: Ajo te Æacida Romanos vincere posse. Hinc alii ajunt q̄d amphibologia sit ambiguitas vocis

ad sensū planiū rerum accomodabiliꝰ: Et hāc p̄cipuā causā audiū adendo verba equivoca, quibus Cogueꝰ abūt in uno sū quamvis audiendo inbolegal ea in alio sū, hale exemplum ponit Glosa in Can: requis. Cā 22. q. 2. In Filio ad nostrum q̄ssibus fil Dom. diendo. n. è Rei id è n. canes d. Rū. v. Cjus dicī à. B. ouissi et gallum, intelligdo Gallum Gallinaceum, n. vo Gallum hoem. Ido coalesc. Am. = bologia igdo verba ex suo sensiāne n. sunt ambigua, nec equivoca, sed in attendis circumstāijs loci, temporis et psone limitandus ad aliud sensiandum, ḡd declarat exemplo. S. Francisci. qui cum Latrones quidam Franciscum ibi via, interrogatus a militibus si Latrones essent, mitteꝰ manum in manicas respondit. n. Franciscum hic. Ponens ꝑ restrictione mentalem intellig. sunt conceptus mentis, qui nullo modo concordat cum verbis ore prolatis, unde tal, ḡd ejusmodi conceptus mentis ꝑ restrictionem mentalem intentus poterit Cogentem n. potest ab alio audente sensiri: unde licet restrictiones mentales Actiū dicant cum amphibologia, id tn fieri solum in Cationi sū.

De Testibus ijgnus

Probationibus. §. ijmus.

1 Quare de Natura divisione, seriebus et Gradibus Probationū.
Quare Quid sit probaō. Q. Dē rei dubie apud Judicem controversa ꝑ legitimos modos facta ostensio. dicit rei dubie. quia probaō versat circa facta, et quidem rei, certa ac dubia, dicit per legitimos modos. quia vana sunt probationes in genere sue, de quibus non conveniunt Dd. omnes tn ad 9. reduci ponūt. nam quid aliquid probatiuꝰ per evidentiam rei, ḡd npe regula falsa è, ut nulla Regula universa = tione telam patit. 2do ꝑ sponā confessionem nam licet hāc in rigore tn sit probaō, ea tn in Cationi sū, xta illud Vulgatum; sponā confessio è optima probaō. 3tio. ꝑ oculare inspectionem. ejus per exp. 4to ꝑ instrumta, ejus per ju. = ramtm. 5timo ꝑ presumptionem. ejus per famam. Quo ꝑ libros et Scripturas antiquas in lapidibus et marmoribus positas, per tn ꝑ Scripturas inconcussas. que ꝑ duos dicī verificabiles continentur. apochas, Sculptum, Sigill. notoria, Cyphra, juramtm, confessus, ꝑsumptio fama probabil.

= = = =

2. Quare Quotuplex sit probaō. Q. aliam è plenam, aliam semiplenam. plenā que tantam fidem facit, quanta ad definiendā controversiā sufficit, que tollit facti v. per argumta indubitata v. duos testes sine exceptione majores, v. authē. = tica instrumenta authentica. Semiplena è, per quam aliqua fides rei controversa sit judi. = ci, n. vo tanta, ut jus e post moveri ad ferendam sententiam, ut si testis unus sine = spem, juramtm suppletorium, confessus privatam. presumptionem levem,

fugam famam, confessionem extrajudicialem, talar eliñ probatiõ nisi-
cessio illa, qua fit ex dubijs, requisitis ad condemnationē extraordinē. Talar illem
plenissime, et ut dicere solemus, tunc ē meridie in claritate, quales requi-
runtur in causis criminalibus per leges fori. cod. de fide. nam probatio sufficiē
cens ad ferendam sententiam in dubijs stare nō ē sufficiens in criminalibus,
ideō alia ē judicialis, qua post litem ordinatam, alia extrajudicialis, qua
ante eam fit, vt ad perpetuam rei memoriam.

Quere. quot sunt gradus probationum? Respon. nre dubitão, respon. qñ
ex tio, et firma credulitas. Abbas. Panormit. c. 1 huius gradus ē, cum judex
proponitur cad per autorem aliquam, qua ē rem eorum ē negatur, tunc
cem judex inducitur in dubitationem, videlicet dubitatio nō ē quia aliquis gra-
dus probationis, nisi quatenus judex exinde inducitur ad investigandum.
2 huius gradus ē ea post dubitationem et interrogationem Veritatis, vel judex ini-
cere suspicari, et applicare animum magis ad unam, quam ad aliam partem,
et dicere suspicio, qua quidem nō sufficit ad condemnandum, sufficit quia
dum aliquem ad probationem. 3 huius gradus ē, ea post suspicionem de aliqui
apparet ad aqñta forliori, tunc judex incipit opinari, et ibi habet bonum fun-
dicere per juramñ. 4 huius gradus ē qdo ex deductis in judicium animus judicis
in ēm informatur, qd firmem fidem habeat cuius, de quo quaritur aliquid
habetur per plenas probationes, posteaquam hoc gradus probationum ita admoveat
judicem, ut sola confessio deesse videatur.

§ 2us.

Quid sit probandum, à quo, coram quibus? ubi et de probatione negativa?

Quare quid sit generaliter probandum? Primo, generaliter loquendo id ē pro-
bandum, qd ē deductum in judicium, et ab alia parte fuit negatum. vide
Demetrius Hostiensis, petito ex capite de testibus. et ē ad probationem duo.
cod. de fide. Accedit rō, qā ut dare in cuius definitione probatio ē ostensio
dubia, et legitimos modos, judicij faciendā in causis quod ipsum controversis,
et qñ nō est illud ad probandum assumi, qd ē inter lineas et extra causam propo-
tam, sed ea ēm oportet probare, quae sunt in judicium deducta; proinde si
et velit probetur aliud, quā sit deductum in judicium, nō valet dictum bonū
super illo, vide de Quaestionibus. Idem dicendū de singulis similibus
probatis articulorum in judicium non deductorum, nam Substantia probatio

improbata à lege. Dein illud dr̃ē probandū, qđ probatū prodeſt pro-
=batis, unde nō debet admitti, qđ ē extra rem propoſitam, seu eō inutile,
capſ 36. de officio Delegati.

2. Ad 2: ad probandum obſ aſſumi ḡđē verisimile, et licet quis poſit admitti
ad probandum id, qđ nō ē verisimile, ſ̄ tunc requiritur ſpecialior probatō. de quibus
quod ulterius patet ex capſ eō de probatt. ubi remittitur ad obſ ſpecialior probatōe,
quicunq; alio, qui probare vult illud, qđ nō ē verisimile. Id merito ḡ præſumptio
mal contra illum.

3. Ad 3: falſū versatur circa facta incerta, seu dubia, comia. ḡ quæ juris communis
sunt, nō probantur, sed allegantur, ubi de nota judicii, licet privilegia privata, et
tabulæ particulares, quæ equiparantur quæſtionibus facti, probanda sunt. manifeſ-
=ta aūt seu notoria, ultatione probatōe nō indigent, pt ex capſ super eo 3. de testi-
=bus cogendis. ubi si factum ē notorium, nō ḡet ſufficere depoſitionibus declarari,
cum tales probationem ℣ sint in judiciaria nō requirat. hoc tñ intelligidum ē
de notorio facti permanentis, nam notoria facti transeuntis indigent probatōe.
Nec obſtat capitulum Porro de divortiis, ubi vir prohibetur etiam in notorio casu
similare uxorem absq; judicio ecclēæ. nam hoc verum ē tm quoad prolationem
sententiæ, nō vō quoad probationem, et examinationem. Cum aūt capſ 3 de simonia
dicit: si vō id manifeſtum ē, ibi nō manifeſtum sumitur pro diffamato, seu
divulgato, nō pro notorio. vide Deſpe. hoc tit. Nō 120 et seqđ.

4. Quæritur utrum negatio seu prō negativa probari poſſit, ac debeat? Et videtur cer-
=tum ē negativam duplē probari nō poſſe, qđ pt ex capſ 23 de elect. ibi: qđ ne-
=gantis facilius esset rectum nam nulla ē duplex probatō. idem habetur capſ 17 hoc tit.
ac can. accusator. Cāc. 6. L. 2. Hoc vō ē qđ nō entis nulla sunt qualitates aut ali
casteri. ad dissolvendum. de desponsatōe impuberū, 3ō:

5. Ad 2do: Triplex est negatio, facti npe, juris, et qualitatis. negatio facti duplex:
Vna fundata in facto negativo, ex ſignis reflex. pura, seu simplex, quæ nō ē contraria rei
nō tñ determinatæ loci, temporis, ℣ alterius circumstantiæ, ut dīs absolute dicitur nō
occidisse nō vocasse nō fecisse &c. alia contraria, quæ tñ determinatō loci, temporis, ut
dīs nō negat ā se esse in tali loco vel tempore &c. Pro quo contraria ea determi-
=natione loci ℣ temporis ḡt probari valet indirecte, probando nimiū de tempore
vg patrati in urbe Romana fuisse in campo, ℣ ostendendo alium ei auctorem
aliquis Romanus. Negativa tñ pura nō pt probari sive directe sive indirecte; unde
onus tñ probandi transfertur in adversarium affirmantem.

6. Ad 3tio: Negativa juris ē, qđ aliquid negatur juris esse vel fieri, dicendo vg. Ita nō po-
=test nec procurator, testis, ista electio nō ē canonica; et hujusmodi negatio pōt probari
bene et indirecte, adducendo ne locum illum juris, in quo fundatur ē, qui aliquid
negat. Ad 4to: negativa qualitatis ē, in qua negatur de aliquo esse qualitas,

vg Citrig n° c'legitimis, v n° c' idoneu ad hoc ofiiendo et talis eli indiuidue probari pt, sicut el generaliter de regalibe, que habent in se inclusam affir-maliuam, nam negans aliquem c' legitimum, hoc ipso affirmat eum c' natu-ralem, extra matrimoniu, imo tale negatiua n' em pot' de illo debent probari; ita quiuis frequentr idoneus, risp. probatr contrarium, capt uel de grauam. 4.

Seu similr dicta. Resp hic tit. 82.

Quaer. A quo facienda sint probatoes? Primo generaliter ei incumbit probo, qui formal, non ei, qui negat. Ita 2. hoc tit. el qui repellr autor affirmat, autoque affirmat, non ei, qui negat. Ita 2. hoc tit. el qui repellr autor affirmat, autoque affirmat probare, ita 22 de cod. capt. ex Calea 2. Schin de cau possessorio, eliquin reus absolvetr ab ejus impetitione. Unde autor tenetr ad judicium venire muniri legitimis probatoib; et documentis, cum favorabilior sit reus rei. Ita favor bilioris pt de regulis. Pr 2do. licet reus autor incumbat probo, pallium ta quibdam exceptiones, sic imo pallit. si jus repetat reo, et affirmat autor. fundando ejus intentionem, ut si servitus sciat primas intra fines sue parochie existens, tibil probare cogitur, sed reus tenetr ostendere quo jure ea rerum vertitur decimas. capt 2. de restitutione spoliatoru in 6° 2do. Si reus excipiendo aliquid affir-mat, tunc ei incumbit probo,

recipi n̄ possit.

capit. de testibus. et merito id hac ratione adversarius legitimis defensionibus et exceptionibus contra testes, eorum ꝑsonas dicta proponere valeat.

Quæres vltrum probatio negatiua facienda sit ꝑ proponentem allegationis? Et probationes judiciales dicendæ sunt judicii in quo id publice notarii et duos viros idoneos nominent, qui probationem celeriter ad judicium deferant, cæteris omnibus conferibant, cap. Quoniam contra hoc tit. et hoc procedit in omni judicio tam ordinario quam semario, sive agatur coram judice ordinario, sive delegato, et extenditur ad arbitros compromissarios. Hæc nihilominus exceptionis cæ modica ac leuioris in ꝓ in nulla scriptura requiruntur, nec respondet processus, nec respondet sententia, sed tantum simplici assertioni judicis, auctoritas id judicis. & ne possit eam corrumpere.

5 Titulus

Qualis debeat esse probatio et an semper requiratur plena?

1. Regulariter probatio debet esse clara et certa; nam probatio debet esse rei dubiæ offensio; ꝑ tex. ex casibus in cap. finali ꝛ. hoc tit. ꝓcii. Et probatio sit generalis, qua ꝓ reliqui ad unum et ad aliud, illa probatio non valet, sed debet reijci, quia probatio dubia non releuat. Item probatio debet esse talis qualem formam libelli, ꝗ ordinandum fuerat libelli è procedendum ac pronunciandum. Regula 2. probationes judiciales regulariter debent esse plena et concludentes. Panormitanus et alii. et ꝑ tex. in cap. ꝙ hoc tit. et ex tex. judicij. cod. de Jud. ibi: judicis officium in primis in veritatem plena inquisitione diffidere. Item probationes claræ et concludentes et de jure diuino positiuo ex Matth. 18. in ore duorum vel testium stat omne verbum.

2. Regula 3. quamuis regulariter probationes judiciales debeant esse plenæ, et negatiua concludens, nihilominus, sunt tamen plures casus in quibus minor ꝑbatio requiritur, ꝗ in regulis de ꝓbationibus. Item probatio semiplena vna alia ex indiciis et conjecturis deducta admittitur ita Bertach. in reg. Li constante. ff. de solutis matrim. Sic ꝓbatio: Unius testis de ꝓfitio probati, ꝙa nemini nocet, et alibi probatur, vt Can. sanctus. de consecratione d. 4. cap. 900 autem suam intentionem non plene probat, tunc ad probandam intentionem rei admittitur ꝓsumptiua et dubia probatio. Bartolus in regu. Iohannes ff. de Novi operis nuntiatione. Item etiam ꝓsumptiuam probationem et minus plenam non tamen penitus deficientem ꝓsumptio Calumniæ, sanctæ et ad exemplum abrogationis exemplorum ei. Itali admittuntur probationes minus sufficientes. Bald. in Causis Romanis, ubi agitur de rebus modicis et ꝑ multum ꝓjudicium sufficere semiplenam probationem, ita ꝙ ꝓpter eam non patiatur grauem damnum Bartolus. Ferrariensis et Jason in dictum in Causis gravioribus, et ꝓ majori ꝓjudicium, vt ꝑ tex. in Clementina 1. de Verborum significatione in antiquis scalis, ꝙ hæc cum sint difficiliꝰ probationis, et ob temporum

injuriam Legis facilè moniant, & legitima documenta reuocant, admittitque
bat & alios antiquos famam, et alia indicia capl. 13. de test. sed ubi probá-
=nes dicebat haberi n' possunt. hunc d, qd per circumstancias et presumptiones
probatur, Verum et cognetur. ut filiatio. de filium ff de his q. et genera-
=liter admittitur probatio n' inferta, ubi facultas probandi deest. ut Gnel Abba
in capl. Cum in dua. N.T. de sponsal. tandem ubi cda judicanda omnibus ab
clanquela: procedat sola pars Veritatis respecta. admittuntur probationes leviores,
ilà Menochius. ipsum extendens etiam ad arbitratores. cum etiã sola Veritas
de respecta pronunciare soleant. = = =

valet capt. vel de test. et ne jud. Item si quid legatu fuit remboniis a meo, et deo simil rembonii equalli charitate conjuncti, nec apparet, cui ipsum legatum voluerit, dare legatum pia cuiuscumq; ecclesiastice vitalem, et neutri datur. de ff si ita fuerit legatum ff de rebus dubiis. Porro in dubio cessat legalis probatorum contrariatis faciendi ex reo, arg. ff de jurisdict. omn. judic. leg. si quis debito ff. de regulis in 6. vel ff. ubi legis de possessione cap. in causa debito ff. de regulis in 6. leg. possessor. et in causis beneficialib. neutri obstabit. in profanis enim pronunciabit. secundum formam instrumenti: ubi possidetis ibi possidetis. Exigunt ergo in re causa favorabili ut pro matrimonio, libertate, dote, et similia. capt. vel. de test. et ne jud. Sententia ferenda est semper pro causa favorabili. capt. ff. de prob.

4 Quare: Quoniam inter duas probationes ex regula sit equalitas et dicitur: probatio probationi et veritatem sibi prevalere probationi quae sit in presumptionem et conjecturas. desumitur ex capt. ex duas. qui filii sint legitimi. Ubi probatio per duos testes conformes de visu preferetur probationi per unum testem de visu cum fama. Item probatio per aspectu corporis prefertur probationi per attestationem juratam in contrarium. capt. ut. h. tit. Item in credibile juramento alicujus, sicut adverso negotio statur confessioni.

5 Quod: probatio qua tit. evidentiam facit ita aspectu oculorum, et visu optimum elicitur validior. in casu in quo prevalet illa probatio, quae est favorabilior, ut pro innocentia et pena ad absolvendum, quam ad condemnandum. Ceteris ergo paribus efficacior est illa probatio, cui lex assistit, qui illa, qui lex resistit. Item probationes in facti ipsa prevalent probabilibus in genere: ex probabili vo et presumptione illa sola melioris, quae simul et presumptionem similis honestionis ac tacentes ei similia suspicione.

6 Quare: utrum duae semiplenae probationes faciant unam plenam. In civilibus causis civili de testibus et in judicium appellationum et admiculata semiplene probationi equipolleat valentia. Ostiens. in capt. cum causam. vers. 2. de fil. Dominus. Jacob. et alii ex capt. 15 hoc tit. et capt. 27 de test. ubi ad plenam probationem requiruntur duo testes, fama, libri antiqui, indicia, et alia admiciula, nam quae in presenti singula, collecta juvant, ait Glossa in capt. 15 hoc tit. v. admiciula. Exigunt ergo in causa criminali, matriali, et gravissima causa civilis, quae criminalis equiparatur. In his tamen duae semiplenae probationes non conjunguntur, ad ob gravissimum praejudicium rei et semiplene ad requisitionem unius plenae probationis. Sequitur in contrarium objicitur. Dic ibi sententiam ei, qui una semiplena probatione in consilio et aliam, aut illa duae semiplenae probationes in sententia eandem finem, et specialiter ad canonem Juramentum. 22. D. 23. dicit pro, qui ibi sermo

sit de sagomby, qua n̄ confician̄tr uno adhibenda media el alio forma, ut ail idem Decius.

§. Decus.

De Tempore quo faciendo sunt probationes, et Nouellis aliis.

Quaeq. vbi n̄ post publicationem attestationum possit fieri nova probatio? vbi observandum ē, qd publicatō attestationū idem sit ac publicatio praelectionis earum de depositionū, quas singuli testes à partibus produci et recē examinari ad singula puncta seorsū & specialiter sunt. Et quidem praesentibus & contumacia absentibus partibus. Engel in Aphor. publicationem attestationū fieri ore, quod vbique partis in scriptis contrarium, quia singuli testes ad singula puncta respondent. Sic Natalis Comes, regulariter n̄ ē dubium alios testes super eisdem articulis & diuersis contrarijs produci, licet possit produci nova informata causa ad corroborationem in causa gloria in cap. cum dilectus de fide instrumentorum. Dec. super eisdem articulis, nam super eos non articulo bene fit alterius partis, si voluerit, nouos testes produci dict. Gulielmus de testib. licet ille nouus articulus deducat ex relatibus aut ex his oriatur, Aloysa in cit. cap. Phalerniis. Ima Decisione 201 ex scriptis de testib. 3 quia vt. et Carl. Tabarel 87 de testib. ac Paō quia licet publicationem attestationum sit remedialis vlterior testium productioni & expressa ipsius testis examine ad interrogationem iudicis fieri, vel ut partes vlterius testium productioni renuncient & silentium faciat, suspendendo in ipsam testium publicationem. Ita Tabarel decisa in cap. cum dilectus 3 de fide instrum. Ubi testis ad 2dam & 3ciam interrogationem respondeat, qd absq. Carl. fit informata eius post publicationem attestationum ipsis ad definitiuae sententiae calculum exhibere, an legum fit in Cā conclusum. qā in productione instrumentorum expert nobis Sabor nacōis, cuius omnes subsunt in scriptis. Anē.

2. Quaeq. Quid data responsio procedat in Carl. similiter pro reliqua capitibus, in quibus post publicationem attestationum possit testes produci et super eisdem articulis examinari in capitalibus. Nō vt de testib. Ne nō falleris, qd in mulier iudicium et de vita ille contra quem producuntur cap. 50 de testib. qd in causis matrimonialibus, beneficialibus, et capitalibus, nam cum in his agatur de periculo animae & vitae humanae, n̄ dum post publicationem attestationum, ad eius post conclusionem in Cā possunt recipi testes ac nova probationes. Sic quidam in casu, in quo testes in transitu in rem iudicatam, scilicet n̄ obstat exceptio rei iudicatae, vbi si malitia & negligentia iudicis, aut electionis examinatorum, testes antea n̄ fuerunt recte examinati super articulis sibi positis; et idem ē, qd testes nullatenus fue-

rum recepti, aut sic inter sint recepti, eorū fides publicā n̄ debeat. 3o deniq; eccliē pona in crimine falsi, seu qđ prior esset de perjurio test convict. 4to qđ prior attestatōe fuerunt examinati sine delay productis. 5imo qđ dens compareat pro suo interesse, pt alias esset producere. 8vo qđ instantia ē pte rpla. 9no qđ prior sit ex Papa mandat. 10mo si concedatur replicā in infinitum, ne liceat esse producti valeant. 11mo post publicatōe possint produci de consensu partium. 12mo si pars nihil opponat, censetur eā approbare. 13mo si testes prius obscure dixerunt, pt judex ex officio iterato interrogare ipsos ad probationē in sententiā. capl 30 de fide instrumē.

Q. Quare an post conclusionem in Cā possint aliqua nova probatōes, et qđ? R. Nota prius: Conclusionem in Cā aliud n̄ ē, qm̄ renunciatio renunciationem silentii probandi una cum submissione ad sententiam judicis exequendam. qđ fit 2 expresse nec tacite, 2 scripto, 2 vocaliter, vel si sententiam postulent. Conclusio in judicio semario requiritur nec ne? Dico, quod non in ordinario et de substā, nec ejus omissio vitiat sententiam. Jam Dd. post conclusionē super isto articulo n̄ sunt amodo examinandi testes, nec ordinarie admittenda pt nova probatōes, et ita notata et similia. Pro ferenda ē sententia 2do allegata et probata. ita Glosa et Abbas. in capl cum dilecta Nro 5. de fide instrum. In quibusdam tn casibus admittuntur post conclusionem nove probatōes, et quidem tno in causis criminalibus praesertim capitalibus. 2do in Cāis beneficialibus et matrimonialibus. 3tio in petita partis confessione in ejus prejudicium facta. nec in testibus et instrumentis de novo recipiendis. 4to in judice, qui aquo judicem nunquā censetur concludere in Cā, adeoq; ex officio pt revocare.

4. Quare utrum probatōes elapso termino ad probandū nec quā adhuc possint admitti, causa inimica alterā partē? Dico. Corpus de termino peremptorio et legem unā salubri officio ad probandum datum eo elapso et parte contradicente nulla nova probatōes audiri in quaest, nisi probato justo impedimento. Abbas in capl. Cum causa Nro 11. qui matrim contrahere possint. et Dd. unite ex Cā 30 de exceptionibus. Quibus tn. utrū post casum 30 dierū, qui dantur testibus ad excusandum timentes n̄ audiri, nec sententiā valabit: nam quo contra jus fiunt, debent utiliter pro infectis haberi. Regula Bti fuit in 6. Dixi: nisi probato justo impedimento, quia tali probato pt quis audiri post dictum terminum.

5. Quo ad terminum ad probandū ē proficiscendum tn ab hac, nec a judice, possunt adhuc nec ē interpretari, et judici exercite videatur, secundum canonica tn equitatem admittere nova probatōes, et admitti valent, etiā tno termino

...ex clausa, ac n̄ obstante parte contradictorij. Glosa in Cle. 1. eque contingit de verb. sign. et repumbr ex capl 2m de off. delegati: ubi judex n̄ obstante termino peremptorio, quem assignaverat, pē partem in compromissum equitate suadente exactare, pō. dat. si reg. adhuc integra. nam cum dicendi, si in tot. ordinij integra. prima pō ex mora probandi aliqui parti grave damnū emergat, and Lapus, quos Eure prodnore potuisse, citata Nicolai Card. capl 25. de reg. jur in 6. Suarez, an et qualiter competat Calce. v. Minori restitutio in integrum adversus omissam probationē. 2m pdō Calce v. Minor pariter ex omissione negligentia probationem pro obtinenda causa, cui ei concedit beneficium restitutionis in integrum. Cle minor. 1. de. 2. de minoribus ac capl 3. de in integrum restitutione. Et hoc curial n̄ dm contra privatum, sed dm contra alium Calcem. Sicut dm minor contra minorem restituitur, et requiruntur eadem conditiones, quę ad dictam restitutionem obtinendam generaliter requiri diximus supra. Et probabiliter in eadem causa pē quis sapius restituit. Bej Bartol 3. 4. Ang. pō 3. 8. col. 2. — — — 7.

Suarez Qui sit effectus probationis? 1m mō. probationis plena effectus, and mō. ut judex adhibeatur, ut secundum ipsam et secundū allegata et probata sententiam dē pferat. 2. col. 2. 2do plena probatio liberat a juramento, et in rebus impedit purgationem canonicam. capl 12 de probat. 2m 2do effectus evidens probationis simul mō. nec locum juramento suppletorio et cum alijs adminiculis facit plenam probationem capl 8. Bar Cil. 3to in causis modicis et antiquis nullis prejudicialibus supplet ad faciendam scripturam. Quo regulariter, supplet scriptura, nam et merito qm̄ scriptura ad significationem et purgationem canonicam. capl 5. et 8. de purgatione can. — — — — 8.

Suarez Quid sit et quid probet fama? 1m mō fama boni et significatio existimationis de dignitate ideoque gradus legibus ac moribus comprobata, qui ex delicto vel crimine authentice legum aut mutuo aut consensu. Cle 5. 1. de extraordinarijs cognitionibus. fama inter bonos et in aliquo loco communi populi consensus et judicium, distinguitur à rumore et loci, et rumor sit sermo seu opinio particularis inter paucos, fama vō sit sermo communis in Clerō. — — — 9.

2m 2do fama probata et significata antiqua et per diu testes deponentes de ea: debet esse à principio in communi regula n̄ facit presumptionem, nisi in rebus modicis pro judicij et ad insidiandum pericula ne sy malum contrahatur cum simplici, ramsene et vade fallax, et dicitur a rumore fallē deputo multitudo. capl 12 de purgatione canonica. an ad finem fama dirigenda probationem relinquitur arbitrio judicis, aspiciendi consuetudinem fama qualitatem, magnitudinem, opera conspectus. et quidem in

vi civili vade ad duos et crimibus fama nec semiplene probat, qd in lis regulariter probet qui clarior est de probis. Imo fama sine aliis admixtis nec sufficit ad torturam, bene am ad inquisitionem speciale de fama nati, vel ad vicarie recipiendum, sd de fuga sufficeret sit, ubi ex ea torturam purgatione canonica et vide annotata.

12. Quaest. An iudex probat de visu narratus principis in regio solio Romæ si provisset ad sedem vacantem valorem vicarie nec quam fuerit in testis, haec plene probant, modo principes ipsum vidisse narret. Ita Ber. Ro. Cil. qd principes ob eminentiam dignitatis de suo facto testificare et probat, ut in contrarium non admittatur probatio decisa, vel dicta, vel si papa dicat, se reficium in manibus suis fuisse resignatum à Petro, et illud alii conferat, obstabo dicat se reficium non fuisse resignatum. Rde. Si vicarius papa fundet se super facto alieno a se narrato, narratio plene probat, nisi quis contrarium probet, cap. si de vicario et ibi quem non admittam alienum facile error inducere nisi potest. Dico absque vicarius principis nullo modo fundet se in narratione, haec nil probat, cum ex ignorantia et subreptione nuncupatio possit, ut si papa excommunicato del Citerio cum ego absolvet. cap. ut de sent. excom. vel si in citeris dubium aliquem vocet ex explanatione eligendum sibi debito, dignitatis compellet, quia haec incedenter dicta non curantur, nisi forte esset inferior excellentia dignitatis.

Titulus 20mus.

De Testibus et Attestationibus.

Primus

De Natura et Qualitatibus Testium in Genere.

1. Testis Generaliter loquendo testis una idonea, qua ad fidem alicuius rei asserenda non adhibenda. de fi. ins. lib. 2. Testium depositiones seu asseverationes super aliquo facto; sunt autem testes alii de visu nendatui, qui in crimine, alii in mendacio, qui in ingenuo, alii judiciales, qui in judicio adhibentur. de quorum ultimis

2. Resolvo primo testes judiciales à forma idonea et fide digna, qua legitime vocata ad judicium de testimonio in facti in causa controversa. cap. si loc. ubi testes condemnari requiruntur in testibus nec ultimi idonei, seu nati non prohibiti, 2do fideles, seu fide digni. Dico sint jejuni, saltem ex honestate, et ad veritatem juramenti. 3tio sint idonei, qui multa ex causa reputati possint à testimonio. alii ob exceptione majores, qui magni honestate fide, et existimatione praeditum similiter testes debent simplex existere, seu ut dicit Baldus, qui nullo modo

ri aliqua cā ꝑuāt̄ teſtificari, aliūde oriri ſcandalū quū qui in certa
cā v contra certas ꝑſonas v pro certis ꝑſonis teſtificari reperiant, Porro.
in teſtibus ꝓcipue conſideranda ſunt: npe condiciō, ſexus, vita, claſ-
dignitas et fortuna. et quidem ea prius requiſita referentur in capl̄o. de
Test. Sepe poſtmodū vō labentur ex 2. et 3. fol. 6. lit. Hic prodierunt Veſp:
culi ſequentes: Condiciō, ſexus, etas, diſcretio fama
et fortuna, fides in teſtibus ſta requirit. 8.

Fol 2do. Teſtes dividi in Conteſtes teſtes conteſtes, qui concordes deponunt
ſuper eodem facto, et in teſtes ſingulares qui in ſuis teſtimoniis non concordant. Hec
enim ſingularitas ē ꝓpriꝰ obſtativa, ſed adverſativa, dum npe dicunt unus
contrariatur dicto alterius, ſic exēp̄ dicit Petrus quidem habuiſſe in civitate
Ne Veperi, alter vō Petrum decidiſſe extra civitatem mane. Diverſificativa di-
cit teſtes deponant de factis diverſis, n ēt contrariis, ut exēp̄ de oppoſitione Titii.
teſtes deponant de factis diverſis, n ēt contrariis, ut exēp̄ de oppoſitione Titii.
Item cumulativa ſeu cumulativa, dum dicta teſtium ſuper
diverſis quidem actibus proferantur, ſed tñ multū adjuvant ad probationem rei
controverſe, ut ſi unus dicat de viſu, alter de auditu, v indicio preparatorio
ad domicilium. Item teſtes v ē vacillans, qui titubando v dubitando proferūt
teſtim, v variat, qui in diverſis judiciis varia et diverſa, n ēt contraria pro-
fert. v Contrarius, qui dicit contraria et inter ſe pugnantia fatetur. 14

Quero. utrum judex ex officio teneatur inquirere de condione teſtis, ipſiusq; ad
habilem reſpectu. reſpondeo. ſic ale Jo. Andr. dari queſtum inhabilis teſtis teſt.
tium, quaſ parties remittere poſſunt, cum tangat jus publicum, et favor com-
munis, reipublice ac ipſum judicium violaretur, ubi ſit in teſtibus
infamibus excommunicatis, hereticis &c. alia vō inhabilitatis. Sed, ſeu exceptio-
nes teſtibus objicibiles, que ēt remitti poſſunt ab eo contra quem producuntur,
v tacite, nihil vō contra teſtes ex officio opponendo, v eis expreſſe, ſuadet
in eorum teſtim conſentiendo, ut ſi ē domeſticus, conſanguineus v inimicus,
horum ēt ſimiliū teſtimonia preſt adverſa ꝑ admittere ſe velit.
Jam Dr. judex ex officio ſibi debet inquirere de condione teſtium, etſi alie-
quem eorum reſpectu inhabilem inhabilitate v partes n remittibile, tunc ex
officio ꝑ ipſum repellere. Felinus in Cap. inhinavit. in 8a Col. Attaſ ibid.
ma Dr. ex Cap: Cum ſt. Cā 2. 2. 7. alia vō de inhabilitate n remittibili
per partes depumit ex cē. quoſ prohibet ff. de poſtulandis. ſiam inha-
bilitas ex officio v partes ē remittibilis, judex repellit repellere teſtem, niſi

ad instan̄, seu exceptionem partis, contra quam is produxit. si eām non excipiat pars, testis censetur penitus habilis, et ad testim admissus, cum prius quis patrimonio renunciare, cuiusq; negotia publica capessere dicitur. ff. de testib. l. 1.

§. 2dus.

De Habilitate et Inhabilitate Testium in specie.

1. Quaeres Quis testis censetur idoneus? Resp. is regulariter habetur pro teste habili, nisi probetur inhabilis. nam editum de testibus ff. l. 8. tit. 16. prohibitorium in mā generi permissa, per quā admittit, quibus n̄ interdict testis.

2. Quaeres Qui sint testes inhabiles? Resp. imo. de jure naturali et quā illi qui carent usu rationis, ut infantes, amentes, absentes etiam furiosi, nisi habeant lucida intervalla. ff. de reg. jur. Resp. 2do. de jure positivo ex defectu status

4. civilis impuberes, id est, masculus minor 14 annis, et femina minor 12 annis, testes, nisi in crimine Laesae Majestatis. ff. de testib. l. 20. et 4. cod. ad leg. Jul. 2do ex defectu status civilis, servi testes. ff. de testib. l. 10. et de verbor. sign. et can. jo. cod. hoc tit. nisi alii testes testificari, et tunc depositiones servorum n̄ testimonia dicuntur sed indicia vi conjuncta cordonis servilis. ff. de testib. l. 7. Servi tñ admittuntur in crimine Majestatis, cum non possint haberi n̄ excludantur a testimonio. ff. de testimon. cod. de agricolis. Idem ex vitio corporis, caeci, surdi, muti. can. 34. et ff. de testib. l. 8. cod. h. tit. nisi in casu necessitatis scripto testari. est tamen de eo qui caecus ante caecitatem audivit, idem est de surdo et mutu, arg. leg. 6. ff. ad Senatus Consult. Trebellian. vel ex defectu fidei, seu probitatis vitae, ex vitio legali infert. nulli sunt infames, nisa ob judicij can. 47. et ff. de testib. l. 3. ff. de jure can. et n̄ infamia facti. Cuius infames can. h. l. 9. nisi in casu necessitatis, Caesae Majestatis, etsi testes veritatis habeat n̄ potest. item peccatis corrupti can. 5. h. tit. item periuri. can. 54. hoc tit. et n̄ excommunicati excepto crimine haeresis. item excommunicati; quidni sint n̄ literati; repelli debent. Collectari vero ad instantiam partis repelli possunt, si eam n̄ repellantur, propter inhabilitatem vel contra testim. argo can. periculosum. de haereticis. item criminosi, et quidem de jure can. quicunq; perseverantes in gravi crimine can. 5. h. Sententia can. 3. 2. tit. can. 54. hoc tit. de jure civ. criminosi facilem in casu civilibus admittuntur, nisi ratione criminis contra, respectu infamiam juris. ff. de testib. l. item quisquis de crimine infamiam irrogante. can. 56. hoc tit. ass de jure civ. n̄ repelluntur nisi ad scelera condemnati sint aut saltem incarcerati.

cilla xc 2. Cenicij pauperes et vilis ffore ab exercitu corruptionis xc 3. ff
Ro. Dil. Can 7. Caa 2. q. 1. nisi pauperes sint honesta et bona fame. Lua ami
Ro. Dil. Can 7. Caa 2. q. 1. nisi pauperes sint honesta et bona fame. Lua ami
cis ffore vilis, eorum corpora tudo alleuiat. Dil. Clerici in criminibus grauissimis
cis ffore vilis, eorum corpora tudo alleuiat. Dil. Clerici in criminibus grauissimis
et exceptis, et dum vera aliter haberi requit, admittuntur clici testes inhabiles.
et exceptis, et dum vera aliter haberi requit, admittuntur clici testes inhabiles.
Quarta am fides ei habenda sit, relinquitur arbitrio judicis. 4
Quarta am fides ei habenda sit, relinquitur arbitrio judicis.
Quare Clici sint testes secundum quid inhabiles? Ex ro ffore, que in certis
Quare Clici sint testes secundum quid inhabiles? Ex ro ffore, que in certis
Caus testificari requeunt, sunt 4mo: minor 20 annis in Caa criminali, et pro
Caus testificari requeunt, sunt 4mo: minor 20 annis in Caa criminali, et pro
habiliter clus in Caa civili vacce arduus qua criminali comparatur. xc 20 ff Dil.
habiliter clus in Caa civili vacce arduus qua criminali comparatur. xc 20 ff Dil.
Dus Clerici et religiosi in Caa sanguinis contra reum. Can 9. Caa 33. q. 5. et Capl
Dus Clerici et religiosi in Caa sanguinis contra reum. Can 9. Caa 33. q. 5. et Capl
in foro Cullui, et ubi jus Papa vigel, Can 5 q. mulieres in Caa 33. q. 5. et Capl
in foro Cullui, et ubi jus Papa vigel, Can 5 q. mulieres in Caa 33. q. 5. et Capl
de Voss Sigi. ec dic ob mutabilem et inconstantiam judicii feminei. Capl de jure
de Voss Sigi. ec dic ob mutabilem et inconstantiam judicii feminei. Capl de jure
Civili femina honesta pot et testis clm in criminalib, cum mulieris testimonium
Civili femina honesta pot et testis clm in criminalib, cum mulieris testimonium
generaliter admittatur excepto testimo xc 20 ff. qui testimonium. Excepta item
generaliter admittatur excepto testimo xc 20 ff. qui testimonium. Excepta item
Caa feudali. xc 2. feudalium. Dil 32. nisi. et femina Ministri, et feudum habeat,
Caa feudali. xc 2. feudalium. Dil 32. nisi. et femina Ministri, et feudum habeat,
Idem excepta femina, que suo ore questionem fatuit. xc 3. ff dic dil. et adul.
Idem excepta femina, que suo ore questionem fatuit. xc 3. ff dic dil. et adul.
tera in Caa adulterii xc 6 ff dic dil. Nec in Caa prima nemo idoneus testis e.
tera in Caa adulterii xc 6 ff dic dil. Nec in Caa prima nemo idoneus testis e.
xc 30 ff dic dil. cum n. causa sufficiens professionem ad premium com
xc 30 ff dic dil. cum n. causa sufficiens professionem ad premium com
edum. Eadem ratione n. e testis idoneus, qui consanguin. morte et toral, seu qui
edum. Eadem ratione n. e testis idoneus, qui consanguin. morte et toral, seu qui
similem casum dil, ut judex ee in Caa, quam judicat, aliter in Caa quam ayit,
similem casum dil, ut judex ee in Caa, quam judicat, aliter in Caa quam ayit,
fidejussor in Caa fidejussionis, Vocatior pro emptore. Domesticus pro domestico,
fidejussor in Caa fidejussionis, Vocatior pro emptore. Domesticus pro domestico,
et generi ob. qui commodum ex testificando et damnum ex non testificando recon
et generi ob. qui commodum ex testificando et damnum ex non testificando recon
ferre potest. 5.
Quales sint testes? Quilibet ubique Clericus potest esse testis in Caa civili Culeæ Sua, dummo
do aliud non impediat. cap 12 ne dil. quia Clericis ecclesiam habent solicam, rei
de jus Culeæ non est premium jus Clericis, cum sit bonum Dei et pauperum Chi. Porro
Caroli inhibuit et clm quod regulares indistincte, quia in actibus seculos de
universis, ad solam universitatem. Unde ceperat sufficio, et que dic, purgatio
juramto. Hinc Canonici in Caa sui capituli ad ejus favorem et de ejus qua
ta sua in capitulo, et in Curia Romana, ac alia generalium ponent ee
testes vicine Culeæ, et eorum redores. Dixi nodo aliud non impediat. nam Cleri
cus a testificando impedit excommunicatio, periurium, infamia, et alia grave
crimen, si Clericus contumax ardor pronuntior in eadem Caa. item
negaverit testificari in Caa sue Culeæ pro commodo inde proveniente Singulo
rum non universitatis aut Culeæ. Ideoque Canonicus non pot esse testis in Caa

6. sua prebenda. Sed dico etiã in Caã universitatis secularis quod de legge
ibi qui sunt de universitate, dicõ ut civis vel pro sua vita civili, oppidani
pro suo oppido ad legitimandum admittantur legge in casu isto per tot. Et
hoc verũ ẽ nisi aliter haberi ꝓpter modum etiã generaliter, seu
licet ad civil alii quoq; legge. Sed vide pariter qd dicit secus
monium in ꝓpio Caã. Vide legem in tantum. Et de rerum divisione ff. Res
universitatis sunt nõ singulorũ, que communia sunt civitatum. qd Caã universita
tis nõ ẽ Caã singulorũ. Accedit secundo in ẽ simili. Et quod universitatis, ubi ha
betur: Quod universitati debetur, singulis nõ debetur, nec qd debet universitas,
singuli debent. Unde contrarium simul ex singulorũ, et ex universorum, quia
idem nõ ꝓt ex eisdem in solidum. Et. C. qd agitur de donatione vel legato
universitati relicto, ꝓt quia ex universitate ex legis, item qd agitur de probatione
consilium, admittuntur legge de communitate, ff. civitatibus. Et de legatis. et sic
in tantum. Et universitatis. Et de rerum divisione qd. Sed de pariter quia
dicit de universitate nato prius excludantur, qd hoc ipso sunt admittendi; et quidem
generaliter ac debeãt legge tertij de legatis. Deinde in capl. insuper et capl cum
munitis. hoc tit indistincte admittuntur dicti legge in Caã universitatis, cum dicta
bona sint universitatis nõ singulorũ. qd nõ solum tum, qd utilitas aliter haberi
nõ ꝓt, sed etiã generaliter et qd debent alii legge.

7. Obij. Nullus idoneus legis in re sua intelligi. Ergo si legis. Caã xx. Et sic et
nullus ff hoc tit. Sed hoc patet ꝑ. qd. nam ꝓpter ea caã universitatis etiã membra
contendam reportant, qd dicit videntur in caã ꝓpria legificare. Sed etiã do
mesticorum ultroq; jure reprobatur. citata sic de legis. et sic 3. cod hoc tit, sed
dicit cit illud qd ferebat à membro universitatis qd. Quod ꝓ nõ mirabitur
quia quæ sit communia, nõ sunt singulorũ, proinde licet membra universitatis
e communi emolumentum aliqd reportent, illud nõ recipiunt nec ꝓpria sed uni
versitatis cujus membra ꝓt. Item dicit contendu nõ obvenit directe ac ꝓpri
ꝓpriet singulis membris ꝑ. nam tum cum ẽt dicendum sed etiã indirecte,
ac consequative, qd ẽ dicit. nec ꝓpriet contra legem, prout in simili ꝓt,
in legatariis, qui admittuntur in legis circa validatem legis non
obstante qd inde aliqd lucrum consequantur. Et legatariis, institutione
de bonis. ad 2. Nam qd membra universitatis dicit ꝓprie domestici
cujus. Unde etiã jus dicit agere ipsorum legis pro causis ad universitatem
specialiter admittit.

Quis in capl. cfi. dlig. & fin de jure pri. Papa monaliq; indulgeat ut in casib;
monasterii sui defficientibus aliis defectus, pro eis possibiles poenit. dispensium, ubi dic:
defficientibus aliis defectus, q̃ Salem q̃ addunt dd. defect, n̄ possunt ex defect. Dr. N. nam
in illo capitulo verno ea de jure canonico, q̃ monachi praefate Dimebant quia dd. Nicol. s.
dicentis: nolite juxare eis, unde papa cum praemissis sit Cuilibet juxari pro re vera, et exigen.
te defectus, possit monachis dal Cicam juxare, declarando q̃ ibi verbis, defficientibus aliis
defectus, hic intervenire veram possibilem juxandi, o hoc in n̄ requirit quia ibi extra ne.
defectus hic intervenire veram possibilem juxandi, o hoc in n̄ requirit quia ibi extra ne.
possibilem defectum points, imo tum hoc jure indistincte concedant cuilo capitulo, ubi desit
defectus de contingibus sacri. Sed neq; ratione Caronij: superpondera cap. ex. s. 2. expressa,
q̃ minium clericis, hoc extraneis rerum ad communitatem pertinentium ad communitatem
q̃ minium clericis, hoc extraneis rerum ad communitatem pertinentium ad communitatem
n̄ habeant, est adequata, ut pt ex dictis. nam principia ratio, cur quis possit ex defectu in
cap. quam cap. universitatis c, q̃ jus universitatis n̄ c jus singulorum. Demum q̃ dicit quam
cap. ex universitatis c, q̃ jus universitatis n̄ c jus singulorum. Demum q̃ dicit quam
cap. ex universitatis c, q̃ jus universitatis n̄ c jus singulorum. Demum q̃ dicit quam
cap. ex universitatis c, q̃ jus universitatis n̄ c jus singulorum. Demum q̃ dicit quam
quam

go extenditur ad familiares, Capi. Vitalij, seu alicuius magni Dñi. Item quo ad
= mestii producunlr ad Depositionem rei, seu ad probandam ejus innocentiam item
in causis civilibus ad ferendum testimoñ pro favore alicui, et ubi quis è domestico
ubique, earlij. Item quo parlem deponit pro domestico, parlem contra ipsum.
Item in probando civilij domestico. Item in probando clericj, et quo aliter venire
haberi nequit. 3to Vasalli seu et subditi pro sua domini diretti, ubi timebat in-
justa eorum vexatio, si contra dominum testificarentur. Seruj tñ timore obsequij Va
= salus in causa Dñi è legitimi doneny. vt Deyr in lib 2. feudor. cum magnus Vasallus ag
= nam nobilem habeat juniorem Dñi sui.

19 Dejo 5to Persone que contra certas personas testari ñ possunt. sunt 2mo socij contra
socium criminis carlj vt hic titulo. et Le 17 codice. eodem. nam nam
consensus x convictus sui insanij. 2do inimicus adversus eum, qui cum gerit inimicitias
testimoñ ferre ñ pt. ut 3. hic tit. nam malevolentia subvertit veritatem. Et quidem
Credo etiã in criminalibus exceptis quibusdam casibus, vbi testes, vbi manifestj; item in delictis effec-
tij ocultis ac difficilis probandis, aliisq causis privilegiatis, vt intelligatur quibusdam casi-
bus de inimicitia gravi, seu capitali non in causis criminalibus quarum interes
sentia Reus testem repellit. carlj de exceptionibus. Similiter intelligi de inimico re-
conciliato, si ita recordia habente, item in inimico ultimo parlj nam aliter
aliquis testem ñ repellit, dixi negs repellit quam ob. pro eodem. Item testis
inimicus probat contra producentem. nam genlr qui testes producit eum
tales esse approbat. Ceterum inimicitia testis ñ presumit. sed ut probanda ab
allegante, ad eam tñ probandam sufficiant conjecturæ x vg. vj dixij qui-
dispol alterius consanguineum, x insidiæ parapet ejus vitæ, x ob inimicitias fratres
aut affines, fratrum discordia judicij arbitrio relinquitur, quæ conjecturæ sufficiant
ad probandam inimicitiam. Quia ob reverentiam malem totaliter conjuncti con-
= sanguinei se invicem. vt Ceteri, fratres mariti, contra parentes, filios uxores
exceptis casibus. Nro priori retulij. vbi: Judæi contra Christianos admitti ñ
possunt carlj vt hic tit. ut 3. hic tit. ameliatur hoc ad paganos et hæreticos,
aliosq infideles, Can. s. Katerinæ. Cã 2. 24. 7. imo etiam ad Judæos etiam et in-
fideles, noviter ad fidem conversos, qui inter eos de testimonio ferendo in judicio
ad diminendos cives, nam in instrumentis et contractibus ac testamentis eorum testi-
monium ñ interdictum, ut dominus. vol. de hæreticis. Licet negs in cri-
minibus excepti, aliarum tñ testimonium indifferenter admittitur contra Judæ-
os et Christianos contra alterum regulr in cã criminali. vbi agitur ad vindictam
pœnam, depositionem testimonium ferre ñ possunt. Can. Nullus. 33. quæst. 5. cã 12. 7.
Sciendum in causis criminalibus excepti, ut hæretici, apostatæ, item
in causis civilibus. Quod de crimine agitur solum civiliter. Item in crimine notorio,

el in defectu testium Evangelior. Panier Clerici el religiosi n admittunt contra
Laicos in criminalibus Can testimonium Can 17. et 2. Johan. Et agelo de pena sanguinis.
Laicus in criminalibus fere testimonium pro Laico Deo, item contra Laicum tam eo:
plenum bn in criminalibus fere testimonium pro Laico Deo, item contra Laicum tam eo:
=rum judice Ducalis, et ubi deficit aliter valent n ff, nec agitur de pena sanguinis.
=rum judice Ducalis, et ubi deficit aliter valent n ff, nec agitur de pena sanguinis.
In Civilibus vo pro et contra Laicum tam fourd fere testimonium, quia religiosi nullo
jure civilibus a testificando scelam in civilibus, imo ipso jure admittunt, carl nuper.
jure civilibus a testificando scelam in civilibus, imo ipso jure admittunt, carl nuper.
et Ecc bit. et in jure Dur: Quia probati Clerici ad testimonium dicendum adesse n debe.
et Ecc bit. et in jure Dur: Quia probati Clerici ad testimonium dicendum adesse n debe.
=ant, sicut recipitur ejus Clerici ejus juris Clerici, testimonium bn sine eum Clerici erit validum,
=ant, sicut recipitur ejus Clerici ejus juris Clerici, testimonium bn sine eum Clerici erit valid. jy
ut ait Böcker cum aliis.
Collig Clerici per judicem secularem coram quo vestibus cau contra Laicum ad testifi:
=candum cogi n posse, carl 2. deforo competenti: hoc servandum e Canon quarum.
=candum cogi n posse, carl 2. deforo competenti: hoc servandum e Canon quarum.
Can 22. Ecc. ubi statuitur quod in subsidium Clerici del testimonium, ne veritas occulta.
=ber et malum et bonum abstineat, quia Gratian, et aut coram se, aut el competen.
=ber et malum et bonum abstineat, quia Gratian, et aut coram se, aut el competen.
=libus judicibus, aut aliter honorifice veritatem attollant, et testificentur. jam propositi. jz
=libus judicibus, aut aliter honorifice veritatem attollant, et testificentur. jam propositi. jz
=ne nobilia. Obiic 2. infamiam ea bona fama privationem, aut capa dignitatis gradum,
=ne nobilia. Obiic 2. infamiam ea bona fama privationem, aut capa dignitatis gradum,
vita et moribus reprobatum ex quo fit quod testes infamis. Quam infamia alia
vita et moribus reprobatum ex quo fit quod testes infamis. Quam infamia alia
facti, quae cadit, quo quis tale quid comittat, vel quo ejus bona fama offuscatur quod pro
facti, quae cadit, quo quis tale quid comittat, vel quo ejus bona fama offuscatur quod pro
=bat et Anselm Vicos Cadibur, Civil jure aliquo expresso n nocebit infamia. alia ju:
=bat et Anselm Vicos Cadibur, Civil jure aliquo expresso n nocebit infamia. alia ju:
=ris, quae ab ipso jure infligitur in certa criminia comittanto, et ibi de ipso quis tale fa:
=ris, quae ab ipso jure infligitur in certa criminia comittanto, et ibi de ipso quis tale fa:
=ctum fatto, quando infligitur ipso jure absq sententia judicis, et de ipso quis tale fa:
=ctum fatto, quando infligitur ipso jure absq sententia judicis, et de ipso quis tale fa:
=cinus crimen, ipsum jus infert sententiam, et inogat infamiam. et q sententiam
=cinus crimen, ipsum jus infert sententiam, et inogat infamiam. et q sententiam
judicis, quo illa et jus fuit decreta in comittentes certa criminia, ita ut ipso
judicis, quo illa et jus fuit decreta in comittentes certa criminia, ita ut ipso
contrahatur per sententiam judicis condemnativam.

§ Otuig

De Numero testium ad legitime probandum requisitorum, et an aliquo singulari testimonium omnis. ubi etm de testibus singularibus.

Quaeq Quot testes requirantur ad legitimam probationem? Et regulariter duo i
testes idonei contesten, ni exceptione majore, seu de quorum assertione nulla du:
testes idonei contesten, ni exceptione majore, seu de quorum assertione nulla du:
=bitatio nasci pt, qui sint testes de sua deponente, et sic rem gestam et de ea
=bitatio nasci pt, qui sint testes de sua deponente, et sic rem gestam et de ea
causam sua scia, qd est sensum corporeum rem percepisse, nec rem visum rem visi:
causam sua scia, qd est sensum corporeum rem percepisse, nec rem visum rem visi:
=bilem, per auditum rem auditilem, vg vir qd aliquis audiverit sibi um; pter ex
=bilem, per auditum rem auditilem, vg vir qd aliquis audiverit sibi um; pter ex
Deuteron. 19. in ore duorum aut trium testium stabit qui testificetur; nemo
Deuteron. 19. in ore duorum aut trium testium stabit qui testificetur; nemo
occidetur uno contra se dicente testimonium. Item statuitur carl 25. et 37. Ecc bit.
occidetur uno contra se dicente testimonium. Item statuitur carl 25. et 37. Ecc bit.
Et 2do: Sunt bn aliqui casus in quibus jura plures testes requirunt, ut 7. in Deu. 2.
Et 2do: Sunt bn aliqui casus in quibus jura plures testes requirunt, ut 7. in Deu. 2.
=menti. Et hac quaestione cod. de testamenti. In Transylvania tn testimonium duo.
=menti. Et hac quaestione cod. de testamenti. In Transylvania tn testimonium duo.

vi codicillis quorum de uel de codicillis. item 2. in probanda missa pro absente, malitiose cap. de frigidis, qualiter in purgatione canonica. capl. de duo purgat. ne clerici. Et olim 72 contra Cyprianum Cardinalem. 44 contra Presbiterum Cardinalem. 27 contra Diaconum Cardinalem. In purgatione Epi. suadeant. Can. ibid. cap. 2. L. 5. in purgatione presbiteri. 7. et in purgatione Diaconi 3. Can. si legitimi. Can. 2. L. 5. Hodie tn plenumq; sufficiunt duo, vi exceptione 2. maiores. Quere: vtrum et quid operetur testimonium unius? Et vnius testimonium quantumvis legitimum contra alium regulariter non probat, neq; sufficit ad recipiendam causam. capl. Cum vniversis de dil. Quod intelligi de uno teste, nisi quando dignitatis. Can. si testes. Can. 4. L. 5. Et hoc procedit non solum de iure humano canonum ne Et civili sed etiam de iure diuino. Interim licet testimonium unius non faciat plenam fidem, neq; de solo sufficiat ad determinandam causam, tamen non est prorsus de contemptu: unigeni testis credulitas promptum habeat. Glossa in capl. licet vnius de dil. Et ibi. 6 fin. ff. quemadmodum. Vbi dicitur vnius testis testificantis sufficiat tutor ad regendum et agrogere, reddit tabulas testamenti. Vspeciali. licet capl. in penultima contineatur. Deinde unius testis integri depositio facit indicium sufficiens ad requirendum, vt iudex inquirat et de veritate. Semiplena unius testis facit semiplenam probationem, unde ex eius iudex potest deferre iuramento suppletorio illi, et pro quo stat. semiplena probatio adhibetur in delictis aliarum probationum defectu. Ergo. Dari possunt casus, in quibus unius dictum plene probat ad decisionem causae, ita speculator enumerando casus. concordant dicta vbi sup. precedi, vbi enumerantur casus quidam, in quibus non requiritur plena, sed sufficit semiplena probatio. unde concessa, in illis casibus testium unius deficiens debet facial semiplenam probam; et quasi in 3 de diuino Et potest reperiri aliquis interpretari, ac in certis et singulis causis interpretando velut similare, ut uni testi credatur, et plena fides adhibeatur, vg in rebus nullius aut modici praeiudicii, et ergo agitur de peculio impediendo. Porro Casus in quibus uni testi tanto plene creditur simul, quod non agitur de alicuius praeiudicio, vg quod alicui sit beneficium, ordinatus, quod talis sit consecrata, modo probato de reliquis vg nulli praeiudicet, alias secus est. Subiicendum. ergo: unus testis sufficienter probat, si moribus de veritate; quia penitus; Iudex post absolvi. Nisi ergo agitur de impediendo peculio. Item natum, unum testem confessionalem affirmantem impium, credibile. Item si partes in unum testem consentiant. Nisi: credatur uni testi ergo detur illa praecedit, uni testi credatur, etc. Nisi unius testis ad plenam causam requisiti, amissi, et denuntiati. Hic videndum in causis, in quibus multo magis, aut difficilius plures testes requiruntur, quam sit credibile dicto interpretis Lyncis peregrini, ubi definiunt alii interpretes.

Item testis singularis probat communiter ad arbitrium judicis, & quoad
credit juramento suppletorium personæ principalis, vel adjunctæ aliæ adminicula. Et sic dicto
testi singulari credit in his, quæ pertinent ad rem ipsam, sic statur dicto
testi singulari credito in his, quæ pertinent ad rem ipsam, sic statur dicto
Nuntio publico, item testi deponenti publice, quando deponeret nomen, vitæ et meritis
credibile, et clericus, quod stabit notarii publici testimonio de gestis coram se, in
quibus Notarius debet stare de rebus a se visis, & coram se gestis; item creditur asse-
renti suam ignorantiam, vel quod ignoraverit, quod clericum peremptoris pro testimonio ne-
gativo, quod deponit de facto alieno, idem est de insertione Regis, pri-
vilegii Papæ creditur, quod deponit de facto alieno, idem est de insertione Regis, pri-
vilegii Papæ creditur, quod deponit de facto alieno, idem est de insertione Regis, pri-
legii; item Cardinali asserenti se esse legatum Papæ creditur etiam in rebus privi-
legii clericis. Tandem in causis humanis et clericis mortis creditur uni testi in negoti-
is ordinis clericis, quando ad dictum unius testis pro bono publico. Vide Riss. Rue
bis & s. à Nro 253. 24

Quæres quantum probent testes singulares? Et testes singulares singulariter ob-
jective prospective nihil probant, cum dictum unius excludat dictum alterius, sicut
evenit in sententiis. Dan. 13. castam Susannam de adulterio accusantibus. unde in
tali casu non est locus juramento suppletorio. Quod testes singulares singulariter dicta
testificativa de generalibus de diversis, non in contrarium, plene non probant, ad quæs-
tionem in suo dicto semiplene. cast. de probatis, ibi: in dicto sui testimonii sint singu-
lares. unde dicit Baldus: testes singulares non probant nihil, nec quantu-
cunque. Quod dicit Baldus: testes singulares, singulariter adminiculativa plene probant, si de-
ponant super diversis actibus eidem facultati succedentibus, generi-
cum et continuum. Sic possessio probatur per unum dual, quod videat Titium arare
item, alterum seminare, Titio colligente fructus, plene non probant, testes
sunt contesti. al. si deponant super uno facto specifico, plene non probant, testes
singulares, nisi sint unus dual: quod videat Titium Cajo dicere pecuniam
non se solvisse, nisi unus dual: quod videat Titium Cajo dicere pecuniam
mutuam; alter vero, quod id audierit a Cajo, nisi sedet mutua et gravia adminicu-
la concurrerent, ad plenam comparandam in civilibus. In criminalibus vero unus
testis concurrens, ad plenam comparandam in civilibus. In criminalibus vero unus
suffitiunt ad penam ordinariam, sed ad torturam, et quasi penam extraordinariam,
sufficiunt ad penam ordinariam, sed ad torturam, et quasi penam extraordinariam,
sic fit cod. de prob. Verum licet in probatione, quod quis sit usurarius, ac proinde pu-
nitur fit cod. de prob. Verum licet in probatione, quod quis sit usurarius, ac proinde pu-
nitur Vandus. Sepultura Biblica 2da capitulo 11. de usuris in 6. multi volunt. Testi-
um Vandus. Sepultura Biblica 2da capitulo 11. de usuris in 6. multi volunt. Testi-
um esse testes singulares singulariter adminiculativa, oppositum non videtur ei
esse testes singulares singulariter adminiculativa, oppositum non videtur ei
se rendum per leg. fin cod. de probatis. Idem cum proportione dicendum de testi-
se rendum per leg. fin cod. de probatis. Idem cum proportione dicendum de testi-
bus ad quæstionem. Et ad pœnam solutionem peccuniarum in confessionali ad horam ad presbi-
bus ad quæstionem. Et ad pœnam solutionem peccuniarum in confessionali ad horam ad presbi-
terum. Testes singulares, si non concurrant præsumptiones vehementes et alia
terum. Testes singulares, si non concurrant præsumptiones vehementes et alia
adminicula, vel non sunt fide digni. tot constitutiones Universi Dominii.

H.

et Benedicti 14. constitutione Saluum similem Anno 1741 cal. Junij. ——

5. Quæro quid probent testes de credulitate, qui deponunt se credant rem illa esse? Et regulariter nihil probant, imo nec sunt proprie testes, cum rationem sui dicti reddere nequeant, per sensum corporeum, quia requiritur in testibus cap. 37. et ac. 9. 8. et Glos. ibi. Et casu quo nec pariter admittuntur, vt ad probandam filiationem, inualidam talem credendi, item de ritu, qua pertinent ad peritiam artis, quia peritus in arte sua credendum est, item si credibilitas est proxima effectui, vel signo regonali, adulterium consummatum et exeo, et nudum dum nuda egore tenderit.

6. Quid probent testes de auditu auditus, seu deponendo illa se audisse a viris digni. Et regulariter plene non probant. Can. in primis dist. 1. et cap. 42. hac dist. nam non debent ex proprio scitu, sed ex dicto alterius et sana salubri maxime in criminalibus. In quibusdam tamen casibus admittuntur vel in parte antiquis, in causis difficilioris probationis, item contra producentem et qui agitur de depositione rei. Dixi de auditu auditus seu alterius, nam de auditu proprio etiam de auditu perceptibili vt signis sensibilibus et fuisse presentem, et audiuisse, quo casu tales testes admitti, indubium est valent testimonium cap. 2. de consuetudine. pariter de auditu alterius in causis maximis probant, si desint graues personæ et exceptione maiores, et ante illam contestatam litem testificata deponant cum proprio juramento. Etiam licet testes de auditu alterius non probent plene, facimus tamen præsumptionem, et si præsumptiones alias seruil acta admiculata iudicij arbitrio iudicantis, tunc etiam plena probatio repellanda est. argo cap. ei. probetur. hoc dic.

8. Quæro quid probent testes ibi contrarium et varium? Et testes contrarium nil probant, cum nihil nunciet Can. 2. q. 6. cap. 8. de appell. quia non est nouum, quin alteri dicto credatur, nisi in contrarium dictum erroneum reuocauit. cap. 7. de testib. cogendis. Imo testes sibi contrarium in omni petitione quæ deducit pœna legis Cornelie de falsis est ff. de his dic. Cum testes etiam 21. q. 2. Huc pœna dicit de jure communi quidem pariter C. ex nouum, Can. quicunque. Can. 6. q. 1. hodie tamen est arbitraria. ad ff. testes extra judicium dicunt quid contrarium, stetur primo dicto juridici, utpote magis deliberato, et qualificato, quam dicto contrario extrajudiciali: utpote licet quis exercere duali. ff. sæpenum dixisse in judicio, Can. 9. hac dist. quo casu redditur testimonium testimonium judiciale. Et idem si testes varient, regulariter valet primum quia dictum juramentum non fit. cod. de non numerata pecunia. cuius tenor obtinet finaliter testes. cap. 30. de probatis ibi: cum nullus indicium sit, vel quia quis vult dicunt de proprio, et eandem casum primo valeat testimonium confirmare nam primum dictum præsumitur de veritate secundum vel ex obtemperatione? Excepta nisi testes probet errorem primi, et pro secundo dicto stent plura admicula, et si primum nisi, allegando cum juramento quid depositum.

tarro in caa Regis audiat. Teste eiat prius per unu puer. capl 8. de Rescr.
in 6. Demum. Teste vocato in nullam partem inclinat, nec ē nō cur uni po-
tius q̄m alteri parti assentire præbeat, ac proinde dubitat fides ejus in totum
debito in judicio. — 10

Quare quid fiet si concurrant Teste dicendo se Dnō. testimonia quæ-
tuor pose ē credenda sunt ad concordiam, ut dicatur realis servatis, et tes-
timonia pōt valeant q̄n pocant. capl 16 Rec Litt. si vō ad concordiam reduci n̄ pos-
sint, regulr̄ prævalet major cum numero concorditer affirmantium, ut si deo
Teste asumant, et alij dual. si n̄ recordari, aut n̄ vidisse aliqui; nam ex com-
muni magis creditur duobus Testibus affirmantibus, quam pōt negantibus
qui dimid. ē nihil sicut. Judicis ēt posse eorum stare dicendo se n̄ meminisse, sed
el qualitates testimonii an sint graves, majori fide digni. Deinde si Teste ex
ultra; caste dabitur nec et sic sint vicio parentis et fide, faciendum ē reo capl 3.
de probat, nisi actor habeat cam favorabilem testmti. libertatis, matrimii, dotis.
faciendū ē reo capl 3. nisi actor habeat cam favorabilem testmti. libertatis, matrimii, dotis.
si pares sint fide sed n̄ numero, præferatur plures numero, si vō impares fide præ-
ferantur et pauciores plurib⁹ minori fide dignis, capl 32 Rec Litt.

§ Unus.

De Productione et Juramento Testium.

Deinde. Teste ejus sunt producendi; testes autem alterius, seu n̄ citati, nec ā parte pro- 1
ducti, videli. suspecti repellendi ē nisi citati Testis in proprā adversarii et judi-
cialiter, deponendo, nullo relictato, cum hoc modo non tenetur se ingerere, ēt potius
ā parte producti. Deinde Dno. Teste repellendi sunt producendi post litem contestatam 2.
citra Errorem ā judice provisum. nec obstat Ex. Ita in producto n̄ admittit.
nisi ex justa ca, et cum Memorabile Legali n̄ quidlo juramto super dictis pro-
dicti ēt pcte ex ita productionem Testium Deposuerit n̄ Supersedere vel differaverit,
ēt pcte ex ita productionem Testium n̄ explanaverit, et ēt malitiosē ita productionem n̄ petat
ēt prima depositione n̄ explanaverit, et ēt malitiosē ita productionem n̄ petat
sed cuia testes ultra antea producere n̄ potuit, Novella 90 cap 7. cujus dispō
nitur ā jure Canonico capl 10 et 55 Rec Litt. Verō testes in longinquo positi
producendi sunt Simplicibus productis, Et iam veniendo q̄n in comorando ac
redeundo. Item judex attendere debet ne tales Testes ultra 10 dies delinent,
alias Testes dicti nulla petita Venia redire possunt; Item expensa mensurande
sunt ex qualitatem temporum; Item si restituis equo venial, expensa equi- 3
sibi attribuat. Stare lege apud Brig. 6 10 Rec Litt.

Quæres. Quæ forma servetur in productione Testium? Dno. autor in Scriptura
contrarie Articulos probandos exprimit Testis, cujus super quo articulo fit

examinandus. 2do haec scribuam judex communiat ~~eor~~ teo, an excipere ve-
=lit contra articulos & personas testium, & formare interrogatoria. Quo recep
in scriptis offert judici suas exceptiones, & interrogatoria, judex vo exceptiones
communicat autori, sed n̄ interrogatoria, ne testes subornentur, aut instruantur
ad respondendum. 4to dum judex exceptiones rejicit ad finem cāe s. nisi ex-
=ceptio absoluti excluderet personam à testificando: el me nox citat testes ab
autore nominatos, et si subditi sint, cogit eos ad comparendum certa die pre-
=fixa in judicio: si vo testes testes n̄ sint subditi, et ob locorum disparitatem &
alium justum impm comparere n̄ possint, judex per litteras remissoriales requirit
judicem alterius provinciae, ut examen testium in scripturis, commissa depositionem
in scriptis sub sigillo clausam remittat, de jis quae de fide instrumentorum, testibus in Cu-
=riis & n̄ causis; nam in criminalibus testes apud judicem respondentiae sunt, et ei
eos exequi, commendij subjiciendae; authentica ut. Cod. eod. Interim depositio
testium si aperiri mandatur, per hoc n̄ vitiantur, post tn̄ absq; authoritate ju-
=dicis aperiens, punitur poena falsi; negs opponere pt de infallibilitate aut fragilitate
testium. Porro quando ad recipiendum testium utenda sit parte adversa, vel in
testis praesentia cujus recipiantur, nec ne vel eos videat, juramentum audiat, n̄ tn̄ inter-
=esse videt examinandos, et depositionibus, quo jure eidem procedit capitulum duo-
decim quinq. Venire et audire testes. Jam.

4. Quaeres. An et de quibus debeat judex dare depositionem juratae delendae? Quod
testes sive actoris, sive cleri contra quos de poena, debet jurare, ex g. et ix Cod.
hoc tit. Cap. ix. 29. et 39. eod. quia nulla testis n̄ juridice credibilis in actoris pre-
=judicium, n̄ obstante quacunq; consuetudine vel stylo irrationabili, et praejudiciosa si-
=militudi testium nonnulli. aliqui tn̄ n̄ reprobant consuetudinem in certis pro-
=vinciis, in quibus personae integrae et morum integritate perspicuae n̄ subjurando
corporali. Sed sub fide sua testificant alter, cum tale juramentum multo partium
conscientiae magis in favorem illarum principaliter inhaerentium, regulariter remitti
possit testibus, cap. 9. hoc tit. Exceptis tn̄ causis beneficialibus, matrimonialibus, cri-
=minalibus, et civilibus vacde arduis, quae n̄ tendent à voluntate partium.
5. Dein à Nro ~~x~~ 1480 hoc tit. Dy 2do. Testes jurare debent super vera veritate
de dicenda pro utraque parte, et super nulla falsitate intermiscenda; item
super eis de veritate aperienda sive generalium interrogentur sive non. Item
super eo, qd n̄ ex causa necessitatis, amoris, odii aut alterius passionis testimonium
dicant, et sua Advocatum, qd testimonia sua secrete tenere velint, nisi ad publica-
=tionem. Deposita ut capt. ~~xx~~ testium hoc tit.
6. Dy 3tio. Allegaturi debent aliqui casus in quibus probant testes n̄ juridici,

ut rnō in nolorō deluīb, ꝙ dī. Si ē daly conſuetudo populi alia paulō anīe dī
ta. Qui do requirat pro informatōe ſuoꝝ judiciꝝ, vbi do partes remittunt
juramtm. Demum juramtm teſtium dī ē ꝑſonale, ac ꝓpterea tactis ſ. Euange-
liis, ſi illud oſeratr, aliaſ elīs ſine hoc valet, an aūt ſiēn debeat eorum examinatio
ꝛ ereatly Indice el medio digitis? Servanda ē conſuetudo recipimus Tribunalis.
Excipitr. Cppm, qui licet recepty in Regno juraſe debeat et eius n̄ probē, n̄ ēt
juret ſm dalys corporaliter Evangelijs ac de ſolum ijs aūte ſe poſitis tangendo
perhys ſuum.

6 Steps.

De Examine teſtium et Interrogatorijs ſuggeſtivis videndis.

Quare Quomodo injtiandus examen et depoſitio teſtium? De examen injtiendo ā ju-
dice ꝛ ejus delegato in loco judicii, die feriato, mane, dum adhuc teſtes
jejuni? Quis, de 3. Hor. dī. cap. 1 cor. Vbi judex proponit teſtibus interrogatoria ſuper
articulis, primum generalia, deinde ſpecialia, nunqm am ſuggeſtiva, exprimendo ꝑſonas,
circumſtaq, qualitates Cās, aut Criminis, vt an viderint vel audierint aliquid tale
die, loco, tpore; percunctando ipſum reum? ſi ēn audiendi ſuggerendo teſtibus quid
reſpondeat, et tale teſtimoniū dī invalidum; Vbi quinty teſtis Corpm et n̄ ſcientia
examinatus, ne quo ſequatr dictum examinis, et publicē deponit ſeu reſpondet
clarē, et certi conformiter articulo et interrogatōi ac viva voce, quō ꝙ leg-
Hoc dī teſtibus tenendum ē, n̄ Epiſtolio ſeu viva voce, et n̄ ſcripto deponen-
tibus. vbi dī depoſitiones ſervatis quantum poſſe ē ipſis verbis teſtium, nō alterā
Annotat, et ex protocollo teſtibus teſti prelecti, ut ſerpendat an recte reſpondeāt
ꝛ intellecty fuerit, ēa ſuo addat dicta corrigat ꝑ. Tandem teſti injuncto
Jur. Silentium de ſua depoſitione cum ſub juramto ſi conſuetudo ita habeat.
Porrō ſi n̄ ꝑ judex examinare, ꝛ teſtes ſint aſperty, ꝑ alium delegare, ita n̄,
ut ſententiam ferendam ſibi reſervet. Dixi. Et examen teſtium regulis in loco
judicii fiat, ēa ſi opus fuerit, cum extra illum ꝛ ubi ipſe eorum ſteterit, caſt.
quoniam conſta. de probity. Demum Cppm, Reniti, aliaqs illuſtres ꝑſonas duas in
teſtes producatr, debet judex in earum domum mittere dī notarium, ꝛ alios idoneos
Viros, qui illarum juramtm, et teſtimoniū fideliter recipiant, judiciꝝ referant. 2.
idem ē de teſtibus inhonis, ſenibus, et mulieribus.
Quare de quibus ſint interrogandi teſtes? Quinterrogatoria genlia ſint
tmē. Quo ōe voceatr teſtis, cuius dignity, conditiō, an n̄ conveneris cum
alijs teſtibus? quid dicit, dicit? an ſit conjunctus producenti? an inimicus
Reo? an n̄ ſubornatus? an n̄ in Cā controverſa interſſe
Reo? an n̄ adverſa? an n̄ ſubornatus? an n̄ in Cā controverſa interſſe

habeat &c. Interrogatoria testalia que ex facto contraverso episcopi exciu-
tantur, nre ponit loco, tpore, visu, auditu, credulitate, fama, cen-
sibus &c. ex regula Glosse versus. auditu visus tpore, scia, causa,
fama, loci, qui, an certum credulitas,
dum testes recipit, judex hec cuncta notabit.

3. Obij. Quod testis ca am sua sciat n de re ea de qua fit nisi interrogatus fuerit, per hoc ei n est inualidum ejus testimoniu. Obij judex malitiose omittat interrogare, scies forsan eum n rediturum ratione sapientiali scia sua, in ultimo foro tenetur parti lesa compensare damnum illatum. Interrogatoria am sug-gestiua sive aperta sive suppressa, seu calenda, formare scia ei prohibita, ut supra memoratum.

Otus.

De Publicatione Attestationum.

1. Queret an publicatio testium sit necessaria, et qua forma fiat? Dicit, publicatio ista est quidem necessaria ad justificandi judicii, ne aliter partium intende gravetur, adeoq; locus est appellationi a sententia tali n publicatis depositionibus, at n est necessaria ad habeam processus judiciarii capt 22. de sententia et re judicata, ubi jubetur confir-mari sententia tali depositionibus coram partibus minime publicatis, neq; opposita
2. Eidem. Dicit forma publicationis consistit in his actibus, primo actuarij partis necessa-ria tali ad inde recipiendum publicationi hoc capt 2. hoc libro. 2do judex partis proxi-mi, seu consanguineus absentis habeat habetur pro presente, interrogat. an consentiat velit in publicationem an justas aut habeant eam differendi? Tertio consentien-tibus partibus attestationes publicantur publice cum nominibus testium, exceptis ju-dicii secretis, ubi non consentiunt denunciantium et testificantium n publi-cantur, ex constitutione Fri. Ubi. num. Simil. Ubi facta publicatione datur partibus copia attestationum, ut sciant habeant intra prefixum terminum opponendi.
3. Utrum attestationes in uno judicio recepte fidem faciant in alio judicio? Dicit attestationes recepte in uno judicio sed n publicate regulariter n faciunt fidem in altero judicio etiam inter eosdem personas capt 27. hoc tit. quia ante publicationem judex alterius judicii n informatur notitia publica talium testimoniorum, simil ju-dex superior, qui testes examinavit, et eis parcit compensationi, n testes simil mortui, valetudinarii aut remoti de facili, attestationes etiam n publicate faciunt fidem in
4. alio judicio. Dicit attestationes publicate et recepte simil in judicio competen-te, vel in eadem ca et inter eadem personas fidem faciunt etiam coram alio judicio. plus ex capt eam. hoc tit. in fi: attestationes in uno judicio recepte

fidem faciunt in ea Cā eadem et inter eosdem personas coram alio judice.
dem Abel. de Test. cap. 6. lit. gō. Sed am̄ è cā in uno quoq; judicio attem-
dibet veritas, quæ spē et ubiq; è una; sine nisi exiganter vitali oppositione con-
tra attestaones in priori judicio præmissi eos nil objicere posse, et sic attestaō
nes in priori judicio acquievisse, gō. Porrō attestaones receptæ inter eosdem personas valent et
nibus acquievisse, gō. Porrō attestaones receptæ inter eosdem personas valent et
probant in Cām per ipsis personis diligantibus, sed etiam pro eorum hæredibus, et suc-
cessoribus. arglo leg 15 cod. de Testib.

5

Objō In capite finem 6. de fide instrumentorum expresse decidit, q attestaones in una
una judicio receptæ in alio eidem non faceret, gō. Ido capitō præpōsitō solet dici,
ista demum testimōia in alio judicio eidem facere, si jam deceptorum testes receptæ
dici am̄ superstites in optione adversarii è contra quem producuntur, ut eos
depositionibus credere vel eos denuo examinare malit gō. Sed ad rem in isto text.
-tum sermonem est, dum cā alia inter alios agitur; quo casu nō aliter producenti pro-
dest in nova cā probatio, quæ in veteri profuit, quam si eandem testem de novo
producat in nova cā. ad 2. in isto capitō agitur de testibus, qui nō à judice rec-
coram arbitris recepti sunt, et hunc verum est, gō Rabel Abbas in cap. 50 Nro 7.
Nos am̄ equiparant de testibus à judice receptis. Dicit attestaones productæ

6.

in judicio inter alia judicialia nunquam cadit de probanda, quo peremptæ
instantia personæ, et 2. judiciali tollit. gō. Sed alia sunt ordinatoria judicii, et ea
instantia peremptoria, alia instrumentoria judicii.

7.

instrumentoria pereat, attestaones am̄ nunquam inter alia instrumentoria judicii.
Dicit simil attestaō testium probationis, ita etiam juramentum præbitum
in uno judicio nō præjudicat in alio judicio, gō. Sed etiam inter eosdem personas
et in eadem cā vim habet in eod alio judicio, unde negativa solum videtur
è casu, quo nova cā vel novus articulus proponitur in judicio, super quo testis
juramentum nondum deposuit. Dicit non magis etiam testium attestaō, quam

8.

sententia in rem fundata, sed sententia in judicio prolata, nō ita in alio judicio facit;
ut nec testaō observari debeat; gō. Sed etiam si in rem judicatum transiit, inter
eosdem personas, et in eadem cā jus facere, ejus multō magis fidem, qā pro veritate
habetur. Dicit supponit ad contra attestaones nihil fuerit oppositum,
conseglr sunt valitabilis à partibus, at contra sententiam fuit appellatum, ut magis
supponit, adeoq; hanc fidem facere nō pōt.

§ Septimus

9

De Exceptionibus contra testes proponendis eorumq; reprobatione

Nota Exceptiones, qua testibus objici possunt, sunt triplices generales, nempe vel contra
personam testium, vel contra examen illorum, vel contra illorum dicta.

Exceptio 3ia contra personas testium nr. e dilatoria fo. 6, qua nr. repet. propositum, nec peremptoria, quia nr. excludit audiendum, sed nominari debet qui peremptoria, qa. sublata probatione testes qui indirecte tollitur effic. Act. Not.

2. Resol. 2do Contra Personas testium excipitur opponendo eas nr. de Doneg, et hae: bites, ex his capitibus quae 2. recensuimus, quae hic illic vide. Porro Ex: ceptione contra personam testium regulis proponendis et ante testium publica: tionem, nr. vo post eam, ut statuit capl. 3i hoc tit. ubi hoc casus exigitur, dicit, vg juramto asserit, qd malitiose nr. excipiat: ai. sibi reservavit jus excu: piendi: de qua exceptione 3tio post publicationem audiendi. Quo am. e quia Litigant consentiebat in publicationem testium ex parte eorum personas approbasse.

3. Resol 3tio. Contra Examen testium excipi pt. 3bus modis, 1mo ratione. qd a judice com: petenti sint examinati, vg Clerici a judice secular, sine permissu Superi: oris. 2do qd testes produti et recepti sint ante litis contestationem sine justa cau: sa. 3tio qd recepti sint ad adversa parte nr. citata. Ubi qd nr. juraverint de dicenda verita: te. 4to pt. qd recepti sint post 3tiam productionem nr. revela legali et manifesta, et post renunciationem probationum a partibus factam.

4. Resol 4to. Contra Dicta testium opponi potest, vt. defectus rationis, et varietas, 2do quod dubitative et obscure, aut confuse testimonium dixerit, 3tio qd dicta illorum inter sint contraria, et diversa, 4to qd deponant ab eorum eadem verborum forma, quia praemeditata semper esse videntur. 5to. qd deposita illorum sint negativa, nr. coarctata ad tempus et tempus. 6to. Quod nr. habeat fidem sci: ae. deponat tm. de re dubitabile et de auditu alieno. 7mo qd sint testes singulares. 8vo qd in uno crimine deponant factum, et alia statura videnda apud auctor: es.

5. Resol 5to Exceptiones contra personas testium rejiciendae sunt ad finem litis, hic ibi discutiendae. authentica si testes cod. hoc tit. nam aliter saepe in: finitum protraheretur judicium, cum saepe contingat, ut judex sententiam ferat, nr. attento testimonio illorum, contra quos excipitur, cum aliorum depositiones ratifi: ficant. Excipe nisi talis exceptio objicatur, quae de jure aut facti relatione impedit receptionem testis, tunc enim statim cognoscenda est, ut exceptio excom: municati, capl 2. de testib in 6. item Criminis et defectus notorii in con: sanguinei probabilis, capl 7. hoc tit. item servitutis, inimicitiae capitalis, aut si testis in fine litis nr. potest reperiri, ut quia tunc proxime abiturus, valebun: dae.

6. Resolvo 6to. Exceptiones contra Examen et dicta testium propo: nuntur post publicationem attestationum, cum tunc nr. violentur. Porro si testis a judice interrogari, de rebus ex quibus de ipsis, quae recidunt

eum inhabilem ad testificandum, similq; crimen, seu turpitudinem ejus
nō delegauit; togdo aō de iis, que concernunt crimen, infamiam & turpitu-
dinem ejus, testis nō potā iudex interrogari de talibus, et interrogatis nō le-
gitime

clericus ab Cubiculo. cap 2 et 4. hoc tit. et c. 19 et 45. de testibus, nam hoc exigit bonum reipublicæ. ne veritas occultetur, et ex Cantabilis ac pugilibus detur, ne deserta pignorum jus suum pasti pereat. — coactio amittat de jure civili sibi indicta mulcta renunciatis, & capitis pignoribus, de jure autem Canonico prius & admonitionem, deinde & censuras, et si clericus sit, prius ab officio & beneficio suo suspendatur, deinde intendimus eum excommunicantibus, ac tandem degradandus C. 2. et 5. hoc tit. — — — — —

2. Pro reo dicitur testes in causa civili, et criminali cogi posunt ad testificandum. ita de jure Civ. l. 16 cod. de testibus, ne crimina maneant impunita. at de jure Canonico regulariter non cogendi in causa criminali C. 7. et 19 hoc tit. — nisi in criminibus exceptis, & si judex ex officio procedat, & pro rei innocentia, & quoties veritas sine gravi periculo celari nequit. — — — — —

3. Personæ privilegiatæ, quæ cogi nequeunt ad testificandum, et sequenti parentes contra liberos, et vicissim liberi vellent, cognati et affines usque ad certum gradum inclusive, ni forsan in causa civili vellent. Uxor item contra maritum, liberti contra patronum, clerici in causa sanguinis, de quibus supra dictum est. Excipiuntur crimina gravissima maxime in futurum providentia, et si aliter veritas haberi non potest, quo casu judicis est offendere necessitatem ferendi testimonii. Can 2. Causa 11. q. 2. — — — — —

4. Nec qui cogi possunt ad testificandum, etiam cogi possunt, ut jurando testimonium coram judice in loco judicii. nam excipiuntur primo infantes rationis nisi rerum & aliter impediti C. 8. de 8. ff hoc tit. 2do pauperes, qui ob verecundiam exire prohibentur, uti et mulieres cibo C. 8. hoc tit. 3tio Conjuges divortio Novell 90 et C. 5. et 13. de fide instrumentorum. 4to Milites et personæ exemptæ ut Card Episc et Abbates, Clerici, Duces, Barones, qui depositionem suam scripto consignare et clausas ad locum judicii mittere volent de 12 ff de testibus et de 16 cod. de testibus. 5to Doctores de 16 cod de professoribus. item medici, quam artem practicant. Clerici personæ privilegiatæ, si volunt, possunt testificari in judicio, cum judex de & per commissarium juratum testimonium audiri domi suæ moratibus excipiet, et id maxime in criminalibus.

5. Qui stupratorem sublevavit suo adversario, ut excommunicari cap 10 de testibus & pœna extraordinaria subjici cap 4. hoc tit. non tamen pœna falsi, atque lex cit cod. ad leg. Cornel nam in hac mala odiosa non intelligenda sublevatores nisi veniant de lege sublevati; neque talis cadit casu, licet præsumptio injuriosa

otiatur et in dubio judicatur contra ipsum, nisi probet pro se. 6

Ff. 48. Clericum fieri irregularem, etiam si valeat ejus mater in casu homicidij contra eum; quia in tali casu cogi nō pō, cum illud sibi prohibitum a jure. Can. 50 aut
cāa 23ae 8. pariter irregularem fieri laicum voluntarie deficientem in casu crimenalem, si ex ejus defectu regulariter non ꝙ mulieres clericis, in foro līcāa nō filiorum
-gularis, si proclives. C. 2. de homicid. in 6. Et vō valide cogitur ad servandum defectu
-gularis, si proclives. C. 2. de homicid. in 6. Et vō valide cogitur ad servandum defectu
in cāa sanguinis, stabilitur nō fil irregularis. cap. ij de homicidio. ubi ab irregularitate
ex regulariter scholaris, qui imperanti judici offendit signa comprobantia delictum la-
-tronis postmodum mulctati. nam rei nō ē despecta clarā levitatis, sunt in
judicio et ministri, qui forte hoc officium suscipiunt, cum talis coactio defec-
-tum pertribeat. Laicum regis juratus nō non disturum contra alium defec-
-monium. līcet cogi pōt ad id deponendum C. 4. de lit. et ex. et 25. de testi.

Quo casu pōt defectum nullo pacto sui juramti absolutione, licet ea promisi-
-tere fil confessio. Titulus 22dus.

Imus.

De Instrumentorum Natura. Divisione ac de ipsorum. 1
Nota. aliam probandi speciem ē instrumenta ab instruendo. sic dicta quia
cāa instructionem. sunt autem instrumenta similiter ad ipsum ꝙ cogi,
pro ut ea, quo cāa in judicium deducta probari pō, quæ sub nōe instrumentorum
comprehenduntur. etiam testes ꝙ scripta, et opera. Ipsis scripturis ad probandum aliquid
rei confecta. Nota 2do. Instrumēt scripti aucthum dividi in publicum et pri-
-vatum: publicum generatim ē illud, qd fit publica auctoritate. talia sunt instru-
-menta manu publici notarii confecta. item auscultatio fidei et fidejussionis. item authenti-
-ca judicij exemplata. item qd de archivio publico producitur, de quibus infra.
Dicit publicum generatim, nam specialiter instrumentum publicum ē scriptura ita 2.
quæ manu publica seu apud nationum legitimē electam solemnitate confecta
est. privatum ē qd manu privata ē confectum sive dein fit authenticum sive nō. 3.
Nota 3tio. instrumēt aliud purum ē authenticum, qd p. se fidem facit, sive accedat
ab interventum publici notarii, sive ex appositione sigilli authentici, sive
alio modo. ita ut ad sui valorem nō requirat aliud adminiculum, aliud nō ex
authenticum. qd seclusis aliis adminiculis nō facit fidem et plenam probationē.
Porro. licet instrumentum publicum et authenticum sepe confundatur, erro in ipsū

n̄ differat, cum ℓ ultimum plena fidē probāo, ni se dñi distinguāt velut
gemmę et ferę, qā ē instrm publicum ē authenticum, sed n̄ econtra, cum instrm:
=mentum authenticum pōt ēe privata manu conscriptum. Celeriùs cum fit de
Notario publico ℓ qui et tabellio dr:ℓ sequitur fidē mentio, fit de eo ejusq;
requisitis. Nota vto Curia personam notarii sequentia requirit. mō ut sit
24 laicus, nam clerici talem in S. ordinibus constituti n̄ possunt ēe tabelliones.
C. q. ne clerici ℣ monachi. 2do ut liber n̄ servus. 3tio legitimē natus. 4to
ut sit piis personis, licet n̄ doctor. 5to ut sit à supremo principe creatus ℣ ab
alio privilegiato, ubi ē papa, Imperator, principes imperii, Comites palatini,
et Epi in suis territoriis. 6to ut illius negotii, de quo instrm conficit, ha=
=beat scām. Item: ut sit royalis à partibus ad conficiendum instrm, alias
se redderet suspectum, si se pontifici nolu ingereret. Porrò ea dñs scribere
debet ℓ: v. g. ℓ ℣ per Amanuensem, ita dñs ut ipse subscribat ℓ quæ ipse vidit,
aut audivit, demum officium notarii ē conficiendi territorio constituen=
=di, ita ut extra illud fit persona privata. arg. leg 3. de officio prefect. Unde
alibi exigens de jure n̄ pt confidere instrm, ut hoc valeat in alieno territo=
=rio, at econtra quia consilio instrmti ē n̄ē actus jurisdictionis etiam
voluntaria, sed muneris. Notarius in territorio constituendis exigens pt
extraneis et peregrinis confidere instrmtum, ut valeat in eorum terri=
=torio, imò etiam alibi exigens valdē confidit instrm, ut hoc valeat
in territorio constituentis, pro quo ē persona publica. insuper ex consue=
=tudine, notarii Pontificii possunt confidere instrmta in terris Imperii
et Notarii Cesarei in terris Romanæ Ecclēæ.

5 Dn vno: ad solemnitatem instrmtum plura requiri n̄ē mō ut premitta=
=tur invocatio Divini nominis, vg in nomine Dñi amen. 2do ut premit=
=tatur nomen Imperatoris ℓ Pontificis aut alterius principis, in cujus terri=
=torio instrm conficitur, nomen etiam consulis loci n̄ anni hab̄ eorum.
3tio anni ab incarnatione, mensis die. 4to indictio Romana.
5to loci n̄ etiam civitatis sed etiam domus in qua actus celebratus
6to debent interdē ad minus duo testes. n̄ dñ requiruntur ut veniāt roga=
=ti ℣ manu propria se subscribant, modo eorum nomina ex nota=
=rium exprimantur. Interim concludo loci attendenda. 7tio mō

Notarius de manu propria subscribat addendo, an ~~emptus~~ exaratus & postea fideliter collatus sit notarius. item signum proprium addat, et aliud signum notariale pulla per certam figuram sculptam & calamo depictam, que an ex eis sint substantialia, cui conveniunt declarabit. — — — — —

6. De duo testimonium publicum in sua plena consistunt & solo fauit plenam fidem facere, quia ~~idem~~ idem cuius id, qd dispositive continet. C. 1 et 2. hoc tit. an vero ipse cod. hoc tit. & idem cuius id, qd dispositive continet. C. 1 et 2. hoc tit. an vero ipse cod. hoc tit. & alibi; nam pro veritate instrumenti militat opinio magna presumptio, que ex alibi; nam pro veritate instrumenti militat opinio magna presumptio, que ex ~~publico~~ publico notarii et ex solemnitatibus legitimis, que circa facti ~~publico~~ publico notarii et ex solemnitatibus legitimis, que circa facti ~~veritatem~~ veritatem habent, et ideo instrumentum publicum nominatur ~~publico~~ probatio ~~veritatem~~ veritatem habent, et ideo instrumentum publicum nominatur publici probatio probata. Excipitur si per testes juratos probetur error & fraus, qd aliter probata. Excipitur si per testes juratos probetur error & fraus, qd aliter fuerit res gesta, quam est scripta. Novell. 73. C. 3. nam etiam in meliorem fuerit res gesta, quam est scripta. Novell. 73. C. 3. nam etiam in meliorem ~~partem~~ partem publica fraus & falsitas aut error cadere ~~potest~~ potest. Tandem Notarius solitus ~~est~~ est & ~~potest~~ potest servare eandem formam subscriptionis in ~~omnibus~~ instrumentis, ut ~~omnes~~ omnes fuerit, poni ~~possit~~ possit comparatio; probetur manu propria manu propria ~~manu~~ manu propria ~~manu~~ manu propria hereditalem & legatum sibi non adimat; cum non taliter privatur tali legato, sed ei conveniatur pena falsi: — — — — —

7. Quare, quid sit protocollum, et quam probandi vim obtineat? Quod protocollum est scriptura una sive originalis, in qua breviter et abbreviatur exaratur substantia actus ipsi, ut deinde extendi et expedi possit. Dicitur autem protocollum a ~~protocollo~~ protocollo et idem primum, et ~~protocollum~~ protocollum, qd est collatio ipsi dicti protocolli primum, et collatum, qd est collatio ipsi dicti protocolli charta, horde chartarum, in quibus gesta sunt similiter notantur, diurna protocolla, et ab his protocolli notarii, scilicet chartarum diu inservientur, abbreviatura originale primum. Quod protocollo si habeat ~~ea~~ requisita, plena fides adhibetur vel in ~~de~~ de cetero. et capit in de probat, ubi notarii ~~tenentur~~ tenentur jubentur apud se servare originalia, ut ortis questionibus per hec veritas detur deprehendi possit. Protocollum ergo est, ex quo sumitur veritas transumpti, imo in dubio potius credendum est protocollo veluti priori, et rei gestæ veriori simplici ~~et~~ et transumpto continenti, quam transumpto. Abbas in cap. cum ex literis n. 8. de fi- dei instrumentis. Quare ~~quia~~ quia requiratur ad protocollum ut habeant vim probandi? Qd ut manu notarii & de negotium audiendi et rogatione partium sit scriptum, et quidem clare, ut plene et diligenter intelligi possit, item ea die, qua debent intervenire in publico instrumento ad eum finem probandi, imo conjecturam ei, ut prædet observata alias. Secundo instrumenti publici protocol- 8.

publicetur, et prælegatur partibus eo tempore, quo alias coram Notario agitur, ut appareat, ala illæ consentiat, & non resp. requirit hac publicatio. Porro Protocollum notarii, in quo talis reperitur de speciali Volun= tate partium talem sententiam fuisse probatorum, excludat aliqua ex requisitis non adsint, qd exemplificari per depositionem subscriptionis & sigilli notarii. Hic enim observandum, qd notarius dum vivit, non potest alterius notarii comittere exa= ctionem publici instrumenti, sed ipsemet debet illud complere, qui notarius ille, qui ad partium petitionem protocollum rerum gestarum, & ad ipsius executionem re= formandi mortuus fuerit, tunc accedente judicis authoritate per alium notarium antea requisitum ab illis, quorum interest, mortui notas, seu protocollum in publicam formam redigere adeo ut tale instrumentum inde extractum publicam fidem habeat. cap. per. de fid.

9. Quæres quid sit ex quam probandi vim habeat exemplar seu transumptum? Respon. transumptum est scriptura alterius, et supra super data re gesta confecta. Sic dicta, qd transu= mator ex protocollo ex transumpto originali transcribi solent exempla seu copia vidi= mata sic dicta à verbo: videmus dicta, seu collationata qualemcunq notarius debuit se vidisse originale, et cum eo exemplo transcriptum conbuisse. Et ideo, si auctho= ritate judicis ordinarii seu delegati in forum publicum fuit, tunc eam vim probati= di habet, qm originale. cap. vel Doc. de fid. Interim ad hanc ejus requisitorum ut intervenerit justa causa, ideo ut fuit authoritate judicis. Sic ad petitionem partium seu partis. Ipso requisitis illato eorum quorum interest, non præmissis non observatis transumptum regulariter non valet, nisi exhibito originali. cap. i. de. Ipso none facilia dijudicanda. Fallit in certis casibus, in quibus non requiruntur dicta condiones, et non si possit apponat ne talem ac parem fidem habeat cum originali. Ideo si transum= ptum fuit ab eo Notario, qui originale scripsit. Sic ubi contraria conjecturæ non= rogavit. Ipso de consensu partium, et non sine authoritate judicis dum dat habetur., Ipso sine dictis solemnitatibus adhuc tenuem probationem facit exemplar ex originali desumptum, et pro deperditi parem. Suppletorium.

§ 2dus

de fide Sigilli et aliis ipsum concernentibus

1 Nota Sigillum est signum, quo cera impresso literæ obsignamus, et aliud est authenti= cum, de quo nunc agendum, de quibus regula fidei valida non authenticum cujus fides constat. quatenus adhi= beantur fidei sigilli, non ideo sigillum non conjungit in sculptura, figuris, et dignitati sigillantis, hinc habens penes se sigillum suo et non alterius sigillare debet. Secus non pro= deret, et si non habet pro nunc, tunc alterius sigillet, sed attendat se alterius si= gillasse, et causam apponat. Ideo sigillum redditum vacillans, qd literæ sigilli

2.

3.

§ Decij.

De fide archivii et scripturarum in eo reperiarum.

1. Quare Quid sit archivium. Quidqd probet scriptura in eo reperta? Ad rem. archivium è locus in quo recondita sunt ea genera scripturæ quæ fidem faciunt n̄ iam modo loci, quam respu ejus cujus authoritate scripturæ in archivio sunt relatæ. Archivia am̄ erigere possunt principes, et ex privilegio eccl̄m Episcopi, et tales in terris, jus regale exercentes in suis territoriis.

2. Ad do Libri et alia scripturæ privatæ concurrentibus certis conditionibus assumptæ ex publico archivio plenam fidem faciunt, siquidem ex publico archivium habuit robur scripturæ aliorsum n̄ authenticæ argto authenticæ ad hoc cod. hoc tit. Conditiones am̄ requisitæ sunt primò ut archivium sit publicum. 2do ut in archivium ponatur inter scripturas authenticas. Demum ex consuetudine fides detur talibus scripturis. nlo. ut constet illam scripturam è archivio, seu repertam in eo, cum testimonio officialis archivii assistentis.

3. De Libri Scriptura sumpta ex archivio publico cum testimonio officialis ad hoc deputati plenam fidem facit, atqui hunc effectum operatur libris eorum, etiam extra territorium illius, qui tenuerit archivium, cùm videatur probabilior juris conformior sententiæ contra multos oppositæ sententes, qd intelligendum è de archivio publico, et modo n̄ agatur de comodo eorund. quorum è archivium, desumtæ ex eo. L. fundus. cod de Contribuentibus.

4. De nlo Archivia Monasteriorum, Civitatum, et personarum illustrium, quibus nec Cancellarius, nec jura Regalium suffraganter, et inde fluunt scripturæ ac libri, ex titulo archivii nullam authenticam habent, neq; regulariter ipsis credituri, maximè qd allegantur ad probanda propria jura. Dantur tamen aliqui casus, in quibus hæc, et quæ sibi nè probant, utpote monasterio competat jus publici archivii, aut si libri illi, sint in scripti in forma publica. Ad hoc tales libri communiter habentur pro authenticis, aut decretò provisum è, ut ejusmodi:

plena fides adhibeatur. Item in summis parvis et facilis antiquis.
Et sto libri parochiales de quorumdam baptismo, matrimonio & mor- 3.
te attestantes, et continenta in eis ad parochi officium pertinentia pro-
ne probant: illi autem in quibus annotantur reditus, jura et bona
Ecclesiae suae, ad eos probandi, quia libri in archivio monasteriorum reten-
ti. — — — — — — — — — — — — — — — —

Quartus.
De Fide Instrumentorum et Scripturarum privatarum.

Nota instrumenta privata alia sc authentica, quae sunt inita hab[ita]
scriptione sapiens, sigilli, & alio legitimo more, ad faciendam fidem
sufficiente: nisi sint alia judiciala, et non judiciali legitime
in scripturam redacta. alia n[on] authentica, quae legitimo modo sol[em]-
ni modo n[on] sunt confecta, nego vim authenticam ex fide, & consuetu-
dine augeruntur, cujusmodi sunt: Epistolae, quam absens absen-
ti scribit: libri rationum, quotquot privatus fatur de datis, et ac-
ceptis, debito, et soluto: nisi facere soleat ephemeridas, quo etiam pertinent
inventaria privata, in quibus bona ejus annotantur: Cautiones, quae
ab una parte dantur alteri, ut Apocha, vulgo Quietantia, quae a
Creditore, sibi debitum persolutum fuisse confitente, datur debitori.
Apocha seu Chirographum, quae creditori dat debitor, confitens
se tantum, & tantum pro anno cessu solvisse. Et nisi cautum sit
ut ejus sunt creditori ad probandum jus suum, qd tantum exigere possit.
Syngrapha, quae multis a contrahentibus propria manu subscribitur in
fidem rei gestae. Hic N[ota] 2.

Quare Quantum probent instrumenta privata authentica?
Resp. vere probant capp. 1 et 2. hic tit. Novell. 44. cap. 2. §. 2.
& Deo ibi dicuntur authentica, quia de jure aut consuetudine
tantam fidem et authoritatem habent, ut ei plene credatur,

Talia authentica sunt duo: alia publica judiciaria, prout: collata, l. fin. cod. de re jud. 2do alia publica extra judiciaria, sive monumenta coram judice exercenda jurisdictionem voluntariam gesta, ut emancipationes, minorum alienationes, mandata, donationum insinuationes, testamenta apud acta conditia citata l. fin. et l. 2. cod de testib. Scriptura etiam a privatis confecta si munita sint sigillo authentico privilegiis, Episcopi, Civitatis. capt 23. loc. lit. non tamen probant pro sigillante, nisi Doct. Summ. Princeps. 4to libri publicorum officialium, vg ad Gabellas & alias exactiones regulatorum plene probant in his, quae ad eorum officium spectant, non tam pro aliis, sed et pro officialibus scribentibus. l. 20 ff. de edendo. Nam talis officialis constitutus est non tam ad aliena negotia conscribenda, sed etiam ad officium suum concernentia annotanda.

3. Quare quid probent instrumenta non authentica privata et irregulariter nihil probant in favorem scribentis, nec ejus haeredum, pro nec contra eorum, l. 5. C. et 7. cod de probat. Nemo enim idoneus testis in propria causa, et aliunde declaratur è testimonium extrajudiciale, non juratum; cui non creditur, nisi aliter conveniatur inter partes, et juramentum ei alia adminicula accedant. Interim Scriptura privata non authenticata plene probat, si adsint duo testes sint subscripti; et recognoscant suam subscriptionem, ac sigilla: si vero mortui sunt, mors eorum perinde vigorem instrumenti, capt 2. loc. lit. et in hoc instrumentum privatum dijudicatur à publico, qd morte Notarii non expiral.

4. 2do 2do: Scriptura privata continens expressam causam

debili, si confessata sit et recognita a scribente,
contra illum plenè probat, si autem negetur, non probat,
donec probetur per testes, aut alio modo ejus scripturæ:
nam. aut ita negotium gestum est. cart. fin. hoc tit. —
nam ista propria et deliberata confessio scribentis, quæ pra-
cel confessioni extrajudiciali, talem scripturam sufficienter
autenticat. Excipe causam mutui et dotis; si opponatur
debito tempore exceptio, non numerata pecunia non nume-
rate dotis, et si creditor contra apocham confessatæ infra
30 dies opponat exceptionem pecuniæ non numeratæ. —

5.

Si duo scripsura privata si causam debiti non exprimat,
scribenti etiam recognoscenti illam nō præjudicat, nisi aliunde
ostendatur causa debiti; patet ex l. 25 ff. de probationibus.
relata in capit. fin. hoc tit. ibi; si cautio quam a te indebi-
te proponis extorqueri, indeterminate æquabitur, adversarius
tuus indebite ostendere debitum qd continetur in ea. 30:
Deinde debitum nō præsumitur nisi ex causa, et titulo debendi;
cita l. 25 ff de prob. ac l. finali inditionem de obli-
gationibus. Excipe. nisi quid favore alicujus causæ supplicat, ut
favor Religionis, capt finali: de successionibus ab intestato:
et misericordiæ, ut si quid pauperi promissum fuerit, juramen-
tum supplet sub quo quis promisit et datum. —
Demum promissio per scripturam debitæ et alteri præ-
cor sola probat etiam non expressa causa alia: arg.
capt. fin. de successionibus ab intestato, quia lacis vide-
tur se obligare favore causæ pie, et Religionis.

6. Quæry. Quid probent libri Mercatorum vel⁹ et fide=
=liber inimici. 2do de jure contra scribentem nō autem pro
eo probant. vē ff. cod de probat. at nō de consuetudine
et æquitate saltem semiplenè probant in his, quæ ad eorum
menes pertinent, arg⁹ leges 9. ff de edendo. nam mercatores
sine chyrographo suis emptoribus credunt, gō æquum gō æquum
è, ut illorum quoque libris fides habeatur. Et libri eorum fa=
=tori, à socijs ⁊ uno dequibet conscripti; regulariter plenè pro=
=bant inter ipsos, etiā pro scribente, vti et libri tutorum, ac cu=
=ratorum, modo verisimilia scribant, vt pro pupillo et amicis no=
=stris, cum contrarium ipsi ex naā sua talem fidem requirant,
alias dura esset conditio, nimijs onerosum officium tutorij. — —
9. Quæry. Quid probent literæ missilæ, et scripturæ mercatorum
inter se? 2do nō: literæ missilæ probant contra scribentem,
si recognitæ sint, nō pro scribente, nisi ampliata sint
ab eo, cui scriptæ sunt, et nōn remissæ, vel si cap⁹ re=
=missas. Pupillares literas, quibus cum nonnē de Alvarado debitū,
literæ autem Campsii ampliatæ ⁊ vim habent plenam instru=
=menti et rei judicatæ, vt resolvit Data Romana. —
3tio Scripturæ istæ probant in facti antiquis, et rebus
parvi præjudicij, non verò si veritatur negotium magni pon=
=deris, quia hic probationes evidentes sunt necessariæ. —
Demum lapides seu columnæ de metonum probant confinia.

Sequitur. § XLV De Probatione &c.

§. 5tus.

De productione, editione, et impugnatione instrumentorum ac nonnullis aliis.

Ler. lib 5t producitur, atque editio instrumentorum ꝙ R. produ- 1.
ctio instrumentorum est, illa in judicibus chirographa per ad probandam
suam intentionem. Editio vero est illa ad describendum communi:
care parti adverse coram judice. nam edere est copiam describendi
facere L. 1. ff. de edendo.

Ler. Lando, et quomodo producenda sint instrumenta ꝙ R. Imo infra 2.
menta regulariter producenda sint post litem contestatam usque ad
conclusionem in Causa L. g. h.t. nam instrumenta sint species proba:
tionis, go produci debent in termino probatorio, nisi justa causa sua:
deat, ea produci ante litem contestatam, vel post conclusionem in Causa
Resp. 2do. Instrumenta tantum semel sint producenda, nisi justa causa
sindeat iterata productionem ad ostendendam falsitatem probatio:
nis, go casu opus est juramento L. 6. ff. de edendo, et L. 21. Cod h.t.
Resp. 3io. Instrumentum habeas plura capitula ñ connexa, totum
integralitet coram judice, et parte adversa prelegendum est, ut tenor
instrumenti plene percipiatr. go sepe provisit Cpr. 7. de Privil in 6.
ꝙ tamen sub uno capitulo tantum moveatur quæstio, sufficit, quod
edere, seu parti ad describendum dare Cpr. 5. h.t. nam ñ omnia ca:
pitula traderentur, liceret et utribus superstitibus: ño etiam legatario
et esse tradendum totum instrumentum, sed tantum quod capitulum legati.

Lex. An actor debeat exhibere reo sua instrumenta probationum 3.
quæ habet contra eum, et vicissim reus actori ꝙ R. actor reo exhibere
debet, ñ vero reus actori propria instrumenta. Cp. 1. de probat. Ra:
tio est, quia nec juris, nec æquitatis ratio permittit, ut quis contra se
inferat adversarium, nam ut in citato Cp. 1mo loquitur Gregorius
Papa: nulli dicendum est, ea, quæ contra te sint, te quidem tenentem de:
bere documenta rejicere, atque hæc in medium proferre: go. Dem ha:
betur L. 1. Cod. de edendo, ac L. 7. cod. de fidibus. S. L. Reus invitus
trahitur ad judicium, et ubi ñ apparet ad tradendum alium, sed adse
tuendum, actor vero in potestate sua positum habet adversarium con:
venire, go mirum ñ est, quod jus majore favore prosequatur reum quam
actorem, et eum absolvat, ꝙ contra ipsum actor nil probaverit?
S. L. actor hoc ipso, quod in potestate sua sit, adversarium conveni:
re, ad judicium instructus, et paratus, debet accedere, ac pro-

bationes Reum afferre, nam illas e domo Aduersarij petere, et suam Causam super alienis documentis fundare: econtra ag ipsum jure reus à go aliquid petit, sibi rationes Aduersarij deferat, quibus ill instruat debet enim ad has respondere, adeogs easdem sibi etiam notas habere; go sine illarum exhibitione esse nequit, go reus ad tenetr illa instrumenta propria, quibus in judicio usurus est, ut teneatur dare actori deliberandam ejus intentionem.

11. Obj. ad debet probationibus via praeludi, et eorum facultas coangustari L. 21. Cod. de haereticis et L. 7. ff. de incendio, ruina, &c. veritas clarius constare ad potest, quam per instrumenta L. 1. Cod. de Edendo, go actor reo, et reus actori tenetur ea dare. R. licet facultas probationum ad litem coarctanda, ad tamen solum verum est, ut legitimis modis fiat probatio, et modis à jure statutis. at ad est modus à jure statutus, et approbatus, go domo adversarii petere, nisi in casibus à jure exceptis; de quibus infra; jus enim neminem compellit ad nullitatem declinandam, nisi sit textus, ut habetur in cp. 18. de testib, vel nisi alias aquum videatur judici, ut reum interrogat. L. 21. ff. de interrogatoriis actionibg. quod hodie fit per positiones actoris in libello propositas. Sono principium illud, quod aequitas sit servanda inter actorem, et reum, procedit tantum quoad probationem, ut sicut actor intentionem, ita reus exceptionem suam probare debeat, ad autem quoad editionem instrumentorum.

12. Rices. Reus cogitur respondere positionibus actoris, item tenetur scribere, ut per literarum comparitionem possit actor probare chirographum confectum manu propria ei conventi, Novel. 49. go etiam tenetur instrumenta dare. R. disparat. quia respectu confessionis, qua reus ad positiones respondet, ad potuit actor venire paratus enim illa ad sit in potestate sua, potuit autem venire paratus respectu instrumenti, cum sibi ab initio praevenire potuerit, adeogs sibi imputare debet, si instrumenta donea ad comparuerit, nam jura vigilantibus, ad dormientibg subveniunt cp. 5. de praescript.

13. Rices. Quando instrumenta ad propria sunt, sed communia utriusq parti, tenetur utraque pars communia illa instrumenta exhibere, id est, tam actor, quam reus, Cp. 12. h.t. go etiam R. disparat. quia tunc reus ad edit illud ut suum proprium, sed ut instrumentum etiam ipsius actoris, et hoc procedit sive instrumentum sit commune ratione proprietatis, et ipsius chartae quo modo instrumenta defunctae sunt communia omnibg haeredibus, sive ratione actus contracti, quo modo instrumentum venditionis, et emptionis et commune emptori, et venditori, sive denique ratione officij publici quo modo communes sunt rationes, et libri annuales, acta judicialia,

et alia ad publicam utilitatem scripta l. 2. et 7. Cod. de Dand.

Rics. actor potest petere instrumenta ab ipso reo, ut ipsi exhibeantur, &
us ipsius sit, magis procurat in judicio l. 1. ff. de edendo go etiam R. dispo.
et, qui quod alicujus intentio fundatur in libro instrumento, vel simile.
gio, tunc adversarius juste petere potest, ut illudbi exhibeatur, & ut ipsius
tur ad probationem pro se praefandam; & ut deliberare possit, an agere velit
Resp. fieri etiam autem in praesenti. Ea his exceptis
Collig. 1mo. Potest actor petere à reo instrumenta, ut actor intentionem suam &
jam fundatam habeat, ut si probaverit, praedium esse venditum reo, et ignoret qui.
bus conditionibus. l. 48. ff. de act. et venditi et Emption. go ad convenit pra.
liter ad impugnandum rem, adeoque status ratio, ob quam prohibetur instru.
menta peti à reo. Ad. 2. Et speciale Privilegio reus cogitur edere sua instru.
menta fisco contra se agenti l. 2. ff. de jure fisci. Sicut Rio etiam ipsemet, &
regiae, & ipsius exercitus, compelli possunt etiam per censuras Eccles.
asticas, ut exant instrumenta rationum suarum ad probandam intentionem
actoris. clem. unica de usuris. 4to. Si actor demonstret, se suas rationes, et
instrumenta amisisse citra suam culpam v.g. incendio, naufragio, reus tene.
tur exhibere instrumenta arg. l. 8. ff. de dendo. Sed hae limit. go specia.
li juris disposition. Demum tertius etiam cogi potest ad exhibendum in.
strumentum, go alius ad probandum dicet, nisi juret, se illud habere.
ge, ita et instrumentum exhibere.
Lares. Quomodo instrumenta impugnentur, aut reprobentur. R. 1mo ex 2. 9.
fectu eorum, qae necessario sunt ad confectionem instrumenti, ut quia de.
fuerit dies vel erat notarius; quia solemnitates non erant observatae, quia ob. vel
subreptio intervenit, item ex defectu sigilli ut quia est ignotum, fractum, no.
viter agglutinatum, adulterinum Cp. 6. h.t. Resp. Ad. ex ratione, et Cau.
sellatione in loco substantiali, nisi de hoc notarius mentionem fari.
at citto Cp. 6. h.t. Si tamen ratio sit in loco non substantiali, probabilig
et vitiat instrumentum. Cp. 9. h.t. uti ratura in facti narratione et Cp.
ff. h.t. ubi omissio literae, vel syllabae, imo et vocis integrae facile lib.
intellecta non obest valori instrumenti; quae autem sit pars, vel locutio
substantialis, relinquitur prudenti arbitrio judicis.
Resp. 2do. Testes instrumento inserti, si omnes, vel plerique dicunt ita
se non interfuisse, vel aliter huic scripturae, quam gestum; plene probant
contra instrumentum, itaque reprobat Cp. 10. h.t. nam aptimabilior
et dignior est vox viva testium, quam mortua instrumentorum. Nov. 73.
Cp. 3. unius autem vel alterius contradictio, si plerique et sufficientes
sient pro valore, et fide instrumentorum, si officit l. 3. Cod. si ex falso in.
strumento. Resp. 3tio. Si testes instrumentarii mortui sint, regulariter

ad reprobationem instrumenti reficiunt duo testes extranei omni exceptione majores. Resp. Covarruvias, et alij contra alios, qui plures reperiunt, quam sint in instrumento vel saltem tres contra instrumentum publicum. Nostra responsio patet ex l. 11. Cod. de fide contrahenda stipulatione, et ratio est: quia instrumentum mortuis testibus habet fidem, nisi ex auctoritate notarij, et presumptione juris existentis notario, sed authoritas et presumptio cedunt veritati manifeste per duos testes contrarium probatae juxta illud: in ore 2 vel trium testium. Et si testes instrumentarij vivant, et stent pro valore instrumenti ad reprobandum illud plures requiruntur testes extranei, ut prevaleant instrumentarijs.

14. Var. Lid juris, si concurrant instrumenta contraria? R. Imo. Si ab eadem parte producantur instrumenta contraria, ea conciliari si possunt, neutrum facit fidem, cum alterum alteri deroget. Ex l. 11. et l. 13. Cod h.t. Ubi cum reputare debet, qui contrarias inter se scripturas in judicio protulit, si eandem rem eidem instrumentum contineat in se duo contraria, inter se inconciliabilia, rejici debet, cum contraria simul vera esse non possint. Resp. Dd. R. actoris et rei instrumenta sint vera contraria, praefertur dignius, ut publicum privato. Ex l. 22. de fide. l. vero aequalis sint authoritatis, neutri creditur, et reus absolvitur, nisi actor habeat causam favorabilem? arg. ex. l. de probat. ubi: promptiora sunt jura ad absolvendum, quam condemnandum, praeter quam in causa liberali, vel alia favorabili.

12. Cares. An facial fidem instrumentum simulatum? Dd. est, dum utrinque partis confessa, aliud scribitur, quam gestum est. l. 3. de re dd rem. R. primo scribatur veritas, cum res nobilis sit venalis; de contractu ad contractum; R. secundo scribatur veritas, cum tacitum sit oppignoratus? R. negatiue, ita Rubrica Cod. plus valere, quod agitur, quam quod simulatae concipitur, et l. 1. ibidem. in contractibus rei veritas potius, quam scriptura perpendi debet. R. tamen dum. latio est de persona ad personam, ut si scribatur à muliere comparatum quod vir comparavit, contractus non vitiatur, sed jus ei acquiritur, qui vere contrahit, differt autem instrumentum simulatum a falso, quia hoc voluntate unius, illud vero voluntate alterius committitur.

13. Var. An instrumentum refutatae confirmatum renovari possit? R. Imo affirmat. modo id fiat coram judice etiam ante litem contestatam, et partes alias ad citata ex. 11. de confirmatione utili. ne veritas occultetur, casu quo instrumentum totaliter corrumperetur.

14. Cares. Lid juris: si instrumentum in quo actor fundat intentionem suam, casu fortuito perit? D. per incendium. R. Imo. actor probare debet casum fortuitum, et simul tenorem instrumenti per testes qui dicant vidisse, et legisse instrumentum nullo modo vitio laborans, quo probatio

erit saltem semiplena complenda juramento suppletorio, ni testes ali ex-
terminent etiam negotio gesto, nam tunc plene probarent. L. 1. Cod. h. t.
Resp. 2do. si instrumentum perit proprio facto Creditoris, ut qo illud Debi-
tori reddidit, vel laceraverit, se futura restitutionis, seu solutionis, stat pro
Debitore presumptio liberationis, donec probetur contrarium. l. 2. ff. de pac.
lis, at si facto adversarij instrumentum laceratum, corruptum, aut subtractum
sit, sufficit solo juramento probare illius tenorem L. 20. Cod. de probat. nam
hic prejudicatur dolus in adversario.

Ter. Quando interpretanda sit instrumenta si q. stricte, et ideo extendi 15
ne debent ad ea, qa in eis non continentur, nam termini conventionum dili-
genter sunt observandi. Hinc ne allegetur aliqa qestio Papalis, extrava-
gans, et dubitetur de ejus valore, si quidem conformis est juri communi, judex
idem illam judicabit, si vero difformis, consulendus est Papa de ejus interpe-
tatione cp. 8. h. t. nam cujus est condere, ejusdem est interpretari legem
L. 12. Cod. de legibus. 16

Collgs. Charta Bianca, qam suo nomine, et
sigillo qis signat, uti Domini illius Procuratoribus, vel etiam Debitores
suis creditoribus concedere solent, secundum Innocent. cp. 2. h. t. plene ne
probat etiam contra scribentem, et concedentem, ni scripturam prius fecerit,
legerit, et approbaverit, ne aliqd contra ejus voluntatem inscriptum sit, alias
alter nimium posset prejudicare talem chartam concedenti. 2do. instru-
menta confecta per notarium putativum, qi revera talis ne est, communi
tamen opinione reputatur talis, sunt valida, si habeat titulum coloratum,
sui officij p. qia nempe fuit constitutus a superiore, sib ob occultum defec-
tum ne potuit tale officium habere, vel qhd dum fecit credidit, qod si autem
non habuerit titulum coloratum, eo qod nunqam fuerit creatus notarius
ab habente potestatem, sed ipsemet sese ingesserit huic officio, ne valeat ejus
modi instrumenta. Hac resolutio concordat cum Mastit. 2do. d. 8. nro 3. p.
resoluta difficultate, an nempe valeant gesta judicis putativi. Ctio. com.
paratio literarum fit hac forma. Si judex ipse ne sutt facere p. uti potest,
aut ex malitia, deinde aqiescant aliae Scripturae, qe vere illius sint,
qi asseritur scripsisse contentiosam Scripturam, dein incipiant comparare lit-
teras literas, vocumq. tractus, figlia, stylum, et similia, et tunc ju-
dici referant, qid judicaverint. Porro talis comparatio plane ne probat,
nisi adsint alia adminicula, nempe confessio ipsius, subscriptio testium,
aut appositio sigilli. Denum petens comparationem debet juxare, et ne
habere alias probationes.

Titul. 23us.

De Præsumptionibus.

§. 1mus.

Qid, et Totuples Sit Præsumptio.

1. Not. 1mo. Præsumptio vi nominis idem est, ac ante sumptio, qđ ante legi
,timas probationes aliqđ limit pro vero, licet quandoque præsumra acquiatur
in malam partem, seu pro tenere tentare aliqđ contra jus. est quod propo.
,situm præsumptio est conjectura rationabilis super re dubia provenicas ex indicijs
præsentes connexis cum veritate rei, et quamvis præsumptio in rigore probatio
nis sit, qia tamen relevando à probatione equivalentur probat merito secundum
qđ probationum accipitur.

2. Not. 2do. Indicium esse quoddam signum rei dubia ad cognitionem verita.
,tis deserens, differt à præsumptione, sicut causa ab effectu, nam præsumptio
oritur ex indicijs. Ceterum indicium aliud est plenum seu gravissimum,
quod generaliter sufficit ad generandum plenum assensum judicis, ideoque
dicitur indubitatum, et moraliter certum: aliud semiplenum seu grave,
,quod fortiter movet ad assensum cum formidine tamen, ideoque dubitati.
,vum dici potest: item aliud primum, qđ immediate connectitur cum
actu, estque magis verosimile, aliud remotum, qđ immediate non connecti.
,tur cum ipso actu, sed tantum cum circumstantijs illius, qa autem indicia
sint levia, vel gravia, aut gravissima, judex arbitrabitur.

3. Not. 3tio. Præsumptio alia est juris, alia hominis; prima est illa, qa à jure,
seu lege, aut Canone habetur expressa, ut præsumitur legitimi, qi natus ex
ancore, cum qa maritus cohabitavit. l. 6. ff. de his, qi sui vel alieni juris.
et ex 2da lex: juris tantum, ac juris, et de jure. prima est illa, cui jus tantum
tribuitur, quamdiu contrarium probetur, ut qivis præsumitur bonus, donec probetur
malus. Cp. ult. h.t. item simul malus semper præsumitur malus f. intellige
in eodem genere delicti, et nisi de emendatione appareat: f. justa Regul.
8. Jur. in 6. 2da seu præsumptio juris et de jure est illa, qa jus aliqđ præ.
,sumit pro vero, et non admittit probationem in contrarium,
cujus exemplum habetur Cp. 25. De sponsa. ubi per annum cum dimidio co.
,habitans vir, cui coacta nupserat, præsumitur in matrimonium liberè consen.
,sisse, teneturque ipsi adhærere, nec admittur postea ad probandam violentiam.

4. Not. 4to. Præsumptio hominis est, qa nullo jure scripta reperitur, sed juxta
rerum, et circumstantiarum exigentiam, ac varietatem prudentis judicis arbi.
,trio conjicitur, et est triplex: alia violenta, seu vehementissima, qa vehemen.
,ter trahit animum judicis ad credendum, et quandoque sufficit ad condem.
,nandum. alia probabilis, seu gravis, qa verisimilibus indicijs oritur, et

sufficit ad capturam, vel ad citationem, vel purgationem canonicam: imponendam. alia levis, seu temeraria, q̃a ex indicijs levibus, et insufficientibus oritur, et hac utroque jure reprobatur cp. 2. de purgatione vulgari. Mol. etc. Eadem presumptio alia dicitur naturæ, q̃ resultat ex jis, q̃a nobis naturaliter insunt, ut amor filiorum, qi presumitur erga parentes, et vicissim, unde in dubio ꝺ presumitur Pater, q̃ ꝺ diligit filium. cp. 2. h.t. alia facti, quando ex præcedentibus factis presumitur circa futura, et si semel calumniatus est me, et rerum velis me accusare, presumitur, q̃d rursus velis me calumniari. l. communi: ff. de accusat. vel quando ex facto subsequenti presumitur circa præteritum, ut cum aliqi accusati fuerunt ꝺ adulterio, q̃d negabant, et repellebant pretextu consanguinitatis, si postea matrimonio junctum, presumitur facinus, seu adulterium præteritum, ꝺe q̃ antea fuerunt accusati. l. 8. qui adulterij. Cod. ꝺe l. Julia ꝺe adulteris, unde poterunt vulgati illi. versus: Rumor de veteri faciet restare timori,
cras poterunt fieri turpia, sicut heri.

3. Tit.

De effectu presumptionum, seu quantum, et qualiter probent, ac non: 1. nullis alijs.

Qer. An presumptio juris tantum plene probet? R. affirmat. ꝺ eadem absolute, sed conditionate, si semper contrarium ꝺ probetur. cp. 10. h.t. cp. fin. ꝺe rescript. spoliat. in 6. l. 25. ff. de probat. unde ille, pro q̃ stat presumptio, habet intentionem suam fundatam in jure, atq; relevatur a onere, ibid. et arg. cp. 2. et 4. de prob. I.d. presumptio juris procedit ex certis, ac legitimis indicijs, fundatur q̃ in jis, q̃a plerumq; fieri solent, et ideo presumptio juris est tenida probatio in causa aliqa obscura ꝺonec contrarium probetur, sic semper presumitur adesse prudentia in reibus. l. 3. ff. de jure immunitatis. inconsulta facilitas in minoribus l. 3. ff. ad Senatusconsultum Macedon. imbecillitas, et loquacitas in mulieribus l. 2. ff. ad Senatusconsultum Velleian. et generaliter qivis presumitur ꝺoneo ad aliqd officium, vel actum cp. fin. h.t. item princeps in ꝺubio presumitur juste agere in his, q̃a sunt juris humani clem. unic. de probat. idem vicinis scire, q̃a sunt in vicinia cp. 7. h.t. plures hujusmodi presumptiones continet utrumq; jus, de qibus uberius Reifenstuel.

Qer. An presumptio juris, et ꝺe jure ita plene probet, ut ꝺ admittat probationem ꝺirectam in contrarium? R. affirmat. q̃ cp. 10. de sponsal. ibi: contra presumptionem hujusmodi ꝺ est probatio admittenda. pula in foro æterno: nam in foro interno attendenda est veritas, si revera fallat 2.

præsumptio. Ratio est quia præsumptio juris et de jure pro veritate habetur
adaptat legis, adeoque sicut lex, ita nec talis præsumptio impugnari debet,
saltem directe, sic præsumitur, quod Religiosus intra quinquennium à recla-
mans contra professionem, eandem ratificaverit. Bent. Resp. 28. c. 9. de Regul.
interim etiam contra hanc præsumptionem admittitur probatio indirecta, ut
Religiosus probet, multum diuque toto quinquennio, si pars adversa pro se stat
præsumptio; fateatur contrarium, vel si oppositum probetur, per notoriet. facti, vel per instrumentum publicum; nam præsumptio cedere debet legitimæ
veritati.

3. Cor. quantum probent præsumptiones hominis? R. 1mo. Præsumptio gra-
vis, seu probabilis se sola probat, et semiplene, si vero aliunde juretur per aliam sim.
milem præsumptionem, vel per famam, aliasque adminicula, plene probat in
civilibus cp. 11. et 13. h. t. cp. 14. de fide, et re judicata ubi stante præsumptione
probabili defertur juramentum suppletorium, et accedente fama vicinia
cum jurata partium confessione defertur sententia divortij citto cp. 13. h. t.
Resp. 2do. præsumptio violenta hominis plene probat saltem in civilibus
cp. 12. h. t. ubi refertur factum Salomonis ex præsumptione violenta judican-
tis inter duas fœminas de filio litigantes. et cp. 12. et 13. h. t. ex violento
indicio uxoris cum viro deprehensi probatur fornicatio, sed contra hanc præ-
sumptionem admittitur probatio cp. fin. de præsumpt. in baptizat. ibi: donec
evidentissimis forsan argumentis contrarium probaretur.

4. Resp. 3tio. præsumptio violenta hominis in delictis capitalibus non probat
plene, nisi adsint indicia luce clariora. Reiff. cum Remigio et alijs contra as-
serentes illam sufficere ad pœnam saltem extraordinariam. Probr ex l. fin. Cod.
de probat. ubi scribitur, quod res Criminalis debeat esse munita donec tenebræ
vel incerta apertissimis documentis, vel indicijs ad probationem indubitatis,
et luce clarioribus expedita. et cp. 14. h. t. ibi. propter illam suspicionem
quamvis vehementem nolumus aliquem de tam gravi crimine hæresis condem-
nare. S. t. pœna capitalis non est infligenda in delicto certo omnino, sed ex
sola violenta præsumptione non probatur delictum omnino certum, nisi adsint
indicia indubitata, ut si marito per annum absente uxor reperiatur gra-
vida; interim præsumptio violenta vocem facit torturæ, ut propria confessio
extorqueatur, et si hæc non detur, nego probatio evidens asseratur, præstat
reum nocentem dimittere, quam innocentem condemnare. l. 5. ff. de pœnis.
negnic extraordinaria pœna infligenda est, nisi ipsa indicia de se sint ma-
la, et scandalosa, sicut plerique indicia hæreticorum. Cp. 14. h. t. in mino-
ribus autem criminalibus violenta præsumptio videtur sufficere ad pœ-

nam ordinariam, ꝺ̄ a caim in hoc tantum periculum, et damnum, ti in Criminalib; majorib; Nunc pro solvendis objectionibus
Collgs. Rando l. fin. Cod. de probat. dicetur: etiam indicia sufficere 5.
posse ad condemnationem in Criminalib; textum intelligendum esse de in-
diciis indubitatis, et luce clarioribus, uti evenit in exemplo uxoris gravida
marito per annum abeunte. vide cp. 2. h.t. Docemus sufficere istam presumptio-
nem ad secundam sententiam loquitur de causis civilibus, semper de adul-
mulieribus de filio litigantibus: Idem dicendum ad cp. 12. h.t. ubi ob per-
catum carnis presumptione probatum decernitur divortium, nam proba-
tam quod hæc ꝺ̄ sit causa criminalis major, ꝺ̄ inter hanc, et civilem veluti
media, seu miata in citto cp. interveniunt etiam indicia indubitata. Pari-
ter quod in cp. 13. h.t. ex violata presumptione declarata fuit nullitas
matrimonij, ubi præter indicia indubitata accessit juratæ, et judicialis confes-
sio utriusque partis de peccato carnis ante matrimonium cum nepte sponsa
perpetrato. Et quamvis confessio conjugum fatentium, quod affinitas processerit
matrimonium, non sufficiat ad eorum separationem, ne forte colludant contra
matrimonium, ut habetur cp. 8. De eo, qui cognovit consanguineam, in pro-
bati tamen sufficit, cum aliqo indicio, quia hic talis presumptio collusionis
cessant, cum citto cp. 13. juvenis noluerit ab ea, quam desponsaverat, separari,
ut ibidem loquitur textus. Deinde in citato cp. ꝺ̄ agitur proprie de causis
criminalib; criminaliter motis, de quibus nos loquimur, proinde nil nobis ob-
stat, ut superius innuimus.
Lar. Li Juris in concursu plurium presumptionum ubi contrariarum 6.
ita fortior prevalet debiliori. cp. 3. qui filij sint legitimi. l. 23. ff. de probat.
ut presumptio validior hominis veritati presumptionem juris. nunc spe-
cialius loquendo, quæ presumptio naturæ conformior, rationi fortior, et benigni-
or prevalet contrariæ, ut quod aliquis sit liber, legitimus, ꝺ̄ criminosus,
vel quod Pater malo animo ꝺ̄ occiderit filium, nisi contrarium probetur.
Dio. presumptio in specie prevalet presumptioni in genere, nam generi per
speciem derogatur Reg. 34. Jur. in 6. sic in genere nemo presumitur dilapida-
re suum. l. 23. ff. de probat. si tamen creditor reddat chirographum debi-
tori, vel aliud faceret, presumitur facere animo liberandi debitorem. l.
2. ff. de pactis. Dio. presumptio constans pro valore actus vel causa favora-
bili, vel bono animo prevalet oppositæ cp. 28. de Verb. Signif. et veri-
similior prevalet minus verisimili arg. cp. 10. de probat. si vero presumptiones
sint omnino æquales, res absolvitur, nisi actor habeat causam favorabilem.
Lar. quod præsumi debeat, aut possit de crimine commisso, l. quis 7.

#

fugiat ꝯ R. cum distinctione. Imo ꝯ aliqis fugiat ante inquisitio-
nem, vel accusationem institutam, licet talis fuga nec semiplenam quam
probationem faciat, facit tamen presumptionem, ac suspicionem ad levem,
nisi justa, et publica causa discedendi appareat. Rdo. Quis post institutam
inquisitionem, vel accusationem contra ipsum fugiat, presumitur fugisse ad
confectionis criminis, ita ut probabilem timorem instituti processus, qi pena pri-
cula, et molestias causare solet, affert tamen talis fuga aliquale indicium,
et presumptionem, ita, ut ꝯ aeddant alia adminicula, efficiet semiplenam pro-
bam, sufficiet, ad torturam rei, ut colligit ex cp. 11. h.t. Sto. Quis fugiat ex-
tracto carcere distinguendum est, vel enim juste detentus fuit, vel injuste?
si juste, talis fugiens, ꝯ post fugam à judice capiatur, postea gravius torque-
ri solet, qia tamen alia valde probabilis causa fugiendi allegari solet, et
potest nempe ad liberandum se molestijs carceris, ac periculis imminentib;,
fuga talis non facit plenam probationem criminis, sed tantum presumptionem
gravem, ac veluti confessionem ejusdem, ob qam graviter puniri potest, si
injuste, fuga fugientis nil nocet, modo de injustitia probet.

Titulus XLIX.

De Jurejurando.

§. Imus.

De Nãa, Divisione, et Honestate Juramenti.

1. Not. 1mo. Jusjurandum à jure nomen accepisse, eo quod instar juris ab observan-
dum, et alio nomine nuncupatur Sacramentum, ut sit cp. 1. de Jurejo. juramen-
tum autem definitur, quod sit invocatio Divini nominis in testimonium, vel ut
aliq loquatur, ad fidem faciendam dicto, aut promissionem confirmandam
dicitur autem: Divini nominis: nam jurare proprie ille dicitur, qi, cum
aliq do affirmat, negat, vel promittit, ut ibi fides habeatur, Deum in veritatis
vel promissionis testem advocavit. Hiac
2. Not. 2do. non est juramentum 1mo. quod fit per Creaturas secundum se ispectas.
tas, nam ita considerata defectibiles sunt, et inconstantes unde ut valeat in
rim juramenti, per illas fieri debet, quatenus in quam creator illarum reflen-
detur, vel tendit cp. 28. h.t. Dum juramenta per Creaturas prohibita observari
precipit. 2do. non est juramentum, quod Ethnici prestant per falsos Deos, qa hi nihil
sibi fidem dictis prestare ad possunt. Sto. sequentes formulas: vere, certe,
dico in veritate, sic nequam, juro, sic ita non est. abscindatur mihi nasum, si res
ita se non habet; tam verum est, quam illi lucet, aliaqs hujusmodi non impor-
tant rationem juramenti, nisi qis per illa expresse intenderet jurare, qia
nequ ex se, neque ex usu hominum saltem communi continent in se invoca-

tionem Divini nominis. 4tò. Regio per simplicem assertionem hujusmodi verba proferat: coram Deo hoc dico; Reg dicit, me verum dicere; tenebitr Reg eo tempore, nec erit juramentum, qia hoc debet in id contineri ut meram as-sertionem; Nè etiam invocationem Divini nominis. 5tò. Ex communi sen-tentia nè sint ordinarie juramenta legales formulæ: in fide mea, per fi-dem meam dico, qia ordinarie accipiuntr de fide, seu fidelitate humana, sine ullo respectu ad Deum, unde nemo prudens putat, sibi esse rem juramento confirmatam ob hanc iblam locutionem. Idem sentiunt multi etiam de his: in conscientia: super, vel per meam conscientiam tetor. Azorius tamen alt: plerosque latine, eis contineri vim juramenti, item ex communi sententia nè sint ordinarie juramenta: in fide boni viri, in fide boni Xtiani, intelligatr fides Divina vel sacerdotis. Item formula illa a Principum in verbo Regio per honorem, aut fidem nostram regiam. qia ordinario significant, non co-ram Deo, vel promitti ea fidelitate, qam debet habere vir probus, Xtianus, sacer-dos Princeps, proinde tunc Deus nè adducitur in testem. ab eo tamen abstinen-dum ob scandalum, nam omnes ita hæc verba intelleguntr; et sunt jura-menta apud eos, qi existimant esse, vel apud quos per consuetudinem accipium-tur velut juramenta. Si autem per fidem meam, per fidem Xtiani intelli-gatur fides Divina, erit juramentum, qi eam dicit. per fidem Divinam, vel per veritatem Dei, censetur Deum illius authorem in testem adducere, quare fides interrogandi sunt an per has formulas intenderint Deum in testem adducere, et advocare, et omnes ab his avocandi sunt. 6tò. Re locutiones. tam verum est, qam Deus existit, qam Xtg existit in Eucharistia abnego Deum per mortem, per caput Dei. Dese juramentum, nisi per hæc intendat Deum adducere in testem, nè est blasphemia, interim in omnibus mo-dis loqendi habenda est ratio ejus, circumstantiæ, et intentio loquentis: nam juramentum est, si adhibeatur quis verbo, vel signa cum intentione ju-randi, ut docent Suarez, Azorius cum aliis, licet illa juramenti vim significandi nè habeant, cum tunc per verba, aut signa illa loquens velit assumere Deum in testem, in dubio autem de ejus intentione, judicandum est secundum communem, quibus ejusmodi verborum significationem, et ac-ceptionem.

Nott. 1mo. Invocatio Divini nominis in juramento potest fieri vel ex- 3.
presse v.g. juro per Deum, per Deum ita est. Deum testem invoco. Reg mihi tecis etc. Si ne Reg adjuret. Reg ne juriat. q. vel implicite, et ita juraat 4mò. qi assertioni suæ addunt verbum: juro, qia idem significat, qod Deum testem invoco. 2dò. per Sancta Evangelia, per el Crucem, per fidem

stianam, per Sacramenta: qia Sapro est tam vera esse, qa dicuntr, quam vera est Doctrina Evangelij, inspectis Sacramentorum. 3io. invoco calum, et terram, qia juraates certantur invocare in testem Morum condito-
rem. 4to. per animam meam, virus ut abeam, fulmine peream, Diabo-
lus me rapiat, qia Ric subintelligitr Deo permittente tanqam speciali vindice, alias ut foret juramentum, nec refert, an fiat verbis, vel sine illis V.S.R. capite annuat, aliogs signo sensibili V.S. ponendo manum supra Scrip-
turam, aut Altarium respondeat.

H. Not. 4to. Juramentum Dividr 1mo in assertorium, qo aliqd affirma-
mus, vel negamus, et promissorium, qo firmatur promissio de futuro, utrum
est vel simplex Sio ullis Solemnitatibus. vel Solemne, qod fit coram legiti-
mo superiore per certam verborum formam, vel per tactum Evangeliorum,
vel Pectoris, et appellatur etiam corporale, eo qod actione aliqa corporali pra-
fertur. 2tem in juramentum per Explicem Dei contestationem, qo fit sine
omni imprecatione. et Execratorium, qo juraas sibi vel alteri charo
aliqd mali imprecatur a Deo vindice Sorlegi meadacg. item in judiciale
qod in judicio, et extrajudiciale, qod extra judicium fit. 2do. assertorium
dividitur in litis decisorium, qod fit litis finiendæ Causa, et litis asser-
matorium, seu in litem, de qo infra. 3io Litis decisorium dividitr in volun-
tarium, qod ex libera Conventione pars parti defert judice approbante;
ac necessarium, qod judex defert altri parti ad complendam plenam pro-
batione, et ideo etiam dicitr Supletorium. qod si 1mo. cum alia pro-
batio non Suppetit Cp. 2. de probat.

5. Resp. 2do. 1mo. Juramentum cum certis conditionibg factum malum
non est, imo potius actg virtutis Religionis. Ratio est qr Deut. 6. ubi dicit
Dnum Deum tuum timebis, illi soli Servies, et per nomen ejus jurabis
et Psal. 62. laudabuntur omnes, qui jurant in eo. P.E. actus Religionis est
licitg, Ad. go. m. prob. Reverentia Deo debita, et à Creatura illi profitta
est actus Religionis, Ad juramentum debite factum est reverentia Deo de-
bita, et à Creatura professa, cum per illud professamur infallibilem, et indu-
fectibilem veritatem Dei, et summam authoritatem cognoscere, colere,
ac revereri nos fateamur, proinde qr Causa necessitatis etiam per Sacerdotes,
et Religiosos licite juratur. cp. Decr. Greg. 26. h.t. ubi Pontifex Novit contra-
ria, ob qa nonnulli Religiosi utpote perfectioris vitæ amuli timue-
runt deponere juramentum judiciale in Causis sua Ecclesiæ

6. Resp. 2do. Ad juramentum licitum 3. requiri conditiones tanqam
comites ejus, nre veritatem, judicium, et justitiam. Secundum Dnm

#.

Jerem. 4. jurabis, vivit Dñs, in veritate, in judicio, et justitia. Veritas autem in eo consistit, ut juranS prudenter, ac certo judicet verum esse id, quod dicit, et moraliter certus sit, se verum effecturum id, quod promittit. judicium vero in hoc: ut cum deliberatione, prudentia, consideratione, maturo Examine veritatis, ac reverentia, nec Ira necessitate, et gravi Causa, juretur. justitia demum exigit, ut juramentum promissorium, vel assertorium de futuro sit de re licita, et honesta, hinc n tenet juramentum, quo juro, Cajum à me occisum iri. 2da juramentum n est vinculum iniquitatis, 2da Objicies. 1mo Matth. 5. v. 34. dicit: n jurare omnino neque per Cœlum, quia thronus Dei est, neq; per terram, per templum, per Evangelium, per fidem Ecclesiam & N.SC. quia ut declarat Pontifex Cp. Esp. Xtus h.t. dictis verbis Xtus n prohibuit juramentum per Creatorem; nam et Angelus legitur jurasse per viventem in Secula Seculorum Apoc. 10. Apostolus quoque jurabat per Deum ad Rom. 1. dicens: testis est mihi Deus. Sed quia juramentum est actus Religionis, et latriæ, prohibuit jurare per Creaturas, ne per hujusmodi juramentum transferretur ad Creaturam honorificentia Creatoris, ut loquitur textus. 3.

Dices: Xtus Math. 5. subjunxit: Sit autem Sermo vester, est, est, non, non. 8.
Jo. et ulterius inquit: quod autem dis abundantius est, a malo est: Jo. Rad. Simum. N. Cq. quia ipsemet Xtus Dominus legitur in Evangelio plus dixisse quam illa verba, dum Luca 4. post illa verba: amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua, illico subjunxit: in veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israël. ex qo patet, n prohiberi juramentum necessarium, Sed incautum, frequens, et absq; necessitate. nam vir multum juranS replebitur iniquitate. Eccl. 23. ad additum pariter N. Cq. nam Xtus n dixit malum, Sed à malo: Jo. quod amplius est, id quidem à malo est, nempe ab incredulitate audientium, nam si ipsi crederent, opus n esset pluribus verbis, multo minus juramento; si tamen est malum, si debite fiat, nam in statu naturæ lapsæ, et exercitate hominum malitia Simplici assertioni vel negationi vix creditur; imo locum habet illud Eccl. 19. qui facto credit, levis est corde. 9.
Urgeb. Jacob. 5. Dr: ante omnia autem fratres mei nolite jurare. Jo nunquam licitum est juramentum. cum dicatur: ante omnia nolite. R. N. Cq. quia ut declarat Pontifex, his verbis n prohibetur Simpliciter juramentum, Sed voluntas juranS videlicet incaute, et sine legitima Causa, nam ad juramentum n debet quamquam spontanea voluntas adesse, Sed importuna necessitas trahere, et tunc potest quis sine culpa jurare id, quod aliquin est justum, et æquum.

10. Dices: Juramentum non est de genere bonorum, ut ait D. Thom. q. 89. qa est de genere malorum. R. Dicas non est de genere bonorum, qa sunt per se bona, et appetenda, ut oratio, jejunium, C.a. non sunt de genere bonorum, qa sunt bona, et tantum appetenda ex suppositione necessitatis alicujus, ut v. g. est medicina, qa non prodest nisi urgente necessitate affirmatis N.a. et C. inde et juramentum nonnisi vero et urgente necessitate est adhibendum.

11. Abraadam. Vel qis super aliqa re licite jurare possit, debet rem illam judicare veram, et habere moralem certitudinem talem de ipsa, ut de opposito non adsit formido prudens, seu fundata in ratione gravi, vel saltem ut ait La croix ut de opposito non habeatur formido aqualis, secus enim qis exponeret se periculo gravis alicujus perjurij spur. Reif. ely. amic

12. Dices: An semper sit mortale, si una ex supradictis relatis conditionibus deficit? R. 1mo. si veritas desit, vel putetur deesse, aut dubia sit juranti, est semper perjurium mortale etiam in levi re certa. Ita omnes Theologi cum D. Thom. 2.2. q. 98. art. 2. Dicente: qia per hoc datur intelligere, vel qod Deus veritatem non cognoscat, vel qod falsitatem testari velit. Deus asserit citatus Doctor qne citta art. 3. et S. Aug. serm. 28. de verbis Apostoli inquiens: perjurium peccatum esse, et grave peccatum, nemo dubitat. inde etiam Innoc. 3us damnavit hanc propoem: vocare Deum in testem mendacij levis, non est tanta irreverentia, propter qam velit, aut possit damnare hominem. proinde laudatus D. Thomas 2.2. q. 98. art 3. ad 2. rursus ait: ille qui jocose perjurat, devitat Divinam irreverentiam, sed gratum ad aliqd magis anget, et ideo non excusatur a peccato mortali. hinc mortaliter peccat 1mo. qui jurat qd, de qo non est certus, vel de qo dubitat. 2do. si jurat verum, putans esse falsum, nam talis formaliter mentitur, cum loqatur contra conscientiam suam. 3tio. si jurat qd qod verum est, et tale putat, sed levibus conjecturis ad, ductus, ita Catechismus Romanus. 4to. si communi, qi aliqd juramento promittit sue voluntate implendi, vel si juret, se aliqd factorum, qod scit sibi esse impossibile, item si dubitet, an positionum, vel debeat id præstare. in his enim omnibus deficit veritas, qam in qavis re habere debet juramentum promissorium, qa teneri, ut id animo firmo, et certo promissa perficiendi.

13. Resp. 2do. Quod defectum judicii constat 1mo. esse semper mortale, si defectus considerationis sit circa juramentum ipsum vel circa veritatem propter periculum perjurii. ut si deliberate juret sine prudenti judicio de veritate, vel sine consideratione ad hoc requisita, etsi contingat esse verum, qod juras, nam exponis te periculo jurandi falsum. hinc peccant mortaliter, qui factum, qod auditu tantum vel alijs signis non omnino certis cognoverunt, tanqam certo cognitum jurantes affirmant. Item qui jurant se

alicujus peritia vere sufficiati illius notitia, et certitudine, de illa, si vero defectus considerationis sit tantum circa necessitatem, et gravitatem rei, et communi sententia est solum veniale, sclusa contemptu, scandalo, et periculo jurandi falsum, ut cum qui certus de veritate rei istis confidenti, an sit causa sufficiens jurandi. De his pro praxi dedices 1mo. Si sit conjecturo, est omnino dissuadenda. 2do. consuetudo indifferenter verum, et falsum etiam cum advertentia jurandi, quamvis voluntaria est, cupiditas hominem in statu peccati mortalis, hereseos, et alij. nam ex vi talis consuetudinis homo est in maximo periculo perjurij committendi. Cum Ecol 23. dicitur: vir multum jurans replebitur iniquitate. Dixi: quamvis voluntaria est: quia si homini dicta consuetudo efficaciter displiceat, vi illius displicentiæ, et propositi eam deponendi interrumpitur consuetudo. 2do. si sit consuetudo, jurandi falso, et inadvertenter, quam si retractavit, si juramenta, quæ tunc fiunt non proficiscantur ab illa consuetudine, sed ex passione vel subito motu, ut protestisetur, licet non adhuisset consuetudo, non erit mortale, quia neque in se, neque in causa, erat plene voluntaria. causa enim eorum non est consuetudo, sed actus motus plenam rationem præbentes. La Croix cum alijs. 3tio. si proficiscantur ex consuetudine non retractata, quamvis plane inadvertenter fiant, licet non sint in se peccata, cum non sint formaliter libera, erunt tamen peccata in causa, seu in voluntate, quam jurans habet non removendi v. g. consuetudinem. La Croix et alij. Resp. 2do. spectat ad defectum justitiæ constat 1mo. Cum, qui jurat, se facturum rem illicitam, vel se facturum rem illicitam sine animo faciendi, est perjurium, quia juramentum mendacio confirmat. 2do. Cum qui jurat, se facturum rem gravi viter illicitam Dupley mortale admittere, cum, qui delit rem graviter male, peccat contra Deum irreverentiam, et contra Religionem, cum gravis est contra Deum irreverentia Dei authoritate, et reverentia, ac testimonio se firmare in proposito Deum offendendi, in hoc enim est enormis abusus nominis, et authoritatis Dei. 3tio. esse pejus jurare de re venialiter mala patranda, quam de re indifferenti vel honesta sine causa; communis tamen docet esse solum veniale grave, nisi fiat cum aliqua contumelia, vel verbis blasphemiam sonantibus, aut adsit periculum perjurii. 4to. esse mortale contra Religionem juramento confirmare injuriam, mortalem, aut gravem detractionem veram, aut contumeliosam, nam assumere nomen Dei tanquam instrumentum ad gravem injuriam proximo inferendam gravis est irreverentia Dei. an autem propriam culpam mortalem præcipitam juramento affirmare cum jactantia, et delectatione, sit posset culpam lethalem jactantiæ

et delectationis mortale peccatum contra Religionem alij asserunt, qia judicant gravem irreverentiam, alij probabilius negant: eo quod juramen-
tum per se non cadat in illam asserionem ut malam, sed ut veram. Porro
per praeceptum: non assumes nomen Dni Dei tui in vanum, non solum prohibe-
tur omnia juramenta contra honorem Dei facta, vel etiam gravis vana asseve-
ratio quidem nominis.

15. Colleg. Quod quando quis apte non offert se ad jurandum non, vel legitime ad hoc
compellitur V. J. per judicem legitime interrogantem, peccat mortaliter, non alias,
nec semper juret, nam praetergam quod judici interrogato teneatur obedire juxta
Regulae juxta in Scripsa ab eo intento, facile perverteretur judicium; nihilominus
quando quis injuste cogitur ad juramentum non peccat juramento amphibologico, si
justa causa ad sic jurandum subsit ad veritatem aliquam dissimulandam, nec
haec doctrina continetur sub censura propositionum damnatarum tit. 8.
§. 4. nro 16. relatarum, quia amphibologica locutio in ipso casu est verus,
quo secundum illum postulante necessitate quomodo locutio illa potest ju-
ramento confirmari. Cum enim injuste quis cogitur ad juramentum, non tene-
tur loqui ad mentem alterius.

16. Loco. An liceat juramentum ab eo exigere, quem quis scit falso juraturum
aut juraturum per falsos Deos, vel per Mahometem? Resp. cum distinctione.
1mo. Si quis exigat juramentum ab aliquo quem noverit juraturum falso, non peccat,
quia ignorantia talem excusat, maxime accedente bona fide, de falsitate ab
alio non committenda, quo tamen sine justa causa non est faciendum, quia sicut
satis veniale est, absque necessitate verum jurare, ita etiam alterum
sine necessitate ad juramentum agere. 2do. non licet juramentum exigere
ab eo, qui praeviderit bona fide juraturum contra veritatem, id est, similiter
sibi persuadens esse verum, de quo jurat, quod tamen a parte rei est falsum, nam
respectu petentis est inductio ad falsitatem testificandam, et jurandam, quod
est intrinsece malum. 3tio. est peccatum mortale, nisi justa causa subsit exi-
gere juramentum ab eo, qui scitur perjeraturus scienter: nam inducere
aliquem ad peccatum mortale, ut eveniret hic, est mortale. Dixi: nisi
justa causa subsit: nam judex non tanquam persona publica scitandum erit,
num juris exigat a litigante juramentum, non peccat, sive sciat, eum falso
juraturum, sive non; qia facit id, quod ex officio tenetur, petente praesertim par-
te adversa, non nihilominus judex comode potest id, evitare debet. 4to. ubi
justa causa, et ratio ad damnum, vel injuriam coercendam suppetit, etiam in
contractibus, et aliis casibus potest quis exigere juramentum ab eo, quem per falsos

Deos nosci juraturum, n[on] quidem ut determinate juraret tali modo, sed ab-
solute, et in genere, sic Laban iniens pactum, et fœdus cum Jacob Gen. 31.
juravit per Deum Abraham, et Deum Nachor. Ejusmodi sæpius evenit apud mer-
catores cum infidelibus contrahentes hoc tamen sine justa causa n[on] licet exigere.
Collgs. Pœnitentem confitentem se jurasse in praxi interrogandum esse, an 17.
deliberate, vel indeliberate; si deliberate, ac scienter fecit, ulterius ad[mo]. inda-
getur, qualiter juraverit. ex hac enim interrogatione confessarius cognoscat,
an verba prolata, verum juramentum significent, nec ne, quod verba illa sint
dubia. 2do. interroget, qa[m] mente protulerit si nam si per illa n[on] intendisset Deum
vocare et positive Deum in testem vocare, n[on] censeretur juravisse, quod sæpissime con-
tingere potest, et sæpe. quando autem per eadem intendisset jurare, aut ipsa
verba deliberate prolata certo significarent juramentum, confessarius, nisi ali-
unde jam deprehenderit 3[tio] interroget an in re vera, vel falsa juraverit,
decipiuntur enim illi simpliciali, qui credunt se pejerasse, qui tactu experien-
tiæ rem juratam aliter se habere, quovis tempore juramenti optima fide credi-
derint eandem rem esse veram: vicissim n[on] minus errant casti-mantes se falso
jurasse, ex eo, quod postea videant rem esse veram, quam tamen falsam putabant
in ipso actu jurandi. 4to si confessarius deprehendat jurando peccasse mortal-
iter, inquirendum habet, de numero, quoties similium interpolatio vicibus
talia juramenta corrigerint.
Collgs 1mo. Mercatores, si jurant se non posse tali pretio merces vendere, me- 18.
rcha sibimetipsis plures constare, cum tamen revera dicatur verum in ri-
gore, adhuc sæpius a perjurio excusari posse. nam simi excusabiles sunt in hoc,
et per hoc, quod intelligant, et se scienter significare velle velint, se non posse cum ho-
nesto et mediocri lucro ita vendere. 2do vero per hoc excusantur, qia quando
dicunt sibi plures constare, scimus, quod non intelligant suum pretium rei emp-
tæ, sed etiam computent partim expensas V. g. vecturæ & partim proportiona-
lem lucrum, quem toto anno faciunt in eam communem negotiationem,
has enim juste possunt venire nomine pretij, quo res ipsis constat. si autem
in alio casu procedant, mentiuntur, ac juramento perjuri sunt.

9. Deus.

De obligatione juramenti promissorij, et quomodo illud confirmet
pacta vel contractus de jure invalidos?
Negt. 1[mo]. Materiam juramenti promissorij esse rem bonam, et majoris
boni non impeditivam, unde licet re mala non sit jurandum, non tamen juramentum
non est vinculum religionis, nec licet re indifferente, si adsit finis honestus,

ut ℔ V.P. jures te n̄ luturum, ad evitandas blasphemias, et ejus, quas in
lusu committere solebas, quod juramentum impeditivum majoris boni factum
est soli Deo, n̄ obligat, qa imitatur naturam voti, quod debet esse de meliori
bono, et sic n̄ obstante juramento precedi poterit alii Deo facto possit qis sine
alia dispensatione Religionem ingredi, aut in saculo perfectam castitatem
servare, alm̄ sit hoc melius opus. Similiter ℔ juraste Deo aliqd de datorum
bono amico diviti, potenti donare pauperibus, vel Ecclesiis. at ℔ factum est ho-
mini, quamvis materia juramenti n̄ sit de bono meliori propter jus ei quasi
tum infringi nequit; ut ℔ amico juraste de bonis tuis ei donandis, n̄ potes
ea donare pauperibus qia in promissione facta homini vel juramento in ejus
favorem profecto, spectatur qd illi gratum est, in promissione facta qd nelig,
quin Deo hoc super sit gratius. Ex his tres statuuntur regule

2. Regula Ama. Omne juramentum, qod in alterius prejudicium n̄ cedat, nec observatum vergit in dispendium salutis eterne, observandum
est cp. 28. h. t. hinc obligat juramentum qo mutuatarius jurat, se solu-
turum usuras cpli h. t. item procedit hoc, licet tale juramentum ob defectum
v.℔ juris Canon, necessitatis, aut utilitatis recipiens sit, modo sine peccato
impleri possit, nam tunc nascitur obligatio implendi, ne nomen Domini in
vanum assumatur. Item licet per injuriam, vel metum gravem extortum sit,
et facile relaxari possit, ante relaxationem tamen obligat. Item licet errore
vel dolo sit propitum, si error sit circa qualitatem, aut circumstantiam acci-
dentalem rei, seu est, si contingat circa ipsam rei substantiam, ut
si juramento promittas Scyphum, quem putabas stannum, cum tamen sit ar-
gentum, nam talis error, aut dolus tollit consensum.

3. Regula 3da. Non est obligatorium contra bonos mores propitum juramen-
tum. Reg. 58. Jur. in 6. censetur autem contra bonos mores esse si ob.
contineat turpitudinem ex parte objecti, qia jure naturali, Divino, et
canonico prohibitum est; cujusmodi est juramentum de furto faciendo,
de beneficio permutando, &c. 2do. si cedat in prejudicium boni publici,
vel etiam privati, qia hic foret injusta, ad injuriam autem obligatio
dari n̄ potest. unde invalidum est qd cuncq juramentum, qo promittor
aliqis a lege justa etiam civili prohibitum, hoc ipso enim qd adversetur
tue legi, adversatur etiam publico ordinationi, ac juri, cui privatorum
pactis negit prejudicari. cp. 12. de foro compet. 3tio. si inviteret ad
liberius delinquendum promittendo v.℔ impunitatem Criminis; nam bonum
commune exigit, talicta n̄ maneat impunita cp. 28. de cessura et
Excommun.

Regula 3ia. Juramentum & est vinculum iniquitatis &c. 88. h. t. Hinc illi
ta sunt juramenta, quibus promittitur res prohibita, Aut et illa, quibus
ligi jurat, & parentibus debitum honorem, aut necessaria vitæ subsi-
dia in necessitate constitutis & postliminium. cp. 12. h. t. Item qa prola-
ge jurat, & res Ecclesiæ sacrilegæ oblatas & repetitum. cp. 2. h. t.
Ser. Et & obligatio juramenti promissorij! &. juramentum qa tale pa- 5.
rit obligationem Religionis, cujus actus est; qa autem promissio, obliga-
tionem fidelitatis; & qa pactum seu promissio acceptata à promissario,
obligationem justitiæ; cum promissio & actus fidelitatis, et pactum seu
contractus actus justitiæ: unde violans pactum juratum, committit
duo peccata, aliud nempe contra Religionem, aliud contra justitiam,
& autem votum additum fuerit, ex tertium peccatum contra Reli-
gionem, et idem obligatum, qia juramentum respicit Deum & testem,
votum vero ut creditorem seu promissarium. Caterum satis probabile
est, juramentum promissarium in re levi obligare saltem sub veniali
sui impletionem. D. Thom. 2. 2. q. 110. art 3. ad 5. nam licet jurare sine
animo implendi, sit grave sacrilegium, cum Deus vocetur in testem men-
dacij, non etiam aliud peccatum nempe decipiendi alium, quo tamen
juret cum animo implendi promissionem, obligatio executionis regu-
lari debet modo rem juratam, et promissam, adeoque & res promissa
est tantum levis, etiam obligatio regula erit sub tum sub veniali.
Resp. 2do. Obligatio juramenti tacitas habet conditionem sequentes. 10 b.
potero, qia ad impossibile nemo tenetur. h. b. jur. in b. qdo procedit de im-
possibili de jure, qia honeste, et secundum bonos mores fieri & potest, et de
impossibili de facto, qia & g. naturaliter fieri & potest, vel nonnisi difficil-
time. 3do. & salva authoritate superioris possim. cp. 19. h. t. et cp. 22.
h. t. ubi illicitum, nec servandum censetur juramentum qod salvo Apost.
Sedis honore servari & potest. 4to. & eo sponte & remiserit: in cujus fa-
vorem juratum &. qa quivis juri suo renunciare potest cp. & dili-
genti: de foro compet. 45to. & res eodem statu permanserit. seu & mu-
tata notabiliter mutata, definitur ex cp. 25. h. t. 6to. Salvo jure tertij.
qia in præjudicium tertij & valet juramentum. 7mo. & et altra pars
eidem servaverit, seu pacto steterit cp. 3. et 29. h. t. qia frangentis fi-
dem fides frangenda ex eadem. Porro & aliqd alicui juramento promit-
titur in honorem Dei, vel res tangat commodum tertij; S. Remig. ait
promissarium & posse remittere obligationem juratam, ut & Fitio

juramento promittas, quod velis certam Religionem ingredi, vel donare bona pauperibus, et pro hac sententia citat Doctorem Angelicum. La Croix tamen contrarium tenet lib. 3. part. 1. nro 358. interim ex dictis ñ bene infertur ~~ſ~~ predicta conditiones in gravis juramento subintelligantur, quod omne juramentum ſub conditionatum, quia gravis coactio extrinseca V. g. ſi navis ex India advenerit, reddat juramentum conditionale, ñ tamen coactio sua pte natura, sive ex necessitate legis inesſetens. l. conditiones ff. de conditionibg.

7. Quæ. An obligatio juramenti promiſſarij transeat ad hæredes? R. cum distinct. 1mo obligatio personalis, quæ ipso juramento oritur, eſque Religionis actus, ñ transit ad ſucceſſores, et hæredi ñ tenentur per. jure, ſi hoc juramentum violent. 2do. obligatio realis seu juſtitiæ ex pacto jurato orta transit ad ſucceſſores, sicut et alia obligationes ex juſtitia l. g. ff. de probat. proinde hæredes obligantur dare puel. la dotem, vel pauperibg eleemoſynam, quam eis antecessor dare promiſit cum juramento, licus peccant contra juſtitiam, ñ tamen contra Religionem; ſi tamen promiſſa eſt actio personalis, ut peregrinatio, recitatio Breviarij, hæredes ad eam ñ teneantur. 3io. juramentum promiſſarium ex parte ejus, cui juratur, eſt reale transiens ad ſucceſſores, ſicut juramentum obedientiæ factum Prio Pto, servandum eſt etiam ſucceſſori, licet quandoque ad majorem ſolemnitatem præcipiatur renovatio talis juramenti, ut ſubditorum novo Regi.

8. Quæ. An, et quando peccent Pater juranas, ſi graves pœnas repetituram à filio, vera, ſi ñ servaturam hanc, vel illam famulam, condiſcipulus ſi apud Magiſtrum accuſaturum eſſe ſuum condiſcipulum, mercator ſi has merces violari non venaturum?

Resp. Amoſt Tales Prio jurant, nec tamen habent intentionem exigendi de qo faciendo jurant, mortaliter deliquunt, quia in tali juramento deeſt veritas dicti, seu intentionis, et Deus adducitur in teſtem falſitatis. Interim Resp. 2do. hujuſmodi homines raro peccant mortaliter, in faciendo poſtremum dictum, quod Prio juraverunt ſi facturos, ut quando Pater videt filium alia ratione emendatum, vel maternis lamentis Dominum implorantem (quod etiam de alijs intelligam ex. Ratio eſt quia talia materia in juramenta ñ fiunt ex motivo virtutis, ſed ut frequenter contingere ſolet, ex impatientia, vel propoſito vindicta, ac proinde ñ obligant, cum ſint facta de re mala nempe propter vindictam,

aut, et quidem frequenter fiunt de re indifferenti, ut v.g. ñ peius videre,
vel audire. aut de re ñ gravi, ut si pater juravit, à se castigatum iri
filium, et postea sine causa omittat. aut certe solet intercedere una saltem
ex conditionibus superius relatis, qs tabinteligantur in omni juramento pro-
missorio. Demum observandum, quòd si juratio, vel accusatio cederet in dei
obsequium, vel tertij commodum, obligarent talia juramenta.

Ad 9. Ax, et qualiter juramentum confirmet pacta, et contractus hu-
manos? R. Simò. pacta valida, et honesta confirmantur juramento, ut pos-
tea obligationem juris divini, et valorem partis tribuat, inducunt etiam obli-
gationem Religionis, qam ex natura sua parit actus jurisjurandi. Est com-
munis. Resp. 2do. Pacta contra jus naturale, Divinum, et humanum
praeceptivum nullo modo confirmantur per juramentum, cùm sint per se de-
testabilia, et invalida, ut pactum de fornicando, occidendo, ñ jejunando,
quia juramentum ñ debet esse vinculum iniquitatis. cp. 28. h.t. pariter
si pactum jure naturae sit invalidum, ex defectu v.g. materiae aut consen-
sus in firmatis juramento, cum huic ñ competat munus supplendi defec-
tum substantialem juris naturalis unde ñ valet matrimonium, vel sponsalia
jurata cum Caja, qam putasti esse Titiam &. Resp. 3io. contractus jure
humano invalidi, si vergant in praejudicium boni publici, aut tertij
ñ firmantur per juramentum. cp. 28. h.t. quia pacta privatorum etiam
jurata ñ possunt praejudicare juri, et bono communi, aut tertij. l. 28.
ff. de pactis, qo sensu explicari debet l. 7. et 38. de pactis. ac l. 5. Cod
de Legib. proinde ñ valet pactum juratum, qo clericus renuntiat privi-
legio fori, vel Canonis; item judex ordini judiciario. Resp. 4to. pac-
ta jure humano invalida, vel rescissioni obnoxia, si contineat turpitu-
dinem tantum ex parte accipientis, ñ confirmantur juramento, quòd
obligationem justitiae saltem firmam, ubi de se sunt rescindibilia, sed
tunc juramentum per se stat, et producit obligationem Religionis,
donec relaxetur: talia pacta sunt v.g. de solvendo usurio metu vel
dolo extorta, et cuncta promissa, vel data ob turpem causam, ut si Petro
promisisti roo. ne te occidat. cp. 6. et 28. h.t.

Ad 10. Resp. 1to. Pacta de re honesta, et alio jure humano invalida, vel rescindibi-
lia confirmantur juramento, et praeter obligationem Religionis etiam
producunt firmam obligationem justitiae. Nost. in cp. 2. h.t. in 6. Remig.
cum communibus contra Sotum. Probr ex cp. 2. de pactis, ubi Boni-
facius Papa ait: ñ solum juramentum additum pacto de jure

civili invalidus esse obligatorium, sed etiam ipsum pactum juramento firmari, et servandum esse, ut ait textus ibidem: Si tamen juramento non vi, nec dolo prestito s. pactum s. firmatum fuerit, ab eadem s. filia s. ona inviolabiliter servari debebit. Sed observatio pacti pertinet ad obligationem justitie. Idem reperitur cp. 2. et 28. h.t. 5.2. Ex auth. Sacramenta Cod. S. adversus rendituonem Dicitur: Sacramenta puberum s. sui minorum s. sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis inviolabiliter custodiantur. qd patet etiam ratione: nam obligatio pactionis ratificati ex parte filie renuntiat hereditati, vel mulier consentit in alienationem rei dotalis, transit in heredes, ita, ut isti id possint petere heredate: tem, aut bona dotalia alienata, ut teneat communis. Sed si ex tali pacto oriretur hec obligatio Religionis, hec non transiret ad heredes: cum obligatio Religionis ex parte juramentis sit mere personalis, et transitoria, ut patet ex pacto jurato de obviando usuris, cujus obligatio ex juramento non transit ad heredes jurantis, qa obligatio ista non est obligationis Religionis, sed etiam justitie. neque adversarij assignare possunt rationem meliorem, ex titulo Religionis, cur filii Matris, qa cum juramento consensit in alienationem bonorum dotalium, non possint ista bona revocare, in cuius ex contractu vel quasi contractu, cum ille fuerit invalidus, nec ex propria natura juramenti, cum hujus obligatio personam jurantis non excedat, adeoq; haeres violans juratum pactum defuncti non fit perjurus, aut sacrilegus, ut fatentur etiam adversarij. qo.

ff. Obj. l. 7. ff. de pactis. l. 3. Cod. de legibus. l. 112 ff. de legat. l. 56. ff. de fideijussor. Legitur: pacta humano jure invalida non firmari juramento: qo. Jura illa vel correcta sunt per jus Canon. et citatam Aut. Sacramenta Friderici, vel procedunt de pactis invalidis ex fundantibus in prejudicium boni communis, aut tertij, vel continentibus turpitudinem ex parte accipientis, l. 2 56. citta autem procedit in casu erronis qo fideijussor jurat pro liberto, qui libertus non est.

ff. Resp. nullus contractus prejudicans bono publico firmatur juramento, sed contractus a jure civili irritatus prejudicat huic bono, qo etiam, pr. m. quidquid adversatur legi juste licet humanæ, adversatur publico ordinario, consequenter bono communi, sed contractus a jure humano irritatus adversatur legi juste: qo. s. d. n. contractus prejudicans bono publico directe et principaliter C. indirecte tantum, et secundario 1. maj. 80. mis. contractus a jure humano directe, et principa-

liter ob utilitatem publicam fruitatus prejudicat bono publico C. cu
directe, et secundario ob utilitatem publicam, directe vero, et principali
ter ob utilitatem privatam N. m. et C. Similiter dicinguenda est etiam
probatio. juri enim in favorem suum immediate, directe, et principaliter
concesso quivis renuntiare potest. et talia sunt 1mo. alienatio fundi
dotalis, et donationis propter nuptias cp. 2. h.t. in 6. 2do. contractu
rum bonorum presentium, et futurorum. 4to. donatio excedens
500. solidos stil. promissio testamenti n revocandi. 6to. fidejussio
mulieris, nec officit, quod prohibitio hujusmodi pactorum directe, sum
pacta invalida firmandi, et confirmandi juramento tribuitur a jure po
sitivo Canonico, et Civili, neque ob publicam utilitatem referatur ultimate,
tis mutari n potest. plenius quia contra jus quod debeat ubique pro infectis
rea aliqua prohibetur edere Privilegio non introducto. Sed alia dis
nam hoc omnibus legibus et privilegijs commune est, nec tamen poste
riores. L. jus publicum: ff. de pactis dr. jus publicum privatorum pac. 38.
Pices. haberi. leg. 6t. jur. in 6. go. ff primum textum procedere, quando jus illud
primitus constitutum fuit ob favorem publicum, licet ff principaliter
ff ob favorem privatum. Quo textus, et regula illa procedat, quando lex illa
manet in termis prohibitionis tam ab initio, quam ex post facto prohi
bendo vel annullando contrarium actum, licet si tantum ab initio po
test, et ex post facto ultrio procedat disponendo, ut actus valeat, prout
fit in proposito juxta cp. quamvis pactum de pactis et patet ex citata
authentica.
Pices. Juramentum tanquam accessorium sequitur naturam contractus 17.
tanquam hic principalis, quia contractus est nullus, etiam juramentum erit
juxta nullum; ubique nulla obligatio, aut firmatio sequitur. ff. Regu.
la illa 42. in 6. intelligenda est, quando reperitur eadem ratio in principali,
et accessorio, n autem quando est diversa, ut in proposito, nam hic in acces.
sorio est ratio principalis, seu specialis, nempe reverentia sacramenti, qa
obligationem promissionis meretur, licet leges humanae alias confirmarent con
tractum. Ceterum sicut jus Civile et Canonicum possunt reddere quoscun
que contractus invalidos, ita eosdem possunt reddere validos, cum ff mera dis
positio humana, ut supponitur ob reverentiam juramenti supervenientis. Vide
Sanchez pro 17.
Pices. Quomodo tollatur juramentum? ff. Si juramentum est factum 23.

Solitho, relaxari potest ab eo, qi habet facultatem dispensand in votis. 2do. Si juramentum factum est Domini, et in executione turpitudo est ex parte acceptatis, relaxari potest ab Episcopo, vel alio Prelato jurisdictionem quasi Episcopalem habente, ut juramentum de solvendo usuris. Cp. 8. h. D. at si juramentum factum Domini nullam contineat turpitudinem ex parte recipientis, regulariter regit relaxari, nisi à Papa ex gravi, et publica Causa. Ratio est qa in priori casu, qo turpitudo est ex parte acceptatis, nullum acquiritur jus promissario, bene autem in casu posteriori, jus autem quæsitum alteri regulariter nemo potest tollere, nisi Supremus Princeps ex Causa publica. Caterum pro foro externo relaxatio juramenti petenda est ab Episco. po ejus, cui juratum est, qa hic Superiorem habet partes rei, et ad relaxationem extendere debet juras Forum ejus Superiorem habet. 3tio. Princeps Secularis n potest directe relaxare juramentum utpote spirituale, bene vero in certis casibus, ut si ex Causa publica remittat contractum

vel eum reddat incapacem ad effectum promissionis jurata. 4to. Judex Secularis etiam potest juramentum relaxare indirecte inter laicos. Ubi subditos, si res juramento promissa pertineat ad Forum Seculare, et id exigat bonum publicum, Schmalzgruber. 5to. tolli potest juramentum mutatione materiæ, si fiat impossibile jure, et jam licite impleri nequat. 6to. condonatione ejus, cujus gratia fuit juratum. 7mo. irritatione ejus, à cujus voluntate juramentum dependet in juramento, Si prælati Regulares, parentes, mariti irritare possunt juramenta eorum, qs in potestate habent.

16. Cor. Comodo interpretandum est juramentum? R. juramentum est stricti juris, strictiqs interpretandum, propter periculum animarum et evitandum perjurium, maxime pro foro externo; nam in foro interno interpretandum est juxta intentionem jurantis. 2do. positum circa materiam juris seu de qa ipsum jus disponit, interpretandum est secundum dispositionem juris communis, nec ultra extendendum, hinc juravit in omni Causa servare ordinem judiciarium, n tenetur servare in notorijs, pariter Clericq, qi juravit perpetuam residentiam, potest in casibus à jure permissis abesse, et qi jurat, consilium vel secretum alterius nulli revelare, tenetur tamen quomodo celare consilium ipsius honestum, n verò malum, et Reipublicæ pernitiosum. Porro juramentum de servando secreto auditorum in capitulo, et Consilio, si res sit magni momenti, et valde interfit, cam n evulgari, inducit obligationem sub peccato mortali perjurij. Si autem res fuerit levis, tantum sub veniali. 3tio.

Iuramentum bona fide generaliter prestitum est interpretandum secun-
dum intentionem iuranti, nō vero extendendum ad incognita, de genere:
de iuramentum parendi intelligitur, & iustum, portabile, et moderatum
præceptum fuerit. 4.o. iuramentum generale dolo, et verbis callidis
prestitum interpretandum est secundum sanum intellectum recipien-
tis, cui iuratur. Can. quicunque Causa. 22. q. 5. ibi: quicunque arte
verborum quisque juret, Deus tamen, qui conscientia teneris est, ita hoc
accipit sicut ille, cui juratur, intelligit. Item iuramentum servan-
di statuta edita alicuius Ecclesiæ, Capituli nō extenditur ad statuta im-
posterum edenda Cp. 25. h.t. imo licet absolute & prestitum iuramen-
tum, nō extenditur ad futura, nisi expresse in aliqua parte iuramenti
fiat mentio de futuris. vta Bataeo in citatum Capitulum 25.

§. 3.tio.

De Iuramento litis decisorio.

Lor. Lib. et quotuplex & iuramentum litis decisorium, et quid ſ.
requiratur ad illud ſ. R. iuramentum litis decisorium vi nominis
illud est, per quod lis principaliter dirimitur, sive quo in defectu aliarum
probationum defertur alteri parti litigantium ad decidendas lites, est
autem hoc iuramentum duplex nempe voluntarium, iudiciale, et necessa-
rium Rosf. in cp. ult. V. à te: h.t. cujus ratio est quia iuramentum li-
tis decisorium vel defertur extra iudicium, dicitur quo voluntarium, sive
conventionale, vel in iudicio, et hoc duplex, nam quandoq; defertur à
judice, et appellatur necessarium, quandoq; autem à parte alteri parti,
et illud dicitur iudiciale. Req. 2do ad iuramentum litis decisorium
requiritur 1mo: ut lis sit dubia, cum causa certa nō indigeat decisio-
ne, 2do. ut probationes aliunde nō reperiantur ad veritatem rei cp. 2.
de probat. alias iuramentum fieret temere, et sine necessitate. 3tio.
ut nō spontanee, sed ad delationem partis, aut judicis fiat, alias ultro:
neum nil probat. L. 3. ff. h.t.

Lor. Dic, cui, et in qa causa deferre possit iuramentum volun- 2.
tarium ſ. R. 1mō. quicunque de re controversa transigere, et dispo-
nere potest, etiam deferre potest iuramentum voluntarium, ut Domi-
nus liberam habens terminationem administrationem; Curator in
in rebus minoris, prælatus in rebus Ecclesiæ, Procurator cum man-
dato speciali L. 17. et 28. ff. h.t. nam hoc iuramentum ex conven-
tione vim transactionis habet, hinc ob contrariam rationem

hoc juramentum deferre ñ potest pupillus sua authoritate tutoris, ameas, furiosus, minor sine authoritate Curatoris, & illum habeat. Resp. 2do juramentum voluntarium deferri potest cuicunq; qi ex contractu sibi, vel alteri acquiren potest actionem, aut exceptionem, injuncta, set status, sexus, aut conditionis, ut pupillo, mulieri, servo in causa Domini, Procuratori. l. 26. ff. h.t. nec obest l. 34. ff. h.t. Dicens. pupillo ñ deferetur juramentum: nam ibi sermo est de juramento judicia-li. R. Dio. in omni causa dubia, qa pendet à voluntate partium locus est juramento voluntario partium. l. 3. ff. h.t. aft circa matrimonium, divortium, aut circa professionem Religiosam invalidandam, uti et circa criminalia, in quibus transactio ñ admittitur, & est locus huic juramento, nam hæc, et hiis similia ñ sunt in potestate litigantium.

3. Quæres: Quis & effectus juramenti voluntarij & R. Nodo. Juramentum tantum delatum, vel acceptatum, et relatum est, nil speciale operatur, nam in hac in placido pactum est, ut acceptetur, vel repa-retur, vel ut acceptatum revocetur, antequam fiat. l. 17. Cod. de rebus creditis: nec obest Regula: quod semel placuit: fluvius in b. nam locum ñ ha-bet in his, in quibus lex permittit revocationem, ut fit in proferti. et pa-tet ex l. 17. citata. 2do. & juramentum voluntarium est profectum, proximus illius effectus est decisio causæ dubiæ. remotus vero: actio in factum ex jurejurando. & actor juravit sibi deberi, vel & eo juvare rotare reus remittit juramentum ei, vel exceptio juratoria, & reus juravit, & debere l. 7. 8. et 9. et 17. ff. h.t. qa actio et exceptio utrin-que transit ad hæredes, ñ tamen præjudicat tertio ex tando l. 10. ff. h.t, & tamen alius pro tertio juret, acquirit illi actionem, vel excepti-nem juris juranda. l. fin. h.t. Resp. Dio. Reo juramento voluntario prolato decisa amplius ñ rescinditur, licet postea delegatur, perjurium fuisse. l. 5. ff. h.t. et l. 1. Cod. de reby creditis. Causa jurejurando ex consen. in utriusq; partis decisa, nec perjurii pretextu tractari potest, ni specia-liter hoc lege excipiatur. Excipitur tamen causa legati, et fideicom. missi, & postea appareat nil fuisse legatum, aut fideicommissum. l. fin. Cod. de rebus creditis. item & à partibus exceptus fuit casus perjurii vel & Suprema potestas in pœnam perjurij rem ita decisam rescindere velit.

4. Quæres: Quis, cui, et in qa causa deferre possit juramentum judiciale? R. qi deferre potest juramentum voluntarium, potest etiam judiciale sive actor, sive reus l. 12. Cod. de rebus creditis. & autem actor nec proba-vit, nec præsumptive probavit quicquam, ñ potest reo deferre juramentum?

patet ex ep. fin. h.t. ibi: Sane si actor omnino in probatione defecerit reus debet, etsi nil profiterit, obtinere, præsumptione vero faciente pro illo, reo deferri potest ad ostendendam illam innocentiam juramen-
tum. Ex quib. liquet, quod nō detur, saltem præsumptione judicij, eidem permittatur reo deferre juramentum, cū jubeatur, reo prohibitiare. ff.
juramentum nec à parte deferri, nec à judice approbari potest, quando
deest necessarius juramenti Comes, neque judicium, seu causa ratio-
nabilis jurandi, cū in casu reflexionis deest tale judicium: ex
ff. l. si in tali casu liceret deferre juramentum reo, nemo satis defen-
deretur adversus injustas improborum vexationes, cum etiam probationi-
bus destituti ad jurandum compellere possent eos, quos nequitia sua vellent
oppressos: nunc pro solvendis objectionibus
Collgo. Lodam l. 38. ff. h.t. dicitur: manifesto turpitudinis 5.
et confessionis esse nolle jurare, nec jusjurandum referre intelligen-
dum est de eo tantum, qui recusat præstare juramentum sibi delatum cui
quo adversus eum probatio vel præsumptio militat. unde neque mirum
est, quod l. 38. ff. h.t. statuatur, tutorem pupilli omnibus aliis proba-
tionibus deficientibus juramentum deferentem audiendum esse
nam etiam pro tutore tanquam ex officio publico negotia pu-
pilli curante stat præsumptio in modica, maximè, quia causa
pupilli est favorabilis, eodem modo intelligenda est l. 17. Cod.
de rebus creditis. Porro quando dantur mutuò pecuniæ
sine apocha, et testibus, et mutuatarius negat, hoc casu
mutuans ibi imputare debet, quod cautelas juris in dando mu-
tuo nō observaverit. Demum reus sufficienter gravaretur, si
sine causa jurare, et jurando onus probandi in actore subire de-
beat, et quamvis juramentum referre posset, hoc tamen semper
tutum nō est, quia qui litem timere intentare nō formidavit,
neque pejerare horrebit.
Resp. 1mo. Juramentum judiciale deferri potest illi, qui est de- B.
minus rei controversæ, aut loco Domini, seu qui aliud deferre po-
test; nam hoc juramentum habet vim transactionis, et alienationis.
Caterum juramentum judiciale in omni actione seu causa
controversa, in qua licet transigere, deferri potest. l. 3. ff. h.t.
Lares. 2dò Sit effectus juramenti judicialis? R. 1mò. 7.

Delatio hujus juramenti alternative obligat, ut vel referatur deferenti, vel prestetur cp. fin. h.t. nisi justa causa aliud suadeat, sic enim in delictis reus illud referre non potest, cum ipse de suis factis optime noverit veritatem citto cp. fin. uti etiam in casu, quo actu non plene probavit factum alicuius super quo plenam notitiam habere non presumitur. L. fi. ff. de act. rerum amotarum. Resp. 2do. si primo deferenti relatum est juramentum, tum, teneatur illud prestare, nisi justa causa illum excuset, alias reus habetur pro quieto, et actor repellitur ab agendo. L. 34. ff. h.t. nam non debet displicere juriisjurandi conditio ei qui detulit. ibid. Resp. 3io. si juramentum judiciale acceptatum est, revocari non potest, nam in judicijs, quod semel placuit, amplius displicere non potest Reg. 28. jur. in 6. V. L. L. admoneri. h.t. dicitur: quod alias inter ipsos jureiurando transactum sit negotium, non conceditur eandem causam retractare. go. Resp. 4to. si hoc juramentum prestitum est, vim habet rei judicate producentis actionem, aut exceptionem juratoriam, nec admittit appellationem, aut restitutionem etiam pretextu instrumentorum de novo repertorum. L. 5. 9. et 34. ff. h.t. ac L. 1. et 12. Cod. de rebus creditis.

8. Dores. Lis, Cui, et in qa causa deferri potest juramentum necessarium? R. Imo. Alius judex ordinarius, vel delegatus; et in compromisso arbiter deferre potest juramentum necessarium. L. 1. et 31. ff. h.t. cum Alius judicis sit cogere partes litigantes adjurandum. et id judici incumbit non tantum ad instantiam partis, sed etiam ex officio, seu de necessitate saltem morali. L. 9. Cod de rebus creditis, quia judicis est, satagere pro veritate eruenda.

9. Resp. 2do. Licuit omnia sint paria ex parte actoris, et rei, in prudenti judicis arbitrio stat, Rosf. in cp. 6. cui juramentum deferatur, cateris tamen paribus reo potius deferendum est, ut actori, Rosf. in L. admoneri. patet ex cp. ult. h.t. ubi sane si actor in probatione omnino defecerit, reus debet, etsi nil prefiterit, obtinere presumptione vero faciente pro illo s. nempe actore: reo deferri potest ad ofendendam suam innocentiam juramentum, ni judex, inspectis personarum, et causa circumstantijs: illud actori

videat deferendum. #. ubi video regulam hanc esse limitatam, quando judici inspecta personarum, et causæ circumstantijs aliud via: tur facilius, cujusmodi limitatio nō potest subsistere, ubi causæ tera supponuntur esse pares, ut si V.S. utraque pars semiplena pro: bavit. P.D. per Reg. ff. jur. in 6. cum partium jura sint obscura, reo favendum est potius, quam actori. Objectiones legi apud Reif. l.tl. d.b. nro 190. et Seqnt.

Resp. 2iō. In omni causa specialiter nō excepta deferri potest jō. juramentum necessarium, cum sit de genere permissorum, l.d. ff. h.t. recipiuntur autem causæ criminales, et famosæ, atque eo his aqiparantur, ut causæ civiles valde arduæ; nam in his nō actori, sed reo deferri potest juramentum purgationis. Cp. fin. h.t. item causæ matrimoniales, et professionis Religiosæ, dum agitur ad vinculi dissolutionem, item omnes illæ, in quibus jura requirunt liquidas probationes.

Contra: sed requiritur ad legitimam juramenti suppletorij jō. delationem? Resp. negatiue. imō. ut deferatur à judice pro: via cognitione causæ l. 3. Cōd. de actis. Cred. 3tiō. jus in pro: feria adrecsarii citati. 3iō. persona honesta habeaki meretur es usu corporeo, nō autem vili, et suspecta de perjurio. 4tō. in causa civili nō nimis ardua. 5tō. præcedente semiplena probatione et ante conclusionem in causa, licet etiam post illam judex deferre possit, cum judici nunquam sit concessum in causa.

Obj. Lis sit effectus juramenti suppletorij? Resp. imō. vel jō. delati est absoluta necessitas illud præstandi, seuo recusans causa cadit, ni legitimè delatum nō fuiget. Cp. fin. h.t. 2dō. ut præstiti est completio probationis, ut sententia feratur pro juraate: ab hac autem sententia appellari, et ejus retractatio peti potest propter instrumenta noviter reperta, in eo effectu juramentum necessari: um notabiliter differt à voluntario, et judiciali, à quibus nō appellatur, nec sententia retractatur l. 3ti. ff. h.t. ibi: admoniti Judex interdum etiam post juejurandum partum permitti con: fessionibus Patrum et integro causam agere. Seio nova instru:

menta se invenisse dicat, quod si alias inter ipsos jurejurando transactum sit negotium, non conceditur eandem causam retractare. Et juramentum necessarium partibus coactis, et ex defectu probationum a judice defertur, et tantum extraordinarie, ac privilegiate probatis emergentibus de novo instrumentis infirmatur sententia ex ea lata. l. 13. Obj. l. 4. Cod. de re judicata dicitur: quod res judicata non sit retractanda. go. h. Res judicata non retractatur, si lata sit sententia ex probationibus ordinarijs, secus si ex privilegiatis per juramentum. Ratio dispar est. quia sententia lata ex probationibus ordinarijs transit in rem judicatam, itaque retractari non potest, et de tali loquitur ibi citata l. 4. Sententia vero lata per probationes privilegiatas, ut per juramentum, nunquam transit in rem judicatam, adeoque potest semper retractari repertis novis instrumentis, ut ait Innoc. Cp. tua nos. in Rosa marginali de cohabitatione clericorum. nec sequitur hinc etiam juramentum voluntarium, et judiciale posse retractari, cum et illud sit probatio privilegiata; nam dispar est: quia in juramento necessario probatio illa privilegiata procedit parte altera invita, secus est in juramento voluntario, cum hoc deferatur ex mera voluntate partium. Lex autem magis subvenit facienti actum ex necessitate, quam facienti ex voluntate. l. 2. fidejussor. ff. qui satisdare cogantur. nec personas, talis sententia negat retractari per testes, go negat per instrumenta. nam dispar est quia in testibus subornatio esse potest, non vero in instrumentis.

14. Lores. lib de juramento litis aestimatorio l. 1. num. 1. juramentum in litem est, qo res controversa aestimatur. l. 1. ff. de in litem juramento eoque triplex: vere aestimationis. seu veritatis, quod deponitur super vero valore rei. affectionis, quod deponitur de valore rei non secundum communem taxationem, sed secundum privatam affectionem et commoditatem. super interesse singulari. seu extra rem, quod deponitur super damno coacto, ex re subtracta, vel debito tarde soluto. ut lapis cogatur, majori pretio emere vinum ex eo, quod pecunia ei non sit citius soluta. l. 3. ff. eod.

Resp. 2do. iuramentum affectionis solus judex deferre potest, nam hoc iuramentum defertur actori in poenam rei ob dolum, et contumaciam: go. Demum si actor pretium affectionis excessivum exprimat, judex illud moderari potest secundum aequitatem.
Resp. 3io. iuramentum aestimationis vero, et super interesse litigantium non tantum judex, sed et reus deferre potest, quia hic non punitur dolus, et contumacia, sed precise spectatur veritas pretij secundum communem aestimationem. Sorro soli actori, qui est Dominus litis deferri potest hoc iuramentum l. 7. §. Cod. et locum habet in omnibus Causis tam bona fidei, quam constricti juris, sive ex contractu, sive ex debito, et locum habet in omnibus Causis modo invenerit aliqua culpa debitoris: postquam tamen actor exprefserit pretium, judex si viderit, nimium, illud imminuet, et super pretio à judice taxato deponet juramentum.

Titulus 20tus

De Exceptionibus.

Not. Exceptionem esse defensionem rei, qua is intentionem actoris elidere conatur. Exceptio autem alia est facti, qua reus intentionem actoris nullo jure agentis penitus excludit. ut si agens ex mutuo, quod mihi non dedisti. alia juris, qua reus excludat intentionem actoris mero jure competentem, ut si agat quis ex contractu, metu tamen gravi, vel dolo inito. 2do. Exceptio dividitur in nominatam, qa habet proprium nomen in jure, ut ex rei judicatae, jurisjurandi. Et in innominatam, qa proprium nomen in jure non habet, sed generaliter dicitur: exceptio in factum. 3io. in civilem, qa descendit ex aliqua specie juris Civilis. et pratoriam qa descendit ex praedictis pratorum ob naturalem aequitatem, ut doli, metus. 4to. in realem, qa rei, seu causa cohaeret, adeoque transit ad haeredes, et fidejussores. l. 6. et 7. ff. h.t. ut exceptio doli rei judicatae 5. et personalem, qa intuitu personae conceditur ob specialem rationem v.g. reverentiae, pietatis, ut ex exceptio competentiae, ne certae personae teneantur solvere ultra id, quod

qđ possint salve sua honesta litigatione: talis foret paratis
adversus filium. 2dio. in dilatoriam, qa actionem simpliciter n
elidit, sd tantum retardat, ut exceptio judicis suspecti. et per.
emptoriam, qa actionem simpliciter elidit, ut exceptio metus.
Dilatoria nominatur etiam temporalis. peremptoria vero perpetua
n eo casu, qđ illa tempore aligo, hac autem semper datur, sed
qia temporalis actionem in tempus differt, perpetua vero, etsi cer
to tempore ponenda sit, actionem pro semper dirimit, ut exceptio
pecuniæ n numerata, qa est peremptoria perpetua, et tamen
intra biennium proponenda. Etc. in legitimam, qa ob causam jus.
tam approbatur a jure. et injustam: seu frivolam: qa ad frustran
dam litem malitiose opponitur. Item alia est anomala, qa
potest proponi tam ante, quam post litem contestatam, ut excom
municatio; exceptio respiciunt personam judicis, qa et fori delin
quentis dicitur; debet esse sua ante omnes exceptiones, alias
esset tacita, agnoscere judicem suum, qi tamen est incompetens.
Imo etiam spectat exceptio, qa reus congeritur, si ab actore spo
liatus, sicque excipiat, qđ n teneatur respondere, donec re-
stituatur. Cp. 1. de restitut. spoliat.

2. Quæ. Dic, et Cui opponere potest exceptionem? R. qivis
reus etiam excommunicatus, vel inhabilis ad agendum opponere
potest actori, ejusqs libellus exceptionem Cp. 5. h.t. nam cuicun
que defensio a jure naturali conceditur, exceptio autem est
species defensionis, et quod substantiam juris naturalis.

3. Quæ. Quando proponenda sint exceptiones dilatoriæ? Resp.
regulariter ante litis contestationem L. fin. Cod. h.t. nam excep
tiones ista litis ingressum, et constitutionem judicii impedimq po
nendo sunt antequam litis contestatione judicium constituatur.
cujusmodi sunt contra judicem: exceptio judicis incompetentis sus
pecti; contra actorem, qia n habet legitimam personam standi
in judicio, item exceptio fori n tuti, feriarum, temporis arcta
ti, libelli inepti, vel obscuri, litis pendentis. Excipiuntur tres
casus Cp. 4. h.t. expressi: 1mo semper qdo reus de ijs est justa
postea proponendis expresse est protestatus. 2do. quando exceptio

est orta et facto aliqo post litem contestatam. Dio. quando exceptio
competens ante litem contestatam juste ignorabatur, aut potuit
nō poterat. Caterum ne lites protrahantur, judicio erit profige-
re terminum exceptionibus dilatoriis c/o. H. t.
Lores: Lando proponenda sint exceptiones peremptorie? Resp. 4.
Regulariter post litem contestatam ante conclusionem in Cau-
sa. l. 9. Cod. h.t. nam tales exceptiones proprie perimunt actio-
nem, actio autem perimi negit, nisi ut deducta in judicium
tales autem exceptiones sunt Doli, metus, erroris, rei judica-
te, jurisjurandi, nō numerata pecunia. Resp. Dio. exceptio-
nes improprie, seu facti opponi possunt etiam ante litem con-
testatam, ut Aluti, nō donati, uti etiam exceptiones, qa di-
cuntur litis finitæ, ut judicati, transacti, jurisjurandi, litis
finitæ dicitorij, nam frustra fieret litis contestatio, dum actori vel
nulla actio de jure competit, vel notorium est, actionem istam
inutiliter, et sine effectu proponi. Resp. Dio. qdam exceptio-
nes etiam post Sententiam opponi valent, ut exceptio, seu alle-
gatio nullitatis sententiæ, restitutionis in integrum contra
Sententiam, et qa Executionem sententiæ impediunt, ut nō nume-
rato pecunia, compensationis, dum gravato per Sententiam nō
superest ordinarium remedium, nisi appellationis, et tunc etiam
in Secunda instantia locus est exceptionibus peremptorijs, exceptis
illis, qas reus malitiose in prima instantia nō proponit.
Resp. 4tō. S. judex cum Causa cognitione terminum prosixit S.
exceptionibus peremptorijs, eo elapso nō auditur reus arg. l. 2.
Cod. de re judic. qia terminus ipse juste prosixus erat, adeoque
juste objectari debuit, dum tamen dicendum, si causa cognitio
nō processit, cum hic agatur de gravi præjudicio rei. Caterum
judicis nō est, supplere exceptiones, cum nō agat partis litiga-
tis officium, dempta exceptione contra Excommunicatum vitan-
dum, et his, qa ipso jure eliduntur actionem, ut Soluti, repu-
gnionis, cum enim reipsa nulla actio competat actori, judex ex
officio eum repellere debet ab agendo. arg. l. 7. ff. de postulando.

Resp. Sto. Exceptiones Anomale seu irregulares, cum communem regulam non sequantur, proponi possunt ante vel post litem contestatam, ut exceptio judicis omnino incompetentis, excommunionis majoris, termini angusti, feriarum, loci non tuti, suspecti, et omnes, qe reddunt processum retro nullum

6. Queres. Qe forma sit servanda in proponendis exceptionibus?

Resp. Imo. Exceptiones scripto, vel viva voce sint proponendo clare, et determinate, ut jus, et causa excipienti appareat, arg. L. 48. ff. de probat. Si autem in modum actionis proponatur exceptio, uti de numerata pecunia, regulariter in scriptum redigenda est. Resp. 2do. Inter exceptiones dilatorias observatur ordo, ut prius opponatur contra judicem, qia vel est incompetens, suspectus, infamis, deinde contra rescriptum qia est vitiosum, ob- vel subreptitium, postmodum contra personam actoris, vel procuratoris, ac tandem contra ipsam causam, locum, libellum etc. Resp. 3io. cumulari possunt plures exceptiones etiam contrarie? L. 8. ff. h.t. qia pluribus defensionibus uti reus prohibetur. Reg. 20. Jur. in 6. licet de specie contrarie sint, ut exceptio pecunie non numerate, et debite soluti, privilegii, et prescriptionis nam reus dicit, utramqe exceptionem esse veram, si actor contra unam probaverit, et velle probare secundam, in qo genere partes rei sunt favorabiliores, qam partes actoris. L. 43. ff. de Reg. Jur.

7. Queres, cui sint effectus exceptionum? Resp. Imo. Reus excipiendo fit actor nempe secundum qd ad probandam suam exceptionem L. 19. ff. De probationibus. 2do. exceptio rite probata excludit id, contra qd objicitur, ita ut dilatoria retardet processum, et peremptoria actionem ipsam elidat. 3io. Si rationi peremptorie exceptionis sententia lata est pro reo, oritur exceptio rei judicate. 4to. Si reus in probatione exceptionis defecerit, non ideo statim vincit actor, sed ubi intentionem suam probaverit, inde

8. Resp. 2do. Reus excipiens non cogetur eo ipso confiteri intentionem adversarij. Est probabilior multorum contra alios

Ratio est q Regula 65. Jur. in 6. ti: exceptionem objiciens n vi-
detur fe intentionem adversarij confiteri. P. L. Exceptio ea mente
objicitur, ut elidat intentionem actoris, go n potest eandem in-
tentionem actoris firmare tanqam propria confessio, Sic carinch:
mul operaretur dclos effectu contrarios, qod fieri repit. P. Dod
actus agentium n operantur ultra intentionem eorum L. 14. ff.
de rebus creditis. go cum intentio rei excipientis sit, actio.
nem elidere, n potest habere vim confessionis. Sed
Objicces Simo. cui unum confitetur, censetur confiteri Dd. 9.
qod q eo necessario sequitur, Dd q Solutionis exceptione neces-
sario sequitur fuisse contractum debitum: go. 2do. cp. 1. de Transf.
actionibus per exceptionem initæ transactionis super jurisdic-
tione certa Capellæ, per quam Monachi fe liberatos esse asserebant,
à subjectione, intentio Episcopi actoris contra Monachos fundata qz,
et exceptio illa accepta pro confessione: go. 2do. cp. 31. de Elect. Dicitur:
allegavit fe jam absolutum esse à censura, censetur fateri, fe fuisse ex-
communicatum: go. Nz ad finem n bene sequitur. Solvi go debui:
nam potest per errorem etiam indebitum Solvi, aliud est, fi reus qz
presse fateretur debitum, et Dicat annectendo exceptionem: fateor
debitum. Sed Solvi; go hic est confessio separata ab exceptione. ad 2dm
cti Srmo est de confessione rei, q qa intentio actoris plene probatur,
proinde fi prudenter velit objicere exceptionem, debet fieri condictio.
nate V.S. nego me mutuum à te accepisse, Sed posito, qod accepe-
rim, tibi illud jam Solvi. ad 3tium Jz. de qo citato loco Srmo est,
petuit absolvi ab Excommunicatione, unde merito præsumebatur,
prius fuisse ligatus, illo vinculo, hinc talis petens merito pro con-
fesso habetur, go absolutio n solet peti, nisi ab eo, qui illam incur-
rit, n vero posterior, cui opposuit exceptionem absolutioni ab illa,
qia sæpe ad cautelam absolvuntur ab Excommunicatione etiam
illi, qui eam n incurrunt.
Caeo. Did 2d Replicatio? Resp. Est exceptionis negatio, vel elisio, 10.
qa actor reum contra se excipientem repellit L. 2. ff. h. t.

Sed contra replicationem conceditur reo alia responsio, qe vo-
catur duplicatio. Qui rursus respondet actor per triplicatio-
nem, et triplicationi reus reponit quadruplicationem p. S. con-
venio te qd locato, ut solvas mercedem, tu dicis partem fuisse
de solvendo post duos annos. Hoc est exceptio contra opposito trac-
actionem qd tibi remisi unum solidum. Hoc est replicatio tu di-
cis huic tractationi te consensisse qd metu. Hoc est duplicatio
Ego contradico, hunc metum fuisse vanum, et terem. Hoc est tripli-
catio. et sic de alijs. Interim ultra quadruplicationem in plerisq
tribunalibus partes, nisi qd magnis motivis id audiuntur, sed in
causa concludere debeat, nunc ad particularia descendendo

11. Collgs. Exceptiones in specie esse sequentes; Primo. Exceptio Excom-
municationis potest opponi actori a reo pariter excommunicato
cp. 2. h.t. qia à defensio, sed actio, aut reconventio excommunicato
negatur cp. s. Eod. opus est autem, ut reg speciem, et nomen Excom-
municationis exprimat intra 8. dies, alias judex in
causa procedet, nec ultra bis eadem Excommunicatio objiciada est.
Sed si bina vice probata à fuerit, tertio non admittitur, qia presumi-
tur malitiose opponi cp. j. h.t. in 6. Porro Excommunicatio duplici-
citer opponitur, peremptorie semper, dum inducit nullitatem ac-
tus, ut si excommunicatus eligatur, vel ei beneficium conferatur.
cp. 7. de Elect. de Cler. Excom. et Dilatorie, dum prohibet, actio-
nem stare in judicio, si autem post rem judicatam objiciatur, sen-
tentia eidem valet per Reg. 73. Jur. in 6. Sed ejus Executio suspendi-
12. tur cp. j. h.t. in 6. 2do. Exceptio pluralitatis beneficiorum
non potest opponi ab eo, qi plura beneficia obtinet cp. 2 h.t. qia
non licet in alijo reprobare, qd qis in se approbat, nec prohibere
alium eo jure uti, qo ipse utitur, si tamen alij idonei deesset,
posset talis nomine Ecclesia contra pluralitatem beneficiorum
excipere, ne Ecclesia per hoc ladatur, ejusqo cultus imminua-
13. tur, nam delictum personæ non debet nocere Ecclesiæ. 3io Ex-
ceptio Criminis contra testem probata, repellit eum à dicen-

do testimonio, d tamen sufficit ad poenam ordinariam cp. 7. h. t.
ni delictum cohaereas sit negotio principali L. 2. ff. ad L. Julian
de Adulterio.

4to. Exceptio rei judicatae est proprie dicta exceptio, nam sen: 14.
tentia actionem penitus d extinguit, cum d sit modus solvendae
obligationis. Potest locum habet inter eadem personas in eadem
actione, et eadem causa cp. 13. h. t. secus d procedit, sive sint
diversae personae, sive diversum Corpus, aut res, qa petitur, sive di-
versa causa petendi, ut si petii fundum ex legato, licet sim vic:
tus, possim tamen petere ex causa Dominij.

5to. Exceptio metus, seu qod metus causa competit ei, qi 15.
metu injusto aliqid promisit, dare ut actorem petitum repellat.

6to Exceptio doli competit ei, qui dolo inductus aliqid alteri pro:
misit: V. g. dixisti, te esse civem Claudiopolitanum, qia tibi pro:
misi mutuum, et rescio te esse hominem ragum.

7mo. Exceptio erroris competit ei, qui errore lapsus aliqid stipu: 16.
tanti promisit, qod promittere d debuerat, ut si putaras me debere
tibi 1000. cos tibi stipulanti promittam, error autem ste debet
esse talis in causa, ut ipso meo jure subsistat factum, l enim
error sit in substantia, vel in persona, vel in specie, contractus d
habet locum exceptio juris. qa ex actu nullo nulla nascitur ob:
ligatio, adeoque nec exceptio proprie dicta elicitur, tunc igitur
procedit exceptio facti, sive allegatio nullitatis actus. Demum ex:
ceptio erroris dicitur etiam exceptio in factum.

8vo. Sunt insuper alia multa exceptiones, ut exceptio non nu: 17.
merata pecuniae, qa competit ei, qui se futuro numerationis
chirographum scripsit, et tamen pecuniam numeratam d accepit.
Item exceptio quod de d petendo, qa competit debitori, qocum pac
tus est creditor, qod debitum repetere nolit; item exceptio juris
jurandi, qui competit illi, qui juravit rem suam esse, vel se d de:
bere, si tale juramentum ab actore ei delatum sit, item excep:
tio literarii moratorij. Item exceptio incompetentiae. Item ex:
ceptio de eo, qod onerandae libertatis causa factum est. Item

minoris ætatis, item litigios.; dum res litigiosa alienatur, de quibus, et aljs uberius videndi sunt Authores. Cæterum ex-ceptiones proponuntur à reis, coring. hæredib. aut fidejus-soribus, ni fuerint personales exceptiones, si autem exceptio legitime opposita non admittatur per Judicem, potest appellari. Cp. 13. de officio deleg. Intelligendum tamen, quod exceptiones modici præjudicii possit judex repellere etiam ex levi præsumptione v. g. fraudis, si tamen sit magni præjudicii, non debet repelli exceptio, nisi vehementi præsumptione fraudis etc. vide Reif. h. t. fusius de hac materia differentem, et plures alios ab eo citatos.

Titulus 26tus.

De Præscriptionibus.

§. Imus.

De natura, divisione, justitia, et effectu præscriptionis.

1. Not. Imò. Longam legum civilium interpretes inter præscriptionem, et usucapionem varias assignare solent differentias, hodie tamen inter se plerumque confundun-tur, agit quod usucapio rebus corporalibus propriè, præscrip-tio vero tam corporalibus, quam incorporalibus conveniat, un-de secundum hanc differentiam usucapio describitur l. 3. ff. de usucapione: quod sit adjectio dominij per continuationem possessionis temporis lege definiti. Præscriptio vero latius sumpta, quod sit adjectio dominij, vel alicui juris peremp-tio per continuationem possessionis temporis lege definiti. Dicitur adjectio vel acquisitio dominij ad subintelligendum non tantum dominium utile, sed etiam directum, et plenum, qui enim præscripsit, tantum juris habet, quantum dominus re-ris. Cæterum dem erit nobis usucapio, et præscriptio, quæ dupliciter consideratur, nempe in fieri, prout ex actus continuo-

, tivus possessionis, modum temporis completo, et in hoc sensu
dicitur, qd n̄ currat, sed dormiat prescriptio. Et in facto est,
prout est jus quæsitum ex possessione legitimo tempore con-
tinuata, quo declarivimus superius.

Not. 2do. Prescriptio dividitur iterū in odiosam, favo- 2.
rabilem, et mistam. Odiosa est, qa in odium, et poenam
negligentiæ, ac omnoleatiæ possessorum res suas n̄ curantis;
um introducta est n̄ attento favore præscribentis. Favorabilis
est, qa introducta est n̄ attento favore præscribentis in favo-
rem possidentis propter bonam fidem, et justum titulum, uti tri-
ennalis in rebus mobilibus. mista est qa introducta est par-
tim in odium negligentis, partim ob favorem possidentis bona
fide, et justo titulo, uti est prescriptio iv. aut 20. annorum.
2do. in ordinariam, seu longi temporis, qa res mobilis tri-
ennis, immobilis vero decennis inter præsentes, vel vicen-
nium inter absentes præscribitur. Extraordinariam, vel lon-
gissimi temporis, qæ 30 vel quadragiata annorum tempore com-
pletur. et in immemorialem, cujus initium excedit memoriam
hominum, sive lapsum 8t temporis centum, vel plurium, aut
pauciorum annorum. 3tio. in positivam, qa acquirimus rem
vel jus alienum, et tunc utimur accusativo: præscripsi v. g. hu-
dum, jus piscandi etc. et privativam, qa jus alienum in re
nostra extinguimus, et tunc utimur dativo. v. g. præscripsi
juri venandi, vel servituti, quam vicinus habet in meo fun-
do. 3.
Resp. 1mò. Præscriptio introducta est jure civili Romano
ictibus. de usucapionibus. l. 20. Cod. de pactis. deinde appro-
bata per jus canonicum toto hoc titulo. Causa vero prin-
cipalis introducendæ præscriptionis fuit bonum publicum,
ne rerum dominia manerent incerta, et confusa l. 1. ff. h. t.
ne tribunalia, et rerum possessores continuis litibus vexarent,
tur l. fin. ff. pro suo, et ne cultura agrorum negligeretur

propter dubium dominium. Causa secundaria fuit, ut modo hoc excitaretur diligentia hominum ad res suas investigandas, et amissione dominij, vel aliorum jurium puniretur socordia dormitantium l. 5. h. t.

4. Resp. dd. Praescriptio legitima est justa, ac n̄ tantum in foro externo, sed etiam interno locum habet, adeo quidem, ut si praescriptio cujuspiam rei legitime fuerit completa, rege modum possessor ejus n̄ teneatur amplius illam restituere, etiamsi certo sciat, rem antea fuisse alienam. Glos. in cp. Vigilantibus Verbum reverit. Et Abbas ibidem nro 6. Ratio est: quia potest Principes Supremus, aut Respublica per legem justam, et communem transferre rerum dominia, ubi id exigit bonum commune, sed ipsum fecisse Imperatores instituendo praescriptionem evidenter declararunt leges, et maxime l. 2. ff. de usucapio, ubi. ubi praescriptio dicitur dominij acquisitio: go. mia. probatur. quia Principes n̄ sint minoris potestatis nunc, quam fuerint in rerum divisione, sed tunc quibusvis particularibus assignarunt rerum dominia, go nunc assignata possint transferre de uno ad alium ~~etc~~ certa de causa. 2dō. Lex humana à potestate publica in boni communis utilitatem tota parit obligationem in foro conscientiæ, ut diximus de Legibus. Sed lex de praescriptionibus est talis: go. mia. pr. et l. 1. ff. de usucapio. ubi ibi: bono publico introducta est usucapio, ne quarumdam rerum Domini, et fere semper in certa dominia essent, nam cum alienationes, et permutationes inter homines sint frequentissimæ, et nullius alterius factum sciri possit, an dans sit verus Dominus rei data, accipiens nunquam securus de suo dominio esset, ni titulo praescriptionis uti tueri posset: go. F. l. Jus Canonicum approbat praescriptiones, et vult eas esse sine peccato Cp. fin. h. t. go censet eas esse justas, et tantum pro foro ex — sed etiam interno: go.

#.

Probatr 2da pars Resolutionis: Ille tenetur restituere, qui de. 5.
tinet rem alienam invito rationabiliter Domino, sed bona fide
proscribens completa in bona fide prescriptione detinet rem
alienam, sed propriam, cum ei utpote juste prescribenti leg. do-
minium adjudicat: go. ff. 2. post prescriptionem non datur ampli-
us mala fides, qa est rei alieno scientia, eo quod amplius alie-
num non sit, quod jure possidetur. Can. 11. Causa 12. q. 2. ff. 2.
Levitici 25. dicitur: Domus empta in urbe anno proscribitur, et
priori Domino, per lapsum temporis aufertur, Ea go patet,
quod etiam Deus concedat, et approbet retentionem rei ff pre-
scripte: go.

Obj. contra 1nam partem. Lex prescriptionis videtur pugnare 6.
cum jure Gentium l. 5. ff. de jure, et justit. sed jus Civile non potest
tollere jus Gentium J. 11. instit. de jure naturali, Gentium, et
Civili; consequenter jus Civile pugnans contra jus Gentium non po-
test esse justum: go. & jus Gentium quod dictat, nemini auferen-
dam rem suam, etiam dictat, ut paremus reipublicæ, adeoque
etiam legi, qa prescriptionem indixit ob bonum publicum.

Dices: Alienum est de jure naturali, aliqm privari re sua sine 7.
ejusdem culpa, sed hoc fit per prescriptionem: go. Deinde ipse
met Imperator injustitiam ejus agnovit: cum prescriptionem no-
vella qua in principio Versus: habeat, appellat: impium profit.
cum, et improbam temporis allegationem: go. & ad 1mum. Obj. maj.
& illa privatio penalis sit, C. de sit legalis ob bonum publicum
introducta N. Maj. ad 2dum aliqui asserunt constitutionem
illam esse supposititiciam, sed non est hic necessario decernendum, qia
Imperator loquitur de suis temporibus, in quibus currebat pra-
scriptio etiam cum mala fide contra ipsam quoque Ecclesiam.

Dices: Juxta reg. 11. Juris ff. l. t. 2. quod nostrum est, sine facto 8.
nostro ad alium transferri non potest, sed ita fieret, si prescrip-
tio transferre posset dominium Domino ignorante, aut alia
de Causa impedito, ne suam prosequi posset: go. Resp. Regulam

Locum n̄ habere in ijs, qa vi, ac potestate legis fiunt, accedit
qia ex presumptione legis consensisse censetur in talem trans-
lationem, qui tanto tempore neglexerint rem suam persequi
ut colligitur ex l. alienationis 28. ff. de verbor. signif. neque re-
fert, qod proscriptio subinde completur ignorante pristino Domino,
nam eo casu consensum, et scientiam supplet respublica ob bonum
publicum, Dominium in possessorem transferens.

9. Dices. nemo locupletari potest cum alterius injuria, et jactura,
ut dicitur Regula 48. jur. in 6. Sed hoc fit, si ignorante Domi-
no alieno rei acquirat: go. Resp. Regulam istam intelligendam
esse de locupleta actione injusta, n̄ de ea, qa legis authoritate
et ex justa causa fit; nam ob publicam causam lex cum sit Do-
mina rerum, potest uni Dominium auferre, et illud in alium
transferre.

10. Dices. Tempus n̄ est modus introducendæ obligationis, aut tol-
lendæ: l. 44. ff. de actionibus, et accusationibus, Sed proscrip-
tio omnem vim habet ex cursu temporis: go. Resp. proscrip-
tionem n̄ habere vim transferendi Dominium ex solo cursu tem-
poris, Sed ex authoritate reipublicæ possessione continuata per
tempus lege definitum cum justo titulo, et bona fide.

11. Dices: cap. 5. hoc tit. indicatur proscriptionem introductam
esse in pœnam negligentiæ prioris Domini, ergo saltem, si prior
Dominus nullam commisit negligentiam, per proscriptionem
re sua n̄ privabitur. Resp. Licet proscriptio introducta ex
præcipua causa sit, ad evitandam Dominorum discordiam,
hæc tamen n̄ est unica adæquata causa, Sed ne lites multipli-
centur, et ne Dominia maneant incerta. Igitur quamvis
nulla intervenerit negligentia in pristino Domino, modo
desint reliqa rationes, beneficium proscriptionis n̄ cessat.

12. Dices: Cum ignorantia nemo censetur suum jactare l.
cum de indebito: 25. ff. de probationibus, imo ignorantia

æquiparatur impedimento l. male agitur 2. cod. de præscriptionibus. 30. vel quadraginta annorum, ad contra impedimentum agere, nō currit præscriptio l. super 3. fin. cod. de an. except. qo. Resp. in ignorante consensum ad alienationem per præscriptionem faciendam supplere à republica, qa ob bonum publicum Dominium in præscribentem transfert.

Dices: Les fundata in præsumptione, & hoc Rt falsa, in foro 13.
conscientiæ locum nō habet, sed talis est Les præscriptionis
qa fundatur in negligentia prioris Domini, qa ipse percipe
caret, utpote ignorans rem suam ab alio possideri. Resp.
Les præscriptionis fundatur in bono publico, ob qod inducta
est, et hinc etiam nō existante negligentia prioris Domini
& alia requisita adsint, Dominium in præscribentem trans-
fert. Denum qod judex innitens falsæ præscriptioni, vel
errori rem unius alteri adjudicans cognito errore te-
neatur in conscientia rem alteri restituere, inde est,
qod judex nō attribuat Dominium absolute, sed tantum
conditionate; & res sint allegata, nec condit novum
jus, sed declarat tantum antiquum, unde & in re nul-
lum fuit, etiam declaratio nulla est, at præscriptio legi-
tima tribuit rei Dominium absolute, et præscribenti con-
stituit novum jus authoritate publica in re præscripta
Tandem qod possideo, de jure naturali possideo, nec inde
lesione juris naturæ mihi auferri potest, quamdiu res ut
mea habetur cum legis †favore †ex Scluso, non ergo tractus
temporis dat, qod ego nō demonstrem rem esse meam. Pos-
sessor vero demonstret rem esse suam, habetque favorem le-
gis, consequenter potest continuare præscriptionem.

nunc

14. Obj. contra Secundam partem. De jure Canonico semper bona
fides requiritur, et quod non est sine fide, peccatum est, at,
qui quod contra conscientiam est, edificat ad gehennam cp.
19. de restitutione spoliatorum: go licet completa sit pre-
scriptio, si tamen mala fides supervenerit, prescriptio à liber,
rat à restitutione. Resp. Af. de jure Canonico semper requi,
ritur bona fides currente prescriptione C. completa prescriptio,
ne N.o imo post completam prescriptionem negatur adesse posse
malam fidem, eo quod res à amplius aliena, sed sua agnosci
possit, cum lex dominium prescribenti adjecerit.

15. Dices. Licet lex infra decimum tertium actionem deneget, in fo,
ro tamen conscientiæ manet obligatio restitutionis, ergo
etiam manebit obligatio restitutionis rei prescripta.
Licet jus contra prescribentem rei vendicationem dene,
get. Resp. Disparitas est: quia quando infra decimum
tertium lex actionem negat, solum negative se habet, nō
assistendo eidem in judicio, in prescriptione autem posi,
tive approbat, et dominium adjicit, ac possessorem illum
securum reddit.

16. Dices: Conscius sibi de nullitate professionis suæ v. g. ex
defectu consensus, aut ob metum, vel defectum ætatis
in foro conscientiæ nō obligatur etiam post quinquennium ad
vota religionis, licet Tridentinum sessione 25. c. 19. de Re,
gula dicat, talem post quinquennium reclamantem nō esse
audiendum, go pariter agnoscens rem possessam esse alte,
rius, etiam post sufficiens tempus tenetur illam restitu,
ere. Resp. Disparitas est, quod in priori valor pro foro
interno nascatur solum à vero consensu, quem po,
testas publica in ordine ad matrimonium spirituale

vel possessionem #. Scioplere n̄ potest, nec directe praecipere
ast quod translationem Dominiorum rerum tempora-
lium respublica habet jus altum, Regue in his intui,
tu boni communis etiam sine voluntate Domini
Dispouere potest.

Dices: Omnis actus vitiatur, quando pervenit ad ij.
casum, a qo inchoari n̄ potest; sed subrta mala fi:
de actus proscriptionis etiam completo pervenit ad ca:
sum, a qo inchoari n̄ potest, nam mala fide inchoari n̄
potest: qo. Resp. Dz. Maj. omnis actus perfectus, et
consummatus vitiatur, quando devenit ad casum, a qo
inchoari n̄ potest N̄. actus inchoatus, et non consum:
matus C. Maj. Rc. n̄ proscriptione nondum completa
et perfecta mala fides superveniat jure Canonico vi:
tiatur, quod etiam patet ex impedimento impediente
quod post contractum matrimonium illud n̄ rescindit
neque vitiat titulo 10mo instit. de nuptijs. inde
Nego min. et Conseq. qia allegatum axioma tantum
intelligendum est de actu imperfecto, et n̄ consum:
mato.

Resp. 2io. Effectus proscriptionis legitimæ sunt imo 10.
acquisitio Dominij n̄ tantum utilis, sed etiam di:
recti in rebus corporalibus, sive mobilibus, sive im:
mobilibus, nam usucapio dicitur simpliciter adjectio
Dominij, quod pro principaliori significat directum.

2do. Exceptio n̄ tantum juris, et proprie talis, sed
facti duntaxat, qa repellitur res usucaptam

repetens. Leg. ii. Cod. De præscriptionibus longi temp.
, 10. 2do. actio realis Rei rem utilis pro vindican.
da re usu capta Leg. penult. Cod. De præscriptionibus.
triginta annorum. Sorro præscriptionis legitimæ requi.
, sita sunt quinque 1mò Res accepta. 2do. bona fides.
3io. titulus. 4tò. possessio. 5to tempus. juxta hunc
versum:

Sit res apta, fides, titulus, possessio, tempus.

19. Quæres: An pactis privatorum renuntiari possit præ.
, sumptioni? Resp. affirmative, nam licet præscriptio in.
, troducta sit propter bonum publicum, favorem tamen pri.
vatorum concernit ultimato, et in effectu, go huic renun.
, tiare potest.

§. 2dus.

Quis, contra quem, et quas res præscribere possit?

1. Resp. 1mò. Regulariter omnis præscribere potest, qui po.
, test nomine suo rem alienam possidere, et Dominium
acquirere, nam præscriptio generaliter esse permissa om.
, nibus; Inde præscribere valet infans tutore authore,
pupillus vero, vel minor etiam sine tutore, vel cura.
, tore, si habeant animum usucapiendi. L. ii. ff. De ac.
, quirendo rerum Dominio. Item furiosus, vel amens
si ante furorem, vel amentiam possidere inceperunt
Leg. 4. ff. h. t. Econtrà præscribere nequeunt infantes, et
usu rationis carentes, nisi eorum judicium ad principium
possessionis supleatur, aut authoritate tutoris, vel

#.

Curatoris. utd nec illi, qui alieno nomine possident, ut colo-
ni, usufructuarij, et quod proprietatem. Item creditor rem sibi
pignori datam, et universim, qui non est capax acquirendi
Dominij vel possessionis.

Resp. Proscriptio procedit contra omnes, nisi specialiter excipi- 2.
antur; excipiuntur autem omnes illa persona, qa in judicio
stare, bona sua administrare, et defendere nequeunt, uti & filius
familias quod bona adventitia, captivus, prodigus, cui bonorum
administratio interdicta est: nisi res proscribi cepisset ante prohi-
bitionem, vel bona fide ad tertium devenisset, nam ille est aequum
eorum bona proscribi, qui illa tueri non possunt.

Quaes. Quanam res proscribi possint? Resp. generaliter 3.
omnes, sive corporales, sive incorporales proscribi possunt,
nisi specialiter excipiantur, et hic autem quadam ex natura
sua, alia ex juris dispositione, alia vero à quibusdam per-
sonis proscribi non possunt, qa omnia ex dicendis patebunt
ex sequentibus. unde

Resp. 2do. Res natura sua proscribi non possunt, qa sunt 4.
extra commercium humanum, imo quidam res sacrae, ut
altaria, calices, templa, Coemeteria, monasteria. Leg. 9.
ff. h. t. nam res ista possideri nequeunt, adeoque nec pro-
scribi. at jus sepeliendo in certo Coemeterio & proscribile
L. 6. ff. et Cod. de Religiosis. 2do. qa speciali sanctione defen-
duntur à violatione hominum, et nominantur res sacrae, ut sunt
muri, et porta civitatis L. 8. ff. h. t. et Romanum Imperium, quod
etiam sacrum dicitur. 3tio. Res publicis usibus deputatae, ut
forum, plateae, fontes, theatra, curia, licet populus ijs uti
deficerit L. 2. ff. de via publica. 4to. homo liber, ut servus fiat.
§. 1. instit. h. t. Si tamen servus per 20. annos bona fide pro li-
bero se gerat, proscribit. Servituti contra Dominum, filique li-
beri L. fin. Cod de proscript. longi temporis.

5tò. jurisdictio papalis in totam Ecclesiam à sto data summo Pon-
tifici, uti nec alio, qa sunt juris divini, ut actus ordinandi, confir-
mandi, et alia Pontificalia exercitia obeundi ab eo, qui caret tali cha-
ractere, pariter neque qis matrimonium cum impedimento dirimente
contractum proscribere potest, licet longissimo tempore sit pro vero marito
gerat. 6tò. Res mere facultatis, seu arbitrij, qa citra ullam obliga-
tionem aut conventionem permittuntur, ut sc. sapius ad prandium gra-
tuito invitetis, vel ludere in horto permittatis. l. 2. ff. de via publica.
nisi uterq bona fide constituat se in casu possessione juris exigendi tales
actus.

5. R. 2do. Res ex prohibitione juris proscribi vetito, fiat 1mò Jura
Majestatis majora, qa Principi dantur in recognitionem Supremi
Principatus, ut esse exemptum à legibus, à judicio Principis, aut vecti-
galibj. minora tamen Regalia proscribuntur, ut jus condendi mone-
tam, indicendi tributa pro bello, modo sit proscriptio quadragenaria
cum titulo, et immemorialis sine titulo. 2do. Limites Parochiarum
et Episcopatuum. cp. 11. de Parochis. ne jurisdictiones perturbentur
ipsa tamen terra, aut locus, ubi limes proscriptus est, uti etiam limi-
tes prædiorum. Ecclesiarum proscribi valent. 3tio. Res pupillares
nisi usucapio completa fuisset, pupillo adhuc in utero existente, qa cap.
pupillus habet beneficium restitutionis in integrum. l. 49. de minor. 4tò.
juri Visitationis, et obedientiæ subditus non proscribit extinctivè, ut
nullibi sit, sed tantum translativè, ut alteri prælato pareat. cp. 16. h.t.

6. Resp. 1tò. Res, qa juris dispositione à certis personis proscribi non
possunt, sunt 1mò. res hæreditariæ, aut res communes, qa ante-
quam dividantur, ab uno cohærede, aut socio non proscribuntur. l. 20. ff.
de usucapionibus. 2dò. jura spiritualia, ut eligendi, instituendi in bene-
ficijs per Laicos non proscribuntur, qia nec possidentur cp. 7. h.t. exceptis
ijs, ad qa Laici generaliter habilitati sunt, ut est jus Patronatus, Repul-
sturæ. Resp. 2do. Beneficia Ecclesiastica in titulum obtenta hac titu-
lo non proscribuntur à Laicis cp. 1. de Regular. in 6. 4tò. res furtivæ,
aut vi occupatæ à fure, et malæ fidei possessore nunquam à tertio vero bonæ
fidei possessore, quidquid affecta sunt vitio reali furti aut violentiæ, usucapi
non possunt, donec pugetur vitium rei p tpa ejusdem 30. et 40 ann. at si heres
bona fide rem quam defunctus habuit commodatam, tradat tertio bona fide
accipienti, hic ordinario tempore eam usucapit. J. 11. inst. tit. de alijs

#

§ Cuius

Quæ et qualis fides requiratur ad præscriptionem?

Nota. bona fides ad præscrip. è judicium prudens, quo quis judicat rem se
justè possidere absq; cognitione juris alieni; & è scientia et n grassa ig-
norantia rei alienæ adeptæ debitæ. econtra mala fides è judicium quo quis
judicat se injustè rem possidere, et cum cognitione juris alieni. fides negativè
& bona Theologiè Dñi, et secularum excludit. Ita tenet Dom. Sot. qd n è ex
fide peccatum è. & simul è bona etiam civiliter & juridice. quam jus appro-
bat. Ità ut possessor ex juris dispositione n sit vitiosa, et contra leges. Alii etiam
observa. dubium et aliud positivum, dum quæ pro utraq; parte contradictionis
adest rão probij. aliud negativum dum judicium suspendibile, qd pro neu-
tra parte adest rão. qd rei sit mala & aliena; et quidem si in thesi & in
genere dubitetur an vi evo hic et nunc liceat rem retinere? & dubium omit-
titur possim; è dubium practicum. Jam. 2.

Ad 1mum; ad dem præscriptionem sive inchoandam sive continuandam, sive
complendam requiritur bona fides, ita ut nec in foro conscie, nec in foro ci-
vili valeat præscriptio cum mala fide. ita Dicti. et Archipr. Host. et Card.
vigilanti. S. Host. et cap fin. cod. cod. ibi: dubium de qd n è ex fide peccati
& Synodali judicio definitum, ut nulla valeat absq; bona fide præscriptio
tam canonica quam civilis. C. d. Regibus. Juncta Host. habetur: possessor mala
fidei nullo tpore præscribit. gò. C. d. sine fide. Theologiè bona definetur rei
aliena cum peccato. Ad legislator. sumus n pl permittere detentionem et pos-
sessionem rei cum peccato. gò. C. d. ad contrariatur juri naturali. C. d. pos-
sessionem rei cum peccato n pt peccata et mala præsumere, simil in hoc casu præmiaret mala
fidem attribuendo dominium via præscriptionis. gò. quod vò ad com-
plementu tpis præscriptionis requiratur bona fides. pta ex ibo cap. fin.
ubi subjungitur. cum generaliter. et ex conclusione. alys constitutionis decre-
tis; quæ absq; mortali peccato n pl observari. unde oportet, ut qui præ-
scribit, in tota tpis parte rei habeat conscian aliena. hæc ibi: gò. 3.
Objs: si ita habetur: bona fides exigitur in ad initium in vò ad
continuationem usucapionis. et sic. cod de præscrip. 30 & 40 annorum dic.
quod præscribit legitimi temporis 30 & 40 annorum procedat cum mala
fide, gò. Jus pascuile in præsenti jure Canon et correctum. cap fin. h. tit.

L.

cum Layg lic versemur in maā penali: ac consēa, jux Canz servandum
ē elm in foro saulari, ut pt elm in Reipart. Finlay Civ. q. et seqtibz.
similiter correcta sunt a. 118. 8 i pt de acquir. rer. dnio. et 2 Rex 114 § 2.
pt de usucap. Im ad initium usucapionis bonam fidem requirentis cum ma-
la fides superveniens inducat penalem, ob quod evitandum urbani dbt jux
Canz neglecto jure Civ. idem dicendum si in oppositum citetur Can 15
Caā 15 q. 2. nam cum hunc canonē Gratianus desumpserit ex jure civili
4. cum eodem correctus ē. Quēs per leg 15. cod de servitute? liberlas adi-
-vitute ruptica prescribitur a dno rustic servitutem debeat gl: Im hac
sēa n obstat, quia Dnus tut ē obligatus ad patiendum, si alter pedat ser-
vitutem, si simul elm tut ē n ēt obligatus, ut moneat vicinum ut ad uten-
-dum servitute, adeoq in legitimo tempore n utatur, servitus per n usum ex-
tinguitr, n tam ex presumptionis quam ex mera dispone legis hoc modo citio
5. servitutem rusticam statuentis. Quēs: Consequendo contra jus positivū
introduci pt elm cum peculo, stando artis legi contrarijs, gl similiter.
Pro N.B: Dico ē nam prescriptio principaliter dnii acquisitionem, et illam ex
= auctoritate legis tacite ac principaliter prescribendo, quo modo tertius qui si ma-
-lam fidem habeat potēt, commodum extrinsecum ex proprio peculio, gl scil n dbt, ne si
hoc ad penalem invitemur. Sed nil simile contingit in consequente, quia
qd hic n acquisivit, sed lex ē n lucrata, introducta ad constituendum jus inter
subditos. Ego obstat quod si eam inducat liberam ab observatione legis, cuius
ex ea rapatur elm penalibus quodam emolumentum. nam tertius inscius
ēt et n tam penalibus q̄m sibi proprio acquirit. Deinde consequendo im
impertie dnii prescripta, qualemcq; hic tpore legitimo seu longo dbt continua-
-ta, plurisq; interrupta et pro tempore seu rigorose anepta prescriptionem inter-
-cedat differtis, ut: prescriptione pro tali prospicit n posse ab iis, qui
contra illam rite promulgatam et aneptatam agunt ab initio bona fide
fidei, bene am ab eorum successoribus, cum hi postea ēe in bona fide,
et credere ecclesiasticos suos justam ejusdem ei dilutū habuisse tta agen-
-di ex legem non observandi plura apud Authorē. — — — — —
6. Ad 2do cum fide practice dubia prescriptis nec inchoari nec continuari po-
nisi dubium ab prescribente deponat. plr ex cē 32. ff hoc tit ubi Jurisc.
consuetudinarii: legitimi ei, qui possidet, n putat sibi per leges licere usu-

capere, dicendum est, non procedere ejus usucapionem quia non bona fide videbatur possidere, ex exemplo, quia in jure extraneis non provenit usucapio. Sed practice dubitari non potest, an liceat usucapere, aliqui dubitarunt existimantes, per dictamen practicum ad limam rei declarationem se debere nitentes, quod non licet, ut vendicare christianum, emendo, quod non licet, ut vendicare christianum, emendo, quod non licet, ut vendicare christianum, emendo

nemo sit arguendus in injuriis possessor. Ad penult. cod. de quæst. gō. D. 2 qui operabat cum dubio practice certo de honesta actionis, nec penali, nec procedit mala fide. Ibique Rumpl. sed emptor in posito casu pō operari cum judicio practice certo de honesta actionis, nec penali nō obstante dubio speculativo gō. plus mun. Cā pō illā sequam valet: illam rem licite emo, cujus dispōnem liberē prudenter credo cē alicujus ex rationibus penes venditorem, utpote quam legitimam dnūm cē alicujus ex rationibus mihi nullo persuadeo; sed hic est mere adest gravis rāo pō justificā, pō venditor sit vera dnūs rei gō. D. L. si dubitans speculative āt in mala fide, nec poēt continuare prescriptionem, sed pō ut ōr fabatur, gō. taliq; stante dubio speculativo, an rēs sit sua v aliena? Practice resolvere pō depender ā regula bō. fidei in 6. in dubio melior ē conditio possidentis. item can. Cā 34 q. 2. Landus, quæ bonæ fidei possessor dubitans, quando ignorat se possidere alienum, licēt formale judicium morale certum, quod rem habeat possessam justo titulo possit ipse dispergat. gō. Objic. bona fides in eo consistit, ut quis rem possessam sua cē credat, sed qui dubitat dubius ē, licet nō credat rem cē alienam, nec hō credit cē suam gō. Resp. Cum enim bonam fidem habere, qui positive credit rem cē suam, sed etiam dum post adhibitam diligentiam sufficientem nescit cē alienam, ut colligit ex dictis ss. hic. Objic. qui recipit aut retinet rem, de qua dubitat, an aliena sit, exponit se periculo retinendi rem alienam, ac proinde bonam fidem nō habet gō. Ex pō dubitat dubio practico & speculativo obligat diligentiam moralem adhibet in inquirendo Natal. inter alios quos refert & sequitur. Dico: dubia speculativa consistere pō judicium practice certum de honestate actionis, non tamen cum conscientia practice dubia; repugnat enim judicium et prescriptionem judicii de eodem objecto simile stare. cum illato judicium practice certum de honestate actionis et dissensio ejusdem judicii, in qua dubium practicum consistit, nequeant idem objm. ejusdem in individuo circumstantiarum respectum, simile stare nō potest. Objic. Quia dubitare incipiens de valore matrimonii, nō pōt petere debitum gō. cum dubitans constituat in mala fide, ut nō possit ineborare prescriptionem pō ut patuit valeat, sibi ubi objicitur dubium practicum, quo casu nō procedere prescriptionem ex resolutione pa. idem dic ad c. 2. de sponsalibus ubi sufficienter sponsalia licet dubitanter: nota bene practice pō sufficienti consensu ad sponsalia requisito.

Dicey: dubiu in rebus fidei cessebit ignorantia, ac aliqd perlinauiter ne-
garet v. assentiret, qd erat dubium an rem alienam relinqat, perinde ha-
beri ac si retineret. Qd dico — nam fides diuina dbt ee fumisa ideoq;
vbi dubium circa speculativam excludere, ad prescribendum am suppleri fidem ru-
dium circa speculativum non opponitur, nego enervat eandem rem. — — —
mana, et similes, qd rei non sit aliena, cui fides cum sit maioris fumilatis,
Quinto: ad usucapionem requiritur circa bona fides iuridica, prout de ignorata in-
uincibili iuris clari et certi: vg Sejus amouisset a religioso vestem inuenit
biliter ignoranti, qd ille non potuit bona re. impedire — ordinariam prescriptionem rei
in ulnos foro. Conq. pt ex l. 31. ff. de lib. et ibi: nunqm in usucapionibus iuris
error possessoribus prodest. et ex l. 9 ff. de iuris et facti ignorata. iuris ignorantia
in usucapione negatur prodee, facti vo ignorata prodee consat. qd exemplissim
in l. 2. § pro emptore si a pupillo emerit et suus pupillum ee, pulet tu pupillo
licere rei tuae sine tutoris authoritate administrare, non capiet usu, qa iuris error
nulli prodest. go: C. de Regul. iuris in iure presumitur malam fidem abesse a regl.
82. Jur in 6. ibi: qui contra jura mercatur, bonam fidem non presumitur habere,
sed cum mala fide non proficit prescriptio go: C. 2. cum prescriptio a jure concedatur,
vi ibi valet in quibus abest approbatur, sed in hoc casu non approbatur a jure vi pa
ex citt. Gabby go: unde sola fides religionis bona, ni approbetur per leges, et jus,
non sufficit ad prescriptionem, vt ex dict. l. 2. § ff. de lib. ubi lex inhibet usuca-
pionem, bona fides possidenti nihil prodest go: Excipe prescriptionem 30-
— — — 40 annorum, nam licet ignorata inuincibile non noceat, sine nec prescrip-
tioni longissimi temporis; cum jus ciuile bonam fidem ad eam non requirat,
jus vo Canonicum correxit bonam fidem theologicam malam, non penam minorand, et
hoc sensu intelligendum c. Cap. 4. de emptio et venditio. Quod nego obstat Cap. 5.
hoc Tit. quod a prescriptione illam bonam fidem malam excludere videtur, quae con-
tinuari debet quoad a prescriptione illam bonam fidem malam excludere videtur, quae con-
tinuari et moderari dbt a aliis legibus, quae ipsum requi-
runt fidem iuridicam bonam. pro aliis.
Quinto. posse prescribi scientibus ex re alterius inscio. quia percipiuntur ex sola
ignorata facti, quatenus possessor credit se scientibus percipere ex re sua; et si
uedat error seu ignorata juris, non est ignorata juris clari et manifesti, prout re-
solutio cognitu. Dic excipiendas ee illas personas, in quibus tolleratur ignorata ju-
ris, vel in mulieribus minoribus, militibus et rusticis Aristicibus, dq enim
ignorata juris prodest in defensis, ne laedantur, non in compendiis de lucrando
de quo de jure.

16. Quæro: an fides authoris prosit successori? Et videtur quod sic, quia bona fides authoris prodest successori tam universali quam particulari vel singulari, ergo titulus singularis emptionis permutationis legalis sufficit. Et ita habetur Inst. de usucap. §. 1. nam successor succedit in dominium rei corporis, quod in conditione usucapiendi, ac proinde habet successionem temporis, ut tempora antecessorum accedant, et computentur cum temporibus successoris. imo si abbas habet rem possidet bona fide sine titulo, videtur quod emptionis tempore ad præscribendum, successor rem habet titulum universalis per hæredem vel singularis pro emptore. Donatio tibi rem usucapere potest. Ergo mala fides authoris non nocet successori singulari, modo ipse bona fide inchoet possessionem et inde incipiet numerare tempora præscriptionis. Et ita inst. hoc tit. nam successor singularis non representat eadem persona cum suo antecessore, nec succedit in vitia personalia, ubi est mala fides. Excipe ni res sit capitalis vitio reali furti, aut violentiæ, hæc enim a successore bona fide non præscribitur, nisi tempore longissimo, et vitium reale purgetur.

17. Ergo mala fides testatoris nocet hæredi immediato, licet bona fide res alienas in hæreditate invenerit, ita ut præscriptione ordinaria eas usucapere non possit, bene vero extraordinaria, computando sua et non antecessoris tempora. Et sic quod de acquirente, ubi vitia possessionem à majoribus contracta perdurant, et successorem authoris sui culpa tenentur. nam hæres est eadem persona cum defuncto secundum jus. et mala fides defuncti non nocet hæredi immediato vel hæredis hæredi, ita licet mala fides vera parere possit malam fidem in hærede immediato ob societatem juris, mala tamen fides fuit non parit aliam fidem in hærede immediato, nam etsi quidem parit umbram, non tamen umbra aliam umbram. Vera fides ipsa nullo pacto stabilis.

18. Ergo mala fides antecessorum civilis et alienis civ. probabiliter nocet successoribus, nullo jure à se bona fide possessa prosequi queant. Ita et ex Pegendio in l. ea idem possessor mala fide ullo tempore non præscribit, sed in casu spe manet idem possessor, nempe eadem civilis, licet mediate alii et alii civ. succedunt, sicut successionibus diversis aqui manet spe idem non stante, ergo. Nec obstat l. 28. ff. de acquir. rer. dom. idem reg. in spe in l. idem quæ in jure successit alienis, justam ignorantiæ causam conferre habere. Nec argumentum sumpta à successionibus universalibus et singularibus; nam hæc et similia tunc procedunt, dum persona successoris et antecessoris sunt diversæ, communitas autem spe manet eadem persona, de proinde nil præscribat requisitum ratione dolo. Dato et non concesso de jure dubitando, ut ad eum majori præsumitio possessioni bonam fidem habeat.

Quæres. an mala fide Prælati noceat Ecclesiæ? Et videtur q. si prælatus posset rem alienare, tenebitur admonere capitulum, ut ipse dnō repræsentabit rem alienandam, et hoc exigat justitia administrativa, id est magis ex officio consulet rem alienandam. Ergo si prælatus possit rem alienare, frustra admoneret capitulum; cum ei sibi apparenti non crederetur. arg. Cle. 2. de b. l. 2. Sed hāc casum fortasse

prescribe el 20 inter absentes & infirmos de regnis. econtra a'm ad prescribendum eiusmodi bona sine titulo, requiritur possessio 20 annorum bona fide continuata. ad Fiscum in rem cum de prescript 30 vel 40 annorum. Nec Regia ad prescriptionem requiritur justus titulus. empcio n' erit opus prescriptione. Sequel. ergo justus titulus in emptione, donatione, permuta rei tradicione ex ipso transfertur dominium n' requiritur cum de justo. gō. nam gō meum è, ex aliena causa meum fieri n' potuit, desierit de meum. Cap. de fide instrumentorum & Regul. ff de justo titulo transfert dominium, si tamen venditor vel à parte rei absentis. Titulus n' requiritur ad prescriptionem, si quis putative dm. qui justo errore putatur legitimus, emit ex aliena causa quando titulus n' requiritur

2. Ff 20. ad prescriptionem n' requiritur titulus verus, sed sufficit colorarius. Quia titulus verus & titulus verus & transfert dominium. nam de jure ex titulo ff pro emptore dominium mediante tali titulo sufficienter justificato possessio, et conditio usucapiendi requiritur. Ff 41. Titulus existimatus qui nec de facto intervenit, tamen sufficit ad prescribendum, cum intervenit error facti alieni, ut si putet nam per rem, quam possidet error suus donatione & emptione acquiritur, quia sic hi modi acquisita n' è, nam error facti alieni è stabilis, et in jure tolleratur. de 2. ff de juris et facti ignorā. ad si error tituli in rem. & ex facto possidentis, seu Ff in facto pro, regula impedit usucapionem. de 6. ff de pro derelicto. de 44 ff pro emptore. nam error circa factum semper nocet, et non tolerabilis, cum quis facile facere possit an contraverit, an aliquid ei donatum sit. Ff 41. titulus presumptus n' sufficit ad prescriptionem ordinariam, ad allegandum et probandum dd. de 27. ff de test. sufficit tn' ad prescriptionem extraordinariam longissimi temporis; ita ut sit opus eum allegare et probare. de 3. et 4. cod de prescript 30 v 40 annor. et à tam longo tempore jus presumit titulum intervenisse, et excipienti presumenti respondet, quia tunc titulus n' presumitur nisi ex tempore immemoriali. Capit de test in 6. — — —

6. Ff 41. ad prescribendum servitutes non colorarius, nec existimatus titulus requiritur, nam licet el patientia Dni Scientis in facto non sit actus prescriptivus servitutis, ut de iure, et ff contradicentis supplet vicem tituli de 20. ff de itinere actus. — Ff 20. prescriptio longissimi aut immemorialis temporis communi dicitur titulo seu titulo inhabili, ut si probetur possessionem cepisse titulo pignoris, depositi, et cap vi de decimis, ubi regulariter prescribitur decimarum, ex eo, quia invalidus titulus & legem talem attribuisse creant hospitali. de 2. sine titulo habili n' potest haberi bona fide allegans, nec bonum initium possessionis. de presumptio tituli cedere debet manifesta veritati. gō. — — — —

Et Primo. Tituli habiles ad transferendum dominium & talem probabiles usu-
=capionis quæsionem sunt legales ex libro Digestorum tit. Pro emptore, dum quis possidet
bona fide rem alienam; pro Empore, pro transacto, pro donato, pro hærede, pro
legato, pro dote, pro judicato, pro derelicto, pro soluto, pro suo. insuper tituli
usucapionum sunt: collatio beneficii, infeudatio, confirmatio electi, constitutio
judicij, servitutis. Sunt ant tituli isti procedunt, dum vg emi aliquid à vendi-
=tore putamus, putans probabiliter eam rem à rei venditæ, cum in reverà domi-
=nus putamus, putans probabiliter eam rem à Dno putativo. Et hij titulij pro soluto
sunt n generis, & si donatum accepi à Dno putativo. Et hij titulij pro soluto
sunt è speciales, dum quis bona fide ab alio accipit rem indebitam, putans sibi
ed debitam. et titulij pro suo sunt è speciales, dum transfertur ad transfe-
=rendum dominium ab eo habilis, qua in specialiter non nominatur in ju-
=re inter titulos usucapionum; ubi è venalio, seu occupatio, ubi capitij se-
=ram domesticam, quam pulsat è sylvestrem et communem. alias titulus pro suo
pro soluto sunt generales, & ineptus inhabilis, nec p se sufficiunt ad usuca-
=pionem, nisi determinentur ad aliquem titulum particularem, qui de se suf-
=ficiat ad translationem dominii. econtra titulus ad præscribendum inhabiles
sunt comodati, depositi, pignoris, locati, conduli, usufructuarij, emphiteutæ,
feudi in ordine ad præscribendum speciales. Demum qualiter titulus pro hærede
prosit, hæredibus pti ex 8 prædeli Nro 17.

Quares An ad eam præscriptionem requiratur Titulus? Et negative 9
Cogdo de titulo speciali vg emptionis, donationis, nam de titulo illo valde
generali pro suo constat eum, qui dicit pro se debeat intervenire; cum aliter non posi-
=deret rem quis prout, nec & talem n cum bona fide. Quo dequitur ex capi-
=tor. lit ubi dicitur: quicquid rem præscribit Ecclesiam, dicitur n è contra iuris
=dicis communis & contra eum præsumptio n habeatur, sufficiat bona fides.
Concordat Can. Capit. 6. et nel. hoc tit, ubi nuda professio de titu-
=lo, et bona intervenerit bona fide et possessione legitimi temporis con-
=tinuata admittitur præscriptio, et hinc in bonis privatis procedit præscri-
=ptio 30 annorum sine titulo. quæ ad præscriptionem requiritur justus titulus
et specialis in rebus bonæ fidei capitis, non ut præscriptio completur breviori tem-
=pore, quo justus communis requisitus præscribendi; & aliis habetur qua-
=dragenario tempore, quo justus communis requisitus præscribendi; & quo præscri-
=ptio contra ipsum. Et ad præscribendum requiritur bona fides, ad quo præscri-
=benti è contrariam justus communis, & habeatur præsumptio contra ipsum, hoc ipso
=censetur & abest bona fides, ni allegando specialem titulum post talij pra-

=simplici tolli, seu male fidei purgari, qd ad eam tollendam requiritur
specialis titulus, capl'r de Ex. Ut. nob. hi addiber. ejd. similiter, & nisi talis tem-
poris allegetur prescriptio, cujus contrarii memoria n exigat, nam ipsa
immemorialis temporis continuata possessio è ipse titulus, nõ tñ ea paratus in
possidente. Porrõ. hoc quidem prescriptio è contra jus boni privati neglegentiam:
=pone debito rem suam repetere, n hoc è contra jus commune, quia minoris jus commune
induxit legem prescriptionis obtinendi certis supra dictis.

§ Sextus.

De tempore ad competendam prescriptionem rerum, servitutũ, et actionum requisito.

1. Nota. Alia diversitatem rerum quoad requiritur tempus breve, quod è mi-
=nus triennio, quoad corporum, qd è spatium 30 annorũ inter presentes, et
20 inter absentes, qui in diversa prova & in notabili distantia ab diversis
judicibus, eandem provã monstrant. Quando quo confisionem 30 anñ & non a-
=norum, et quoad immemoriale, cujus initii memoria n exist. Porrõ. hoc tempus
computatur cum civilibus, seu de die in diem. ut l. 6. ff. de Feriis. presentis. ibi:
in quacunque illa fer valr, ut etsi minimo momento novissimi diei possessa
res sit in dominij replenda usucapio, nec tñ hoc dies exigitur ad explendum
constitutum tempus. ad in prescriptione extinctiva actionum personalium tempus
computatur mathematicè de momento ad momentum, ut si actor ad ultimum
diei momentum venial, repelli n potest. ut l. 6. ff. de obligationib. et actionib.
2. Nota 2. Servitus alia è juris quo adimitur aliquid libertatis, quam dñs ha-
=bet in sua habet, idqs conceditur persõe & rei alienæ, et alia è personalis alia rea-
=lis, alia mixta, servitus personalis è constitutio juris quo quis domi-
=nio alieno contra eam abjicitur realis, quoddam jus prædio inhæ-
=rens, et ipsius utilitatem respiciens, ut alterius prædii jus diminuens. mixta
est quæ à re debetur personæ, ejusq ipsius. Usufructus, usus, et habitatio.
usufructus è jus utendi, fruendiqs rebus alienis salva earum substantia. —
usus è jus utendi tñ rebus alienis salva earum substantia, nisi habeat
quum tñ ad equitandum in eo, è dictus usus, si eam etiam fructus percipiat,
è usufructus. Servitus realis alia è urbana, quæ debetur prædio urba-
=no, prædium aut urbanum in jure dicit de ædificiis habitandi gratia
factum sive ruri sive in civitate. alia rustica, quæ debetur prædio
rustico, ut sunt agri &c. hæc alia nominata, quæ in jure tñ nomen

impositum, ut iter, et jus hoc eundi et ambulandi, n' hi jumenta agendi, aut vehiculum: aque ductus e jus ducendi aquam per fundum alienum. alia inominata, que ab arbitrio n' a jure nominatr vij capiendi: essay jus pascendi in alieno pasuo licet pour pascere. clara vide in Dig. hoc tit. l. 5. - - -

3. Ypothe. res mobiles etiam preciosa, y Culiæ Romane cum titulo prescribuntr Ypothe. res mobiles etiam preciosa, y Culiæ Romane cum titulo prescribuntr triennio subrata annuali prescriptione at. cod de usucap. et ja dispo ysta triennio subrata annuali prescriptione at. cod de usucap. et ja dispo ysta n' è correcta p jus Canonicum, nec y authent. quas actiones cod de sacrosanctis n' è correcta p jus Canonicum, nec y authent. quas actiones cod de sacrosanctis Ecclesijs. que solum loquitr de prescriptione immobilium, merito tenent Doctores, Ecclesijs. que solum loquitr de prescriptione immobilium, merito tenent Doctores, res mobiles Culeæ etiam Romane prescribi triennio cum titulo, licet Abbas res mobiles Culeæ etiam Romane prescribi triennio cum titulo, licet Abbas Hostiensis. et alii eidem privilegium attribuat rebus mobilibus Culeatis. Quod Hostiensis. et alii eidem privilegium attribuat rebus mobilibus Culeatis. Quod 4. immobilibus. quarum in rem reale conceditr videlr rebus valde pretiosis cum decapiat immobilibus. quarum in rem reale conceditr videlr rebus valde pretiosis cum decapiat parentur immobilibus. 2do. res immobiles privatorum usucapiuntr decennio parentur immobilibus. 2do. res immobiles privatorum usucapiuntr decennio inter presentes et vicennio inter absentes, cum adest titulus et bona fides. ut inter presentes et vicennio inter absentes, cum adest titulus et bona fides. ut fit cod de prescript longi temporis. Sine titulo autem 30 annorum ut cod de pres fit cod de prescript longi temporis. Sine titulo autem 30 annorum ut cod de pres scriptionibus rerum mobilium sine titulo nullum 30 annorum, et ja de prescriptionibus rerum mobilium sine titulo nullum 30 annorum, et ja de prescriptionibus rerum mobilium sine titulo usucapi potest 30 annorum. 5. vocale jus è prodium, Aguilur et dig. sine titulo usucapi potest 30 annorum. 5. 2do. bona fiscalia etiam principis jam incorporata illorum prescribi possunt 2do. bona fiscalia etiam principis jam incorporata illorum prescribi possunt longissimo tempore 40 annorum. at bona fisci n' incorporata, si ei denunciata longissimo tempore 40 annorum. at bona fisci n' incorporata, si ei denunciata n' sint, usucapiuntr longo tempore 30 annorum. si vo denunciata sint, prescri n' sint, usucapiuntr longo tempore 30 annorum. si vo denunciata sint, prescri bunlur contra fiscum quadriennio. Quod fit ex titulo delicto fisco sint comissa, bunlur contra fiscum quadriennio. Quod fit ex titulo delicto fisco sint comissa, vij ob vectigal n' solutum, quinquennio prescribuntr ut 2. cod de vectig. vij ob vectigal n' solutum, quinquennio prescribuntr ut 2. cod de vectig. 2do ut res allodiales in feudales, et feudales in allodiales. y feudum ab uno 2do ut res allodiales in feudales, et feudales in allodiales. y feudum ab uno Vasallo in alium transeat, requiruntr 30 annorum. 3tio. res alienari prohibi Vasallo in alium transeat, requiruntr 30 annorum. 3tio. res alienari prohibi te absolute, ut Majoratus, fideicomissa, predia dotalia, n' prescribuntr nisi te absolute, ut Majoratus, fideicomissa, predia dotalia, n' prescribuntr nisi spatio 40 annorum cum titulo et bona immemorialis sine titulo. 4to res Mino spatio 40 annorum cum titulo et bona immemorialis sine titulo. 4to res Mino rum n' usucapiuntr ni spatio 30 annorum. 5to res Civitatibus et pagis do rum n' usucapiuntr ni spatio 30 annorum. 5to res Civitatibus et pagis do nata vendita aut cessa. 6. ed nondum tradita n' prescribuntr nisi spatio, nata vendita aut cessa. 6. ed nondum tradita n' prescribuntr nisi spatio, per annorum. Cap 10. 11. et 17. et auth. quas actiones cod de sacrosanctis Eccle per annorum. Cap 10. 11. et 17. et auth. quas actiones cod de sacrosanctis Eccle sijs. res immobiles aliarum Culearum inferiorum prescribuntr spatio 40 annor sijs. res immobiles aliarum Culearum inferiorum prescribuntr spatio 40 annor triennio. res immobiles aliarum Culearum inferiorum prescribuntr spatio 40 annor cap 4 et 6. hoc tit. hac quadragenaria prescriptio compellit ibus monasterijs et cap 4 et 6. hoc tit. hac quadragenaria prescriptio compellit ibus monasterijs et alijs religiosis. Imo ex novis privilegijs monasterij Aderensis dati et alijs religiosis. Imo ex novis privilegijs monasterij Aderensis dati et sub decem pœna ad Rei ut ordinibus rendibilibus communicati. hac cen sub decem pœna ad Rei ut ordinibus rendibilibus communicati. hac cen suræ Lucianæ. Quæria prescriptio procedit contra illa; hoc in privilegium suræ Lucianæ. Quæria prescriptio procedit contra illa; hoc in privilegium

x̄ extendit ad bona ꝓpria Clericoꝝ, ni simul cēt cōmunia Eccl̄e et
6. Clericō. Dy xxo. oij seruilibꝫ rusticā et urbana, ꝙ ꝙ familij, ꝙ habitāt,
ꝙ ꝙ ferendi, venandi, regend̄i acquirit ꝓscriptione ordinaria xx ℞ xx annoꝝ
cum titulo. xei xx cod. de ꝓscript. long. temporis. quā vō in seruitute dicon-
tinua ut iter, via, usꝰ n̄ facile ēmittit, clerangs ad eam sine titulo ꝓ-
scribendam requirit longum longiꝫ. Porrō eodem tpore, quo acquirunt, etiā
ꝓscriptione, extinguunt similia ꝓria et seruitutes. De num. seruitꝫ nec
ꝓsonalis qua Colon libertas vēt, nulla unq̄m tpore ꝓscribit, licet seruꝰ
4. pōt ꝓscribere libertatē. Dy xxo. sijq̄ cōmune regitat ꝓscribendi, et ꝓsi-
cit̄ assistat ei, contra quem ꝓscribit, fundandoq̄ interpōnem, ꝙ aliqd
n̄ ꝓscribit nisi xx annij cum titulo et tempore immemoriali sine titulo.
cap. x hoc tit. in b.ꝭ qd reformat. capl. b. et B. hoc tit. Si Epp̄s ꝙ assistit pro-
ad ꝓsecutionē in eccl̄ia Cathedꝛali sua diocesis. assi ꝙ regitat ꝓscri-
-bendi, n̄ am ꝓscribit assistat ei, contra quem ꝓscribit aliqd ꝙ, suf-
-ficiunt xx anni, nec opꝰ allegare x probare titulum. Interim ut ꝓsecu-
-tio ista procedat, ꝙ n̄ dot regitare inhabilitando, simil Clericꝰ inhabilitabꝫ
ad possidenda et ꝓscribenda iura ꝓpria. capl. x hoc tit. Nunc em̄ nullo tpore
ꝓscribit, sed regitare solū prohibendo, dum subꝫ ē capax possidendi aliaꝙ
-ra. Dy xxo actiones realꝫ conformiter rebus mobilibꝫ et immobilibꝫ x incor-
poralibꝫ ꝓscribunt ꝓscribuntꝰ. spatio triū am xx. x pluri-
-am annoꝝ simil ipsa rei, nam actio realis regitat conditionem rei.
Item. xio actiones ꝓsonales ex contractu regulariter extinguunt spatio
xx annoꝝ, saltem si debitor bona fide contrahat petitionē Credi-
-toꝝ, et ita cessitat ē in ꝙi possessione sua libertatis seu immunita-
-tis a debito. Accipe tmo. actionem hypothecariam Creditoribꝫ pro re
hypothecata competentem, que quidem realis ē, fundata in iure reali hy-
-pothecā, sed n̄ extinguitur a debitore x ejꝰ hꝛedibꝫ, nisi xx annij.
al si Creditor ei n̄ creditor rem pignori suppositam bona fide cum titulo ꝓ-
-fideat, ꝓscribit eam ordinario tpore, triennio rpe, si ē rei mobilis,
et ꝓ decennio inter ꝓsentes, et ꝓ vicennio inter absentes, si rei ē immobilis.
Dy xxo. actionem x rehibitoriam, que datur adversꝰ venditorem ut ad moni-
-tionem x aliam rem viliosam, quam ejꝰ cognito vitio ꝛ emisset, recipiat,
ejusq̄ ꝓtium restituat; nam ei ꝓscribit contra emptorem rei mobilis cum
-putando a die, quo emptor vitium repperit, adversꝰ vō quasi minoꝝ, de quo
quidem rem. sed minori tpore, datur ꝛ annum. Dein quaestiones in philosoꝑ

que quinquenio exinguitur, et actionem pro legali, que 30 annis contra legatarium prosequitur. 10

2do. actiones personales seu obligationes ex delicto regier privative prescribuntur 20 annis, ac proinde hoc spacio elapso nec amissio, nec inquisitio infligi pt. Excipiuntur 1mo actio injuriarum et forte etiam actio pretoria penalis, que uno anno exinguitur. vide l. cod. de injuriis. 2do actio ad mensandum adulterium, aliaque delicta carnis, que quinquenio exinguitur, ubi et actio de peculatu. 3tio actio doli, aut biennio prescribitur, vide l. cod. de dolo mali exceptione. Certa ln delicta ob enormitatem 11
ur vide l. cod. de probat. ubi quibus ungm spacio prescribitur prescribuntur, ut Parricidii, Crimen lesse Majestatis, nullo ungm spacio prescribitur prescribuntur, ut Sacrilegii, falsa monetæ, parricidii, stupri, suppositi partus. vide l. 2. et 11 cod. de apostatis vide 29. ff ad ley Jul. de adulterio. —

2do. probabiliter etiam prescriptionibus annuis prælectis citius tunc prescribi- 12
untur spacio 30 annorum. Ita Dumoulin, et pt extat l. 28. cod. de usurp. ubi spacio 30 annorum. —

Quæritur an licenter prescribi possit debitis, aliisque actionibus personalibus? Et quamvis affirmativa sit multorum, et satis probabilis, negativa tn videtur multior, et ad præxim diligendam actior tenenda est, quia ubi: tū ad prescriptio- nem requiritur possessio et bona fides, ut pt supra: sed plane fides juris alie- ni non videtur debitum, debitor bona fide non pt se constituere in ea possessione sua liberalis, et immunitatis à solvendo, cum in obligationibus agendi et non agendi possessio libertatis non acquiratur, ne saltu contrario bona fide exercito, missi creditor debitum petat, et debitor ei contradicat asserendo se nihil ei deberi. 2do. idem de depositum non prescribit actioni personali depositi, quia licet sua re aliena non sit conjuncta cum pecunia in ordine ad hoc, quod non solvat creditore ei pecunia, tn deest ibi justus titulus et bona fides ad hoc ut se constituat in ea possessione pecuniæ suæ inviolabili. 3tio. Nec diuturnitate servitutes rusticæ licet 2dum alios debeant vicino, solo non exinguuntur: tamen usu exinguuntur: quia debita per hoc solum exinguuntur. Et creditor ea non exigat legitimo spacio. nam per hoc solum exinguuntur. Et creditor ea non exigat legitimo spacio. nam servitutes urbanæ non exinguuntur solo non usu, nisi diuturnitate

contrarij saltu usucapiat libertatem, qō etiam, quod qō servitutes imprimis pereant solo nō usu, id speciale ē, nō præscriptioni sed meræ juris dispōni adjicibendum, qd nam sit speciale, nō ē habendum in quam. plures objectiones vide apud Reiff. Procēd 8 n. 1 & 2 & 3 & 4. — — —

jus possidendi abbas aliu aliquo jurídico revocatur in dubium; et quidem prescripto odiosa 30 annorum interrumpitur sola citatione mixta 10 v 20 annorum civili collectione. et favorabili seu tenuali interrumpitur sola sententia judicis ac 13. ff. de rerum vendicat. unde si ante sententiam usucapionem impleat, fauit rem suam, sed condonale, si ipse rei alteri ajudicata n fuerit, sola libelli oblatio civiliter interrumpit prescriptionem, si ejus collectari requirit non absente. Denum usucapio completa rescindi ff. ex justa cā restitutionem gaudentium beneficio restitutionis in integrum. Vide Signer. hoc titulo j. til 47.

Titulus 27mus.

De sententia et re judicata.

Primus.

De Natura, Divisione, et aliis requisitis ad sententiam ubi etiā de Confessione in Causa.

Nota generalis Corpus sententia dicit a sentiendo vel sapiendo sub se continet, nec, ac subinde sumitur pro oratione energica, quo sensu dicunt. sententia Palm. dopo sententia appellatur, quando aliquis de re quapiam placet, unde dicit. quoties: pria. hoc saepe sententia. Verum in proposito sententia sumitur pro oratione, per quam judex quid statuit. Ad controversia enituit, facilime pronuncial. quia in regula sententia premitti soleat conclusio in cā, nisi pro illa: Nolo gravedo Conclusionem in cā et ulteriorem probationum renunciationem. et hoc fit ex expresse, dum partes simpliciter et verbis renuntiant ulterioribus probationibus, et facile dum controversiam suam submittunt decisioni judicis, aut simpliciter probationibus proferendis etiam tacite. Quam hoc conclusio ex lex. Pura seu absoluta, qua cam simpliciter concludit, et conditionalis seu eventualis, que fit cum conditione, protestatione aut reservatione; generaliter pars prior tollet conclusionem et renuntiationem ulteriori probationi, si etiā pars altera renuntiet. si inferiora nova reperta n fuerint. Et quidem si concludatur in cā, et conclusio generalis, si vero in aliquo articulo, et conclusio specialis. Istam autem judicii pro concludam fit in cā, si videat eam aliquidam, licet partes in cā n concludant, valide profert sententiam, nam hoc nullibi cavetur, et hinc

concluō in cāa ꝛ gmūcij regelā sil facienda, nō ē hīc de subtā judicij plenarij.

Porrō in cāa concludere possūt partes litigantes el procuratores cum mandato
D. speciali. Nunc Nota 3tio Modus concludendi in cāa copiosū in regulis. pri:
=dex similiū allegationibus el responsionibus interrogat partes, an aliquid velint
asserre velint: si ita, audiēdi sūt non, jubebit sicri conclusionem in eaq; qua
mox referatur in acta, cum nō presumatur concludere in cāa, nisi ex aliq; causa
probetur. Quod una pars renunciet probationibus, alia vō nō, judex remittit pro:
=cessū sufficientem dilationem temporis, quo elapso cāa ipsofacto habetur conclusa.
authent. jubemus. cod de judiciis. Nota 4to Postquā conclusū est, tenetur
4 judex audire alias requirentes naām el qualitatem condītionis apposite. cessū vō concludendi, quod
non possit illa regula nuda probatione aut exceptio admitti. cap. 9. de fide instrumen:
=torum. Exceptis causis criminalibus pro defensione rei, item matrimonialibus el aliis, in
quibus est periculum ā cap. 1. de lit. Causis item Minorū el Ecclesiarum
beneficium restitutionis, el quotiēs judicij regularia cāa videbitur, admittere est
probationem. Nunc Post hoc sententiam dividi in definitivam el inter:
5. locutoriam, tria ē, quæ eadem principaliter in judicium deducta decidit,
el terminat. el subdividitur in absolutoriam, qua reum absolvit, condemna:
=toriam, qua reum condemnat, eiusq; pœnam injungit. el declaratoriam, cri:
=minis, quod declarat crimen constitisse, vel ex ipsa pœnam injungit. —
Interlocutoria ē, quæ sub aliquo articulo incidenti v emergenti profertur,
inter principium el finem cāe. Ita ēm ipsa, qua dat judex ante litēm,
v post sententiam definitivam, nō sunt proprie sententiæ interlocutoriæ. ——
Porrō interlocutoriæ subdividitur in similiem, seu meā interlocutoriam, quæ
nō obstat cāe principali, ēo post illam ē observatur definitiva, ubi sunt interlo:
=cutiones super dilationibus partis, testibus producendis, examinandis v regu:
=landis. el mixtam seu mediam habentem vim definitivam, quæ licet cāam
principalem expresse nō decidat, illam tñ fere perimit. ita ut post illam alia
definitiva nō expectetur, ut si judex pronunciet, se ē incompetentem.
6. Post 2do: Signa sententiæ interlocutoriæ habentis vim definitivæ sunt tria
2do post illam nō speretur alia sententia in eadem instantia, eoquod
ejus finem imponat, talis ē sententia absolutoria ab observatione judicij.
2do si unus articulus cāe principalis definitur, qui habeat vim definitivam,

ut ſi Minorenis, qui petit reſtitutionem in integrum, pronunciet ꝛ̃ eſt Minor 25 annis. 3tio ſententia interlocutoria, per quam expirat officium judicis, dum habere vim definitive, ut ſi judex pronunciet ſe ꝛ̃ eſſe competentem. 4to per quam omnino vel recipitur exceptio peremptoria. 5to vel interlocutoria continens aliquid dari vel fieri a parte, habet vim definitive. Deinde alia ſententia interlocutoria habens vim definitive regitur ſecundum naam definitive, eiq; equiparatur quoad effectum interponenda appellationis, et alias plures juris effectus. Deſol 3tio ſententia definitiva differt a mere interlocutoria in effectu: 1mo. definitiva terminat causam principalem, unde ſit continere vel absolutorem vel condemnationem. Interlocutoria vero non definit causam principalem, ſed solum quaſtionem emergentem et incidentem. 2do definitiva non præſumitur, niſi præcesſerit ordo, et judiciaria, et quidem in ſcriptis a judice pro tribunali ſedente, cuique ſe mere interlocutoria. 3tio ſententia valida, et ſit definitiva, ab eodem judice revocari non potest, bene vero interlocutoria ante definitivam. 4am a definitiva licet appellare, non ab interlocutoria, nisi habeat vim definitive, vel contineat damnum irreparabile, Trid. ſeſſ. 24 cap. 20 de reform. 8

Deſol 4to. Requiſita ad ſolemnitatem valide ſententie 1mo ex parte judicis requiritur ut ſit competens, cap. 11. de jud. ut non ſit recuſatus vel ſuſpectus, nec ullo modo ſono deſerti a judicando prohibitus uti excommunicatus cap. 24. hac tit. Dot. ferre ſententiam intra tempus a jure præfixum, in cauſis civilibus non ſ. exceptis fiſcalibus: ſ. intra 2 annum, in criminalibus vero intra duos annos a die conſtitutione computandos. vel ut ad intra centum. 9

Deſol 5to. ex parte ſententie requiritur 1mo, ut ſit certa ni res in judicium deducta petat incertam vel alternativam, vg. prædium cum ſtipulibus reſtituatur, ſolvantur mihi, aut prædium reſtituatur. Secus ſententia incerta: vg. ſolvere ſe debet. Cui? poſt reſtitutam, quam fecit. § 32. inſtit. de actionib. 2do ut ſit pura et non conditionata vg condemno Titium ſi mihi tantum dederit. vel ſi ſit quo appellandum ſit. niſi ſit candidis inclusa et connexa vg: condemno, excommunico &c. niſi intra 8 dies ſatisfecerit, mandatum revocaverit &c. 3tio ut ſit conforme libello, in re que petitur, in causa ex qua petitur, in actione que intentatur, licet aliter pinguiorem actionem intentasse poſuerit. cap. 29 de accuſat. 10

ut sit conformis juri constitutoni, si clarum sit et rigorosum capti. hoc lib. Sentia contra leges, canones reprobata, licet n. sit appellatione suspensa, vi pt hn subsistere ipso jure. ut si judex pronuntiet post acquisitionem alterius beneficii incompatibilis, primum n. vacare ipso jure. pt e contra cap. 29 de prob. et quae sententia confirmat jusq; exigentes solemnitates prescriptas, cata. e ipso jure nullas quasi error n. exprimatur in sententia, ut si sententia separatur ab excommunicato, diu separato, nam quae contra jus fuit, debent ubiq; pro infecto haberi. reg. Quae in b. ac si sententia separatur contra jus requirentes merita causa, tunc sententia e invalida, dum error juris exprimitur in sententia, ut si judex condemnet in usuras usurarum, cum ante non fuit mere juris valida et subsistet, nisi ab ea infra 10 dies appellet. ut si judex condemnet in 60. licet pt 10 debeatur pro usuris usurarum cap is hoc lib. nam jus in hoc casu presumitur, judicem hoc de re processisse et judicasse. cum e de solemnitatibus exigentibus, quia n. substant ejus arbitrio et judicio.

Item Item si sententia lib. injusta contra jus partis seu diligatorij, regulariter nemo jure valet, donec ab ea appellatur. cap 10 hoc lib. nam presumptio stat pro judice, qui juste judicaverit, donec in contrarium appellatione probetur, sententiam fuisse injustam. Excipe, ni evidens et notorium est, fuisse injustam, tunc in totum prejudicium pro judice. Similiter valet sententia contra privilegium cata cap 29. hoc lib.

Item Item: solemnitates exigende in prolatione sententie observande, sunt primo ut sententia separatur always parte legitime citata ac presente, absente in contumacia non habente pro presente cap 2. hoc lib. 2do ut sententia separatur die non feriato seu judicio, ad quem facta e citatio de die, n. de nocte. cap 24. de offo ord. in loco publico, seu tribunali, ni ipse ejus vitandus gratia difficultatem. n. partes consentiant in alium locum. et b. cod. de sent. et interloc. Eppus am in sue loco sue diocesis n. exemptio jure fuerit pt. cap 2. de offo ordin. b. Item ut sententia separatur judice in sedente pro tribunali cap fin. h. l. in b. de breviario seu ex scriptura non judicio recta, ita ut judex sedendo non suo prounthet. Interim consuetudo facit oblinet, ut Eppus et alie inferiores persone et alium sententiam recitari faciant. 3tio ut sententia concipiatur contra illum, qui illam contemplatus e. ad 27. ff de procuratt, licet

de jure can. sentea ferri potuit procuratorem & in principalem. cap. 14 de censibus. Excepto illis casibus, in quibus ob specialem rationem sentea n̄ potest concipi in procuratorem, sicut in matrimonialibus, beneficialibus, criminalibus et causis communitatis. Pupillorum, Minorum, Ecclesiarum, Religiosorum, Miserabilium personarum, Regum, Principum, Reipublicarum, Ecclesiarum, Monasteriorum, Clericorum, Laicorum, Virginum, Viduarum, Mulierum, Virorum, Senum, Juvenum, Infantium, Infirmorum, Sanorum, Divitum, Pauperum, Nobilium, Ignobilium, Civium, Rusticorum, Peregrinorum, Indigenarum, Christianorum, Judaeorum, Paganorum, Haereticorum, Schismaticorum, Excommunicatorum, Absolutorum, Suspensorum, Interdictorum, Irregularium, Regularium, Saecularium, Monachorum, Canonicorum, Abbatum, Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarchorum, Cardinalium, Papae & Imperatoris, qui ex plenitudine potestatis de jure possunt dispensare, modo observentur ea, quae de jure reali requiruntur ad ponere et dispensare, modo observentur ea, quae de jure reali requiruntur ad subsistendum judicii.

Quaere. Quid si sentea feratur a pluribus judicibus? Dicimus, si 13
plures judices diversa pronuntient, valet sentea plurium concordantium. C. de 39.
de re jud. 6. Major pars tribus adhaerentium, sive dividentes sint judices ordinarii, prevalet sentea pro reo, ni autem eam favorabilem. Abb. cap. fin. de sent. alterutra sentea valere dbt, cum judex ordinarius habeat jurisdictionem ex officio, adeoque cum partibus rei sit favorabilis, prevalet pro reo sentea. Et si sint judices delegati, neutra valet, donec alterutra a delegante confirmetur. Cap. 17 de sententiis in 6. et cap. 18 ff. de re jud. Porro si ex pluribus judicibus ordinariis unus excommunicatus, valet sentea, quia ejus jurisdictio in solidum competit, et utile & inutile divelitur. at si sint delegati, etiam una clausula: Laudo n̄ vel, et ad pronuntiationem admittat excommunicatum, vitiatur pronuntiatio, et sentea. cap. 24 hic dat. quia jurisdictio propter vitium excommunicationis n̄ permittit delegatos ita pronuntiare. 14

Quaere, an judex sententiam latam revocare possit? Quia interlocutoriam revocare potest per cap. 30. de appell. & 6. nam interlocutio n̄ annihilat jurisdictionem, nec desinit esse judex in causa. at sententiam definitivam validam judex ordinarius & delegatus revocare nequit, aut corrigere. cap. 55. de re jud. ubi judex postquam se meliori dixit sententiam, judex esse desinit, ut amplius sententiam corrigere n̄ possit, sive bene sive male officio functus sit. si autem sententia fuit invalida, eam quidem judex ordinarius revocare & potius corrigere potest. cap. 1 ff. de sent. n̄ 60 delegatus cap. 9. de offic. delegati. Colligi. definitivam sententiam absolutoriam & condemnatoriam. cap. 8 ff. de re jud. ibi expresse & tacite, quia dat quae movit judicem ad absolvendum & condemnandum, n̄ necesse apponi dbt regulae cap. 16 de dict. regul. jur. 6. quia dbt exprimere causam pro in dat appellationi, quae propterea revocetur, ne prior judex, a quo appellatum est, infametur. 2do in

sentea excommunicaonis. 3tio ubi rem absolvitur ppter ineptam petitionem actoris in libello factam. 4to cum judex a jure communi recedit condemnando, vel non condemnando convictum in expensas vel non recipiendo alterius appellationem; licet et in his casibus valeat sentia, licet non exprimatur quam judex, si contra illam nemo appellat. Cetera videri possunt apud P. Reiff. hoc tit. § 43. Nro 102. et seqtibus. — — — — —

§ 2dus.

De re judicata tanquam principio sententiæ definitivæ effectu, aliisque hui spectantibus.

1. Effectus: rem judicatam posse ppter amicis, npe tanqe sen pro veritate sentia, quæ imponit finem controversiæ et absolutionem vel condemnationem, 2do prie quomodo res judicata dar sentia, quæ possit tanquam id dicendum amicis authoritatem et vires, qd pt conjungere ppter, vtr expresse per verba aequipollenti sentiæ, vel vi petendo terminum solutionis ab ordinario de re judic. (2do simile non appellando intra 30 dies capl 18 hoc tit, et hanc sententiam esse firmam, et pro veritate apud mlr. Sc 207. ff de re jud. et Rabel ejusdem, qd possit relevari non potest, et contradictor voluntas amicis non audiatur, qa id exposcit rerum judicatarum authoritas. Vide pro justitia sentiæ stat praesumptio juris, et de jure, contra quam non admittitur probatio regulariter, nisi forte vel in terminis de novo reperta. capl 21. hoc tit. — — — — —

2. Effectus 2do: insuper sentia transit in rem judicatam, qdo intra decendium ab ipsa quidem appellatum est, postea tn appellatio fuit deserta. authent. ejus qui appellat. cod. de sacros appell. Porro decendium hoc incipit ab hora latæ sentiæ, cumulo de momento in momentum, ita tn, ut primo die adhuc spatium completum ultimum ejus momentum post appellationem. argto can. ppter sugerentem. Can 2. x. 6. ejus sentia fuit data in absentem, qui nec per procuratorem defensus fuit: ni rem suspendat absentia vere contumacitas, hoc decendium illud incurrere incipit primo a die sentiæ delatæ et cognitæ, et tempus interponendæ appellationis cessare nihilominus, continuam quoad processum. Cetera non volum sentia definitiva nec et interlocutoria transit in rem judicatam, si ab ea non appellet, vel appellata deserta. capl. 32 de electionibus.

Dr Zlio. sunt dñ quidam casus, in quibus sēntēa etiã post decendium ñ transit 3.
in rem judicatam, vel quidem rnio generalium loquõ, sēntēa quæ fuit cala contra jus
constitutionis regis jus ipso jure è nulla, ñ transit in rem judicatam, licet absq; ñ
appellet. sed probo juris errore pt relaxatur ñ dñ post decendium, sed etiã post
decennium, vel quidem usq; ad 30 annos, x dñ ultra ubi periculum adē C. ji. lib.
adē non inter te cod. qdo procuratore ñ õnesse. nam qd nullum ē, nullu produ
cit effam. adē si non obtulit ff de re jud. aliqñ sēntēa à ñ suo judice cala,
Dueltum x ob exercitam ferri candentis Carl 1. et reg. de purgatione vulgari. 2
2do. sentēa cala in causis matrimoniis pro x contra dissolutionem matrimii. hinc
qdo legitimum matrimõ judicialiter dissolutum fuit, eoq; vg frustra allegatu
impedm dirimens, qd postea constat ñ adfuisse, retractatur prior sēntēa; sem
per dñ dicendum ē, qdo sēntēa fuit pro matrio, qd nullum erat ex defectu per
sonæ, ex defectu consensus, namsi à tali ñ appellet, tunc
sit in rem judicatam, adeo ut partes de novo consentire debeant. 3tio
Dtio: in cãa beneficiali, si contra bullorem probetur nullitas libelli.
cap. ult. de appell. 1to. nulla sēntēa transit in rem judicatam, cujus objec.
varia mutui peccatum de consensu partium ñ impedibile. Carl uel de purgat.
tio in causis criminalibus, in qb; ex. purgatio qdomodo pt eq; innocentia de
monstrari de rig ff de inofficios. Sunt in cognita rei innocentia sufficiat testi
bendum ē, cujus indulgeat reus innocens reperta rescindatur. 5to. si sēntēa
cala fit ex falsis testimoniis, aut testimoniis falsis, notorio, præsertim si
falsis pecunia corrupti sint Carl 22. hui. tit. ē 33. ff de re jud. 6to si
falsis pecunia corrupti sint Carl 22. hui. tit. ē 33. ff de re jud. 7mo si
sēntēa cala ē ex juramto suppletorio, et deinde reperiantur instrumen
ta in contrarium. ē si ff de juram. 8vo in cãa cessationis. carl fin
de pœn Carl 48. de sent. excom. quia pcessus absolutionem et probationes
sēntēam ē injustam, sp̃ auditur. Jnv. si testes nolint reperiri pro
ducatur contra talem sēntēam. argto reg. 3. ff de transact. 9no. in causis
Minor, eorumq; privilegijs gaudentium ē 36 ff de minorib. Denique
in negotiis publicis post rem judicatam ex cãa admittitur instrumentum
novorum productio ē 55 ff. de re jud. Celeriter ergo vivendum quando
Authores. — — — — — — — —

q. Quarey. Qui sint effus rei judiciala? Quand ex parte fundij fauit, vel ju-
dex officio suo censeat fundum adeo ut sententiam à se calam revocare aut
corrigere nequeat, etiã de consensu partium. neq; quidem sub prætextu erroris, mo-
do ipse sententiam ad nã recedat invalidam. cõe 55. ff de re jud. pt etiã declarare
et eodem die supplere, si aliqua omisit, vel si omisit imponere replicationem
fructuum, expensarum cõe 42. ff de re jud. Q. do. Ex parte partium prætat.
Q. inter illas jus facit et obligat ad parendum. carl 13 loc dil. adij in rec
judiciala nec prodest nec obest. carl 2. loc dil. nisi cãe ecclesiasticæ. Can.
Tanlij dist 81 ubi pronunciatio defectui invalidi contra hæredem præsidi-
cat legatarij. Q. tio. Ex parte cãe fauit finem controversiæ, ita ut
5. vincenti adsit competat actio judicati in factum. reo etiã vincenti seu
absoluto exceptio rei judiciatæ qua repellat actorem ejusq; hæredes. ff de-
mum eandem rem ex eadem cãa petere. cõe 6. ff de re jud. idem sentẽa
definitiva in delictis famosis irrogat infamiam juris. Demijs sentẽa
illius pronunciatis tunc solum fauit jus commune, dum princeps eam velle ob-
servari expresse cavit carl 13. loc dil nam deprimi plenit, cavis vigorem
habet. præjudicia amen seu conformes sentẽæ inferiorum judicum in faciem
juris commune. cõe 13 cod. de sent. et interloc. Sepe etiã ex multis præjudicijs
unius particularis conjecturo, quæ stylus curiæ seu fori diu et pro lege
in tali loco recipitur.

6. Quarey. an rei judiciata vim finem etiã pro foro conscientiæ Q. Nota Salicinet
se convenire debeant, rem judiciatam in foro conscientiæ iterum, qui
mala fide, seu sciente sine justa cãa judicium subiit, et sententiam pro se ex-
cepit, quia res dubiæ nec secularis regiscator calumniosum litigatorem
premio afficere et ipsi victoriam in foro cãe prodesse vult. Difficulter itaq;
ex de casu, quo quis bona fide alium convenit et prosequitur sententiam
pro se latã, ac possea reperit documenta requisita, se ut debitorem eã.
vel Exemplum: Titius debuit Cajo 500 ex mutuo, post mortem Titii
convenit Cajus Sempronianum Titii hæredem mutui illius ignarum, qui
proinde solutionem, donec mutuum probatum fuerit, bona fide negat
vit. Cumq; Cajus amisso, Chyrographo debitum posse 2 ff, Sempronius
fuit absolutus, et cum ea ex re quæstio rerum in fori usum cessit

appellare, melu defectiy ulteriorum probationum et sumptuum, exacto
decendio senlea transit in rem judicatam, sed postea reperto chyrographo
temporaniy manifeste adverlit verum fuisse debitum, an nihilominus in
consciā liber sit ab obligatione solvendi, qd rei judicata inducat securitatem quod
cum pluribus. Rn rei judicata nō ē plena firma pro conscia, sed de se 7.
solā usucapiendi conditionem tribuit. ita Innocentius Abbas. Doctor Clemy
contra molinos. Idem nō ex dō bō fē de conditione indebiti, ubi Baldus ex
Juliano docet: qd verus debitor absolutus solutum nō repetat quia nēa
debitor manet, nemo sibi ipse restituere debet ab obligatum mala fide, ch hoc
divinatorie dicit. T.L. responsio illa nō congruit casuali huic: naā debi-
tor manet. qō. 2do sentea et rei judicata nullibi in toto jure naturalem
inter modos solvendi obligationem, et transferendi dominia et jura, imo post
rem judicatam nihilominus obligatio durat. 3tio institutor de exceptionibus, qō
ni rei judicate victor in judicio nō debet in conscia, si postea veniat in no-
titiam rei alienae aut debiti. 4to etiam ob causam rei judicate inter-
dicta ē, qm ne tribunalia repetitis litibus obtorqueantur dō 2. cod de re jud.
dicta ē, qm ne tribunalia repetitis litibus obtorquentur dō 2. cod de re jud.
sed hoc nā praecise spectat forum externum et quietem tribunalium, procu-
rat simulat obligationem naturalem. qō T.L. Simile quid habemus in patris nu-
dis, hij enim ob eandem finem, ne tribunalia litibus onerentur, in foro
externo adempta ē actio, et sic salva relinquitur obligatio naturalis, qō etiam
hoc nā curat exteriorem tranquillitatem. Nec rei transacta et sententia fir-
mitatis ac rei judicata, dō 2. et ib cod. de transact. sed transactio nō transfert
jura et dominia, si res in transigens nō ē suus, sed sic usucapiendi con-
ditionem dō 8. cod de usucapionibus, qō pariter ℓ. Et ideo etiam ipse adversarius
inter alios titulos usucapiendi pro uno etiam titulum judicialis cui nō ē con-
in alio casu, nisi dum victor bona fide rem, ubi a judicata possidet, qua
re ipsa nō ē ejus. Sto sentea et rei judicata fundatur in praesumptione pari
particulari, qualemcunque ex allegatis et probatis constet, qd debitum ē debitum inter-
venerit capt 2 hoc tit. qō ipsa haec praesumptio ē falsa, sed et veritati, et communi
Doctrinā D. Aug. can 11. D. 8. et qua ratione haec praesumptio sit juris et de jure
quae nō admittit contrariam probationem, hac ipso etiam qd praesumptio, dō

sclem quoad conscia ñ cedere veritati, si hæc apparuerit, nam præsumptio juris et
de jure seq. ñ tollit, quã ñ derogãrem probationi proferto externo, cujus mani-
festa injustitia ẽ de illa præsumptione, qua forsã olim ante confessionem, si rem
habuisset, præsumebatur fuisse ejecto nascitali, et ipso facto malũ iniuste eque
præsumptio erat juris et de jure, nec audiebatur contraria probão. cap. 30. de sponsa
et Dr in foro ac poterat ñ ẽ validum matrim, si voluntas defuerit, unde facta
copulat præsumptionem juris et de jure recipere Dm forum externum, confessio
manifestæ veritati Dñi cedere in foro interno. Dño autor post rem judicatã
ñ efficitur veræ Dñus rei et ex cãa judiciali, quia res pro foro externo ita
excludendo lata seu pronuncietur jus condemnati, ut ẽ in foro interno denegatur
rei judicatæ parere, solvere, et nullo modo sine occulta compensatione ut
cum à reo translatum sit jus et dominium in autorem, et in hoc casu debi-
tor publicè condemnatus ñ tenetur in foro interno parere Sententiæ, nec solve-
re, et si solvit, ut sit occulta compensatione, cã revera injuriam passus et
tyrannidem sententiæ, quæ hic in foro externo præsumatur justa, ut
præter communem Sententiam tenentur adversarii, ut patet Schmalzgrueber
Pirhing et alii. ẏõ.

8. Objo res judicata acquirit pro veritate l. 207. ff de reg jur. et quantum ad
litigantes jus facit. cap. 13. de fid. Rõ nec ẽ veritas nec jus, quo quis ñ pe-
nitus absq; scrupulo et aliorum injuria ẏõ. 2ñ acquirit pro veritate præ-
sumpta, pro foro externo et similiter facit jus præsumptum pro eodem foro
rita ut dennõ litigari nequeat C. pro foro interno Sabb. facit jus usucapien-
di, ut nõ rei alienæ notitia superveniat C. ita ut transferat dominu-
um ñ ptr ex titulo præs. Porro: lex fundata in præsumptione veritatis
universis fraudem obligat in conscia, licet in præsumptio in casu particulari
fallat, cã molivum talis legis ñ cessat, ut uberius dixim ẽ libr. lib. 2. tit. 6.
at lex fundata in præsumptione facti particularis, etsi ut præsumptio juris
et de jure ñ obligat in conscia. Si præsumptio fallat, ut docet certa sen-
tentia ab exemplis. Cap. 27 et 30 de sponsalibus ac cap. un. de despons. in 6
l. 22. ff de probat. ẏõ meum obligat Sententia, ut res judicata fundata in
præsumptione falsa. Dices ac ob. ff familiæ herciscundæ. Respondeo ad jus
dicata haberi pulatio non conceditur. et võ i de conditione indebiti à con-
tractu stricte negatur repetitio pecuniæ ex cãa judiciali obtenta. Item contra
firmitatem rei judicatæ ñ admittitur novam ipsam nec restitutum pri-
ipsi aut transactio. cap 20 et 21 hac tit. ac 32 cod de transact. et alibi. ẏõ.

2ñ in

De in talibus juribus dr alienat negatur conditio, expeditio, transactio, nova in-
=stauratio et regressitatio etiam pro foro externo, ac ne tribunalia audi-
=ant ejus causas onerentur, sed inde nil inferatur pro foro interno, cum ejus age
neget actionem pro foro externo relicta obligatione in foro interno, in quo
=rentia sit spectator. ad 2. l. de pactis ad 2. cod de rescindenda venditione. -
Porro. ad prescriptio bona fide facta transferat dominium, et tribunal jus justi
=ficat relinendi rem, quae completa prescriptione cognoscitur fuisse alienata, n licet
inferre, go etiam rei judicata. nam dico, go via juris eliminant rem judi-
=calam n ex modum solvendi obligationem, sed ob authoritatem judicis ex tribu-
=ipsum justa possessionis, nemq dissonant de prescriptione. ad 2. non debitor
condemnatus uti pt oppositione compensatione etiam ex adversarius, n an jus contra
=quem legitime prescriptum e. ad 2. in prescriptione urget necessitas publica ne in
perpetuum dominia ex jura forent incerta, sed ancetur continua lites, cessa
=tur possessoribus pax, quietes tranquilla, quae cad n militant pro re fidei-
=cala, cum contra illam in foro externo alio de negotio. n e lapsu par ubique
=que, ubiq tuo, cum res judicata civitatis presumptioni, quae ecclesiam manifeste ten-
=dat i prescriptio vo justo titulo et bona fide incipiat et bona fide prosequi-
=tur, n am mala, quali supponit si ante tempus prescriptionis post rem
judicatam supervenial notitia rei alienae. Duae Conditiones justa in foro 10
externo, e etiam justa in foro interno. go res judicata civiliter sanat in foro ex-
=terno, ita et in foro interno. 2do ubi confessio e veluti voluntary, ita par-
=tes sibi promittunt, go velint stare judicato. ad 3. l. de pecul. go debet ex con-
=tractu. 3tio. Rei rem judicatam pro e habet, dbt ee meliori conditione, quam alij
possessor, go n e ille necessaria prescriptio. 4to. Sufficit confessio de ogo judicatur:
go statim ejus fil, cui adjudicatum e, go res judicata dbt eum transferre in do-
=minium. Ad rem. patet refugio de contractione quoad pactum nudum, quae ex tali
nec civili pcti in foro externo, nec in ejus dicitur ad obligare in foro interno.
Ad rem. dicimus, go eos quae e justum in foro externo, et etiam justa in interno eo modo,
quo in externo sunt justa e, sed in foro externo tm justa e presumptive in foro au-
=tem interno presumptio dbt cedere manifesta veritati, quam constat, et ita manifesta n
est. ad 2dum illae qui contrahunt, qui alias n e plane spontaneus et mutuum a rea
=lem contractum delinat, n eo facto, ut parte salem habere velint sententiam
alterum contrahentem, n eo facto, ut parte salem habere velint sententiam
etiam injustam et iniquam, cui aliter obtemperare n grave vel obligantur. Nemo
contra sententiam judicis requidem appellare potest. ad 4tum. qui rem judicatum obtinuit,
e in meliori conditione, quam is, qui rem possidet, nego e ita de casu nostro.

M.

cite possessio interuenit ꝑ ; ingredi si absit bona fides. Rabel condixerit et litem
ut requirendi. ad ultimo de aliis probabel contra aduersarium solum in actis iudicij
ꝙ diuersorum ꝺ obtinere vla verba : quibus iudicijs n̄ go ꝺo eo agitur an res iu-
dicata ꝓ aduersarios mala fuerit ꝺominium acquisierit rectius transferat, vel ꝺ deuoluer,
ꝺ diuersis iudicialis, pula rei fuerit, ꝺominium acquisierit rei adiudicate in prudicij
iudicij stabuli et absque traditione transferat, cum prius nulla pars corte rei poterit
=ꝺominium habuisse. Lege ꝙ Ꝑ Poten lec lil 1 ꝺ.

11 Quaero. per quem et quo tempore facienda sit executio sententie ? Primo
quod regulariter uidetur preciperetur, ꝺ uerbaliter per sententiam ei adiudicatam à iudice
plenarium, uel ab eodem iudice ordinario ꝙ delegato, qui tulit sententiam, modo bona con-
demnati, in quibus executio facienda est, alienata fuerint. Ꝺ si tal in alienato, iudex
sententiam ferens requerat alium iudicem, ut sententiam in suo territorio exequi faciat ꝺ
a Deo ff de re iud. Item uidetur ꝙ auctoritate attendanda executionem actionis furti
et ui bonorum rapturum ꝺ secundum capl 8. de offi ordi. Si appellatum fuit; iudex
appellationis siue confirmet reformet sententiam, siue reformet, exequatur sententiam, cum prius
ꝺubio ad eum sit deuoluta. Si uꝰ iudex ad quem, facile sententiam confirmabit sententiam ꝙ
pronunciando fatalia et elapsa ꝙ appellationem ꝺ deserta, executio pertinebit ad iu-
dicem à quo ; quia licet iudex ad quem fabitur iurisdictionem ad ꝺ deuolutam n̄ fuerit.

12 Item in actionibus ciuilibus realibus executio fatalium post decendium decerni ꝑ ut
rem de qua litigandum fuit, qui hoc proclo è ad replicandum, ni possessor ob im-
peditum fatalium illam replicare n̄ posset, et sine aliis iudicijs sententiis aut pri-
mordijs prestabit ei sumptus ad replicandum. capl 6. hoc tit alias actionibus personali-
libus et debilis, cum pecunia numerata n̄ spm pugnoli fit, debitor condemnabitur con-
tradictur quadrimestra ad soluendum. capl 15 hoc tit. et quidem sic fieri ꝺbt. Primo
capitalia et mobilia, hij deficientibus uel n̄ sufficientibus immobilia, tandem iura.
capl uel. ul tale n̄ corlegi. Demum in criminalibus exceptis ijs, in quibus appel-
lato tenum stabit pro executione pene rei nec decem dies expectabit ꝙ 15 cod de pe-
nis. Porro aliis intervenientes pro suo interesse ꝑ impedire executionem sen-
tentie inter alios lata, damnum sumant ꝺ sentire prejudicio inde orto ꝙ om-
nino, et sic appellanda quis executionem ꝑ impedire. capl cum super hoc tit.

13 Quaero. Quis iudex de expensis, in quas uidua uiduo è condemnandus ? Primo
regula uidetur ꝙ uidua uiduo in expensas sit condemnanda ꝙ eum quem tenet
ꝺ de iudicijs, et quidem n̄ solum in causis ciuilibus, ꝺ et in criminibus siue procedatur
via accusationis siue denunciationis aut inquisitionis, excepto reo in causa cri-
minali criminaliter inlenta. Calumnia criminaliter requerat data ꝙ uidua
quisquam eadem litigandi habuit, uno casu expensa compensande. ꝙ qui

...solidum ff de judicijs. Porrò ꝺo quiꝰ expedit habere jusꝑam eaꝺm cili-
...gandi, prudenti judicij arbitrio relinquit. Nihilominꝰ aliqualiter cognoscꝰ
...ꝑt, ꝺo ciligans censeatr habere jusꝑam eaꝺm tuto quidem, ꝺo ꝺ qui succumbit,
...habuit opinionem doctoꝝ qui pro eo sentiꝰ. 2do ꝺo una opinionem sunt diver-
...se doctoꝝ opiniones, nec reperit, quæ esse communis ꝺr. Tertio ꝺo ꝺ qui suc-
...cumbit, seniplerè probavit. 4to si eam rationabiliorem probavit lesitus qui dei-
...de reprobati sunt, jurisdictionis ꝺn alumnia n exceptat. vide apud Castr. hoc tit. Nu. 64
...rio ex regulis. 5to 2do. judex ꝺbt condemnare victum in expensas si petitæ fue-
...rint, sive expressis verbis, sive facta protestatione in libello de expensis. Secꝰ judex
...litem fecit suam, ꝺo expensas de suo reparare tenetr. ꝺo vo expensa nullo
...modo sunt petitæ, et quidem judex ex officio victum tenetr litigantem condemnare
...victoꝝ in expensas, n ꝺn tenetr condemnare qꝛa n tenetr officium suum imple-
...re ꝺ privatam utilitatem ꝺcludendo, nisi fuerit petitum. vt nos quidꝫ ꝺ je-
...ctio. Porrò nec expensarum veniunt impensæ nostræ in judicialy, quæ tam
...ꝑtam eaꝺm causam tangunt, ut 2nd quæ fuerit pro opera advocatorum in corri-
...gendo libello, aliisve scripturis. Item quæ datur notario pro conficiendis scrip-
...turis. 3tio ꝺo quæ fuerit pro examine testium a corrigᵉ adducendorum. Item
...quæ datur judicibus delegatis ac executoribus litium. — — — 65
...7mo 3tio. appellans denuò victus victori in expensas condemnandus est, quia
...præsumitur male fide processisse et calumniose appellasse. Secꝰ si potest ostendere
...se habuisse justam causam suspellandi Cap. iii. de appell. appellatum ꝺm con-
...tra quam pars victa appellat, si in judicio appellationis succumbit ex eisdem ra-
...tionibꝫ in causa, est etiam condemnandus in expensas, cum n censeatr justam causam
...litigandi habuisse, si n bene probaverit, cujus præsumptio pro parte prioris sen-
...tentiæ ꝺ appellationem elidatur, eaqꝫ qui in antiquam habet recurrat. — —
...Quære Quæ sit pœna judicis malè judicando? Judex dicitur ex dolo aut mali- 66
...tia malè judicavit, et ad hoc inducitur est timor, gratia, odium, benefi-
...cium, ex delicto vo ad solidum litis æstimationem. Et tenetr de judicio si vo ad hoc
...inducitur est pecunia in causa præbet litis æstimationem benefi. ꝺ ejus
...promissi reddere, ac dignitate pœnitus privatur. in causa vo criminali confiscatis bo-
...nis ejus bonis mittenduꝫ in exilium. Novell. ibm collat. 2. — — — 67
...8vo si judex malè judicavit, et impendatur, v imperitia benefi ex qui
...delicto ad litis æstimationem, n quidem in solidum, ꝺ gratiam videbitur reci-
...pere. Nam qui item considerata culpæ qualitate condemnabit. vt ff de
...obligationibus et actionibus. 9no. si judex dubius favore v ff sonder

aliquid egerit, pretor libi estimacionem punitr pena suspensionis ab offo, modo judicaverit fraudr injuste seu contra ppriam conscian. capt. hoc libr. in 6. que ên pena n comprehendit ppm ex privilegio capt. 4 de rescr. exhom. in 6. Regis extendi dbt ad arbitrem v merè executorem.

18 Quere. Qualiter sententia qua n tangit in rem judicatam, sit revocanda? Dr pop. carsum tr dicam n pt revocari p viam appellacionis adeundo judicem superiorem, sed solum p viam querele npe adeundo eundem judicem, qui sententiam tulit, ac ipsum debitè informando de injustitia sententie n tangentis in rem judicatam, quo facto judex ille debet sententiam revocare pt Glos. in capt. ad reprimendas. V. Speculator de offo judicis ord. pa appellacion. 2do pt interponi intra tr dies a data sententie; quod si tr pt interponi etiam post tr dies, pdicta sententia revocari, dummodo intra 20 annos. Reliqua apud Act. Titulus 28us.

De Appellacionibus, Tangentibus, et Relationibus.

§. primus

Qui, a quibus, et ad quem appellare possint?

1 Nota: appellacio et provocatio ab inferiore judice ad superiorem ratione gravaminis illati v inferendi fuit. Judex inferior a quo appellatur, dicitur judex a quo. alter am est superior judex ad quem. v absolutè judex appellacionis. appellacio am est triplex npe judicialis, que fit ab actibus judicialibus, quibus quis se gravatu exprimit, vg a sententia definitiva v alio interlocutorio, et extrajudicialis, que fit ab actibus extrajudicialibus, quibus se quis gravatu conqueritur v talem gravaminis causam, vg a delatione tutele, prosecutione, quibus quis gravatur. ultraq v est rectilis, seu ex justa causa, et est admittenda, v frivola seu frustratoria, seu ex levi causa, aut talis prolatio qua,
2 ppter rejicienda. Nota ordo procedendi in appellacionis causa est talis dandum scilicet primum remedium nullitatis seu oppositio nullitatis sententie et est regulariter ostensio, sententiam a judice talem esse ipso jure nullam et hoc remedium potest ab adversa appellatione interlocutorio, de jure communi datur 30 annis. 2do restitutio in integrum, de qua vide lib. 1. tit. vi. 3tio supplicatio principis facta ex gravaminibus illatis supplicanti gravatu repetitur adversus sententiam, contra quam n suppellit ordinarium n appellacionis remedium. 4to decisio in Rotam supplicationis, dicitur est remedium, quo petitur, ut superior pfata sententiam revocet,

et si iniquam reprehenderit, eam reformet. Porrò judex ordinarius ad adeundum à gravato et querulante de nullitate sententiæ, per sententiam suam de jure nullam re-formare, non tenetur judex delegatus ad causam particularem, quia sic semel pronuncia-vit. sententiam suam bene sive male, functus est officio suo cap. super eisdem. de off. deleg. Depositio. regulariter ab appellante potest, quibus infra & extra judicium gravamen illatum est. cap. bi. hoc tit. & ff. eodem. et quidem à rebus condemnatis, debetur pro emp-tore, si dejiciatur, appellare potest, ut haeres pro haerede, maritus pro uxore, creditor pro emp-tore, fidejussor pro debitore principali, pater pro filio, dominus pro subdito, tutor pro clerico, et quivis pro condemnato ad supplicium, cui sententiam defendere vium inter-est. & ff. & cap. hoc tit. Interdum etiam absque gravamine appellare potest, si sententia super alimentis, ecclesiis in uno vel alterò alii noceat. Carol. hoc tit. Aliquando etiam excommunicato admittitur appellatio judicialis, tanquam sui defensio. Carol. eod. hoc tit. Non tamen regulariter extrajudicialis, quæ vim convictionis habet. — — — Quando appellare non potest, quo quis expresse renunciavit, sententiam approbavit, et legitimè renunciavit. cap. hoc tit. Idem quoque in eadem causa non debuit legitimam appellationi sui adversarii. cap. 42. hoc tit. Quo quidem conformibus sententiis condemnatus est, ab ultima non potest appellare, ea præsum-ptio juris et de jure pro æquitate sententiarum, et contra reum, qui causam suam fovere. Carol. hoc tit. Idem in crimine notorio et delicto confitente, et in flagranti. hoc tit. Quo quidem confessio in jure et convictio criminis. carol. hoc tit. hoc tit. Quo quidem non potest, si non appellatum regulariter in causa civili negat appellare, ne sententia notorie injusta, ea diuturnum in rem judicatum transeundum jus et inviolabile sub tacita conditione. Sententia quidem et ejus effectus conformes. arg. cap. de Clerico non residente. Porrò si unus vel in prima instantia condemnatus est, et in eadem instantia vinci, appellatio ejus prodest alii ejusdem delicti conscribus, eandem causam defendentibus. Carol. hoc tit. Si sententia confirmata instantia lata pro uno, sententia eadem instantia ubique pro omnibus non prodest reliquis, nisi sit causa individua vel in rebus. — — Quo appellatur à judice inferiori sive ordinario sive delegato, quis sit. Judex ad quem. et si neutrius copia haberi possit. Quomodo appellatio interponenda et coram quo. expedit appellationem interponere coram judice à quo, faciendo et appellationem coram viris honestis, et notario cum protestatione, et coram judice non potest, nisi potuerit. appellatio. Carol. hoc tit. Quandoque sententia

a plurib⁹ judicibus cata è et oiū simul ꝙ seorsim copia ad appellāonem
haberi nequit, sat̄m coram uno appellandum è. Clement 1. hoc tit. — —

6. Appel. a judice Supremo nulla dat̄r appellāo; cum ipe superiorem nō recognos-
=cat, nisi forsan Eccl̄a principi politico, et manifeste injusta, illuc
eīn ad papam appellari potē, qui ratione penali è judex competens et supre-
=mus oiū fideliū cap. 13 de judiciis; ab ipo aūt papa, qui in terris nullū
judicē subjectū è, nulla dat̄r appellāo, neq; idem ad Concilium generē subex-
=comunicatōne cata Eccl̄a; similiter rejectionē appellāo à papa male informa-
=to ad eundem ut bene informatum; sed si Eccl̄a Romani pontificis
in melius reformanda è, opus è supplicatōne et restitutione in integrum.
cap. 5 de in integr. restit. praterea nō dat̄r appellāo à Concilio generali suo
capiti unito, nec à Eccl̄a tot̄ius Sacri Collegii Cardinalium nec à Curia
Romana, et Supremis tribunalibus principum. — — —

7. Quesit: ad quem judicem appellandum sit à Legato ad Superiorem, et
eundem gradatim sicut, in Gallia ab Archidiacono ad Episcopum, ab hoc ad archi-
=episcopum, primatem, Parisiensem, et tandem ad sedem apostolicam, ubi
ex concessione plurimum Pontificum auditor camerę apostolicę è ordinarius
judex oiū appellationum exceptis his beneficialibus et matrimonialibus ac pecu-
=niam aliis, quarum cognitio ad Signaturam justitię et auditores s. Curia reser-
=vat. Sed hujus ordinis è, ne confundantur jurisdictiones Cardinū. Arg. hoc
tit. Li. 2m pars adversa nō contradicere et, stabilitus relaxet appellāo ad Supe-
=riorem mediatum, vel colligi ex cit. cap. hoc tit. Sic etiā in religiosis à pre-
=lato locali appellandum è ad provin̄lem, ab hoc ad generalem, tum ad protec-
=torem, s. Congregationem negotiis Episcoporum et regularium praposit̄and.
tandem ad sedem apostolicam. — — — — —

8. Ad 2dum. a delegato appellatur ad delegantem, ut ejus in ofo succedere,
arg. leg. 29. hoc tit. a subdelegato ad delegatum subdelegantem, ni Curia
jurisdictionem subdelegasset, tunc eīn ad omnem delegantem et appellandū
Cap. 27. de offo delegati. Quodsi Episcopus causam aliis subjectam jurisdictioni
officiali subdelegavit, regulari appellari ꝑt nō tm ad Episcopum delegantem,
sed et ad ejus officialem seu Vicarium generalem, cum ultimus sit idem tri-
=bunal. Cap. 5 hoc tit. ad b. ni expresse constaret, q Episcopus talem causam sub-
=duxerit jurisdictioni Vicarii. Celebrem ꝑ Vicario generali nō appellat ad
Episcopum, sed tm ad Superiorem nō obstante quacunq; consuetudine in contra-
=rium. Arg. hoc tit. Ex speciali praeminentia et privilegio à quolibet judice
Cardinū s. et in Curia Romana papali etiā à judice delegato s. immediate appellari

pt ad papam. Cap 7. 21. et 24. hoc tit. nam papa jurisdictio è concur-
rens cum jurisdictione eius ordinariorum. Excipiuntur subdelegatus delega-
ti Pontificii, nam ab illo ad hunc appellandum è. Item in foro civili
regulariter & permittitur immediata appellatio ad tribunalem de 21 Gl. lib. 2 Reg. cod.
eod. nisi tribunalis persona et privilegiis aucti. Rubia. cod. ne liceat pro pelle. --
Gl. in cap. quo ex duobus litigantibus unus appellat ad superiorem provin et
alter ad remotum in eodem capitulo; & judex sub subrogata appellatione ad superio-
rem, & pt procedere in casu casu, ea jurisdictio superioris absorbet jurisdictionem
inferioris, seu valet procedi, donec appellatus ad judicem mediatum et legitime mani-
festet suam appellationem, quia ultimus & definitus est subditus. Arist. pro. clemens
me nobilia de jure Hungariae et Transylvaniae beret. -- -- -- -- -- 16
Nota tmo qd in decreto Regis Mathiae Regis An 1477. Statuit: Romam congre-
dium nemo vadat, sed eam coram suo diocesano in choro, sine veam appellationis
Romam dedicat sub pena capitis. et alias. vide Statut: Item quod nullus penitus
regnicolarum sive civis Cleric, sive saecularis contra libertatem regni, qua à Cle-
rore quondam Regni Stephani Regis Imbalt habet, deinde omnino nullo conquestum
à Curia Romana coram quempiam impetrare possit. Sed quilibet prius in regno
coram suis judicibus ordinariis justitiam prosequatur. et ibi tandem si voluerit,
& viam appellationis eam iam introducat, nullum contrafaciens beneficiali suo
beneficio privetur & beneficiali vel penam capitis incurrat. -- -- -- -- -- 17
Nota 2do. In decreto Vlo Vladislai Regis Hungariae An 1492. continetur: ne
aliquam Romanam aut in propriam Regali & nuncii Apostolici suo diocesano
negotio conveniat aliquem in judicio & Curia aut alio. qd nonnulli Clerici & alii
seculi conditionis plenius hac tam nobiles qm ignobiles in Curiam Romanam, &
dum aliquis Regalem Animi praelatus in hoc regnum Hungariae introivit, in
ejus praejudicium in hoc regni proprium singulos, exquisitis quibuslibet ex-
cusationibus inducunt citare, et ex mediate citet magis & magis
urgendo et vexando ad solutionem alicujus summe compellere. Regis suam vitam
crimine notorio qd fecit vel non fecit et magis suspectum conjurationis plebem
ut dicitur scelestum lucro gaudentium illicitis quesitis et vel calumniandi
causa impositum Regnum, Principes, et communitatem hujus regni hujus
ordinatis & Statutis, qd deinceps nullus vir homo quempiam vocare aliquis
negotii in Curiam Romanam & propriam alicujus Regali citare presumat,
ni primum coram suo ordinario Diocesano Archiepo & Epo aut eorum vica-

Vicario in cad conventu et cum eo jurisdicē procedere, landem dum ali-
=qua partium p̄judicium sibi ꝟ denegatam aut aliās se indebite aggravari
se conqueratur, tenetur, eam hujusmodi in Curiam Romanam ꝟ profectam
ipsius legati, et viam appellationis et nō aliter provocare, deducere, et pro-
=sequi valeat alijs p̄il. Contrarium am facientes debita pena punianlr.

f2 Nota Bis. In decreto Bis Ludovici Regis Hungarie An 1348. emanato
=rii regentur: Cad ad Sedem apostolicam p appellationem dm et hr. per quer-
=moniam deducantr. aut Bs. qd ex Professione Venerabilium Epporum, pres-
=byterorum et Diaconorum d. Romane Ecclē Cardinalium olim in Concilio
Constantiensi congregatorum, regnum hoc in eo privilegiatum se
conseat, qd nullus extrahatr extra ipsum regnum ad judicia auctoritate Ec-
=clarum aut apostolicarum, ni cum cad aliqua p appellationem legitime
fuerit ad Sedem apostolicam devoluta, sint am plures, qui contra liber-
=tates hujusmodi, consuetudines regnicolas dam spirituales qm seculares vigore
cujuscumq; literarum subrepte et obtente, quare statuta me=proul ea in decreto
majori continentr, qd nullus extra regnum ipsum, ni p viam appellationis
extrahatr; portatores am conquestum sive civil spirituales, sive seculares
sive religiosi, capiantr et manibus regie Majestis prosequantr, ad tuitio-
nem pro recipienda ea pena imponendi, quedam tam nonnulli, qui
exemptionis privilegio a Sede apostolica gaudentes, nequeant coram judicibus ordi-
nariis in hoc regno commorantibus attrahi in causis, ut contra tales hujusmodi
conquestus sive regnicolas apostolica liberē apportentur, extra dm hoc regnum vi-
gore ipsius nullus ni modo premisso p appellationem extrahantur.

f3. Quoniam in quibus Cas admittatr ꝟ negetur appellatio? Et nō in oi causa, in
qua quis gravatr, regulariter admittitr appellatio Can 20. Cad 2. et 6. Et in quibus
Cis appellatio sit judicialis, dr ex gravamen illatum ꝟ comminatum Cap 60. de Sent et Re Clem.
f4 D. eod. Et nō appellatio nō admittitr in Cibus, nisi in Sentia interlocutoria
de jure nove. Trid. Sess 24. Cap 20. de reform. confirmatr jure civili. Et 6. eod
de judicijs. Excipe nisi interlocutoria revocat vim definitive, ꝟ contineat gra-
=vamen nō reparabile p definitivam. Trid loco cit. Et in Casu correctionis
Si prelatus ut pater procedat, Clas Canones, aut ejus regulam ad observan-
=dam disciplinam Ecclie aut regularis. Trid. Sess 25. Cap 3. Item Cap 8. et 26. de Ref.
ad si prelatus procedat ut judex ꝟ in corrigendo modum excedat, plus
imponendo, qm statuat regula, recte ab illius correctione appellatr.
Clarum loc cit. Sed in hac appellatione expriendus ꝟ excessus in corrigendo.

ut superior cognoscat appellatum de in casu prohibito. Quia in cau causarum excommunicationis, si calet vitul ante appellationem cap. 7. hoc tit. ut an superior de justitia cognoscat, licite appellet. Vbi in cau electionis ad impediendam justitiae executionem et hunc non obstante appellatione, electus investitur et in pacificam possessionem militet. Idem cap. 46. hoc tit. ast post executionem electionis libere procedere electorem agere. ibid. Vbi in cau monentium possessionis, quae celeriter expedienda est, ne partes ad arma convolent. de usu. cod. Vide monentium possessionem, si de spiritualibus possessionum elongantur, ut quo elongatus magnam sibi praejudicium, admittitur appellatio maxime de jure antiquo antiquum Carls et jus Can. Vbi in cau dubitatur an appellatio a sententia, quae judex praecipit depositionem aperiri et haeredem investiri militi in possessionem beneficiorum de b. cod quam appellationes non recipiat. 152

Nota: Datur praeterea multi casus in quibus non conceditur appellatio, ut in delictis notoriis, in executionibus, modo executor non excedat limites mandati, in cau nominationis ad munera publica, privatam utilitatem concernentia, ut ad tutelam, nisi accedat causae. Item in causis alimentorum, in crimine falsae monetae, laesae majestatis, haeresis, denique dum cau emittitur decidenda cum clausula: remota appellatione, quae solet praeponi supremis oppositis. 153

Nota: Ad 2 Clausulam: remota appellatione prohibetur non omnis appellatio sed frivola, sed etiam aliae justa et rationabiles. Carl 80. hoc tit. ubi summarium sic tit. per clausulam: remota appellatione prohibetur omnis appellatio, quae a jure non indulgetur expresse. aliae sua clausula sonet odiosa, cum aliunde privata appellatio nihil rejicienda. Porro Clausula illa notabiles effectus, non obstante appellatione judex sententiam exequitur, acta cuius de se valent, et reprobatum possessorium, nisi faciat mentionem prioris cum clausula, non praevalet prius. 154

Ista in appellatione intimetur quoad effectum devolutivum. Cap. 55. de appell. adhuc superior judex cognoscere de justitia sententiae judicis et applicatio aut querela, nullitatis. Interim Quaeritur. Datur casus excepti in quibus non obstante dicta clausula admittitur appellatio ut puta si judex recipere nolit exceptionem consanguinitatis et alienis justa cau; unde largum superiori remanet arbitrium. Cap. 49. hoc tit. cap. 36. hoc tit. Vel si non admittat exceptionem libertatis ad locum dubium. Cap. 49. hoc tit. Nisi non faciat exprimi ex petitis in libello. cap. 49 cod. Idem si spoliato de novo restituere non faciat, ut

18 cap. 53. hoc lib. — Quæres an in Causis minoribus admittenda sit appellatio? Et affirmandum de jure communi. cap. 17 hoc lib. vel 20 cod. hoc lib. nam etiam in minoribus potest quis gravari, ad de jure communi licet appellatio; nisi lex aliqua adaquet talem non imperialis. regula juris de anno. 1605. §. 182.

19 Quæres an sint effectus appellationis? Duo sunt effectus principales. unus effectus suspensivus, dum appellationem suspendit sententia judicis a quo, ejusq; jurisdictio in hac causa. ut neq; ad executionem sententiæ, neq; ad aliud actus hac causa inovandum procedere possit, et hanc effectum suspensivum regulariter parit appellatio cap. 39. hoc lib. et cap. 10 hoc lib. in 6. exceptibus septem capitum X. in causis Cruciatus absolute, et ante appellationem latis. cap. 37. et 53. hoc lib. nam ea statim producunt suum effectum, et litigant actum adeoq; non suspendunt. Sed appellatio ab his interposita parit solum effectum devolutivum, ut superior judex cognoscat de justitia sententiæ, et si sententia data est condicionalis aut cominatoria et appellatio ante conventum est conditionis dilatæ est ad suspensivum, suspendit executionem sententiæ cap. 10 hoc lib. in causis illis, in quibus negatur appellatio, et proceditur remota appellatione, ut in causa dotis, alimentorum fumorum, et qua de jure paratam habent executionem uti et in his, quæ tendunt ad favorem, et faciliorem causæ expeditionem. cap. 17 hoc lib. Alio in provocatione sententia invalida; nam hæc non est nulla, sed jure suspendibilis, sed causa solum ad judicem superiorem devolvitur, ut de meritis cognoscat.

20. Duo effectus devolutivus, dum causa et appellationem cum omnibus accessoriis devolvitur ad judicem superiorem ad superiorem, ita ut neque his quibus judicat post, quam sententiam de justitia appellationis, et de meritis cause, et hanc effectum devolutivum quæ regulariter parit appellatio. cap. 53. hoc lib. cap. 2 hoc lib. in 6. Alio

21 quibus revocatur ea quæ, quæ pendente appellatione innovata et post litem contra decendum attentata sunt cap. 7. hoc lib. nam similia non ponuntur de jure, sed de facto, et ideo bene dicuntur attentata.

22 Ab illo judicis a quo appellatione suspenditur solum in ista causa, in qua appellatur, non vero in aliis causis civilibus aut criminalibus cap. 21. et 24. hoc lib. nam appellans quoad ceteras causas, in quibus non est appellatum, manet subjectus judici ordinario. cap. 17. hoc lib. neq; sola appellatio est causa sufficiens remanendi judicem langui suspectum, cum appellatione non a jure concedatur nec concedatur judex offendi vel 20 cod hoc lib. nisi concurrant alia adminicula ut odium vel inimicitiæ et ita vel grave et simul eodem alia dominicula ut odium vel inimicitiæ et ita vel grave et simul eodem tempore in plures litigare; appellans uti per exceptionem, ne durante instantia

appellaonij alibi conveniatur, nisi comode ubiq; judex satisfacere poss. 28.

Dec. 5to Sexta appellaone super articulo incidente tota cā principalij devol-
=vitur ad judicem appellaonij cap. 27. hoc tit. ibi: alioquin esse procedet. dum-
=modo pronuncietur bene appellatum et male judicatum fuisse. Quo ē-
=perlim re cārum continentia dividatur, et litigantes cautionibus ac expensis
faciendis. perlim qō articulus appellaonij, licet secundum sit ante sententiam in
prima instantia, tm in 2da instantia principalem coram eodem et ea tractet ad
se cām principalem qui antecessorium. arg. cap. 20 hoc tit. et ib procedit etiam in eo
articulo, sine quo aliās cā principalis terminari posset. cap. 10 hoc tit. in 6. Excipe
ni judex à quo revocaverit, et paratus sit revocare. Excām interlocutoriam
super eo articulo et removere quam gravamen. Nunc etiam in cā principali 24.
vere procedit cap. 10 hoc tit in 6.

Quaeres. an appellaō debeat fieri in scriptis, et in ea exprimi cā appellaonis
in specie? Rndeo appellaō à sententia interlocutoria et gravamine extrajudiciali
=li per judicem illato, necdō debet fieri in scriptis ne tm ad papam. Cap. 1 hoc tit
in 6. sed ad judicem papa inferiorem, ut patet speculator ex tit. cap. 1 hoc tit in 6.
appellaō vō à sententia definitiva stante pede et in continenti, judice pro tribunali
sedente fit viva voce, estq; saltem dicere: appello. Sin autem ex intervallo interponatur
infra decem dies debet fieri in scriptis. vide l. 1. ff. hoc tit. 25.

Dec. 2do appellaō ab interlocutoria et gravamine extrajudiciali debet fieri expri-
=mendo in specie cām appellaonis, alias non valet. nec sufficit exprimere in genere
dicendo: appello ab iniqua interlocutoria. cap. 1 hoc tit in 6. nisi interlocutoria
habeat vim definitivae, quia hoc regulariter appellatur ut definitiva. Contra
in appellaone à sententia definitiva non est necesse cām appellaonis in specie expri-
=mere, sed sufficit dicere in genere, se ex gravatum. vide l. ff. de appell.
ni definitiva sit contrariorum, in quibus prohibitum est appellare, aut à uno plu-
rium interest interponatur appellaō à sententia definitiva, nam alij debent expri-
=mere cām et docere se taliter de suo interesse. aliās non audiuntur. cap. penult.
de sent. et re. jud. idem est ipso quis appellat ab executione definitivae audien-
=dus. Quaere: remota appellatione. Deus.

§ 2dus.

De Apostolis seu dimissoriis appellaonum libellis.

Rndeo. Apostoli seu literae dicuntur libelli dimissorij, quas judex à quo appel-
=lato dat, ad instantiam partis transmittit ad judicem ad quem appellatur in
=stem et testimonium appellaonis interposite. vide l. ff. de libellis dimissorijs;

apostoli a dñ judiciales sunt alii sunt dimissorii, qui dantur à judice à quo, quibus dēprificatā appellacōnem fuisse interpositam et à le admissam, de quibus agit Can. ab eo Cād 2. d. 6. alii vō reverentiales, p̄dō judex à quo defert appellacōni, eamp admittit nō ob injuriam Cād, sō ob reverēnā judicis superioris, ad quem appellatr, de his fit mentio carl. hoc tit in 6. alii repulatorii quibus judex à quo significat, p̄d ex causa Cād p. que dñs ē exprimenda: repulatorii, seu nō admiserit appellacōnem. vē fin cod. hoc tit. Porrō dantur cum extrajudiciales et sunt v conventionales qui dantur à parte adversa appellacōnem approbante, cumsi judex sit invitus, aut dantur extra judicium cap. iii. hoc tit. v deprimēs, qui dantur à Notario v alijs honestis viris, p̄dō coram iij copiā judicij nō exigente appellō proposita fuit, scripsit de hoc idem testantur. — —

2. Debēdō. Apostoli de jure novo sunt petendi intra 30 dies carl 6. hoc tit in 6. vē 24. cod eod. quibus corrigit jus antiquum concedēs 10 dies. Can. ab eo Cād 2. d. 6. hoc am tempus ignoranti currit à die habite notitie de lata sententia; scienti vō à die late sententie. vē 24. hoc tit. nego judex hoc tpus prolongare pt, benē vō ex justa causa abbreviare. Clement 2. hoc tit. cassō am lenō presentis presumitr appellacōni renunciare, quē presumptio ē juris et de jure nō admittēs probacōnem in contrarium. Clement 2. hoc tit. nisi pars petat nō potuerit, aut judicem scierit, quominus antea set apostolos, alias quando dñs loco Apostolorū tradunt appellanti alia littera signata judiciali obsignata, et hoc sufficiēt ad effectū, ne fatalia petendi apostoli cessent elapsa. Deposito. Apostoli petendi sunt congruo loco, et tpore instanter et sapiēs. Clement 2. hoc tit. provisū nō fuit petere de nocte, sab missa, sub prandio aut p̄d judex equitat, v iter facit: nego, cum ex hm, sed instanter et deuotē et quidem conquerēdo in scripto, ut facilius probetur, eos petiisse capta hoc tit in 6. Dēbito. Quando apostoli debite petantur, tenetur judex eos dare intra 30 dies à die late sententie, si am judex justa appellacōni nō deferat prater damnum litis, multatur 10 libris auri ex novell 124. cap. 3. jure am antiquo multa multabilis 10 libris aē vi cod. hoc tit. de jure vō Canō v deponit Can. Cād 2. d. 6. v arbitrarie punit. Carl 91. hoc tit. Postquam post denegatos apostolos, si judex in causā principali procedit, invalidē carl 11 hoc tit in 6. unde appellans absq; Apostolis pt prosequi appellacōnem; dummodo idoneum probet. vē unic. cod de libellis dimissorijs — — — — — — — —

§ Otiij

De Fatalibus Appellationum.

Nota. Fatalia appellationum sunt certa tempora, infra que debet inchoari et examinari cā appellationis, alias appellio vel uli facit nullius momenti. seu fit deserta. ff. 2. de tempor. ii. integri restitutione. et sunt alia, quedam sunt inserenda, quedam introducendas et quedam finiende appellationis. 1.

Quere. Que sunt fatalia inserenda appellationi. Fatalia inserenda appellationis sunt xb dies, sub quibus gravatus sententiam v alium de appellare pt. et quo elapso appellandi facultas evanescit, ita de iure roto. Cap. 4. hoc tit. auth. Si die cod. eod. Nouel 23. Cap. 3. quibus coniuncta iuris regula, quo appellandi in scripti cā connexa debato biduum et procuratori biduum. ff. de Re. hoc tit. hoc tempus contra propensam currit à momento late sententie et infra tempus debile notitia et similis ultimo momento diei decime. Ista gravamen continuum et successivum iniuste carcerem, appellari pt quousque, dum adhuc hoc gravamen durat ne iudex pronunciet. gravamen ei iudicum, huic enim infra xb dies ab hac inter- 2.
-locutoria appellandum est. 3.

Quere. Que sunt fatalia introducenda appellationi? seu tempus, infra quod Apostoli prosequendi sunt iudici ad quem? — Fatalia dei arbitraria iudici à quo, cuius est considerare circumstantias prefigere earum, infra quem a- -postoli prosequendi. clem. hoc tit. Philip. ibi: in ei diem assignet. et Cap. 33 eod. ibi: appellanti ad prosecutionem appellationis termini competentes prefigatur, et ibi fatalia ista sunt magis hoc quam ceteris. ff. de tempor. appell. alias ibi fatalia ista sunt sex menses. xbdo demum ex leg. Sotto de iure civili et canonici fatalia sunt sex menses. xbdo demum ex leg. cod. de tempor. appell. tempora am ista computanda sunt a die interpo- 4.
-sita appellationis.

Quere. Que sunt fatalia finiende appellationis? Ista unus annus v ex pluribus casibus biennium, infra quod tempus, si cā appellationis non fuerit finita censetur deserta, et prior valida. Cap. 5 et 4. et Clement. 3. hoc tit. ff. de fin. cod. de deserta, et prior valida. Cap. 5 et 4. et Clement. 3. hoc tit. ff. de fin. cod. de temp. appell. et hoc tempus currit à die interposite appellationis in iudicio, extra vo à die illati gravaminis. Clement 3. hoc tit. Sive quis iuste impe- -dimentum habeat et non possit prosequi, non obstat casus anni aut biennii, post quem adhuc audiendus est ad prosequendam causam. Finium am impedimentum est ex parte appellati, si v g se v sua aliqua impedit, ne appellans intra annum v biennium post finitam causam appellationis. Et ex parte appellantis, vg impotentia, infirmitas, inopia, v magna expensa. Dum ex parte appellati, si v g se v sua aliqua impedit, ne appellans intra annum v biennium post finitam causam appellationis.

Item. ex parte appellati et appellati ꝑplex mutuum consensum. Clemen. 1ª. lo. Fil. Item ex parte judicij, puta volentis appellatam audire, et tam ibi quam cognoscere et expedire. Item. Si procurator debito tempore negligat prosequi appellationem. Item ꝑplex hostes, pestem, aquarum inundationem. Celerum ubi ex his concedit. ꝓ restitutione in integrum.

5. Quiere quid agendum judici, ad quem appellatio est delata? Dormi. judex ad quem prima cognoscit, an fuerit bene appellatum et male judicatum fuisse. Et hanc ipse nec cognoscat et sperdesinat in his, finem causæ imponat. Vide 6. cod. hoc tit. Et non, contra pronunciabit, male appellatum et bene judicatum, et hanc sententiam judicij à quo confirmabit. Et si appellatum est ab interlocutoria, appellatio in expensas condemnato causam causæ ad priorem judicem remittet. Capt 38. et 39. hoc tit. Item vide. judex ad quem onus probandi imponit partibus appellanti, partim appellato. nam appellans probare debet legitimum tempus et justam causam appellandi. merita vero causæ ipsa ostendat, qui ea protulit in prima instantia. Dic Item. qui à sententia judicij definitiva à quo appellavit, adhuc remanet à sententia definitiva judicij ad quem appellatur, donec nihil ultra, ne appellatio sit infinita. capt 60. hoc tit. post sententiam in 2da appellatione reformata fuit, partibus adversis in ea visa concedetur ꝑplex appellatio, ut supra servetur æqualitas inter litigantes. Quære.

6. Quid juris circa attentata? Et primo attentata, quorum nos venimus inovata contra jus lite pendente et appellatione pendente post definitivam in causa principali, ante conclusionem in causa. Item nulla de jure revocari potest ad instantiam partis. modo hoc bene probet definitivam fuisse latam, ab hac fuisse appellatum, et interim aliquid fuisse attentatum. capt 7. hoc tit in 6. et hoc extraordinarium remedium attentatorum concedetur ad puniendam temeritatem attentantium, et principij interdum. unde vi.

7. Item vide si pars appellans nolit uti hoc remedio extraordinario attentatorum, potest remedio ordinario infra libellum et hanc attentata non revocari ante alia post definitivam causa principali, ubi favorabiliter causa. sententia pro appellante, hæc simul in ea revocantur prima attentata. Celerum attentata post appellationem ab interlocutoria non gravamine non revocari ante alia, ad postam justificata causa appellationis, nisi post nominationem à superiore factam aliqua attentata fuissent. 8. capt 7. hoc tit in 6. Dic Item si pars appellans aliquid attentet non est contra appellationem. attentatum revocetur nisi vult attentet aliquid contra appellationem, privabitur favore appellationis, nisi in ipsa ad jus sibi dicat, et hanc plenius

ſenlèa prior das Iranſil in rem judicialem, ul judex à quo poſſil ad executionem proce-
dere, capl 3. hoc tit. Caſeum judex à quo citra vitium attentati ſit ea vià, qua ju-
rium appellationem, et ad faciliorem illius exilum tendunt. ul 2mo profiqua Crmi-
num appellanti. 3do citare appellantem ad audiendam revocationem gravaminis
et hunc appellatum teneatur comparere coram ipſius tribunali; elſi in comparabil
in termo prefixo, liberè ſit in eâ procedere. Judex vò ad quem illud cognoſcit
eâm, ubi ipſe tolius revocat attentata. plene apud Chma Zynch hoc tit § 8. Ej

§. Vltus

De Recusationibus et Relationibus.

1. 1mo. remotionem à judicij ſuſpecti declinationem, que ex probatis ſuſpicionis cauſa
conceditur litiganti. convenit cum appellatione in hoc, qd ſi ubranque recedatur à ju-
risdictione et foro judicij. differt autem in multis; nam appellatio fit à judice
gravante, et reſtat poſt ipſam, eandem ſuſpicionis cauſam, ſed in libello non ſuſpicionis cauſa ſed libelli con-
teſtatio, nè poſt hanc cauſa remotionis emergat à judice cui ſit gravatio. —

2. 2do. Relatio è archy judicij ſuſpicionis de qua in cauſa dubia dubitanti, et propterea
eam remittentis ad principem ab eo decidendam, convenit cum appellatione, quia ubique
fit ad ſuperiorem. differt am, quia appellatio fit à partibus et poſt litem; relatio vò fit à
judice ſuſpecto ad principem et ante litem. Nunc. — — — — —

3. 3tio. remotio judicij, cum fit exceptio dilatoria regulariter proponenda è ante li-
tem conteſtatam intra 20 dies à libello oblato Carl. 20. de ord. et de jud. non tira
vocat, ſed in libello remotorio exprimi cauſa ſpecifica ſuſpicionis et remotionis cap.
41. et 61. hoc tit. ita am regulatur cauſa juſta, quam jus pro ſola libelli lite et
inimicitia, ſi judex cum remotus litem habeat, minus rejicitur ad viciſſ-
lam ei conſulatur. item ſocialis affinitas cum parte adverſa inter consanguini-
tatem et affinitatem ſamiliarem. cap. 17. 25 et 29. de offo delegati. Ex ij
ſalem, affinitatem ſamiliarem. cap. 17. 25 et 29. de offo delegati. Ex ij
am Carpſis remoti ſit in lem delegatus et judex ordinarius. cap. 44. et 61.
in la ſuprema princeps, in quo de ſuſpicionis vitium et generalia purgat Majeſtas 4.
24 4to. Cauſa dubia ſuſpicionis cognoſcenda et decidenda è à duobus vel tribus arbitris
communiter à partibus electis, qui audita ſcriptis et actis, ſententiam ſi prudenter
pronunciaverint in eâ juſtam cauſam ſuſpicionis et remotionis; alias judex poſt-
venabit in cauſa principali, ſi vò pronunciaverint, juſtam eſſe cauſam remotionis, judex
de conſilio remotionis mandabit cauſam alteri, vel eam remittet ad ſuperiorem.
cap. 41. et 61. hoc tit. Porrò ejus remotionis è ſuſpicionis judicialis in
cauſa dubia. alias, ſi attentata fuerit, revocari debet probabiliter am videtur,
aſta judicij remotionis ante electionem arbitrorum nè de ipſo juſta nulla; nam ceſſ
27. de offo delegati. ea ſolum ante litem conteſtatam, ſed poſt appellationem

interpositam à delegato nō admittende ea̅m reuocatiōis. — — — —

S. Dyo. Sto Delato facienda è hic in cā ardua, et in dubio juris, nō facti. nam
principij nō è falla declarare sed jura. Ex iz cod de legib. ejus ām relatiōis
è. ipse in ea cā suspendatur judicij reseruatis per jurisperitos electa p̄ principe
pem & ejus successorem. Ad decidenda cap. si de ofō delegati. Julianus Lodie
ejus relatōe esse exoleuerunt.

Titulus xxxix

De Clericis peregrinantibus.

1 Legimo nō clericorum peregrinantium ad propria reuertentiū, qui arrep-
=to itinere ad sedem apostolicam prosequuntur. caps xx. hoc tit. sive ex cā
peregrinatōis ad limina apostolorum sive ex aliqua cā rescripti & probi illud
faciat. Juno in cap. 55. de appell. — — — —

2. Dicto peregrinatōis ipse tit̄ venit et effectū appellatōis ary capl un. hoc tit. q̄
tale dicit ī verbis aut scriptis, facto hic ad sedem apostolicam realiter
appellasse coram apostolorum ipsum iter habere censetur cap. 52. de appell. Ex
quo sequitur, q̄d sicut q̄d inchoatum è post appellatōnem interpositam nō re-
=uocari debet. ita et quicq̄ hujusmodi peregrinanti post arreptum iter
actatum aut subtractum fuerit, eidem restitui debet. — — — —

Dolo. ut quis isto priuilegio gaudeat requiritur nō ut intra tē diēs iter ar-
=ripiat. nam post decendium à cāsa cāsa aut illato grauamine jam lapsum,
arreptum iter nō impedit executionem sententiæ Do ut iter judicij & partis sit
inlimetum, quia cuius nō tenebatur abstinere ab attentatis, cum sint in posses-
=sione sui juris. Dolo. ut iter hoc arreptum sit ante citationem quia ipso
illud incipiat post citationem, nō prohibet judex in cā procedere. ary. capl.
9 de appell. Dolo. ut iter faciat ante notificationem rescripti apostolici ad adver-
=sarios impetrati, cuius scindo contra ē impetrati rescriptum dolo et mali-
=tia abstinere se committat. cap 15 de appell. — — — —

Post Dolo. licet rubrica hujus tituli et casus in eo positi loquatur de solo
Clerico peregrinante, ea dē, q̄d in eo statutū è clerum hic dicit in alijs pere-
=grinantibus ad sedem apostolicam dicit, q̄a ratio hujus constitutionis ge-
=neraliter ipso dicit ad alios pertinet. Dicit in casu quo et primo dicta cesa
excommunicatio, qui Romipetas aliosq̄ Curiam Romanā accedentes
huc & ibi commorantibus & inde redeuntibus noscitur esse.

Titulus xxxx et ultimus

De Confirmatione utili & inutili.

Nota in hoc titulo agit, quomodo statuta confirmentur à superiore utiliter &
inutiliter. confirmatio utilis dicit, quæ de jure valet, adeoq̄ nec judex inferior
ei contravenire, nec de ea judicare pōt. Cap 1 et 2. hoc tit. Inutilis vo

que de jure n̄ valet, vel si ob-vec subrepticie fuit impetrata cap 3 et 5. Ex
Tit. Calenum ob affinitatem doctrine hui et Barbari videt de confirmatione pri-
=vilegiorum, salubrium, instituendorum opinionē. — — — — —

Dupliciter confirmatio è juris prius quesiti per legitimum superiorem facta cor- 2.
roboratio; dicitur: juris prius quesiti nam confirmatio dicit presupponere id, quod
confirmat, aliqn confirmatio sed pro re vel nova collatio, licet conque verisimiliter
=firmatio etiam dare, dum jus nullum è quesitum. dicitur 2dō. de legitimo su-
=periore qui confirmatio è actus imperii, unde que ab inferioribus et penibus fiunt
appellatione approbatione potius qm confirmatione dicende. — — — — 3.

2dō. confirmatio alia è in forma communi, seu simplici et ordinaria, qua superior
confirmat actum ab inferioribus gestum in eo statu, in quo prius fuerat; non
confirmat actum ab inferioribus gestum ex
confirmatio in forma communi non tribuit jus novum aut valorem actui ul invalido
falsa validum cap 4 hoc tit. nec è in inutilis, cum servial actum ad cautelam,
et magis timeri soleat, alia è in forma speciali, seu ex certa scia, qua superior
premissa plena cognitione confirmat actum, ut eo valeat, cumqo jus produ-
=ceat (licet forte antea invaliditer fuerit. cap 1 de Bapt. — — — — 4.

Quaere. an judex inferior absq; speciali mandato Sedis juducie post Papam actum
a Sede Apostolica confirmatum. 2dō negative, sive confirmatio facta sit in forma
communi et speciali, nam id generaliter negatur cap 1 et 2 hoc tit. quia Papa
per confirmationem aponere manum actui, censetur illum subtiliorem jurisdictio-
=nis inferioris, et in ea, prolectionem assumere, unde nullus judex pronun-
=ciare pō Sedis el principalr, an confirmatio Papæ sit vera et falsa inferiorib.
2dō. judex inferior audire et invidealer cognoscere pō de rescripto Apostolico
cap 1 9 de in integr restitutione. nam inquirere et pronunciare pō an rescriptum
villicum, ob et subreptionem cap 2. hoc tit et in casu, quo quando an impetra
Sit capax privilegii de hoc judex cognoscere pō. cap 5. hoc tit. C. 20 de rescript.
Quaere. quid Juris conferat privilegiorum confirmatio? Et si confirmatio è in 5.
foa communi, jus ante quesitum confirmat conservat, roborat, ejus authentica-
=tem probat, sed nullum novum jus addit cap 4 hoc tit. et multo minus nova
jura tribuit innovatio privilegiorum nec modus, dum ex ea veritatis ejus
cura aliqua in novum mutatur. sic cap 4 hoc tit. ad si confirmatio è in for-
=ma speciali, novum jus confert, etsi forte jus antiquum fuerit invalidum et in
usu aut usu contrario extinctum: unde privilegia regulariter per Eccl̄am
revocata, ubi post confirmata sunt in forma speciali, revivisunt, cum in forma

6. in forma communi. Nunc Collig. 1mo Tunc confirmão censetur fieri in forma speali, dum in instrumto exprimitur plena, & expressa relatio, & qđ ex hoc infertur. Fatem plerũq cognovisse totum negotium, quippe citatus ad ista ex cl. hoc lit. 2 dum in rescripto generalr clausula: ex certa scia et plenitudine potestatis. contrariũ disponere nr obstare. vel 3 quia et facti defectus suppletur. nam hoc modo Papæ absenti sic succedendum ẽ, qđ supra 4 contrariũ jus communẽ dispensat. Exigit. nisi confirmão cum hij clausulis expediretur sumeret alias laborante defectu indispensabili de jure naturali 5 divino, 6 in quo nr solet dispensare, nisi esset specialiter exprimatur 7 citrõ vel in præjudicium alterius, 8 super eis, quæ proponens probabiliter ignorat, nisi talia particularia nr exprimantur. Ido hinc an confirmatio censetur ẽ in forã communi, dum nec præsens ẽ plena negotii cognitio, nec inserta ẽ clausula: ex certa scia. aut similiter supra relata.

7. Collig. alr: ut quis dignoscere póss in dubio de confirmatione orta, distinguere: dum ẽ, 1 cum dubitatur an sit vera 2 falsa? 3 an sit facta in forã speali, 4 communi? in 1mo dubio nr pt judex inferior de re cognoscere. fatur in 1. cap. hoc tit. in 2do id examinare pt judex inferior, ut sciat an cognoscere et judicare póss de re confirmata. Sublatum videtur standum ẽ potius pro confirmatione in forma communi, q̃m speali arg cap 1. de constit. in 6. nam confirmão in forã communi ẽ frequẽ confirmão. insuper extraordinaria in forma speali nr presumitur, nisi ex instrumto clare colligatur, nisi forte ejus modi ecclia, quæ nec contraria fidei unquam nec alii forent præjudiciosa.

Nunc pro Coronide: forma judicii ordinarii et plenarii consistit in sequentibus. Sit itaq; Appendix:

8. 1mo actor accedit judicem competentem, quem obtato libello de causa civili sumariæ instruit, petitq; ut processum admittat et adversarium citet. 2do decernitur judex citatio et per publicum juramentum mittitur jubetur reus ad certam diem comparere juris experiendi causa. 3tio reo in judicio ad dictam diem comparenti tradetur libellus actoris, ut prius jam cum citatione fuisset transmissus, ut deliberare póss, num judicium velit suscipere, an petitori actori deferre. 4to. si res certo deliberandi elapso denuo comparent et contendendum petat, proponat 1mo loco. 2quia dilatoria exceptiones fori declinatoriæ aut judicii dilatoriæ. Quas si velit et jure póss, alteram suam reconvenial coram eodem judice. 5to hij facti sit contestatio litis, et exigitur à per

partibus salissachis seu cautio de judicio sisti et judicatum solvi, ossi
rem reg agatur per prouisionem de valo. 6to sequitur juramentum calumnie,
final positiones ab una parte quibus respondere debebat, sed antequam positiones
seu articuli, super quibus pars adversa examinari debuit, de ijs dandis, et ante
quam respondeatur, de respondendo petitur juramentum, ab actore quidem, qd ne velit
dare articulos, quos ne sciat se ne credat ee verosimiles, a reo autem, qd nihil velit negare
qd ne sciat se ne credat ee falsum. 7mo. qua post responsiones et positiones
naretur controversia inter partes, sine libelli scriptura. 8vo ad controversia et inventionem suam probandam producit actor probationes suas testes, instrumenta et quibus rem opponit suas exceptiones, quas debet, vel excludat in
exclusionem actionis. 9no finitis ultimis allegationibus, replicationibus cor
cluditur in cau. 10mo pronunciatur sentia. 11mo cui si pars aggra
vari, sequitur Executio. Si vo una earum, de gravatam existimet, nec velit
acquiescere, provocat ad superiorem judicem et appellat. In processu sum
mario hec omnia non requiruntur, ut dictum alibi. et hic substrata sint

Correctioni et censure S. Mathej Eccleæ.

et cedant

S. M. D. G. B. V. M. et OO. SS. et Eccles.

augmentum.

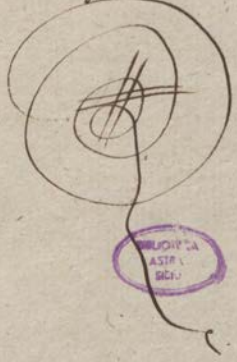

p.sta Mathej
1779.